

การศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวและการสร้างโมเดลการฝึกอบรม
เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

ปริญญานิพนธ์
ของ
กฤษณัท ดริยะวรางพันธ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา
พฤษภาคม 2552

การศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวและการสร้างโมเดลการฝึกอบรม
เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุฎิบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา
พฤษภาคม 2552
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวและการสร้างโมเดลการฝึกอบรม
เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา
พฤษภาคม 2552

คุณทูล ตริยะวรางพันธ์. (2552), การศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวและการสร้าง โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์, ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์

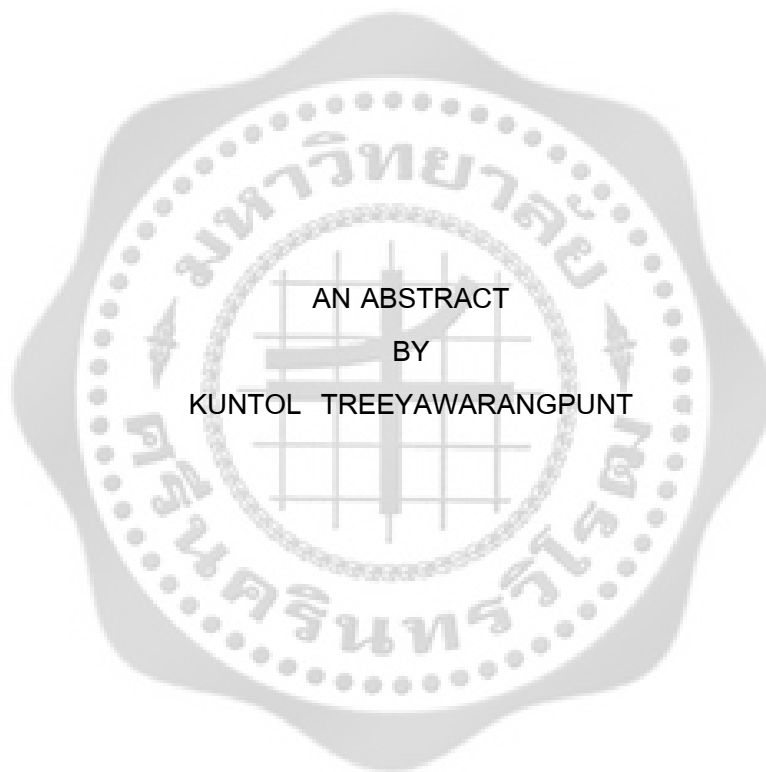
การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวและการสร้าง โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ใน 10 จังหวัดของภาคเหนือตอนล่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มตัวอย่างกลุ่มแรกที่ใช้ในการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวคือ ครูแนะแนว โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง 10 จังหวัด จำนวน 424 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยมีจังหวัดเป็นชั้น ส่วนกลุ่มที่สอง คือ ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 8 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงและมีคะแนนตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา และสมัครใจเข้าร่วมการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว และโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ห้อยค์ประกอบเชิงยืนยัน และ One Way MANOVA Repeated Measures

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ห้อยค์ประกอบเชิงยืนยันของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวของครูแนะแนว พบว่า โมเดลการวิเคราะห์ห้อยค์ประกอบยืนยันของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีน้ำหนักห้อยค์ประกอบมาตรฐานอยู่ในเกณฑ์สูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามารถวัดห้อยค์ประกอบของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวได้
2. โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม ขั้นดำเนินการฝึกอบรม และขั้นสรุปผลการฝึกอบรม โดยมีการประยุกต์แนวคิดและเทคนิคการฝึกอบรม ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว มาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
3. สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวโดยรวมและรายด้านของกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวมีผลให้ครูแนะแนวมีสมรรถนะในการให้คำปรึกษาครอบครัวเพิ่มมากขึ้น

A STUDY OF FAMILY COUNSELING COMPETENCIES AND A TRAINING MODEL
CONSTRUCTION FOR DEVELOPING GUIDANCE TEACHERS'
FAMILY COUNSELING COMPETENCIES

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Education Degree in Counseling Psychology
at Srinakharinwirot University
May 2009

Kuntol Treeyawarangpunt. (2009). *A Study of Family Competencies and A Training Model Construction for Developing Guidance Teachers' Family Counseling Competencies*. Dissertation, Ed.D. (Counseling Psychology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Asst. Prof. Dr. Nanthana Wong-In, Prof. Dr. Pongpan Kirdpitak, Assoc. Prof. Dr. Boonchird Pinyoanuntapong.

The purposes of this study were to study family counseling competencies and to construct a training model for developing guidance teachers' family counseling competencies. The subjects were the guidance teachers of secondary schools under the Office of Education Service Area in 10 provinces lower northern region. They were divided into two groups. The first group consisted of 424 guidance teachers of secondary schools under the Office of Education Service Area in 10 provinces lower northern region. This group was stratified randomly selected from the population and was a representative for a family counseling competencies study. The second group included 8 subjects of the guidance teachers of secondary schools in Phitsanulok province. They were purposively selected from the guidance teachers whose family counseling competencies were lower than twenty-fifth percentile and volunteered for attending the training program of this study. The instruments were family counseling competencies scale and family counseling competencies training model. The data were analyzed by Confirmatory Factor Analysis and One-Way MANOVA Repeated Measures.

The results of the study were as follows :

1. The confirmatory factor analysis significantly confirmed that guidance teachers' family counseling competencies could be characterized into three factors : knowledge, attitude and skills. These three factors were high factor loading at .05 level and could be able to measure the family counseling competencies factors.
2. The family counseling competencies model consisted of three stages : the initial stage, working stage and the ending stage. The training techniques and also family counseling theories and techniques were applied to develop guidance teachers' family counseling competencies.
3. Statistically significant differences in the total family counseling competencies and each components of the family counseling of the experimental group existed before and after participated in the training model and the follow up period at .05 level. The results of this study indicated that the family counseling competencies training model was a key factor in increasing positive change in guidance teachers' family counseling competencies.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การศึกษสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวและการสร้างโมเดลการฝึกอบรม
เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว
ของ
กฤษณ ทวีระวารังพันธ์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2552

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

.....ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์)

(รองศาสตราจารย์ ดร.นันทา สุริรักษา)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์) (ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.บุญเรือง ศรีเหรียญ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความกรุณาอย่างสูงยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางในการจัดทำงานวิจัยทุกขั้นตอน ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์การศึกษาค้นคว้าที่มีคุณค่า ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.นันทา สุริรักษา และ อาจารย์ ดร.บุญเรือง ศรีเหรียญ ที่กรุณาเป็นกรรมการในการสอบปริญญานิพนธ์ และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ รองศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร จัตรศุกกุล รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพวรรณ กิตติพร รองศาสตราจารย์ ดร. ชอลัดดา ขวัญเมือง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพชรสุดา เพชรใส ที่กรุณาให้ความเสียสละในการตรวจเครื่องมือการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้และวิทยาการในการศึกษาหลักสูตร ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิตสาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ พรรณยุพา นพรัก คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ให้กำลังใจและเอื้ออำนวยความสะดวกสถานที่ในการทำวิจัย และขอขอบคุณ คณาจารย์สาขาวิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่เป็นกำลังใจสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่งตลอดระยะเวลาในการศึกษาและการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ ดร.พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์ ดร.อดุลย์ ไบกุหลาบ และ ดร.ธีรยุทธ ภูเขา ที่กรุณาให้คำปรึกษาในการทำวิจัย ผู้วิจัยซาบซึ้งเป็นที่ยิ่ง

ขอขอบคุณ ครูแนะแนวที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศที่ปรากฏนามในปริญญานิพนธ์ ฉบับนี้ ขอขอบคุณผู้บริหารโรงเรียนที่อนุญาตให้ครูแนะแนวเข้ารับการฝึกอบรม และขอขอบคุณกลุ่มครอบครัวที่ให้ความร่วมมือในการทดลองครั้งนี้

ขอขอบคุณพี่ เพื่อน และน้องหลักสูตรปริญญาเอกสาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษาที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ พี่ น้อง หลาน และญาติสนิททุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือ พร้อมทั้งเป็นกำลังใจสนับสนุน ห่วงใยผู้วิจัยตลอดมา จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

กฤษณ ทวีระวารังพันธ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
คำถามการวิจัย	5
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	6
ความสำคัญของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	7
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	7
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	15
สมมติฐานในการวิจัย.....	17
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
ครอบครัว	19
ความหมายของครอบครัว	19
ความสำคัญของครอบครัว.....	20
ลักษณะของครอบครัว.....	21
ปัญหาครอบครัว	24
การให้คำปรึกษาครอบครัว	31
ความหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัว	31
แนวคิดพื้นฐานเรื่องการให้คำปรึกษาครอบครัว	32
วัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาครอบครัว	35
ขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	36
ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	40
ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว	40
ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว	45

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

2 (ต่อ)	ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและ มนุษยนิยม	53
	สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว	57
	ความหมายของสมรรถนะ	57
	ความสำคัญของสมรรถนะ	58
	แนวคิดเรื่องสมรรถนะ	59
	องค์ประกอบของสมรรถนะ	60
	วิธีการศึกษาสมรรถนะ	60
	สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว	61
	โมเดลและการสร้างโมเดล	66
	ความหมายของโมเดล	66
	ความสัมพันธ์ระหว่างโมเดลกับทฤษฎี	67
	การสร้างโมเดล	68
	คุณลักษณะของโมเดลที่ดี	68
	ข้อควรระวังในการสร้างโมเดล	69
	การฝึกอบรม	69
	ความหมายของการฝึกอบรม	69
	ขั้นตอนของการฝึกอบรม	70
	การออกแบบการฝึกอบรม	75
	รูปแบบการสอนที่ใช้ในการฝึกอบรม	78
	เทคนิคการฝึกอบรม	88
	โมเดลการฝึกอบรม	90
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบ	97
	การวิเคราะห์องค์ประกอบ	97
	จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบ	99
	ขั้นตอนในการวิเคราะห์องค์ประกอบ	99
	ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ	100
	การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน	100

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	102
งานวิจัยในต่างประเทศ.....	102
งานวิจัยในประเทศ.....	103
3 วิธีดำเนินการวิจัย	104
การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง	104
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	106
ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย.....	121
การเก็บรวบรวมข้อมูล	123
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	124
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	127
สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์และแปลผล.....	127
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	128
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	128
5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	153
ความมุ่งหมายของการวิจัย	153
สมมุติฐานการวิจัย	153
ขอบเขตของการวิจัย	153
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	155
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	157
การวิเคราะห์ข้อมูล	158
สรุปผลการวิจัย	159
การอภิปรายผล.....	164
ข้อเสนอแนะ.....	175

สารบัญ (ต่อ)

บรรณานุกรม.....	177
ภาคผนวก.....	184
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	318

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพภายใต้ความตึงเครียด.....	56
2	แนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษา ครอบครัว.....	65
3	การสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว สำหรับครูแนะแนว.....	105
4	ระยะเวลาการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว สำหรับครูแนะแนว.....	120
5	แบบแผนการทดลองแบบการสุ่มหนึ่งกลุ่มวัดก่อน-หลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design).....	122
6	จำนวน ร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n = 424).....	129
7	ค่าความเชื่อมั่นแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับ ครูแนะแนว (n = 83)	130
8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขององค์ประกอบสมรรถนะการให้ คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว (n = 424).....	131
9	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันขององค์ประกอบสมรรถนะการให้ คำปรึกษาครอบครัว.....	132
10	ค่าดัชนีทดสอบประสิทธิภาพของโมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว.....	133
11	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) และผลการทดสอบความเหมาะสม ของโมเดลสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว.....	135
12	สรุปทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว และเทคนิคการฝึกอบรม ที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	140
13	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษา ของกลุ่มทดลอง (n = 8 คน).....	143
14	การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำของคะแนนสมรรถนะ การให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง.....	144
15	การเปรียบเทียบการวัดซ้ำของคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษา ครอบครัวโดยรวมของกลุ่มทดลอง.....	144

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
16	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้ คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง (n = 8 คน).....	146
17	การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้ คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง.....	146
18	การเปรียบเทียบการวัดซ้ำของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้ คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง.....	147
19	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนเจตคติต่อการให้ คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง (n = 8 คน).....	148
20	การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำของคะแนนเจตคติต่อ การให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง.....	149
21	การเปรียบเทียบการวัดซ้ำของคะแนนเจตคติต่อการให้คำปรึกษา ครอบครัวของกลุ่มทดลอง.....	149
22	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนทักษะการให้คำปรึกษา ครอบครัวของกลุ่มทดลอง (n = 8 คน).....	150
23	การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำของทักษะการให้คำปรึกษา ครอบครัวของกลุ่มทดลอง.....	151
24	การเปรียบเทียบการวัดซ้ำของคะแนนทักษะการให้คำปรึกษา ครอบครัวของกลุ่มทดลอง.....	152
25	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษา ครอบครัวด้านความรู้เกี่ยวกับครอบครัว.....	204
28	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษา ครอบครัวด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	204
29	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษา ครอบครัวด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	205
30	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา สมรรถนะการให้คำปรึกษาสำหรับครูแนะแนว.....	206
31	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษา ครอบครัวสำหรับครูแนะแนว.....	207

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	กรอบแนวคิดการศึกษาของคํ์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ของครูแนะแนว.....	15
2	กรอบแนวคิดการสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษา ครอบครัว.....	16
3	กรอบแนวคิดในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว	17
4	ความสัมพันธ์ระหว่างโมเดลเชิงทฤษฎีกับทฤษฎี	67
5	ความสัมพันธ์ระหว่างโมเดลเชิงปฏิบัติกับทฤษฎี.....	67
6	การศึกษาปรากฏการณ์โดยวิธีการสร้างโมเดล.....	68
7	ภาพรวมกระบวนการออกแบบการฝึกอบรม	76
8	ตำแหน่งการออกแบบการฝึกอบรมในกระบวนการฝึกอบรม.....	77
9	โมเดลพื้นฐานสำหรับการฝึกอบรม	91
10	โมเดล ISD	92
11	รูปแบบการฝึกอบรมพัฒนาของคาสสิโอ	93
12	รูปแบบการฝึกอบรมพัฒนาของนิตเลอร์	94
13	รูปแบบการฝึกอบรมพัฒนาของริชชี.....	95
14	รูปแบบการฝึกอบรมพัฒนาของซาง	96
15	ความสัมพันธ์ระหว่างโมเดลเชิงปฏิบัติการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว.....	97
16	โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว สำหรับครูแนะแนว	119
17	โมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ของโมเดลสมรรถนะการให้ คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว.....	136
18	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนสมรรถนะการให้ คำปรึกษาครอบครัวของครูแนะแนวโดยรวม	143

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ

หน้า

19	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้ คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง	146
20	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนเจตคติการให้คำปรึกษา ครอบครัวของกลุ่มทดลอง.....	148
21	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนทักษะการให้คำปรึกษา ครอบครัวของกลุ่มทดลอง.....	150

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม ทำหน้าที่หล่อหลอม และขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกของครอบครัว ด้วยการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะทำงานอย่างเต็มที่และสร้างสรรค์ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2549: Online.)

ครอบครัวจึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลที่สุดต่อชีวิตของทุกคน แต่จากสภาวะการณ์ปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ส่งผลกระทบต่อครอบครัวไทย ซึ่งสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนวนพบว่า สถานการณ์ครอบครัวไทยมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น นั่นคือ โครงสร้างและรูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ขนาดครอบครัวเล็กลง อัตราการหย่าร้างสูงขึ้น จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัวลดลง สัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัวลดลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้สภาพการดำเนินชีวิต โครงสร้างครอบครัว การทำหน้าที่ตามบทบาทของครอบครัว และสุขภาพจิตของครอบครัวมีปัญหาไม่สามารถรักษาสมดุลในครอบครัวได้ ซึ่งผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547: 11) กล่าวว่า สภาพปัญหาส่วนมากที่ครอบครัวประสบ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการเป็นสามีภรรยา การอบรมเลี้ยงดูบุตร ปัญหาหน้าที่และบทบาทของครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว กฎระเบียบของครอบครัว ช่องว่างระหว่างวัยของบิดา มารดาและบุตรธิดา ปัญหาข้อกฎหมายและบริการทางสังคม ซึ่งสาเหตุแห่งปัญหาที่ครอบครัวประสบ ความอ่อนแอและสภาวะวิกฤตในครอบครัว ส่วนมากเกิดจากสาเหตุที่สำคัญ ๆ เช่น ความไม่พร้อมของบิดามารดา โดยเฉพาะการมีจิตใจที่ไม่มั่นคง มีปัญหาทางอารมณ์ สุขภาพทางกาย มีอายุน้อยตอนมีบุตรธิดา หรือมีช่องว่างระหว่างวัยระหว่างบิดามารดา และบุตรธิดามีปัญหาทางสังคม ปัญหาด้านความรู้และความสามารถในการประกอบอาชีพ สภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตครอบครัว ขาดจิตสำนึกและพลังร่วมกันจากทุกสถาบันในสังคมที่จะพัฒนาทุกชีวิตในครอบครัว ป้องกันและแก้ไขปัญหาครอบครัว เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

แมคคับบิน ลิปปินเซท และแมคคับบิน (McCubbin; Lippincett and McCubbin. 1996: 22) กล่าวว่า เมื่อครอบครัวเกิดปัญหา นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในครอบครัวมีความทุกข์ ยุ่งยาก สับสนต่อการดำเนินชีวิต เกิดภาวะวิกฤตในครอบครัว นั่นคือภาวะสมดุลของครอบครัวถูกคุกคามโดยเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่คุกคามต่อความมั่นคงหรือความสงบสุขของครอบครัว เป็นช่วงที่ครอบครัวลำบาก ไม่สบายใจ และต้องการความช่วยเหลืออย่างยิ่ง เพราะมีผลกระทบต่อการพัฒนาการของครอบครัว ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล สมาชิกโดยรวมของครอบครัวและสังคม ซึ่งบุญเสริม หุตะแพทย. (2545: 94 - 95) พบว่า เมื่อครอบครัวเกิดปัญหาก็จะส่งผลกระทบต่อการอบรมเลี้ยงดูที่ขาดประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมาคือ เด็กและเยาวชนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตบกพร่อง ติดยาเสพติด หนีเรียน มั่วสุม เป็นนักเลงหรือเที่ยวเตร่ มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หนีออกจากบ้าน พฤติกรรมก้าวร้าว มีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ดังนั้นเมื่อตัวเด็กสะท้อนถึงสภาพครอบครัวที่เป็นปัญหา การฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กโดยอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกในครอบครัวเพื่อแก้ไขปัญหาช่วยกันปรับเปลี่ยนจุดที่บกพร่องให้ครอบครัวสู่สมดุลได้อีกครั้งก็จะช่วยให้ครอบครัวดำเนินไปด้วยความราบรื่นได้ และ ศิริรัตน์ คุปติวุฒิ (2548: ออนไลน์) กล่าวว่า การแก้ไขปัญหาคือครอบครัว สามารถให้การรักษาดได้หลายระดับ ตั้งแต่การให้คำปรึกษาคือครอบครัว จนไปถึงการบำบัดครอบครัว ซึ่งมีหลักในการรักษาคือ สมาชิกครอบครัวทุกคนมีส่วนร่วมในการเข้าใจปัญหา หาทางคลี่คลาย ช่วยกันปรับเปลี่ยนตนเอง โดยไม่รอให้อีกฝ่ายแก้ไขก่อน

การให้คำปรึกษาคือครอบครัว (Family Counseling) เป็นวิธีการให้การปรึกษาลักษณะหนึ่งที่มุ่งให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวที่มีปัญหา โดยมีแนวคิดในการให้ความช่วยเหลือว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัว หรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับสมาชิกต่างๆ ในครอบครัวนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการมองภาพรวมทั้งระบบครอบครัวซึ่งมีความเกี่ยวพันกันและส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน มิใช่มุ่งแก้ไขที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น และมีความเชื่อว่า เราไม่สามารถแยกบุคคลออกจากระบบครอบครัวหรือระบบสังคมที่เขาอยู่ได้ (กรณีการณ์ นลราชสุวัจน์. 2545: 323) ซึ่งบิกส์ (Biggs. 1994: 99) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาคือครอบครัวจะมุ่งเน้นช่วยเหลือปฏิบัติต่อครอบครัวโดยส่วนรวม โดยมีเป้าหมาย พยายามที่จะปรับเปลี่ยนปรับปรุงสัมพันธภาพในครอบครัวให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น โดยอธิบายว่า สาเหตุของปัญหาคือครอบครัว เกิดจากกฎเกณฑ์ต่างๆในครอบครัวไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับที่ วชิรญา บัวศรี. (2549: ออนไลน์) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาคือครอบครัว มุ่งให้สมาชิกในครอบครัวได้ทำหน้าที่และปฏิบัติตามบทบาทในครอบครัวอย่างเหมาะสม หาทางสนองความต้องการของสมาชิกเท่าที่จะทำได้ ให้กำลังใจทุกคนเผชิญหน้ากับปัญหาและหาทางแก้ปัญหาร่วมกัน รักษาความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวไว้ หลักการสำคัญในการให้คำปรึกษาคือครอบครัวคือ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในปัญหาของครอบครัว ไม่กล่าวหาว่าใครเป็นตัว

ปัญหา ทั้งพ่อแม่มักได้รับการช่วยเหลือให้แก้ไขพฤติกรรมปรับตัวเข้าหากัน แก้ไขวิธีสื่อสาร และปรับปรุงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีการวิธีการแก้ไขความขัดแย้งอย่างละมุนละม่อม ส่งเสริมให้สร้างบรรยากาศครอบครัวที่อบอุ่น ไม่ตึงเครียด เชื่อใจกันไม่หวาดระแวง พยายามมองกันในด้านดี เปลี่ยนมุมมองปัญหาใหม่ ตั้งเป้าหมายในชีวิตครอบครัวร่วมกัน

สำหรับในประเทศไทย ศิริรัตน์ คุปติวุฒิ (2545: 97-97) กล่าวว่า ครอบครัวบำบัด เกิดขึ้นมาประมาณ 20 ปี มีบริการทั้งในโรงพยาบาลและคณะแพทยศาสตร์ต่างๆ ผู้ที่ให้บริการ ได้แก่ แพทย์ นักจิตวิทยาคลินิก ผู้ให้คำปรึกษา นักสังคมสงเคราะห์ แต่นับวันปัญหาครอบครัวเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ แต่บุคลากรที่ทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือมีไม่เพียงพอ ซึ่งรัฐก็พยายามให้การสนับสนุน โดยเห็นได้จากนโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว (พ.ศ. 2538 – 2548) ที่สนับสนุนให้มีหน่วยงานบริการแนะแนวให้คำปรึกษาครอบครัวให้เพียงพอทั้งปริมาณและคุณภาพในสถานที่ต่าง ๆ เช่น หน่วยงานราชการ ชุมชน โรงเรียน โรงพยาบาล ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ฯลฯ รมณรงค์ให้มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพงานแนะแนวครอบครัว โดยเฉพาะการจัดการฝึกอบรม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างนักวิชาการและนักปฏิบัติการเป็นครั้งคราวอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งนโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ.2547 – 2556 (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2549: ออนไลน์) ส่งเสริมให้บุคลากรที่ทำงานด้านครอบครัวได้รับความรู้ ทักษะ และมีเจตคติที่ถูกต้องในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาคู่ครอบครัว โดยส่งเสริมการผลิตบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในรูปแบบและแขนงวิชาที่สัมพันธ์กับครอบครัวและการพัฒนาครอบครัว ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่ารัฐสนับสนุนโรงเรียนให้บริการให้คำปรึกษาครอบครัว เนื่องจากโรงเรียนเป็นชุมชนทางสังคมที่เอื้อต่อการจัดบริการ อีกทั้งมีบุคลากรที่ทำหน้าที่โดยตรงในการให้คำปรึกษา คือ ครูแนะแนว ซึ่งครูแนะแนวในโรงเรียนมีพื้นฐานในการให้คำปรึกษาเพื่อให้ความช่วยเหลือนักเรียนอยู่แล้ว การต่อยอดองค์ความรู้ให้ครูแนะแนวมีความสามารถในการให้คำปรึกษาครอบครัวเพิ่มขึ้น นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือแก้ปัญหาให้กับครอบครัวแล้ว ยังตอบสนองต่อนโยบายของรัฐแล้วในการสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวอีกด้วย

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศ คาร์มีเออร์ และฮัคเนย์ (Carmier and Hackney, 1993: 10-16) กล่าวว่า ผู้ให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพควรมีสมรรถนะด้านความรู้ที่จำเป็นในการช่วยเหลือ มีทักษะในการให้คำปรึกษา สามารถบูรณาการความรู้ คุณลักษณะส่วนตัว และทักษะการให้คำปรึกษาเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและเป็นแบบอย่างแก่ผู้รับคำปรึกษาได้ นอกจากนี้อาร์เธอร์ และคนอื่นๆ (Arthur, et al. 2001: 30-48) พบว่าสมรรถนะในการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรม มีองค์ประกอบคือ การตระหนักรู้ในตนเองเกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ทักษะในการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรม

และการมีสัมพันธภาพในการให้คำปรึกษา ส่วนไบเดล (Bidell. 2005: 267) ศึกษาแบบวัดสมรรถนะผู้ให้คำปรึกษาในการให้คำปรึกษาแก่กลุ่มที่มีความเปราะบางทางเพศ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดสมรรถนะผู้ให้คำปรึกษา พบว่าสมรรถนะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ เจตคติ ทักษะ และความรู้ เมื่อพิจารณาสมรรถนะการให้คำปรึกษาจากงานวิจัยดังกล่าวจึงอนุมานได้ว่า องค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้ดำเนินการให้คำปรึกษาเกิดประสิทธิภาพเกี่ยวข้องกับ 3 องค์ประกอบคือ ความรู้ เจตคติ และทักษะ ซึ่งสอดคล้องกับแพรี (Parry. 1996: 48-56) กล่าวว่า สมรรถนะ คือ องค์ประกอบ (Cluster) ของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และเจตคติ (Attitudes) ของปัจเจกบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อผลสัมฤทธิ์ของการทำงานของบุคคลนั้นๆ เป็นบทบาทหรือความรับผิดชอบ ซึ่งสัมพันธ์กับผลงานและสามารถวัดค่าเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน และสามารถพัฒนาได้โดยการฝึกอบรม ซึ่งกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2545: 9) ได้กำหนดมาตรฐานหนึ่งของการแนะแนวว่า ครูแนะแนวควรมีความสามารถในการให้คำปรึกษาทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความคิดเห็นสำหรับครูแนะแนวในจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ จำนวน 50 คน พบว่า ครูแนะแนวร้อยละ 84 มีความรู้และทักษะการให้คำปรึกษาครบครันน้อยมาก ไม่มีความมั่นใจที่จะให้คำปรึกษาครบครัน ทั้งนี้ครูแนะแนวทุกคนมีความสนใจและต้องการได้รับการฝึกอบรมการให้คำปรึกษาครบครัน โดยให้เหตุผลว่า การให้คำปรึกษาครบครันเป็นอีกวิธีการหนึ่งในการช่วยเหลือนักเรียนได้มากขึ้น เนื่องจากสภาพการณ์การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นปัจจุบันนี้คือ เมื่อครูแนะแนวให้ความช่วยเหลือเด็กเป็นรายบุคคลไปแล้ว ปัญหาก็ยังไม่หมดไป เพราะเมื่อเด็กกลับไปพบสภาพครอบครัวเดิม ปัญหาก็จะกลับมาใหม่ ทำให้เป็นวัฏจักรไม่สิ้นสุด ซึ่งสอดคล้องกับฮินเคิล (Hinkle. 1992: Online) ที่กล่าวว่า ครูแนะแนวควรตระหนักรู้และใช้การให้คำปรึกษาครบครันในการแก้ปัญหาพฤติกรรมเด็กให้มากขึ้น เนื่องจากครูแนะแนวอยู่ในตำแหน่งที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการให้คำปรึกษาครบครันให้กับเด็กและสมาชิกครอบครัวได้ การฝึกอบรมใหม่จะทำให้ครูแนะแนวสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้คำปรึกษาครบครันได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้งานวิจัยของเจอร์ราด (Gerrard. 1996: Online) พบว่า ร้อยละ 85 ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาชานฟรานซิสโกที่มีปัญหาโดยครูหรือพ่อแม่ส่งมา หรือเข้ามาขอรับคำปรึกษาด้วยตนเอง มีปัญหามาจากครอบครัวเป็นสำคัญ เพื่อช่วยเหลือให้นักเรียนที่มีปัญหาประสบความสำเร็จในการเรียน จึงเสนอให้โรงเรียนมีบริการให้คำปรึกษาครบครัน โดยการฝึกอบรมให้ผู้ให้คำปรึกษาในโรงเรียนมีความสามารถในการให้คำปรึกษาครบครัน และสอดคล้องกับที่เมธินินทร์ ภิญญชน (2539: 142) กล่าวว่า ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อสถาบันครอบครัวของประเทศไทย ทำให้เห็นว่าครูแนะแนวควรเข้ารับการอบรมและฝึกฝนให้มีความรู้ในทฤษฎี เพื่อให้มีความสามารถในการนำหลักการและเทคนิคการให้

คำปรึกษาครอบครัวไปใช้ในการช่วยเหลือเด็กในโรงเรียน สอดคล้องกับ วชิรญา บัวศรี (2549: ออนไลน์) กล่าวว่า ผู้ที่จะสามารถให้การบำบัดครอบครัวหรือการให้คำปรึกษาครอบครัวได้ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านทฤษฎี หลักการจิตวิทยาครอบครัว การให้คำปรึกษาครอบครัว มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ ที่สำคัญต้องมีทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ได้รับการฝึกฝนมา ดังนั้น ครูแนะแนวจึงควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นอย่างยิ่งเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปช่วยเหลือนักเรียนและครอบครัวต่อไป

การฝึกอบรม เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของมนุษย์ ดังที่ บัคเลย์ และแคพเพิล (Buckley and Caple. 1995: 13) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นการวางแผนและจัดกระทำอย่างเป็นระบบเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาความรู้ (Knowledge) เจตคติ (Attitude) และทักษะ (Skill) โดยผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ปฏิบัติงานได้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ จุดมุ่งหมายหลักของการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้ที่เข้ารับการอบรมสามารถปฏิบัติหน้าที่ในงานที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ โกลเดนเบอร์ก และโกลเดนเบอร์ก (Goldenberg & Goldenberg. 2004: 418) พบว่า เทคนิคที่ใช้ในการฝึกอบรมการให้คำปรึกษาครอบครัวส่วนใหญ่จะประกอบด้วย การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การสาธิต การใช้วิดีโอ การมอบหมายงานให้ทำ การแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งยงยุทธ เกษสาคร (2543: 23) เชื่อว่า เมื่อการฝึกอบรมเสร็จสิ้นจะช่วยเพิ่มพูนความสามารถ เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในองค์กร อันจะก่อให้เกิดประสิทธิผล ตามวัตถุประสงค์ขององค์กรต่อไป

จากข้อความที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว หลังจากนั้นจะทำการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวแก่ครูแนะแนว โดยสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาให้ครูแนะแนวมีความสามารถในการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยผู้วิจัยมีความมุ่งหวังว่า งานวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่ครูแนะแนวในการพัฒนาตนเองให้สามารถทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำถามการวิจัย

1. สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวคืออะไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง และแต่ละองค์ประกอบนั้นมีองค์ประกอบย่อยอะไรบ้าง
2. สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสามารถพัฒนาได้อย่างไร และโมเดลการฝึกอบรมสามารถพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวได้หรือไม่ และถ้าสามารถพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวได้ จะพัฒนาได้ดีเพียงใด

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายสำคัญ เพื่อศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว และการสร้างโมเดลการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
2. เพื่อสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
3. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวก่อนการฝึกอบรม หลังการฝึกอบรม และหลังการติดตามผล

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์ใน 2 ประเด็น ดังนี้

1. ประโยชน์ในเชิงวิชาการ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวและสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ซึ่งทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว รวมทั้งการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวโดยใช้โมเดลการฝึกอบรมที่มีการประยุกต์ทฤษฎีและเทคนิคทางด้านการให้คำปรึกษาครอบครัว เทคนิคการฝึกอบรม เพื่อนำมาพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจเกี่ยวกับสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว หรือสนใจในการนำไปศึกษาในประชากรกลุ่มอื่น นอกจากนี้ ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวว่าเป็นอย่างไร มีสมรรถนะในด้านอะไรบ้างที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา

2. ประโยชน์เชิงปฏิบัติ ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการปฏิบัติ ดังนี้

- 2.1 โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว เป็นประโยชน์แก่ครูแนะแนวในการพัฒนาตนเองให้สามารถทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- 2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้เป็นนโยบายและแผนการดำเนินงานพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวแก่ครูแนะแนวในโรงเรียน และขยายผลต่อไปยังครูที่ปรึกษา อันจะส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเป็นการเชื่อมประสานระหว่างโรงเรียนและครอบครัวเป็นอย่างดี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของการวิจัยเป็น 2 ระยะ คือ

1. การศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
2. การพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว โดยใช้การฝึกอบรม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว คือ ครูแนะแนว โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ใน 10 จังหวัดของภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ กำแพงเพชร ชัยนาท ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ อุทัยธานี ซึ่งมีโรงเรียนจำนวน 282 โรงเรียน และมีครูแนะแนว จำนวน 846 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว คือ ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ใน 10 จังหวัดของภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ กำแพงเพชร ชัยนาท ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ จำนวน 564 คน ซึ่งได้มาจากกลุ่มแบบแบ่งชั้น โดยมีจังหวัดเป็นชั้นจากประชากร และได้รับแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวกลับคืนมา 424 ฉบับ

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว (จากกลุ่มตัวอย่างที่ 1) โดยเป็นครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 15 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ มีครูแนะแนวที่มีความสมัครใจเข้ารับการอบรมจำนวน 12 คน และสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองเข้ารับการอบรมจำนวน 8 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ส่วนที่ 1 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ประกอบด้วย

1. ตัวแปรโครงสร้าง ได้แก่ สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ประกอบด้วย

- 1.1 ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

- 1.2 เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว
- 1.3 ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว
2. ตัวแปรชีวิต ประกอบด้วย
  - 2.1 ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่
    - 2.1.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว
    - 2.1.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
  - 2.2 เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว
    - 2.2.1 เจตคติด้านความคิด
    - 2.2.2 เจตคติด้านความรู้สึก
    - 2.2.3 เจตคติด้านพฤติกรรม
  - 2.3 ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว
    - 2.3.1 เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค
    - 2.3.2 เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว

ส่วนที่ 2 ตัวแปรที่ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

1. ตัวแปรจัดกระทำ ได้แก่ การฝึกอบรม
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน
  - 2.1 ด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
  - 2.2 ด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว
  - 2.3 ด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว หมายถึง ความสามารถของครูแนะแนวในการแสดงออกถึงการมีความรู้ เจตคติ และทักษะ ที่ทำให้สามารถดำเนินการให้คำปรึกษาครอบครัวได้ ซึ่งได้แก่

1.1 ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกของครูแนะแนวว่ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่

1.1.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว หมายถึง ความสามารถของครูแนะแนวที่แสดงออกถึงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย และความสำคัญของครอบครัว

1.1.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง ความสามารถของครูแนะแนว ที่แสดงออกถึงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ที่เน้นระบบครอบครัว ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของ ครอบครัว ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม

1.2 เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง ความคิด ความรู้สึก และ พฤติกรรมของครูแนะแนวที่มีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่

1.2.1 เจตคติด้านความคิด หมายถึง ความคิดของครูแนะแนวที่คิดว่าการให้ คำปรึกษาครอบครัวเป็นวิธีการหนึ่งในการช่วยเหลือเมื่อสมาชิกครอบครัวประสบปัญหาเป็น วิธีการที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งที่จะช่วยให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันแก้ไขปัญหา มีประโยชน์ที่ จะช่วยให้สมาชิกครอบครัวมีความเข้าใจกันและกันได้ดียิ่งขึ้น มีคุณค่าสามารถนำไปใช้ ช่วยเหลือครอบครัวได้ เป็นการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาอย่างยั่งยืน

1.2.2 เจตคติด้านความรู้สึก หมายถึง ความรู้สึกของครูแนะแนวที่แสดงออก ถึงความสบายใจที่สามารถช่วยเหลือให้สมาชิกครอบครัวเข้าใจกันได้ มีความสุขที่ทำให้ปัญหา ของครอบครัวคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น ดีใจที่เห็นสมาชิกครอบครัวร่วมมือกันแก้ไขปัญหา รู้สึกปวดศีรษะทุกครั้งที่ได้รับฟังปัญหาที่สลับซับซ้อนของครอบครัว ท้อใจที่บางครั้งไม่สามารถ ช่วยเหลือแก้ปัญหาของครอบครัวได้ และรู้สึกว่า การให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นงานที่ยุ่งยาก ซับซ้อน

1.2.3 เจตคติด้านพฤติกรรม หมายถึง แนวโน้มการกระทำของครูแนะแนวที่ มีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่ สนใจศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ครอบครัว พร้อมทั้งจะอุทิศเวลาเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาครอบครัว ต้องการพัฒนา ตนเองให้มีความสามารถในการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.3 ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง ความสามารถของครูแนะแนว ในการใช้เทคนิคต่างๆ ในการให้คำปรึกษาครอบครัว ประกอบด้วย

1.3.1 เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค ได้แก่

1.3.1.1 การฟัง (Listening) หมายถึง การที่ครูแนะแนวแสดงออกทาง คำพูดและท่าทางว่าใส่ใจกับเรื่องราวที่ผู้รับคำปรึกษาบอกเล่า

1.3.1.2 การถาม (Questioning) หมายถึง การที่ครูแนะแนวพูดหรือ ชักถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของผู้รับคำปรึกษา

1.3.1.3 การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of Feeling) หมายถึง การที่ ครูแนะแนวรับรู้ถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาที่แสดงออกมาโดยภาษาพูด

และภาษาท่าทาง และสื่อความรู้สึกนั้นกลับไปยังผู้รับคำปรึกษา ด้วยภาษาพูดที่เหมาะสมชัดเจน

1.3.1.4 การให้กำลังใจ (Encouraging) หมายถึง การที่ครูแนะแนวใช้คำพูดและการแสดงออกทางแววตา สีหน้า ท่าทาง เพื่อลดและผ่อนคลายความทุกข์ใจทำให้ผู้รับคำปรึกษามีกำลังใจในการมองเห็นทางออกในการแก้ปัญหา

1.3.1.5 การตีความ (Interpreting) หมายถึง การที่ครูแนะแนวอธิบายความหมายหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้รับคำปรึกษา

1.3.1.6 การสรุปความ (Summarizing) หมายถึง การที่ครูแนะแนวรวบรวมประเด็นสำคัญทั้งความคิดและความรู้สึกที่ผู้รับคำปรึกษาสื่อสารออกมาทั้งคำพูด กิริยา ท่าทางที่แสดงออกมาในขณะนั้น มาประมวลเป็นคำพูดสั้นๆ ให้ได้ใจความ เพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาและครูแนะแนวมีความเข้าใจตรงกันและมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

1.3.2 เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่เทคนิคการให้คำปรึกษาคอขวดของทฤษฎีการให้คำปรึกษาคอขวด 3 ทฤษฎี ดังนี้

เทคนิคจากทฤษฎีการให้คำปรึกษาคอขวดที่เน้นระบบคอขวด ได้แก่

1.3.2.1 การสัมภาษณ์ (Interview) หมายถึง การที่ครูแนะแนวพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อประเมินครอบครัวเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความผูกพันกับสมาชิกครอบครัว ความสามารถในการแยกตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง ความสามารถในการจัดการกับความวิตกกังวล หรือการตัดขาดทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว

1.3.2.2 การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Detriangulation) หมายถึง การที่ครูแนะแนว ช่วยให้นุคคลที่ยังคงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและบุคคลอีกสองคนในวงสามเหลี่ยมสัมพันธ์นั้น โดยไม่เข้าข้างคนใดคนหนึ่งแม้กระทั่งตนเอง และให้สามารถตอบโต้ปัญหาทางอารมณ์ได้อย่างเป็นกลางที่สุด โดยแยกตนออกจากปัญหาทางอารมณ์นั้นด้วยเหตุผล ระวังไม่ให้เกิดการเผชิญหน้ากันทางอารมณ์

1.3.2.3 การเผชิญหน้า (Confrontation) หมายถึง การที่ครูแนะแนวช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเผชิญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาสามารถแยกแยะความคิด ความรู้สึก ทัศนคติ มีเหตุผลเหนืออารมณ์ และมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่คอยแต่จะพึ่งพาคนอื่น จนคิดอะไร ทำอะไร หรือตัดสินใจด้วยตัวเองไม่ได้

เทคนิคจากทฤษฎีการให้คำปรึกษาคอขวดที่เน้นโครงสร้างของคอขวด ได้แก่

1.3.2.4 การเข้าร่วม (Joining) หมายถึง การที่ครูแนะแนวสร้างสัมพันธภาพกับผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวทราบว่าครูแนะแนวรับรู้ เข้าใจปัญหา ยอมรับรูปแบบความสัมพันธ์ของครอบครัว เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ และยอมรับครูแนะแนวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกครอบครัว โดยใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ต่อไปนี้

1) การติดตามร่องรอย (Tracking) เป็นวิธีการที่ครูแนะแนวรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ จากการสนทนา การสื่อสารของสมาชิกในครอบครัว โดยไม่มีการตัดสินเนื้อหาสาระที่ครอบครัวเล่าให้ฟังว่าดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด

2) การเลียนแบบ (Mimesis) เป็นวิธีการที่ครูแนะแนวพูดหรือแสดงท่าทาง น้ำเสียง จังหวะและแบบการสื่อสารคล้ายคลึงกับผู้รับคำปรึกษา เพื่อสื่อให้ผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัวได้ไว้วางใจ สบายใจ และช่วยให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3) การยืนยัน (Confirmatory) เป็นวิธีการที่ครูแนะแนวแสดงออกด้วยคำพูดและการกระทำให้ผู้รับคำปรึกษาเห็นว่า ครูแนะแนวเข้าใจความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษา และสมาชิกครอบครัวแต่ละคน และให้การสนับสนุนยืนยันถึงความสามารถ ศักยภาพและข้อดีของแต่ละคน เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัวมีพลังที่จะปรับเปลี่ยนตัวเอง ดำรงไว้เพื่อความสุขของครอบครัว

4) การเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัว เพื่อให้มีการปรองดองกัน (Accommodating) มากขึ้น เป็นวิธีการที่ครูแนะแนวเข้าร่วมรับฟังปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดทั้งรับรู้ความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัว พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนได้แสดงความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และครูแนะแนวจะสะท้อนความรู้สึก ให้กำลังใจสนับสนุน ชมเชยผลการกระทำของสมาชิกแต่ละคนที่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้

1.3.2.5 การทำแผนที่ครอบครัว (Family Mapping) หมายถึง การที่ครูแนะแนวสร้างแผนผัง ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว โครงสร้างของครอบครัว เพื่อประกอบการพิจารณาว่า ระบบย่อยในครอบครัวที่ส่งผลให้เกิดปัญหาในปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ให้คำปรึกษาเข้าใจและพิจารณาแนวทางที่จะให้ความช่วยเหลือครอบครัว

1.3.2.6 การมองภาพใหม่ (Reframing) หมายถึง การที่ครูแนะแนวให้สมาชิกครอบครัวมองสมาชิกคนใดคนหนึ่ง หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในภาพที่แตกต่างไปจากเดิม โดยวิธีการให้สมาชิกเปลี่ยนความคิดใหม่ หรือมองในแง่มุมใหม่ หรือเปลี่ยนการมองใหม่ เปลี่ยนสิ่งที่คิดสิ่งทีรับรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจเหตุการณ์นั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

เทคนิคจากทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม ได้แก่

1.3.2.7 การวาดภาพครอบครัว (Family Drawing) หมายถึง การที่ครูแนะแนวให้ผู้รับคำปรึกษาและหรือสมาชิกครอบครัว วาดภาพครอบครัวตามคิดของตนเอง เพื่อประเมินความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาที่มีต่อครอบครัว เพื่อศึกษาความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ที่จะช่วยให้เข้าใจปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ของผู้รับคำปรึกษา ตลอดจนเจตคติของผู้รับคำปรึกษา

1.3.2.8 ท่าที่การสื่อสาร (Communication Stances) หมายถึง การที่ครูแนะแนวช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัว ได้ตระหนักหรือรับรู้ถึงความสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และเรียนรู้ที่จะสื่อสารโดยใช้คำพูด ท่าทาง น้ำเสียง ตลอดจนทั้งความรู้สึกให้สอดคล้องกลมกลืนกัน ซึ่งจะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

1.3.2.9 การยุติการให้คำปรึกษา หมายถึง การที่ครูแนะแนวสรุปผลของการให้คำปรึกษา อภิปรายถึงเป้าหมายระยะยาว และหนทางที่จะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาที่เคยเกิดขึ้นกลับคืนมาอีกในอนาคต รวมทั้งการติดตามผลเป็นระยะหลังสิ้นสุดการให้คำปรึกษา เมื่อพบว่าครอบครัวสามารถที่จะดำเนินต่อไปได้

2. โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว หมายถึง รูปแบบการพัฒนาให้ครูแนะแนวมีสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวเพิ่มขึ้น โดยการประยุกต์แนวคิดและเทคนิคการฝึกอบรม ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ที่นำมาใช้ในการฝึกอบรม โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพกับครูแนะแนวที่เข้าร่วมการฝึกอบรม และระหว่างครูแนะแนวด้วยกันเอง เพื่อให้เกิดความอบอุ่นไว้วางใจ ยอมรับ มีการปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่ วัตถุประสงค์การฝึกอบรม เนื้อหาในการฝึกอบรม ระยะเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการฝึกอบรม บทบาทของครูแนะแนวในการเข้ารับการฝึกอบรม บทบาทของผู้วิจัยในฐานะวิทยากร โดยใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การอภิปราย

2.2 ขั้นดำเนินการฝึกอบรม เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยฝึกอบรมให้ครูแนะแนวมีสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมตามวัตถุประสงค์ เนื้อหาที่กำหนดไว้แต่ละครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการทบทวนการอบรมที่ผ่านมา การชี้แจงหัวข้อการอบรม ดำเนินการอบรม สรุปผลการ

อบรม และประเมินผล โดยผู้วิจัยใช้ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ตลอดจนเทคนิคการฝึกอบรม ในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว มีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกของครูแนะแนวว่ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 2 องค์ประกอบย่อย คือ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยใช้แนวคิดทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกอบรม คือ การบรรยาย การอภิปราย และการสาธิต หลังการดำเนินการฝึกอบรมแต่ละครั้ง ผู้วิจัยประเมินผลระหว่างกระบวนการอบรมโดยการสังเกตพฤติกรรม การซักถาม และการทำแบบฝึกหัด

2.2.2 เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของครูแนะแนวที่มีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ เจตคติด้านความคิด เจตคติด้านความรู้สึก เจตคติด้านพฤติกรรม ผู้วิจัยพัฒนาเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การวิเคราะห์กรณีศึกษา การอภิปราย การบรรยาย ผู้วิจัยประเมินผลระหว่างกระบวนการอบรมโดยการสังเกตพฤติกรรมจากการมีส่วนร่วมในการแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น

2.2.3 ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง ความสามารถของครูแนะแนวในการใช้เทคนิคต่างๆ ในการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 2 องค์ประกอบย่อย คือ เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค และ เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยใช้แนวคิดทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกอบรม คือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน ผู้วิจัยประเมินผลระหว่างกระบวนการอบรมโดยการสังเกตพฤติกรรมจากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทางของครูแนะแนว

หลังการฝึกเทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาคและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวแต่ละเทคนิคเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัวตามขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยให้ครูแนะแนวแสดงบทบาทสมมติเป็นผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาระหว่างครูแนะแนวด้วยกันเอง 1 ครั้ง และให้ครูแนะแนวแต่ละคนฝึกปฏิบัติเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวกับครอบครัวจริง 1 ครั้ง

2.3 ขั้นสรุปผลการฝึกอบรม เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยดำเนินการ 2 ลักษณะดังนี้

2.3.1 การประเมินผลและสรุปผลการฝึกอบรม ผู้วิจัยให้ครูแนะแนว ประเมินผลการอบรม โดยใช้การสัมภาษณ์ และให้ครูแนะแนวร่วมกันอภิปรายแสดงความรู้สึก ร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการฝึกอบรม ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณและสรุปถึงคุณค่าของการนำ การให้คำปรึกษาครอบครัวไปประยุกต์ใช้ในการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาต่อไป ผู้วิจัยใช้ เทคนิคการฝึกอบรมคือ การอภิปราย การบรรยาย

2.3.2 การทดสอบหลังการฝึกอบรม เป็นการประเมินสมรรถนะการให้ คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว 3 องค์ประกอบคือ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยใช้ แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

2.4 ขั้นหลังการติดตามผล เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยต้องการทราบสมรรถนะการให้ คำปรึกษาครอบครัว หลังจากฝึกอบรมเป็นเวลา 3 สัปดาห์ ผู้วิจัยจึงประเมินสมรรถนะการให้ คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว 3 องค์ประกอบคือ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยใช้ แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

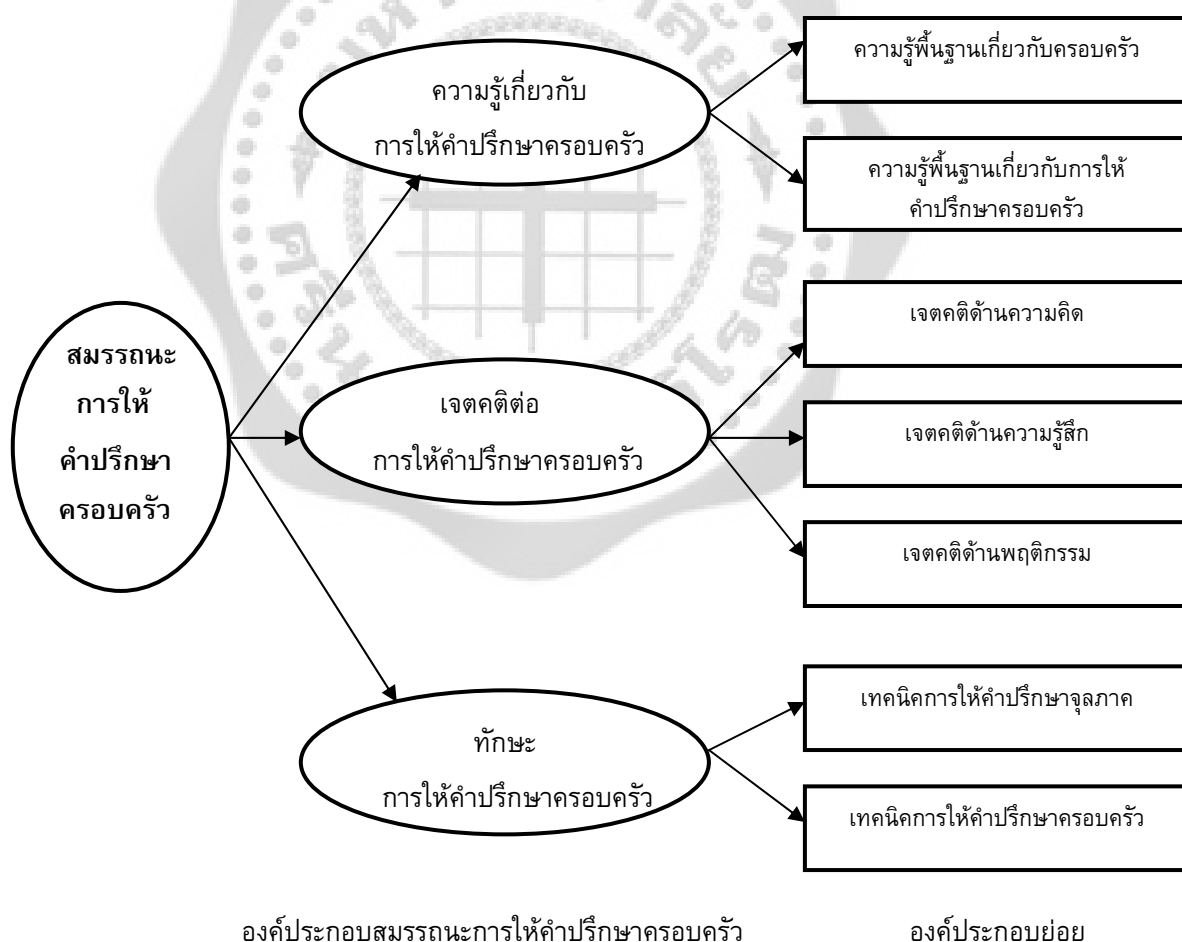
3. ครูแนะแนว หมายถึง ครูที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ใน 10 จังหวัดของ ภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ กำแพงเพชร ชัยนาท ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ อุทัยธานี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. กรอบแนวคิดในการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.1 การศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครู

แนะแนว ผู้วิจัยศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแนวคิดต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ดังนี้ แนวคิดสมรรถนะของเดวิด แมคเคลลีแลนด์ (David McClelland. 1973 : 1-14) และ แพร์รี (Parry. 1996: 48-56) แนวคิดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ของ เนลสัน (Nelson. 1999 : online) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การสัมภาษณ์ครูแนะแนวผู้ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา และการศึกษาจากสภาพความเป็นจริงของปัญหาครอบครัวจากสภาพสังคม สรุปได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการศึกษาศักยภาพองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว สำหรับครูแนะแนว ที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

1.2 การสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษา
 ครอบครัวยุคใหม่สำหรับครูแนะแนว ผู้วิจัยดำเนินการสร้างโมเดลการฝึกอบรมตามขั้นตอน ดัง
 ภาพประกอบ 2

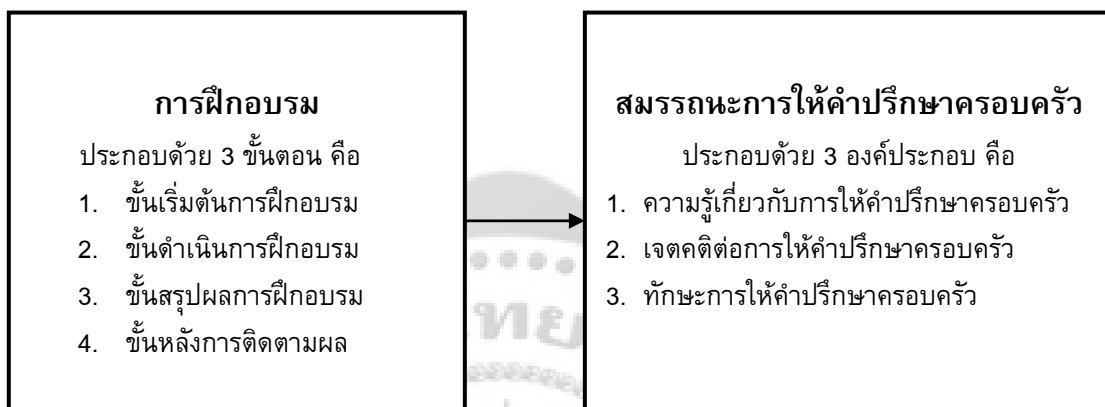

ภาพประกอบ 2 ขั้นตอนการสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษา
 ครอบครัวยุคใหม่สำหรับครูแนะแนว

2. กรอบแนวคิดในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวสำหรับครู
แนะแนว โดยใช้การฝึกอบรม

ตัวแปรจัดกระทำ

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบ 3 กรอบแนวคิดในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวโดยใช้การฝึกอบรม

สมมติฐานในการวิจัย

ครูแนะแนวที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครบถ้วน มีสมรรถนะการให้คำปรึกษาครบถ้วนก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผลแตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวและการสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ตามลำดับดังนี้

1. ครอบครัว
  - 1.1 ความหมายของครอบครัว
  - 1.2 ความสำคัญของครอบครัว
  - 1.3 ลักษณะครอบครัว
  - 1.4 ปัญหาครอบครัว
2. การให้คำปรึกษาครอบครัว
  - 2.1 ความหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัว
  - 2.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
  - 2.3 เป้าหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัว
  - 2.4 กระบวนการในการให้คำปรึกษาครอบครัว
3. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว
  - 3.1 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว
  - 3.2 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว
  - 3.3 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม
4. สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
  - 4.1 ความหมายของสมรรถนะ
  - 4.2 ความสำคัญของสมรรถนะ
  - 4.3 แนวคิดเรื่องสมรรถนะ
  - 4.4 องค์ประกอบของสมรรถนะ
  - 4.5 วิธีการศึกษาสมรรถนะ
  - 4.6 สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
5. โมเดลและการสร้างโมเดล

- 5.1 ความหมายของโมเดล
- 5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโมเดลและทฤษฎี
- 5.3 การสร้างโมเดล
- 5.4 คุณลักษณะของโมเดลที่ดี
- 5.5 ข้อควรระวังในการสร้างโมเดล
- 6. การฝึกอบรม
  - 6.1 ความหมายของการฝึกอบรม
  - 6.2 ขั้นตอนการฝึกอบรม
  - 6.3 การออกแบบการฝึกอบรม
  - 6.4 รูปแบบการสอนที่ใช้ในการฝึกอบรม
  - 6.5 เทคนิคการฝึกอบรม
  - 6.6 โมเดลการฝึกอบรม
- 7. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน
- 8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 8.1 งานวิจัยในต่างประเทศ
  - 8.2 งานวิจัยในประเทศ

1 กรอบครัว

กรอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม ทำหน้าที่หล่อหลอม และขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกของกรอบครัว ด้วยการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกในกรอบครัว เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะทำงานอย่างเต็มที่และสร้างสรรค์ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2549 : Online.) ผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อมูลเพื่อให้เห็นภาพรวมของกรอบครัว ดังนี้

1.1 ความหมายของกรอบครัว

เดวิด เอ ชูลซ์ (David A.Schulz. 1982: 16) ให้ความหมายกรอบครัวว่า กรอบครัว หมายถึง สถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่งที่มีหน้าที่สำคัญในการเลี้ยงดู ให้ความรักความเอาใจใส่ และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่สมาชิก รวมทั้งมีหน้าที่ผลิตสมาชิกใหม่ให้แก่สังคม

จอห์น ซี มาซิโอนิส (John C. Macionis. 1995: 460) กล่าวว่า ครอบครัว หมายถึง สถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่งที่ดำรงอยู่ในทุกสังคม และเป็นสถาบันที่ประกอบด้วยปัจเจกบุคคลจำนวนหนึ่งที่มารวมตัวกันเป็นกลุ่มร่วมมือกันในการทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็ก ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นเครือญาติ มีความผูกพันกันทางสายโลหิตโดยการแต่งงาน หรือการรับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ได้ให้คำนิยามครอบครัวไว้ว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์ทางกฎหมายและทางสายโลหิต และบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้นบางประการ (ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์. 2540: 8)

คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2547: 3) กำหนดความหมายของครอบครัวไว้กว้าง ๆ ว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกัน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลัก เป็นแกนกลางของสังคมที่เป็นรากฐานสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต ครอบครัวมีหลากหลายรูปแบบและหลายลักษณะ นอกเหนือจากครอบครัวที่ครบถ้วนทั้งบิดา มารดาและบุตร

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่าครอบครัว คือ กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกัน มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต มีปฏิสัมพันธ์กัน ให้การดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ความหมายของครอบครัวอาจแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ประสพการณ์ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม

1.2 ความสำคัญของครอบครัว

คณะอนุกรรมการพัฒนาครอบครัวและแก้ไขความรุนแรงแต่เด็กและสตรี (2542: 4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของครอบครัวไว้ดังนี้

1. ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกที่สุดของมนุษย์ และเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ทำหน้าที่ในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ของสมาชิกเกิดใหม่ในครอบครัว อันได้แก่ทารกและเด็ก

2. การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวและการให้การศึกษาในครอบครัวมีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพของคนและบุคลิกภาพซึ่งรวมทั้งค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน วิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อกันและกัน

3. ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมพื้นฐานที่ประกอบด้วยวิถีชีวิตของสมาชิกของครอบครัวทุกคน วิถีชีวิตนี้รวมทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและจริยธรรม ซึ่งมีผลต่อคุณภาพของสังคม

4. ครอบครัวเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เล็กที่สุดและเป็นพื้นฐานของสังคม ครอบครัวบางครอบครัวมีบทบาทเป็นหน่วยการผลิตทางเศรษฐกิจโดยตรง

5. ครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อกันและกัน ต่างมีกระบวนการวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงโดยไม่มีการหยุดนิ่ง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล

6. ปัญหาสังคมหลายประการจะป้องกันได้ โดยสถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวที่รวมตัวกันได้จะเป็นพลังกลุ่ม/ชุมชนที่สามารถพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของตนเองได้

1.3 ลักษณะครอบครัว

ลักษณะครอบครัวในสังคมตะวันตกยุโรปและอเมริกัน

ทฤษฎี รุงปัจฉิม (2545: 122) กล่าวว่า นับตั้งแต่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ลักษณะครอบครัวในสังคมยุโรปมีรูปแบบครอบครัวที่หลากหลาย และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความหลากหลายดังกล่าวคือ ความแตกต่างด้านอุดมการณ์ที่ทำให้ยุโรปตะวันตกเน้นความแตกต่างระหว่างชายหญิง โดยถือว่าผู้ชายมีภารกิจอยู่นอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีภารกิจอยู่ภายในบ้าน ดูแลรับผิดชอบงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรหลาน และเอาใจใส่สุขทุกข์ของผู้ชาย ซึ่งได้รับการวิพากษ์จากนักวิชาการสายมาร์กซิสต์ และเฟมินิสต์ เป็นอย่างมาก เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความล้มเหลวในการทำหน้าที่ของครอบครัว ซึ่งจากงานวิจัยเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวยุโรปตะวันตกเป็นจำนวนมากได้ชี้ให้เห็นว่า จากการที่สังคมมีการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างขนานใหญ่และความจำเป็นทางเศรษฐกิจ เป็นผลทำให้ชีวิตครอบครัวไม่อาจดำเนินไปได้บนพื้นฐานการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจนได้อีกต่อไป รูปแบบของครอบครัวจึงมีความหลากหลายมากขึ้น เป็นครอบครัวเดี่ยวที่ทั้งผู้หญิงผู้ชายต้องออกไปเป็นแรงงานในระบบเศรษฐกิจร่วมกัน เป็นครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเพียงอย่างเดียว ส่วนในยุโรปตะวันออก รูปแบบครอบครัวใหม่ในระบบสังคมนิยม ให้ความสำคัญกับชีวิตของหมู่ชนของสาธารณชน ที่เน้นความเสมอภาคระหว่างชายและหญิงมากขึ้น ทั้งนี้ลักษณะครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายมาเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ส่วนลักษณะครอบครัวในสังคมอเมริกัน เพียร์สัน (Pearson, 1989: 101-131) กล่าวว่า รูปแบบครอบครัวของอเมริกา จะเป็นครอบครัวเดี่ยวและมีแนวโน้มที่มีแม่หรือพ่อคนเดียวมากขึ้น เนื่องจากอัตราการหย่าร้างที่สูงขึ้น

ลักษณะครอบครัวไทย

ครอบครัวไทยแต่เดิมมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย มีสมาชิกครอบครัวหลายช่วงอายุ อย่างน้อย 3 รุ่น คือ 1) รุ่นปู่ย่า ตายาย 2) รุ่นพ่อแม่ 3) รุ่นลูก เป็นครอบครัวที่มีความร่วมมือกันในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การอบรมเลี้ยงดู การปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม ความเอาใจใส่ในสภาวะวิกฤต คนในครอบครัวมีความอบอุ่น

และปลอดภัย ครอบครัวได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ และมีผลต่อคุณภาพสังคม

ในอดีตครอบครัวมีบทบาทหน้าที่อย่างน้อย 3 ประการ

1. เป็นแหล่งขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ให้การอบรม การเรียนรู้ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ประเพณีและชีวิตความเป็นอยู่ การสร้างบุคลิกภาพ ระบบวิธีคิด การให้คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ

2. เป็นแหล่งถ่ายทอดวิชาชีพระดับวิชาชีพ การบ่มเพาะให้เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีคุณภาพ

3. เป็นแหล่งให้การสังคมสงเคราะห์เบื้องต้น มีความเอื้ออาทร ให้ความช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉินในสภาวะวิกฤตต่าง ๆ

นอกจากนี้ ครอบครัวยังเป็นเสมือนแหล่งบ่มเพาะทักษะทางการเมือง การอยู่ร่วมกันอย่างมีกติกา มีบทบาท หน้าที่รับผิดชอบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน การตัดสินใจร่วมกัน รู้จักรับฟังและสื่อสารเจรจาประนีประนอมกันด้วยความรัก ความเข้าใจ และเหตุผล รู้จักการให้อภัยกัน มีการแบ่งอำนาจหน้าที่และแบ่งงานกันในครอบครัวอย่างชัดเจน จะเห็นว่าในสมัยก่อนแม้ภรรยาจะมีฐานะเป็นรองสามี แต่ก็มีบทบาทหน้าที่กัน ซึ่งฝ่ายสามีมีอำนาจการตัดสินใจภายนอกบ้าน การเป็นผู้นำ ในขณะที่ภรรยาจัดการดูแลบ้านเรือนและผู้คนในบ้าน เป็นหน้าที่ของฝ่ายภรรยา สำหรับผู้สูงอายุจะทำหน้าที่อบรม สั่งสอน ขัดเกลาสมาชิกที่เป็นเด็กให้เรียนรู้การดำเนินชีวิตเพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูล

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2547: 7-10) ได้รายงานสถานการณ์ครอบครัว จากสถานการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงมีผลกระทบต่อครอบครัวและบุคคล ครอบครัวจึงเกิดการปรับเปลี่ยนทั้งโครงสร้าง รูปแบบ ขนาดของครอบครัวและวิถีชีวิต รวมทั้งสภาพปัญหาที่มีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว ปัจจุบันสถานการณ์ของครอบครัวไทยเป็นดังนี้

1. โครงสร้างของครอบครัว มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางโครงสร้างกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น โดยในปี 2545 มีครอบครัวขยายเพียงร้อยละ 32.1 ครอบครัวเดี่ยวมีถึงร้อยละ 55.5 นอกจากนี้ ยังพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหญิงมีจำนวนมากขึ้น

2. ขนาดของครอบครัว การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของครอบครัวมีผลกระทบต่อขนาดของครอบครัว โดยส่งผลให้ครอบครัวเริ่มมีขนาดเล็กลงอย่างต่อเนื่องเหลือเพียงพ่อ แม่ และลูก หรือผู้สูงอายุกับเด็ก ขนาดของครอบครัวเริ่มเล็กลงจาก 4.3 คนต่อครัวเรือนในปี 2529 ลดลง เป็น 3.7 และ 3.5 คนต่อครัวเรือนในปี 2542 และ 2545 ตามลำดับ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าครอบครัวไทยปัจจุบันมีเพียงพ่อ แม่ ลูก และจำนวนลูกมีเพียง 1-3 คน

3. รูปแบบครอบครัว จากข้อมูลสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2542-2545 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งให้เห็นว่า ครอบครัวไทยในปัจจุบันมิได้ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก และ เครือญาติดังเช่นแต่ก่อน แต่มีหลายรูปแบบ ดังนี้

ครอบครัวขยาย ที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ปู่ย่าตายาย และหรือพี่น้อง ยังคงมีอยู่ในสังคมไทยแต่มีจำนวนลดลง พบว่าปี 2545 มีครอบครัวที่เป็นครอบครัวขยายเพียงร้อยละ 32.1

ครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยพ่อแม่และลูก โดยส่วนใหญ่ครอบครัวจะมีลูกจำนวน 1-3 คนเป็นอย่างมาก จากข้อมูลสำนักงานสถิติ แห่งชาติ พ.ศ.2545 ซึ่งให้เห็นว่าในลักษณะของ ครอบครัวเดี่ยวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นอัตราร้อยละ 55.5 นั้นยังมีขนาดเล็กลงอีก และมีลักษณะ ที่แตกต่างกัน ดังนี้ ครอบครัวที่มีสามีและภรรยาและบุตร มีแนวโน้มลดลง ส่วนครอบครัวที่มีแต่ สามีและภรรยา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ครอบครัวที่อยู่คนเดียว มีปริมาณเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าหญิงหรือชายพอใจที่จะอยู่ เป็นโสดมากขึ้น

ครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง หมายถึง ครอบครัวที่มีเพียงพ่อหรือแม่ และ ลูก เนื่องจากสาเหตุของการหย่าร้าง การเป็นหม้าย แยกทาง การทอดทิ้ง รูปแบบของ ครอบครัวดังกล่าวมี แนวโน้มสูงขึ้น

ครอบครัวที่รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม คือครอบครัวที่สามีและภรรยาไม่สามารถมีบุตร ร่วมกันได้และมีความประสงค์ที่จะขอรับเด็กมาอุปการะเป็นบุตรซึ่งมีจำนวนมากขึ้น

ครอบครัวอื่น ๆ เช่นครอบครัวที่เกิดจากการแต่งงานกันของเพศเดียวกัน

จากการศึกษาลักษณะครอบครัวในสังคมตะวันตกและสังคมไทย พบว่า ลักษณะ ครอบครัวในสังคมปัจจุบันมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวที่พ่อหรือแม่เลี้ยงลูก ตามลำพังสูงขึ้น ซึ่งการที่ต้องมาสนใจว่าสังคมเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย เพราะว่ารูปแบบของครอบครัวมีผลต่อการหล่อหลอมกล่อมเกลาเด็ก นั่นคือ ครอบครัวเดี่ยวเป็น ครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อแม่ลูกเท่านั้น เด็กจะถูกเลี้ยงให้สามารถพึ่งตนเองได้เร็ว โดยจะให้ การดูแลจนอายุ 18 ปีเด็กจะต้องดิ้นรนเอาตัวรอดเอง ครอบครัวเดี่ยวมักเกิดปัญหาการหย่าร้าง สูง จนเกิดลักษณะครอบครัวเดี่ยวที่มีเฉพาะพ่อหรือแม่กับลูกเท่านั้น การเลี้ยงลูกในสังคม ตะวันตกจะเน้นฝึกให้มีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ ถ้าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำแต่ถ้าไม่ใช่หน้าที่พ่อ แม่จะต้องจ้างทำ ในครอบครัวเดี่ยวเด็กมีโอกาสดัดตัวแบบทางสังคมได้ง่ายและไม่มีคนทดแทน เด็กจะเกิดการต่อต้านสังคม เพราะครอบครัวไม่เป็นที่พึ่ง ครอบครัวไร้ความหมาย ไม่มีจุดยึดเหนี่ยว จากการเลี้ยงดูที่บีบให้ลูกต้องพึ่งตนเองได้เร็วและแยกออกไปเร็วทำให้ขาดความผูกพัน กับครอบครัวเดิมของตนเอง ความผูกพันของพ่อแม่ลูกมีน้อย ไม่อาทรพ่อแม่ยามแก่เฒ่า จึง พบว่าปัญหาคนชราถูกทอดทิ้งจะมีมากในสังคมตะวันตก

1.4 ปัญหาครอบครัว

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544: 40-41) กล่าวว่า ปัญหาครอบครัวหมายถึง สิ่งที่มาคุกคามเสถียรภาพการดำรงอยู่อย่างปกติสุข หรือประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ของครอบครัว โดยมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาการเงิน และปัญหาที่เกี่ยวกับอารมณ์ เช่น ความโกรธระหว่างพี่น้อง ความขมขื่น บางครอบครัวอาจมีเพียงปัญหาทางอารมณ์ แต่อาจไม่มีปัญหาทางวัตถุเลย และหากครอบครัวใดมีปัญหาทางวัตถุเกิดขึ้น ก็มักจะมีความปัญหาทางอารมณ์ด้วยเสมอ เช่น ครอบครัวที่ยากจนและขาดแคลนปัจจัยสี่ ก็มักมีการทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างสามีภรรยา

ปัญหาวิกฤตของครอบครัวไทย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2547: 10-14) พบว่า จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความซับซ้อนและเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองใหญ่ สังคมไทยซึ่งแต่เดิมเป็นสังคมชนบท มีความเอื้ออาทรต่อกันมีแนวโน้มเป็นสังคมเมืองมากขึ้น โครงสร้างและรูปแบบของครอบครัวซึ่งเคยเป็นครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ขนาดของครอบครัวเริ่มเล็กลง ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม สถาบันครอบครัวซึ่งเคยเป็นทุนทางสังคม มีระบบเครือญาติที่มีความผูกพันอย่างใกล้ชิด มีความเกื้อกูล เอื้ออาทร และการอบรม ชัดเจนบุตรหลาน การปลูกฝังวัฒนธรรมและค่านิยมประเพณี กลับอ่อนแอลง ซึ่งมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกครอบครัวทั้งทางลบและทางบวก อันเนื่องมาจากปัญหาวิกฤติที่ครอบครัวเผชิญอยู่ ดังนี้

1. ปัญหาเศรษฐกิจ จากรายงานการวิจัยระยะยาวในเด็กไทยโดย รศ. พญ. ลัดดา เหมาะสุวรรณ พบว่าครอบครัวไทยใน 17 จังหวัดทั่วประเทศ ประสบปัญหาวิกฤตด้านเศรษฐกิจถึงร้อยละ 61 ซึ่งสอดคล้องกับดัชนีการพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2546 พบว่ามีครัวเรือนถึงร้อยละ 40 ของครัวเรือนทั้งประเทศที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยเฉพาะครัวเรือนภาคเกษตร ซึ่งปัญหาทางเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องมุ่งทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว ประกอบกับภาวะความผันผวนทางเศรษฐกิจทั้งของประเทศและโลก ทำให้ครอบครัวประสบปัญหาและความยากลำบากซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น และจากการศึกษาผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต่อเด็ก เยาวชนและครอบครัวของจุฑา ภูไพบูลย์และคณะ พบว่า ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจทำให้ครอบครัวในภาคตะวันออกเจียงเหนือมีระดับความเครียดของครอบครัวสูงกว่าภาคอื่นๆ และ ครอบครัวในกรุงเทพมหานครมีปัญหาสมาชิกมีอาการซึมเศร้ามีความวิตกกังวลสูงกว่าภาคอื่นๆ และผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจนี้ครอบครัวมีแนวโน้มปล่อยให้เด็กอยู่กันตามลำพังมากขึ้น เนื่องจากบิดามารดาต้องไปหางานทำ ซึ่งจะมีผลให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ บทบาทในการดูแล อบรมเด็กและเยาวชนในครอบครัวได้ดี

2. ความสัมพันธ์ในครอบครัว จากการศึกษากภาวะความอยู่ดีมีสุขของประชาชนด้านชีวิตครอบครัวมีแนวโน้มลดลง ข้อมูลจากสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว ปี 2546 โดยเฉพาะดัชนีด้านสัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัวมีค่าดัชนีลดลงจากร้อยละ 80.85 ในปี 2539 ลดลงเป็น 70.77 ในปี 2545 แสดงให้เห็นการอยู่ร่วมกันและความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัวเริ่มเสื่อมสลาย ความผูกพันและความเกื้อกูลกันในครอบครัวเริ่มห่างเหิน อันเนื่องมาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจบังคับให้สมาชิกในครอบครัวต่างต้องพึ่งตนเองมากขึ้น ขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันในครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความผูกพันกันน้อยลง ความห่วงใยอาทร ความเสียสละ ความอดทนและพึ่งพาต่อกันลดน้อยลง ขาดความเข้าใจระหว่างคู่สมรส พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง หรือญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงทั้งในครอบครัวและในสังคมด้วยเช่นกัน โดยมีการศึกษาผลกระทบของสถานภาพการสมรสและสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาต่อการติดยาบ้าของนักเรียนพบว่า การหย่าร้างของบิดามารดาทำให้นักเรียนเสี่ยงต่อการติดยาบ้าเป็น 1.8 เท่า นักเรียนที่สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาไม่ดีจะเสี่ยงต่อการติดยาบ้าถึง 3.14 เท่า

3. การสมรสน้อยลงและการหย่าร้างเพิ่มขึ้น ข้อมูลการสมรสและการหย่าร้างของประชากรทั้งประเทศ ชี้ให้เห็นว่า อัตราการจดทะเบียนสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายลดลงในขณะที่อัตราการหย่าร้างสูงขึ้น จากอัตราผู้จดทะเบียนสมรสในปี 2539 เท่ากับ 28.47 คู่ต่อหนึ่งพันครัวเรือน ลดลงเหลือ 20.41 คู่ต่อหนึ่งพันครัวเรือนในปี 2541 และ 16.8 คู่ต่อหนึ่งพันครัวเรือนในปี 2545 จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2545 ในขณะที่อัตราการจดทะเบียนหย่าร้างในปี 2539 เท่ากับ 3.70 คู่ต่อหนึ่งพันครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น 4.25 คู่หนึ่งพันครัวเรือนในปี 2541 และเพิ่มเป็น 4.49 คู่หนึ่งพันครัวเรือนในปี 2545 การหย่าร้างที่เพิ่มสูงขึ้นส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากทั้งหญิงและชายมีความอดทนต่อกันน้อยลง ซึ่งมาจากความเครียดในชีวิตประจำวัน โดยความเครียดนั้นเกิดจากการเห็นความสำคัญของวัตถุมากกว่าจิตใจ

4. เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง เด็กและผู้สูงอายุยังคงถูกทอดทิ้งจากครอบครัว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและสังคมเมืองมีมากขึ้น สภาพปัญหาของการทอดทิ้งนี้ถือว่าอยู่ในสภาวะที่รุนแรง เพราะอัตราส่วนของผู้ที่ถูกทอดทิ้งไม่มีแนวโน้มว่าจะลดลงอย่างชัดเจน ลักษณะของการทอดทิ้งมีทั้งที่กระทำโดยเจตนาและไม่เจตนา หลายครอบครัวที่ทิ้งเด็กโดยไม่ตั้งใจ เช่น ปล่อยให้ผู้อื่นดูแลเด็ก ปล่อยเด็กไว้ตามลำพังให้ดูแลตนเอง นอกจากนี้ผู้สูงอายุถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพังหรืออยู่กับเด็กเป็นจำนวนมากขึ้น ในขณะที่สังคมยังตระหนักถึงบทบาทความสำคัญของผู้สูงอายุค่อนข้างน้อย ทำให้ผู้สูงอายุในชนบทเป็นจำนวนมาก ถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังหรือต้องรับภาระเลี้ยงดูหลาน เพราะพ่อแม่ต่างต้องออกไปหารายได้และประกอบอาชีพ

5. พฤติกรรมไม่เหมาะสมของวัยรุ่น สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงของวัยรุ่น มีปรากฏให้เห็นอย่างหลากหลาย เช่น พฤติกรรมความรุนแรง การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันเหมาะสม การตั้งครรภ์นอกสมรส และ การทำแท้ง พฤติกรรมการเสพติด

6. ความรุนแรงในครอบครัว สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมีมากขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและความซับซ้อนของปัญหา ซึ่งในสังคมมักจะมองว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาส่วนตัวและเป็นเรื่องภายในครอบครัวที่คนภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ดังนั้น ผู้หญิงและเด็กจำนวนมากจึงถูกกระทำรุนแรงซ้ำซากและเป็นเวลายาวนาน ข้อมูลจากมูลนิธิคุ้มครองเด็ก จากการช่วยเหลือเด็กตลอดปี 2545 พบว่า มีเด็กถูกล่วงเกินทางเพศ จำนวน 231 คน โดยที่ผู้กระทำเป็นคนในครอบครัวถึงร้อยละ 60.69 ในจำนวนนี้มีบิดาแท้ ๆ ที่ข่มขืนบุตรของตนเองถึง 56 คน (ร้อยละ 24.24) และเป็นบิดาเลี้ยงหรือญาติ 38 คน (ร้อยละ 16.45)

7. ยาเสพติด ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นปัญหาสังคมและกระทบต่อครอบครัว ชุมชนและระดับประเทศ

แนวโน้มของสถานการณ์ครอบครัวไทย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2547: 16-18) สรุปว่า อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์และภาวะความทันสมัยที่เน้นปัจเจกบุคคลและค่านิยมในการบริโภคและวัตถุนิยมมากขึ้น ส่งผลให้สังคมมีการแข่งขัน ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรมและกระแสเศรษฐกิจของประเทศและโลก ส่งผลต่อค่าครองชีพและแบบแผนของครอบครัว ผลกระทบดังกล่าวจะส่งผลให้ครอบครัวมีแนวโน้มประสบปัญหา ดังนี้

1. โครงสร้างของครอบครัวที่ประกอบด้วยบุคคลสองวัย คือ ผู้สูงอายุและเด็กจะมีมากขึ้นโดยเฉพาะในชนบทเนื่องจากการที่หนุ่มสาววัยแรงงานอพยพเข้าไปหางานทำในเมืองใหญ่ เมื่อมีครอบครัวและมีบุตรโดยยังไม่มีความพร้อม ประกอบกับปัญหาค่าครองชีพสูง ก็ส่งลูกไปให้ปู่ย่าตายายช่วยเหลือเลี้ยงดู จึงทำให้ครอบครัวในชนบทมีโครงสร้างเพียงบุคคลสองวัยคือ วัยสูงอายุและเด็กมากขึ้น

2. ผู้สูงอายุในชนบทที่เคยมีบทบาทในการถ่ายทอดคุณธรรมและวัฒนธรรมให้แก่ลูกหลาน และเป็นวัยที่ควรจะได้รับดูแล เอาใจใส่จากลูกหลาน จะถูกปรับเปลี่ยนบทบาทและรับภาระมากขึ้นในการทำหน้าที่แทนพ่อและแม่เด็ก โดยจะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูเด็กทั้งในทางกายภาพและจิตใจ โดยเฉพาะหนุ่มสาวที่อพยพมาจากชนบทและแสวงหางานทำในเมือง เมื่อมีบุตรก็จะส่งลูกให้ปู่ย่า ตายายช่วยเหลือเลี้ยงดูแทน สำหรับผู้ที่มีความรับผิดชอบก็จะมี การติดต่อส่งเสียเงินทองเป็นค่าเลี้ยงดู ผู้สูงอายุจะไม่ต้องรับภาระในการหารายได้เพื่อเลี้ยงดูหลาน แต่ในกรณีที่พ่อแม่ไม่รับผิดชอบและห่างเหินการติดต่อ ก็จะทำให้ผู้สูงอายุต้องรับภาระหนักขึ้นทั้งในการหารายได้เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ในขณะที่วัยก็ต้องให้การอบรมสั่งสอนเด็กด้วย ซึ่งการดังกล่าว ส่งผลต่อภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งสุขภาพร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้

การที่เด็กไม่ได้รับความใกล้ชิดกับพ่อและแม่ ยังส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กอีกด้วย ปัจจุบันจึงพบเด็กที่เติบโตขึ้นมีปัญหาทางจิตเวชมากขึ้น โดยเฉพาะโรคซึมเศร้า โรควิตกกังวล ฆ่าตัวตาย ติดสารเสพติด ประพฤติผิดศีลธรรมและผิดกฎหมาย มีความก้าวร้าวรุนแรง ประพฤติผิดทางเพศ

3. ครอบครัวที่สามีและภรรยาอยู่ร่วมกันโดยไม่มีการจดทะเบียนสมรสมีมากขึ้น เนื่องจากค่านิยมในการรักอิสระ และไม่ต้องการพึ่งพิง

4. ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพังมีมากขึ้น เนื่องจากอัตราการหย่าร้างที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การแยกกันอยู่ของครอบครัว และจากการเสียชีวิตของกลุ่มสมรส โดยเฉพาะครอบครัวที่มีแม่เป็นหัวหน้าครอบครัวและเลี้ยงลูกตามลำพังจะมีแนวโน้มสูงขึ้น การที่ครอบครัวมีผู้ปกครองที่เป็นพ่อหรือแม่คนเดียว ทำให้ต้องแบกรับความรับผิดชอบทั้งของตนเอง ครอบครัว และบุตรเพิ่มขึ้น ครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียวต้องรับภาระหนักด้านเศรษฐกิจ ประสบปัญหาความเครียดและความวุ่นวาย ทำให้ไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนและการช่วยเหลือลูกในด้านการเรียนอย่างเหมาะสม

5. การเลี้ยงดูเด็กของครอบครัว พ่อแม่จะมีระยะเวลาการเลี้ยงดูและการอยู่กับลูกสั้นลง เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจและการให้ความสำคัญกับบทบาททางหน้าที่การงาน มากกว่าครอบครัว เด็กเล็กจะถูกเลี้ยงดูในลักษณะดังนี้

ปู่ย่า ตายายเลี้ยงดูแทน สำหรับครอบครัวที่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคงและมีถิ่นฐานอยู่ในชนบท เมื่อคลอดบุตรและเลี้ยงดูได้ระยะหนึ่งก็จะส่งให้ปู่ย่า ตายายช่วยเลี้ยงดูแทน พ่อแม่จะอยู่กันตามลำพัง

มีผู้ช่วยดูแลเด็กโดยการว่าจ้างบุคคลมาช่วยเลี้ยงดูที่บ้านแทน พ่อแม่จะออกไปทำงานนอกบ้าน เด็กจะอยู่กันตามลำพังกับผู้ช่วยดูแล ซึ่งเด็กต้องอยู่กับผู้ช่วยดูแลทั้งวัน หากบุคคลที่ได้มีคุณภาพจะทำให้เด็กมีการพัฒนาการที่ดี หรือหากมีผู้สูงอายุที่เป็นปู่ย่า ตายายอยู่ด้วยจะช่วยควบคุมการเลี้ยงดูได้ด้วย ในทางกลับกันหากผู้ช่วยดูแลเด็กไม่มีคุณภาพและคุณธรรม ก็จะมีผลต่อพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กต่อไป

การจ้างสถานรับเลี้ยงเด็ก มีทั้งเข้าไป-เย็นกลับ และรับกลับสัปดาห์ละครั้ง

6. เด็กกำพร้าพ่อหรือแม่หรือทั้งพ่อและแม่อันเนื่องมาจากพ่อแม่เสียชีวิตจากการติดเชื้อเอชไอวี มีจำนวนมากขึ้น

ผลกระทบของปัญหาครอบครัวที่มีต่อครอบครัว

บุญเสริม หุตะแพทย์ (2545: 97-98) กล่าวว่า ระบบครอบครัวที่ประกอบด้วยระบบย่อยๆ ได้แก่ บุคคลต่างๆ ซึ่งเป็นสมาชิกของครอบครัวที่มีปัญหา หรืออยู่ท่ามกลางปัญหา

ครอบครัวเองก็ได้รับผลกระทบไปด้วย โดยทำให้ครอบครัวทำหน้าที่บกพร่อง ไม่สามารถคงสภาพความสัมพันธ์ที่ดี และมีผลต่อสุขภาพจิต ดังนี้

1. ทำให้ครอบครัวทำหน้าที่บกพร่อง การเกิดปัญหาความขัดแย้งและปัญหาครอบครัว ส่งผลให้ครอบครัวไม่สามารถแสดงบทบาทของครอบครัวที่มีต่อสมาชิกได้อย่างสมบูรณ์ เช่น การทำหน้าที่ให้ความรักและความอบอุ่นกับลูก การอบรมลูกให้รู้จักการทำหน้าที่และความรับผิดชอบ การทำตัวหรือแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก เป็นต้น ซึ่งนอกจากครอบครัวจะทำหน้าที่ในการอบรมขัดเกลาสมาชิกครอบครัวให้เป็นพลเมืองดีของสังคมแล้ว ครอบครัวยังเป็นสถานที่พึ่งพิงทางด้านจิตใจด้วย ดังนั้น เมื่อภายในครอบครัวมีปัญหาความขัดแย้ง การทำหน้าที่นี้กับบกพร่องไปด้วยเช่นกัน

2. ทำให้ครอบครัวขาดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ปัญหาและความขัดแย้งในครอบครัว เป็นการแสดงออกถึงการขาดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว และหากครอบครัวยังสามารถปรับสภาพความขัดแย้ง ทำความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกันได้ สัมพันธภาพก็เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาความขัดแย้งซึ่งมีทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลัน และปัญหาความขัดแย้งที่ถูกสั่งสมมาเป็นเวลานาน ซึ่งความขัดแย้งหรือความไม่พึงพอใจในบางเรื่องอาจเป็นผลให้เกิดปัญหาที่รุนแรงได้ ดังนั้นปัญหาภายในครอบครัวจึงส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และอาจเชื่อมโยงไปถึงเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น เครือข่ายที่ใกล้ชิด ได้แก่ ญาติพี่น้อง หรือ เพื่อน

3. การขาดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว หรือการที่ครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ไม่ราบรื่น ขาดความรักความสามัคคี สมาชิกในครอบครัวอาจไปแสวงหาสิ่งทดแทนที่ไม่สามารถหาได้จากครอบครัว ทำให้ครอบครัวขาดพลัง ขาดการร่วมแรงร่วมใจ เป็นจุดอ่อนของครอบครัวที่ควรได้รับการแก้ไข เช่น การสื่อสารที่สร้างความเข้าใจกัน ซึ่งหากครอบครัวมีการสื่อสารที่ขาดประสิทธิภาพ จะยิ่งสร้างปัญหาให้ครอบครัวมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีผู้อื่นหรือระบบอื่นเข้ามาช่วยเหลือในการสร้างพลังความเข้มแข็งให้ครอบครัว พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีปัญหาด้านสุขภาพจิต การที่บุคคลมีสภาวะทางจิตใจที่สดชื่น สามารถควบคุมอารมณ์ให้มั่นคงเป็นปกติ ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวได้ดี และเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้ไม่เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจ เป็นเพราะบุคคลนั้นมีพื้นฐานที่ดีมาจากครอบครัวที่ดี มีแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติ ครอบครัวอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวรักใคร่กลมเกลียวกันดี แต่หากสภาพแวดล้อมในครอบครัวมิได้เป็นเช่นนั้น สมาชิกในครอบครัวย่อมเกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจ ความอ่อนแอด้านจิตใจอาจนำไปสู่การตัดสินใจปัญหาหรือเลือกรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสม สมาชิกครอบครัวอาจมีปัญหาด้านสุขภาพจิต เช่น การตัดสินใจปัญหาด้วยการฆ่าตัวตาย เมื่อคิดว่าไม่สามารถแก้ปัญหาได้ หรือ มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน มีสุขภาพจิตใจที่ไม่ปกติ มองโลกในแง่ลบ เป็นต้น

การดำเนินการกับปัญหาครอบครัว

บุญเสริม หุตะแพทย์ (2545: 110-113) กล่าวว่า ในระยะที่มีปัญหาเกิดขึ้นในครอบครัว ครอบครัวและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวสามารถดำเนินการจัดการกับปัญหาได้ ซึ่งในขั้นต้นครอบครัวควรมีความพยายามที่จะจัดการกับปัญหาของตนเอง และเมื่อไม่สามารถจัดการแก้ไขได้ในระดับที่สมาชิกในครอบครัวมีความพึงพอใจ ครอบครัวก็จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายภายนอกเข้ามาให้ความช่วยเหลือครอบครัว วิธีการแก้ปัญหาดำเนินการโดย การให้การสงเคราะห์ การให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำ ตลอดจนการบำบัดรักษา

1. การดำเนินการกับปัญหาครอบครัวโดยบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของครอบครัว การแก้ไขปัญหาคือความสามารถของครอบครัวในการไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม ทำให้ครอบครัวดำเนินไปได้ และปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ตามบทบาทของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ครอบครัวแต่ละครอบครัวมีวิธีการจัดการกับปัญหาที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ประสบการณ์จากครอบครัวเดิม ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความเข้าใจในพัฒนาการของบุคคลวัยต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกของครอบครัว พื้นฐานทางอารมณ์ และปัจจัยที่จำเป็นด้านวัตถุ เป็นต้น

2. การดำเนินการแก้ปัญหาครอบครัวโดยเครือข่ายภายนอกครอบครัว ในกรณีที่ครอบครัวไม่สามารถจัดการกับปัญหาได้ตามลำพังโดยสมาชิกของเครือข่ายภายในครอบครัวเอง จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากเครือข่ายภายนอกครอบครัว การดำเนินการให้ความช่วยเหลือสามารถดำเนินการได้ โดยการแทรกแซงให้ความช่วยเหลือครอบครัว

ดัชนีความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัว

การอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นครอบครัว มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นสถาบันหลักซึ่งประกอบกันเป็นสังคมที่เข้มแข็ง มั่นคง มีสันติสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงมอบหมายให้สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว จัดทำโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ที่ยอมรับร่วมกันและสร้างตัวชี้วัดภาวะการอยู่ดีมีสุขที่เป็นจริงของครอบครัวไทย ดังนี้

ครอบครัวอยู่ดีมีสุข หมายถึง สภาพครอบครัวที่พึงประสงค์อันเกิดจากการรวมตัวในรูปแบบที่หลากหลายของบุคคลที่มาดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมาย สามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมและรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัวได้อย่างสร้างสรรค์ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งที่เกื้อกูลสังคม

อย่างมีคุณธรรม จากกรอบแนวคิด ดังกล่าวได้จำแนกองค์ประกอบของครอบครัวอยู่ดีมีสุขเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. รูปแบบครอบครัว หมายถึง ลักษณะโครงสร้างที่มีความหลากหลายของการรวมตัวของสมาชิกที่มีจุดหมายในการสร้างครอบครัวร่วมกัน

2. บทบาทหน้าที่ของครอบครัว หมายถึง การทำหน้าที่ของครอบครัวที่จะดูแลความต้องการ และพัฒนาคุณภาพของสมาชิกอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความเป็นอยู่ทั้งร่างกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่ดี เป็นแหล่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม

3. สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มความผูกพัน เคารพรักและเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งประเมินได้จากพฤติกรรม การสื่อความหมายมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ ตัดสินใจ และทำกิจกรรมในบรรยากาศที่สงบสุข

4. การพึ่งพาตนเอง หมายถึง ความสามารถของครอบครัวที่อยู่รอดโครงสร้างทำหน้าที่และรักษาสัมพันธภาพที่ดี โดยสมาชิกทั้งหญิงและชายช่วยกันปรับตัวในกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งประเมินได้จากการดูแลตนเองได้ทางด้านเศรษฐกิจการจัดการชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และบริการทางสังคม

5. การเกื้อกูลสังคมอย่างมีคุณธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมของครอบครัวในกิจกรรมที่สร้างสรรค์และหรือช่วยเหลือสังคมโดยไม่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือสร้างปัญหาสังคม

จากการศึกษาครอบครัวดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าสถาบันครอบครัวจึงยังคงเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม ที่จะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพของประชากร แต่โครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการแตกแยกของครอบครัว ทำให้ครอบครัวจำนวนหนึ่ง เป็นครอบครัวที่มีภาวะเสี่ยงสูง ที่จะไม่สามารถทำหน้าที่ บทบาท ในการดูแล อบรม เด็ก และเยาวชนในครอบครัวตนได้ดี ครอบครัวที่มารดาหรือบิดาทำงานหาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว อาจมีปัญหาเศรษฐกิจที่จะเกื้อกูลบุตร การให้เวลาเพื่อดูแล อบรม สั่งสอน อาจไม่เพียงพอ และส่งผลให้เกิดปัญหาครอบครัวตามมามากมาย ปัญหาครอบครัวในสังคมไทยที่พบกันส่วนใหญ่ จึงได้แก่ การขาดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ขาดการสื่อสารในครอบครัว โครงสร้างครอบครัวมีปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ครูแนะแนว สรุปพบว่า ปัญหาครอบครัวของนักเรียนส่วนใหญ่ มาจากการขาดสัมพันธภาพในครอบครัว ครอบครัวไม่สื่อสารอย่างตรงไปตรงมา พ่อแม่ไม่แสดงบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสม ดังนั้น การแทรกแซงขององค์กรต่างๆ เพื่อช่วยเหลือให้ครอบครัวอยู่ดีมีสุขจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง และวิธีการหนึ่งที่สามารถนำไปใช้ช่วยเหลือครอบครัวได้คือ การให้คำปรึกษาครอบครัว นั่นเอง

2 การให้คำปรึกษาครอบครัว

2.1 ความหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัว

การให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) และการบำบัดครอบครัว (Family Therapy) เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และเป็นที่เข้าใจในวิชาชีพว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือครอบครัวในลักษณะเดียวกัน (กรณีการณ์ นลราชสุวัจน์. 2545: 323) ซึ่งพายโตรอส (Pietrofesa, Hoffman and Splete. 1994: 28 and Belkin. 1988: 65) กล่าวว่า "การให้คำปรึกษา" และ "จิตบำบัด" ทั้งสองคำมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ดูจะมีความเหมือนกันมากกว่า และเป็นที่ยอมรับกันในวงวิชาชีพว่า ทั้งสองคำใช้แทนกันได้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว การบำบัดครอบครัว ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว และนักบำบัดครอบครัว ในความหมายเดียวกันและแทนกันตามความเหมาะสมในบริบทนั้นๆ โดยมีผู้ให้ความหมายการให้คำปรึกษาครอบครัวไว้ดังนี้

โอกุน และแรพพพอร์ท (Okun and Rappaport. 1980: 31-32) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว คือ การให้คำปรึกษาประเภทหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความช่วยเหลือครอบครัว โดยปฏิบัติต่อครอบครัวในฐานะเป็นระบบ หนึ่ง และมองปัญหา หรือความบกพร่องในหน้าที่ของครอบครัวว่ามาจากระบบครอบครัว ไม่ใช่มาจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งของครอบครัว อาการที่ผิดปกติหรือเป็นปัญหาของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง เป็นสิ่งแสดงให้เห็นความตึงเครียดที่กำลังเกิดขึ้นในระบบครอบครัวหรือระบบสังคมภายนอก เพราะผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวเชื่อว่า เราไม่สามารถแยกบุคคลออกมาจากสังคมที่เขาหรือเธออาศัยอยู่ได้

ซัวเบอร์ (Sauber. 1993: 16) กล่าวว่า ครอบครัวบำบัด หมายถึง การให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว โดยที่มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 2 คนขึ้นไปเข้ารับการบำบัด เช่น การให้ความช่วยเหลือระหว่างบิดากับมารดาหรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว ซึ่งในการให้ความช่วยเหลือโดยใช้ครอบครัวบำบัด ต้องพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้ คือ เป็นการให้ความช่วยเหลือทั้งครอบครัวไม่เฉพาะสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่มีปัญหา เพราะสมาชิกในครอบครัวทุกคนมีส่วนได้รับความทุกข์จากปัญหาของครอบครัว สมาชิกในครอบครัวจึงต้องมีส่วนร่วมในการบำบัด

บิกส์ (Biggs. 1994: 99) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) หมายถึง การให้คำปรึกษาที่มุ่งเน้นช่วยเหลือปฏิบัติต่อครอบครัวโดยส่วนรวม โดยมีเป้าหมายพยายามที่จะปรับเปลี่ยน ปรับปรุงสัมพันธภาพในครอบครัวให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น โดยอธิบายว่า สาเหตุของปัญหาครอบครัว เกิดจากกฎเกณฑ์ต่างๆในครอบครัวไม่มีประสิทธิภาพ

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544: 87) ให้ความหมายของจิตบำบัดครอบครัว (Family Therapy) คือ การบำบัดที่รวมเอาบุคคลที่มีความผูกพันกันในฐานะครอบครัวเข้ามาร่วมด้วย

กล่าวง่าย ๆ ก็คือเป็นการทำจิตบำบัดทั้งครอบครัวไม่ใช่เฉพาะผู้ป่วยเพียงคนเดียว ครอบครัวในที่นี้หมายถึง บุคคลที่ผู้ป่วยมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ สามี/ภรรยา ลูก ญาติพี่น้อง และบางครั้งอาจรวมไปถึงมิตรสหายด้วย

กรณีการณ์ นลราชสุวัจน์ (2545: 323) ให้ความหมายการให้คำปรึกษาครอบครัวไว้ว่า เป็นวิธีการให้การปรึกษาลักษณะหนึ่งที่มุ่งให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวที่มีปัญหา โดยมีแนวคิดในการให้ความช่วยเหลือว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัว หรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับสมาชิกต่างๆ ในครอบครัวนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการมองภาพรวมทั้งระบบครอบครัวซึ่งมีความเกี่ยวพันกันและส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน มิใช่มุ่งแก้ไขที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น และมีความเชื่อว่าเราไม่สามารถแยกบุคคลออกจากระบบครอบครัวหรือระบบสังคมที่เขาอยู่ได้

อุมาพร พวงทอง (2545: 1) กล่าวว่า จิตบำบัดครอบครัว คือการบำบัดที่รวมเอาบุคคลที่มีความผูกพันกันในฐานะเป็นครอบครัวเข้ามาร่วมด้วย ไม่ใช่เป็นเพียงการนำคนทั้งครอบครัวมานั่งพร้อมกัน และทำการแทรกแซงโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เท่านั้น แต่เป้าหมายการบำบัดโดยทั้งหมดจะตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า แต่ละคนมีความสัมพันธ์กัน และทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่มองว่าปัญหาอยู่ที่ผู้ป่วยคนเดียว และผู้ป่วยต้องรับผิดชอบในการเปลี่ยนแปลงนั้น

จากการศึกษาความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบปัญหา โดยไม่มุ่งช่วยเหลือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงคนเดียว เนื่องจากครอบครัวเป็นระบบ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่อสมาชิกครอบครัวคนอื่น ดังนั้นสมาชิกครอบครัวต้องรับผิดชอบร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ อยู่ในภาวะสมดุลสามารถดำเนินชีวิตครอบครัวไปได้อย่างราบรื่น มีความสุข

2.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

ในการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวควรต้องเข้าใจแนวคิดพื้นฐานของการให้คำปรึกษา เพื่อใช้แนวคิดเหล่านี้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนให้ความช่วยเหลือครอบครัว โดย อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544: 101) ได้กล่าวว่า จิตบำบัดครอบครัวมีแนวคิดพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีระบบ ต่างจากจิตบำบัดเฉพาะตัวบุคคลที่มีพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีจิตวิเคราะห์ดังนี้

1. เน้นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายนอกจิตใจมากกว่าภายในจิตใจ จิตบำบัดเฉพาะตัวบุคคลถือว่า ความรู้สึกนึกคิดและความขัดแย้งต่างๆ รวมทั้งประสบการณ์ในอดีตเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งปวงและเป็นจุดที่ต้องแก้ไข แต่จิตบำบัดครอบครัวถือว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นตามลำพังในใจ แต่เกิดขึ้นมาในบริบท ในชีวิตจริงเราแยกสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล

(Intrapersonal) ออกจากสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล (Interpersonal) ไม่ได้ เพราะทั้งสองสิ่งนี้มีอิทธิพลต่อกัน

เมื่อปัญหาไม่ได้เกิดขึ้นมาตามลำพังแต่เกิดขึ้นมาในบริบท เราจึงไม่สามารถเข้าใจปัญหาได้หากเราไม่วิเคราะห์บริบทร่วมไปด้วย และเราจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้เลย หากเราไม่เปลี่ยนแปลงแก้ไขบริบทด้วย

2. เฟ่งเล็งที่ระบบทั้งหมดไม่ใช่เฉพาะหน่วยย่อยบางหน่วย จิตบำบัดเฉพาะตัวจะเฟ่งเล็งที่หน่วยย่อยคือ ผู้ป่วย หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่เมื่อทฤษฎีระบบได้เกิดขึ้นวิธีการมองปัญหาก็เปลี่ยนไปเป็นการมองระบบใหญ่ทั้งระบบ รวมทั้งมองความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยย่อยแต่ละหน่วยในระบบ ดังนั้น แทนที่จะมองเฉพาะผู้ป่วยและแก้ไขเฉพาะตัวผู้ป่วยเท่านั้น ก็จะมามองและแก้ไขเฉพาะตัวผู้ป่วยและแก้ไขครอบครัวร่วมไปด้วย

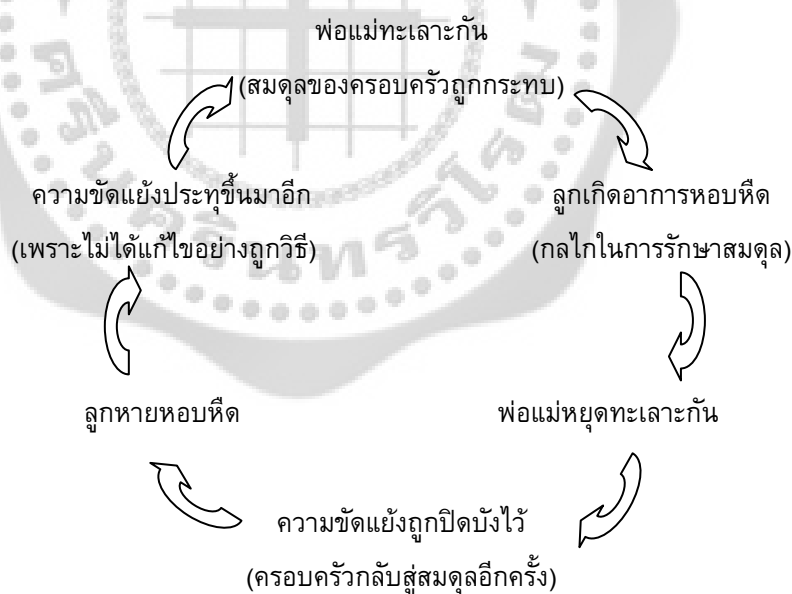
จิตบำบัดครอบครัวเป็นจิตบำบัดแห่งความสัมพันธ์ (Therapy of Relationship) คือไม่ได้มองเฉพาะบุคคลโดดๆ แต่มองทุกส่วนที่สัมพันธ์กับบุคคล เหมือนการพยายามต่อชิ้นส่วนของภาพเข้าด้วยกัน ชิ้นส่วนทุกชิ้นส่วนมีความสำคัญเท่าๆกันและสัมพันธ์ซึ่งกันและกันภารกิจของผู้บำบัดก็คือ พยายามจัดให้ทุกชิ้นต่อกันได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้ได้ภาพที่สมบูรณ์

การมองที่ความสัมพันธ์ระหว่างระบบด้วยกันเอง เช่น ครอบครัวกับโรงเรียน หรือครอบครัวกับชุมชน และระหว่างระบบย่อยด้วยกัน เช่น พ่อแม่กับลูกนั้นเป็นการมองในหลายระดับและจะทำให้การบำบัดเกิดประโยชน์สูงสุด เพราะผู้บำบัดจะเข้าใจปัญหาได้อย่างถ่องแท้ รวมทั้งมีวิธีแก้ปัญหามากมายและเป็นไปอย่างครบถ้วนที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

3. มองปัญหาแบบวงกลมไม่ใช่เส้นตรง การมองปัญหาไม่ได้เฟ่งเล็งว่าอะไรเป็นเหตุอะไรเป็นผล เช่น ไม่ได้มองว่าเหตุการณ์ A ทำให้เกิดเหตุการณ์ B ซึ่งเป็นการมองแบบเส้นตรง (Linear Causality) แต่จิตบำบัดครอบครัวจะมองปัญหาแบบวงกลม (Circular Causality) คือมองปัญหาดำเนินอยู่เรื่อยๆ ก็เพราะปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างระบบย่อย เช่น A ทำให้เกิด B B ทำให้เกิด C และขณะเดียวกัน C ก็มีผลกระทบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับ A อีก ตัวอย่างเช่น กรณีเด็กที่ถูกพ่อแม่ลงโทษอย่างรุนแรง มองแบบเส้นตรงก็จะเห็นเพียงว่า พ่อแม่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์โกรธได้จึงตีลูก หรืออีกนัยหนึ่งลูกเป็นเพียงบุคคลเคราะห์ร้ายที่ “ถูกพ่อกระทำ” แต่ถ้าพิจารณาตามแบบวงกลม แล้วจะพบว่าเด็กเองก็เป็นตัวกระตุ้นให้พ่อแม่เกิดอารมณ์โกรธโดยการชนมาก หรือเด็กก็ “กระทำต่อพ่อแม่” เช่นกัน นอกจากปัญหาจะตกอยู่ที่เด็กและพ่อแม่แล้ว ยังมีอิทธิพลของปัจจัยอื่นด้วย เช่น ความตึงเครียดเพราะพ่อแม่แต่งงาน และการที่แม่ขาดทักษะในการเลี้ยงลูก เป็นต้น การมองแบบวงกลมจะทำให้ผู้บำบัดแทรกแซงได้หลายจุด เช่น ช่วยหางานให้พ่อทำและฝึกสอนแม่ให้มีทักษะในการดูแลลูกมากขึ้น แทนที่จะพยายามสอนพ่อแม่ให้ควบคุมอารมณ์โกรธของตนเองเท่านั้น

4. สนใจว่าปัญหาคำเนินอยู่ได้อย่างไร และมีบทบาทอย่างไรในครอบครัว ในปฏิสัมพันธ์ที่เป็นวงกลมนั้น บ่อยครั้งที่เราไม่สามารถหาจุดเริ่มต้นได้ เพราะสิ่งที่เป็นสาเหตุนั้นเกิดขึ้นมานานแล้ว และไม่อาจจะรื้อฟื้นขึ้นมาแก้ไขใหม่ได้ จิตบำบัดครอบครัวจึงให้ความสำคัญกับสิ่งที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน “ที่นี่และขณะนี้” (Here and Now) คือ พยายามมองหาว่าในปัจจุบันมีปัจจัยอะไรที่ทำให้ปัญหาคำเนินอยู่เรื่อยๆ เพราะถือว่าสามารถค้นหาและแก้ไขปัจจัยเหล่านั้นได้ง่ายกว่าค้นหาและแก้ไขปัจจัยในอดีตที่ทำให้เกิดปัญหา

บางครั้งปัญหา/อาการป่วยก็มีบางประการในระบบครอบครัว โดยเฉพาะในการรักษาภาวะสมดุล (Homeostasis) ตัวอย่างเช่น ทุกครั้งที่พ่อแม่ทะเลาะกัน ลูกจะเกิดอาการหอบหืดขึ้นมาอย่างรุนแรงจนต้องเข้าโรงพยาบาล ผลที่ตามมาก็คือ พ่อแม่หยุดทะเลาะกันแล้วหันมาวุ่นวายกับการป่วยของลูกแทน ความขัดแย้งของพ่อแม่จึงไม่เคยมาถึงจุดแตกหัก แม้อาการป่วยจะทำให้เกิดผลดีคือ ครอบครัวยังอยู่ในสมดุลได้ แต่ก็เกิดผลเสียกับลูกคือ ลูกไม่สามารถพัฒนาไปได้เช่นเดียวกับเด็กทั่วไป เพราะต้องมาคอยจับตาดูพ่อแม่ คอยห่วงกังวลว่าพ่อแม่จะทะเลาะกันอีกหรือไม่ ระหว่างพ่อแม่ความขัดแย้งก็ไม่เคยหมดไป เพียงแต่ถูกซ่อนไว้เพื่อรอเวลาที่จะประทุขึ้นมาอีก ดังวงจรข้างล่าง

ในจิตบำบัดครอบครัว การวินิจฉัยว่าผู้ป่วยเป็นโรคอะไรนั้นไม่สำคัญเท่ากับการวินิจฉัยว่าระบบครอบครัวมีความบกพร่องตรงไหน เหตุการณ์ในอดีตไม่สำคัญเท่ากับปฏิสัมพันธ์ในปัจจุบัน และการรู้ว่าอะไรเป็นต้นเหตุของปัญหาก็ก็น่าสนใจเท่ากับการรู้ว่าอะไรทำให้ปัญหานั้นดำเนินอยู่เรื่อยๆ

5. มุ่งที่การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมมากกว่าความเข้าใจตนเอง นักจิตบำบัดครอบครัวถือว่า ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนเกิดขึ้นในชั่วโมงบำบัดแล้ว ก็จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อทุกคนกลับไปใช้ชีวิตร่วมกันที่บ้าน ดังนั้นการช่วยให้ผู้ป่วยเกิดความเข้าใจในตนเองเท่านั้นจึงไม่เพียงพอ แต่สิ่งที่สำคัญคือ ต้องช่วยให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงนั้นต้องมองเห็นได้ในชั่วโมงบำบัด ประสบการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในห้องบำบัดจะนำไปสู่ความเข้าใจใหม่ และการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของสมาชิกครอบครัวแต่ละคนรวมทั้งของผู้ป่วยโดยอัตโนมัติ

จิตบำบัดครอบครัวจึงมีแนวคิดพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีระบบ โดยมองความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่างๆเป็นระบบ การบำบัดจะเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว วงจรแห่งปฏิสัมพันธ์ การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวและความหมายของอาการป่วย ทั้งหมดนี้จะทำให้การแทรกแซงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.3 วัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาครอบครัว

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544: 92) กล่าวว่า เป้าหมายของการทำจิตบำบัดครอบครัว คือ การที่ครอบครัวจะทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ปรับตัวกับความเครียดที่เกิดขึ้นในพัฒนาการแต่ละขั้นตอนได้ และตอบสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนได้อย่างกลมกลืนกัน อันจะนำไปสู่การเติบโตของครอบครัวในที่สุด

อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป้าหมายของการบำบัด คือ การสร้างบริบทแห่งครอบครัวขึ้นใหม่ ให้มีกฎ โครงสร้างและระบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกว่าเดิม ผู้บำบัดไม่ได้มุ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเฉพาะตัวผู้ป่วยเท่านั้น แต่จะช่วยให้ทั้งครอบครัวทำหน้าที่ได้ดีกว่าเดิม และเป็นสถานบำบัดเยียวยา (Healing Environment) สำหรับผู้ป่วยเป้าหมายเหล่านี้จะเป็นจริงได้โดยช่วยให้ครอบครัวเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร การแก้ไขความขัดแย้ง รวมทั้งแก้ไขปฏิสัมพันธ์ภายในระบบครอบครัวเองและกับระบบภายนอก เช่น เครือญาติ เพื่อนฝูง และที่ทำงาน เป็นต้น

ศิริรัตน์ คุปติวุฒิ (2545: 100–101) กล่าวว่า โดยทั่วไปผู้รักษาแบบครอบครัวบำบัด (Family Therapist) จะวางเป้าหมายของการรักษาให้แก่ครอบครัวดังนี้

1. ปรับปรุงการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว (Communication) ให้ดีขึ้น
2. ปรับปรุงพัฒนาให้สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวเป็นตัวของตัวเอง
3. ปรับปรุงข้อตกลงในบทบาท (Role) ของแต่ละคนในครอบครัว
4. ลดข้อขัดแย้ง (Conflict) ในครอบครัว ลดความทุกข์ ความไม่สบาย (Distress) ของ

ผู้ป่วย

2.4 ขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว

แกลดิง (เมรินินท์ วิญญูชน. 2539: 19-20. อ้างอิงจาก Gladdind. 1995.) กล่าวว่า กระบวนการให้คำปรึกษาครอบครัวประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ คือ

1. ระยะแรก (Initial Session)

ในระยะแรกนี้ การกิจสำคัญที่ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวจะต้องกระทำ คือ การสร้างสัมพันธและกำหนดโครงสร้างของการให้คำปรึกษา ตั้งสมมติฐานว่าอะไรกำลังเกิดขึ้นในครอบครัวนั้น สำรวจการรับรู้ที่มีต่อปัญหาจากสมาชิกครอบครัว สังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของครอบครัว เช่น สมาชิกครอบครัวแต่ละคนติดต่อสื่อสารกันอย่างไร ใครพูดกับใคร พูดอย่างไร ประเมินสิ่งที่ต้องดำเนินการ เช่น จะต้องมีการส่งต่อ (Referral) หรือไม่ ต้องมีการทดสอบทางจิตวิทยาอะไรหรือไม่ ก่อนเสร็จสิ้นการพบกันครั้งแรกจะต้องมีการตกลงนัดหมายสำหรับการพบกันครั้งต่อไป หากมีสิ่งที่จะมอบหมายให้ครอบครัวไปดำเนินการหรือลองปฏิบัติยอมทำได้ ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวควรเขียนความประทับใจที่มีต่อครอบครัวทันทีที่การพบกันสิ้นสุดลง

2. ระยะกลาง (Middle Phase)

ในระยะกลางของการให้ความช่วยเหลือ เป็นระยะที่ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวใช้เทคนิคต่าง ๆ กับครอบครัว กระตุ้นให้ครอบครัวทำงานหนัก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งไว้ และส่วนใหญ่แล้วการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในกระบวนการแก้ปัญหา มักจะเกิดขึ้นในระยะนี้ ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวควรชี้ให้ครอบครัวเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ถึงแม้จะเล็กน้อยก็ตาม ส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัวกล้าที่จะลองทำพฤติกรรมใหม่ๆ ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวจะต้องมีบทบาทที่กระตือรือร้น ให้การแนะนำ ส่งเสริมให้ครอบครัวมีแหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนที่เหมาะสม

3. ระยะสุดท้าย (Termination)

ก่อนถึงระยะสุดท้าย ผู้ให้คำปรึกษาต้องวางแผนร่วมกับครอบครัวถึงการยุติการให้คำปรึกษา การเตรียมการที่จะยุติการให้คำปรึกษาทำได้โดยการลดความถี่ของการพบลง และยุติโดยการเปิดทางให้ครอบครัวกลับมาพบอีกเมื่อครอบครัวต้องการ อย่างไรก็ตามการยุติควรจะต้องประกอบด้วย กระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ การกล่าวถึงการยุติการให้คำปรึกษา การสรุปผลของการให้คำปรึกษา อภิปรายถึงเป้าหมายระยะยาว ทำนายและหาทางป้องกันแก้ไขที่จะไม่ให้ปัญหาลับคืนอีกในอนาคต และติดตามผลการให้คำปรึกษาอยู่เป็นระยะๆ ถึงแม้การให้คำปรึกษาจะยุติไปแล้ว

ทั้งนี้ อูมาพร ตรังคสมบัติ (2544: 113-114) กล่าวว่า การทำจิตบำบัดแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะต้น

สิ่งสำคัญที่สุดในระยะนี้มี 3 ประการ ประการที่หนึ่งคือ ทำให้ครอบครัวเกิดความรู้สึกอยากร่วมมือในการบำบัดรักษาและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆให้ดีขึ้น ประการที่สองคือ วิเคราะห์ให้เข้าใจปัญหาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะให้ครอบครัวเข้าใจวงจรแห่งปฏิสัมพันธ์ และ ประการที่สามคือ แก้ปัญหาเร่งด่วนที่เกิดขึ้น เพื่อไม่ให้ครอบครัวยุ่งเหยิงวุ่นวายเกินไป แต่ให้มีความสงบพอที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาหรือฝึกทักษะต่างๆที่จำเป็นในระยะต่อมา การพบกับครอบครัวในระยะนี้มักเป็นสัปดาห์ละครั้ง ถ้าเป็นปัญหารุนแรงก็อาจเป็นสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง หรือรับผู้ป่วยในโรงพยาบาล

2. ระยะกลาง

ในระยะนี้ปัญหา/อาการป่วยได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นแล้ว เวลาส่วนใหญ่จะใช้เวลาไปในการแก้ปัญหาความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับลึก ในตอนท้ายของระยะนี้เมื่อครอบครัวเข้าใจตนเองมากขึ้นและมีทักษะดีขึ้น ครอบครัวก็จะแก้ปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเอง ในขณะที่บทบาทของผู้บำบัดจะลดลงโดยจะให้การชี้แนะเป็นครั้งคราวเมื่อจำเป็น

3. ระยะสุดท้าย

ในระยะนี้ปัญหาต่างๆ ได้รับการแก้ไขจนหมดสิ้นแล้ว ครอบครัวมีการปรับตัวดีขึ้น และแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันได้มากขึ้น ผู้บำบัดจะนัดครอบครัวห่างขึ้นเรื่อยๆ อาจเป็นเดือนละครั้งหรือสองเดือนต่อครั้ง เพื่อเตรียมครอบครัวให้พร้อมสำหรับการหยุดทำจิตบำบัด ในแต่ละครั้งที่พบกันก็จะมีประเมินว่าครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ได้หรือไม่ สิ่งสำคัญที่ต้องระลึกถึงเสมอคือ ต้องหัดให้ครอบครัวแก้ปัญหาเอง ผู้บำบัดไม่ต้องรีบเข้าไปช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำ มิฉะนั้นครอบครัวจะเกิดความเคยชินในการพึ่งพาผู้บำบัดและแก้ไขปัญหาด้วยตนเองไม่ได้

นอกจากนี้ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547: 15) กล่าวว่า ขั้นตอนการบำบัดครอบครัว ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมความพร้อมขั้นการบำบัด และขั้นตอนติดตามผลและการประเมินผลการบำบัด ดังสาระสำคัญต่อไปนี้

1. ขั้นตอนเตรียมความพร้อม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ เพื่อสร้างสัมพันธภาพ เพื่อชี้แจงจุดมุ่งหมายของการบำบัด เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เพื่อประเมินครอบครัว เพื่อกำหนดสมมติฐานในการบำบัด และเพื่อกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการบำบัดครั้งต่อไป

1.1 การสัมภาษณ์ เป้าหมายที่สำคัญของการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1.1.1 เพื่อสร้างสัมพันธภาพ และสร้างการเป็นพันธมิตรกับสมาชิกครอบครัว และผู้รับการบำบัด โดยยอมรับตามที่เขาเป็น รับฟังความคิดและความรู้สึกของทุกคนด้วยความเคารพ ด้วยความเข้าใจและให้การยอมรับตามที่เขาเป็น

1.1.2 เพื่อชี้แจงจุดมุ่งหมายของการบำบัด ระยะเวลาในการบำบัด วันเวลา และสถานที่ในการบำบัด และการรักษาความลับของผู้รับการบำบัดและของสมาชิกครอบครัว ซึ่งเป็นจรรยาบรรณวิชาชีพของนักบำบัด

1.1.3 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของผู้รับการบำบัดและบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยรับฟังเรื่องราวต่างๆ จากผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่ละคนในการเสนอปัญหาหรือเรื่องราวต่างๆ เพื่อจะได้รวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดทั้งสังเกตและรับรู้เกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกแต่ละคน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดสมมติฐานที่คาดว่าจะเป็นไปได้เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดวิถีทางในการบำบัด

1.2 การประเมินครอบครัวเกี่ยวกับบทบาทของสมาชิกครอบครัวปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว การสื่อสาร ความผูกพันทางอารมณ์ การตอบสนองทางอารมณ์ การแก้ไขปัญหา การเผชิญความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ตลอดทั้งบุคลิกภาพของผู้รับการบำบัด

1.3 การกำหนดสมมติฐานในการบำบัด หรือแนวทางหรือวิถีทางที่คาดว่าจะเกี่ยวข้อง จะเป็นไปได้ และจะเป็นประโยชน์ต่อการบำบัด โดยผู้บำบัดจะประมวลข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและเรื่องราวต่างๆ ของผู้รับการบำบัด และบุคคลที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากการประเมินครอบครัว มากำหนดแนวทางหรือวิถีทางในการบำบัดต่อไป

1.4 การกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการบำบัดในแต่ละครั้ง จะช่วยให้ผู้รับการบำบัด และสมาชิกในครอบครัวได้เตรียมตัวและเห็นความสำคัญของการมารับการบำบัดอย่างต่อเนื่อง จนกว่าจะสิ้นสุดหรือยุติการบำบัด

2. ขั้นตอนการบำบัด ประกอบด้วย 3 ระยะ คือ ระยะแรกของการบำบัด ระยะกลางของการบำบัด ระยะสิ้นสุดหรือยุติการบำบัด ดังสาระสำคัญต่อไปนี้

2.1 ระยะแรกของการบำบัด (The Early Phase of Therapy)

2.1.1 เป้าหมายระยะแรกของการบำบัด คือ เพื่อตรวจสอบสมมติฐาน

ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และจากการประเมินครอบครัวในขั้นเตรียมพร้อมว่าสอดคล้องกับสภาพปัญหาและเหตุแห่งปัญหาตามความจริงหรือไม่ อย่างไรก็ตามสมมติฐานที่กำหนดจากขั้นเตรียมพร้อม ก็อาจปรับเปลี่ยนได้ หากมีข้อมูลต่างๆ ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่องราวต่าง ๆ ของผู้รับการบำบัดมากที่สุด

2.1.2 ศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวและเหตุแห่งปัญหาครอบครัว ซึ่งส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ

สภาพปัญหา ส่วนมากที่ครอบครัวประสบ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการเป็นสามี ภรรยา ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะครอบครัวที่มีความเสี่ยงสูง ปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทของครอบครัว ปัญหาเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ปัญหาเกี่ยวกับกฎระเบียบของครอบครัว ปัญหาเกี่ยวกับช่องว่างระหว่างวัยของบิดา มารดา และบุตรธิดา ปัญหาเกี่ยวกับข้อกฎหมายและบริการทางสังคม

เหตุแห่งปัญหาที่ครอบครัวประสบ ความอ่อนแอและสภาวะวิกฤตในครอบครัว ส่วนมากเกิดจากสาเหตุที่สำคัญ ๆ เช่น ความไม่พร้อมของบิดามารดา โดยเฉพาะการมีจิตใจที่ไม่มั่นคง มีปัญหาทางอารมณ์ มีปัญหาสุขภาพทางกาย มีอายุน้อยตอนมีบุตรธิดา หรือมีช่องว่างระหว่างวัยระหว่างบิดามารดา และบุตรธิดามีปัญหาทางสังคม ปัญหาด้านความรู้และความสามารถในการประกอบอาชีพ สภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตครอบครัว ขาดจิตสำนึกและพลังร่วมกันจากทุกสถาบันในสังคมที่จะพัฒนาทุกชีวิตในครอบครัว ปกป้องและแก้ไขปัญหาคือครอบครัว เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สื่อมวลชนยังให้ความสำคัญ และความสนใจในการพัฒนาครอบครัวไม่เพียงพอ อีกทั้งยังผลิตและนำเสนอสื่อต่าง ๆ ที่ตอกย้ำให้เกิดผลทางลบแก่ผู้รับสาร และกระตุ้นให้เกิดการเลียนแบบ ซึ่งยังคงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาครอบครัว

2.2 ระยะกลางของการบำบัด (The Middle Phase of Therapy)

2.2.1 เป้าหมายระยะกลางของการบำบัด คือ เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวได้แสดงความคิดเห็น ความรู้สึก ยอมรับปัญหา และมีความเข้าใจกันและกัน มีความรับผิดชอบต่อนตนเองและสมาชิกครอบครัวมากขึ้น ตลอดทั้งพร้อมที่พัฒนาสัมพันธภาพในครอบครัวให้ดีขึ้น โดยผู้บำบัดจะเปิดโอกาส สนับสนุนให้สมาชิกสนทนาพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน และผู้บำบัดจะคอยสังเกต เอื้ออำนวยความสะดวก ให้กำลังใจ และจะไม่เข้าไปขัดจังหวะ หรือทำให้การสนทนา ระหว่างสมาชิกครอบครัวชะงักหรือสะดุดหยุดลง ตลอดทั้งจะไม่วิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิสมาชิกหรือการแสดงออกของสมาชิกครอบครัวคนใด

2.2.2 เทคนิคที่นำมาใช้ในระยะกลางของการบำบัด ผู้บำบัดสามารถพิจารณาเลือกสรรเทคนิคต่าง ๆ ของการบำบัดครอบครัวให้สอดคล้อง สัมพันธ์กับลักษณะหรือสภาพปัญหาของผู้รับการบำบัดและหรือของสมาชิกครอบครัว ตลอดทั้งปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่ในบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้รับการบำบัด ชีวิตครอบครัวและหรือชีวิตการทำงานของผู้รับการบำบัดและครอบครัว

2.3 ระยะสิ้นสุดหรือยุติการบำบัด (Termination Phase of Therapy)

จะเกิดขึ้นต่อเมื่อปัญหาที่ผู้เข้ารับการบำบัดหรือสมาชิกครอบครัวนำเสนอได้รับการแก้ไขหรือได้รับการส่งเสริมให้ดีขึ้น สมาชิกครอบครัวพึงพอใจตามเป้าหมายที่มาขอรับบริการ

สมาชิกครอบครัวเข้าใจพฤติกรรม การกระทำ ความคิด ความรู้สึกของตนเองมากยิ่งขึ้น ได้เรียนรู้ว่า สิ่งใดควรกระทำ สิ่งใดไม่ควรกระทำ และจะทำอย่างไรที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดปัญหาเดิม ๆ ขึ้นอีก เรียนรู้ที่จะป้องกันการเกิดปัญหาต่าง ๆ ในอนาคต ตลอดทั้งพัฒนา และเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวให้ดีขึ้น

ในขั้นยุติการบำบัด ซึ่งเป็นระยะสิ้นสุดการบำบัดนี้ ผู้บำบัดจะต้องวางแผนร่วมกับผู้เข้ารับการบำบัดและหรือสมาชิกครอบครัว ถึงการจะยุติการบำบัดโดยเตรียมการที่จะยุติการบำบัด โดยลดความถี่ของการพบกันลง และการยุติการบำบัดนี้ ผู้บำบัดจะต้อง

2.3.1 กล่าวถึงการยุติการบำบัด โดยสรุปผลของการบำบัด

2.3.2 อภิปรายถึงเป้าหมายระยะยาว และหนทางที่จะป้องกัน มิให้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นกลับคืนมาอีกในอนาคต

2.3.3 ติดตามผลเป็นระยะ ๆ ถึงแม้ว่าการบำบัดจะยุติไปแล้ว

3. ขั้นตอนติดตามและประเมินผลการบำบัด

ผู้บำบัดจะต้องติดตามและประเมินผลการบำบัดเป็นระยะ ๆ เพื่อพัฒนาวิธีการบำบัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้รับการบำบัด และหากมีประเด็นปัญหาใดเกิดขึ้นกับผู้รับการบำบัด ผู้บำบัดจะได้หาทางให้การช่วยเหลือหรือแก้ไขได้ทัน

3 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว

ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวมีหลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ละทฤษฎีก็มีลักษณะแตกต่างกันไป ผู้วิจัยได้เลือกนำเสนอทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว 3 ทฤษฎี ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ครอบคลุมกับปัญหาครอบครัวในสังคมไทย ซึ่งแต่ละทฤษฎีมีเป้าหมายสอดคล้องกัน คือ การช่วยเหลือให้สมาชิกครอบครัวสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และสามารถทำหน้าที่ครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สาระสำคัญของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยได้นำเสนอดังนี้คือ แนวคิดที่สำคัญ เป้าหมายในการให้คำปรึกษา เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการให้คำปรึกษา บทบาทของผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวได้แก่

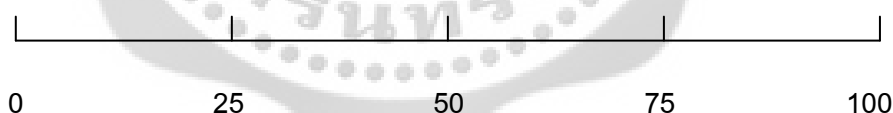
3.1 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว (Family Systems Therapy)

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547: 32–35) ได้กล่าวถึงแนวคิดที่สำคัญและเป้าหมายของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัวตามแนวคิดโบเวน ดังนี้

แนวคิดที่สำคัญ

1. ครอบครัวเป็นหน่วยทางอารมณ์ที่สมาชิกครอบครัวแต่ละคน ต่างมีความผูกพันกัน ประสานกัน และติดต่อเกี่ยวข้องกัน
2. การเปลี่ยนแปลงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบครอบครัว (Family System) จะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ของครอบครัว และส่งผลกระทบต่อครอบครัวในภาพรวม เช่น สมาชิกคนหนึ่งติดยา การติดยาของสมาชิกคนนี้จะทำให้พ่อแม่ พี่น้อง ไม่สบายใจ ทุกๆ คน จะรู้สึกเป็นห่วง และพยายามช่วยกันคิดว่า ทำอย่างไรจึงจะช่วยให้สมาชิกครอบครัวที่ติดยา เลิกการเสพยาได้
3. การที่จะเข้าใจครอบครัวได้ ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น จะต้องวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ อย่างน้อย 3 รุ่น (At Least Three Generations) และวิเคราะห์เกี่ยวกับ กระบวนการสืบสกุล หรือสืบทอดสายสัมพันธ์ของบุคคลอย่างต่อเนื่อง เช่น รุ่นลูก (ปัจจุบัน) มีสมาชิกครอบครัวเป็นโรคมะเร็งปอด หากย้อนไปที่รุ่นพ่อแม่ และรุ่นปู่ย่าหรือตายาย จะปรากฏว่า มีบุคคลในสกุลเดียวกัน เคยเป็นโรคมะเร็งปอด เป็นต้น
4. การแยกตนเองจากครอบครัว (Differentiation of Self) หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะแยกแยะ ความคิด สติปัญญา ความรู้สึก และอารมณ์ จากครอบครัว ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำทางอารมณ์ หรือต้องคอยพึ่งพา รอการเห็นชอบจากบุคคลอื่น

ระดับของการแยกตนเองจากครอบครัวมีดังนี้

ระดับ 0-25 แสดงว่า เป็นบุคคลที่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์จะทำอะไร ก็ต้องคอยพึ่งพา ความคิด ความรู้สึก จากสมาชิกครอบครัว ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง การหลอมรวมทางอารมณ์ใกล้ชิดกันมาก สมาชิกก็จะสามารถรับรู้ถึงความคิด ความรู้สึกของกันและกันจนอาจทำให้เกิดความเครียด อีกทั้ง การใกล้ชิดกันทางอารมณ์มากจนเกินไป อาจก่อให้เกิดการยอมรับกันเป็นมิตรกัน หรือเป็นศัตรูกัน

ระดับ 25-50 แสดงว่า เป็นบุคคลที่ดำเนินชีวิตด้วยอารมณ์ ความรู้สึกไม่ค่อยกล้าคิดที่จะทำอะไรด้วยตนเอง และแม้ว่าสามารถจะคิด มีเหตุผลได้ด้วยตนเองบ้าง แต่ก็ต้องรอการเห็นชอบจากบุคคลในครอบครัว

ระดับ 50-75 แสดงว่า เป็นบุคคลที่ดำเนินชีวิตโดยพยายามใช้ความคิด ใช้เหตุผลมากกว่า จะให้อารมณ์เป็นตัวนำ และมีความเป็นตัวของตัวเองเพิ่มมากขึ้นกว่าระดับ 25-50

ระดับ 75-100 แสดงว่า เป็นบุคคลที่พยายามแยกแยะความคิด ความมีเหตุผล และอารมณ์ มีความเป็นตัวของตัวเอง

5. สามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Triangles) หมายถึง ระบบครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับบุคคล 3 คน (A Three-Person System) โดยเน้นถึงความผูกพันทางอารมณ์ ตามปกติความผูกพันทางอารมณ์ของบุคคลทั้งสามนี้ค่อนข้างจะมั่นคง แต่หากมีความเครียดเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกคู่ใดคู่หนึ่ง สมาชิกคนใดคนหนึ่งของคู่ที่มีความเครียดจะดึงบุคคลที่สามเข้ามา เพื่อหาพวกหรือแนวร่วม เพื่อช่วยลดความเครียดหรือความวิตกกังวลที่เกิดขึ้น แต่ความเครียดหรือความวิตกกังวลนั้น อาจจะลดลงในช่วงแรก ๆ เท่านั้น เพราะหากบุคคลที่ 3 ที่ถูกดึงเข้ามาไม่มีความเป็นกลาง เข้าข้างอีกฝ่ายก็จะก่อให้เกิดการขยายวงสามเหลี่ยม ไปสู่บุคคลภายนอกหาพรรคพวกมาต่อต้าน ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัวที่รุนแรงยิ่งขึ้น

6. ระบบอารมณ์ของครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวนิวเคลียร์ (Nuclear Family Emotional System) คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก

ถ้าสมาชิกในครอบครัวเดี่ยว เกิดความเครียดทางอารมณ์ เช่น พ่อทะเลาะกับ แม่ ก็อาจจะทำให้ พ่อหรือแม่ หรือทั้งสองคนทุกข์ใจ ทุกข์กาย มีปัญหาสุขภาพจิตตามมา มีความขัดแย้งในชีวิตสมรส ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อลูก ลูกอาจจะมีปัญหาทางจิตใจและอารมณ์ อาจจะส่งผลต่อพฤติกรรม การเรียน การคบเพื่อน การหนีเรียน การหนีไปหาสิ่งเสพติด ซึ่งก็ยิ่งเพิ่มความเครียดให้พ่อแม่มากยิ่งขึ้น ส่งผลกระทบทางลบต่อสภาพจิตใจอารมณ์ของสมาชิกทุกคนในครอบครัว แต่หาสมาชิกครอบครัว พ่อ แม่ ลูก รักใคร่ผูกพันกันดี ครอบครัวนั้น ๆ ก็จะมีความสุข และหาสมาชิกครอบครัวคนใดก้าวก่ายบทบาทหน้าที่ ก้าวก่ายความเป็นส่วนตัวของสมาชิกอีกคนหนึ่ง ความพัวพันทางอารมณ์ก็จะเกิดขึ้น สมาชิกคนที่ถูกก้าวก่าย หรือเข้ามาครอบงำ ก็จะไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง

7. การตัดขาดทางอารมณ์ (Emotional Cutoff) การตัดขาดทางอารมณ์จากครอบครัวเป็นการหนีจากการผูกพันทางอารมณ์ที่ยังไม่ได้สะสาง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการหลีกเลี่ยง หลีกเลียง หรือการไม่ยอมรับความขัดแย้งภายในจิตใจที่ยังไม่ได้สะสาง หรือไม่ได้รับการสนใจเอาใจใส่ และเมื่อสมาชิกครอบครัวคนนั้นไม่สามารถทนได้ เขาก็จะหาทางออก โดยเริ่มจากการห่างเหินทางอารมณ์ สังคม ไม่พูดจาเกี่ยวข้องกับ แยกตัวเองออกไปจากครอบครัว ย้ายไปอยู่ที่ไกล ๆ โดยใช้ระยะทางเป็นอุปสรรค หรือเป็นเครื่องกีดกันทางจิตใจ ขาดการติดต่อกับครอบครัว สภาพการณ์ดังกล่าวนี้จะเปิดเพียงช่วงสั้น ๆ หากสมาชิกคนนั้นยังต้องพึ่งพาอาศัยครอบครัวอยู่ โดยเฉพาะต้องพึ่งพาทางด้านเศรษฐกิจ

การตัดขาดทางอารมณ์นี้ หากเคยเกิดในรุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ก็มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในรุ่นต่อ ๆ ไป อีกทั้งความรุนแรงของการตัดขาดทางอารมณ์จากครอบครัวในอดีตของบุคคลนั้น ยิ่งมีมากเพียงใด ก็ยิ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตสมรส โดยจะก่อให้เกิดปัญหาชีวิตคู่

8. กระบวนการสืบทอดของบรรพบุรุษ (Multigenerational Transmission Process) เป็นกระบวนการสืบทอดสายพันธุ์ หรือสืบทอดของบุคคลต่อเนื่องกันอย่างน้อย 3 รุ่น เช่น คนที่มีความสามารถในการแยกตนเองต่ำ เมื่อไปแต่งงานกับคนที่มีความสามารถในการแยกตนเองต่ำเช่นกัน ลูกที่เกิดมามีแนวโน้มที่จะมีความสามารถในการแยกตนเองต่ำเช่นกัน

9. ตำแหน่งของพี่น้องในครอบครัว (Sibling Position) ลำดับการเกิดของบุตรธิดาในครอบครัว มีความเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ และปฏิสัมพันธ์กับคู่สมรสในอนาคต สำหรับบางครอบครัว ลำดับการเกิด อาจมีความสำคัญน้อยกว่าบทบาทหน้าที่ของบุคคลนั้น เช่น ในครอบครัวบางครอบครัว ลูกคนที่ 2 หรือลูก

10. คนอื่น ๆ อาจจะมีบทบาทหน้าที่ดูแลรับผิดชอบพ่อแม่ หรือครอบครัวมากกว่าลูกคนแรก

11. การถดถอยของสังคม (Societal Regression) สังคมก็เหมือนกับครอบครัว ประกอบด้วย

1) แรงผลักหรืออำนาจที่ดึงดูดให้สมาชิกผูกพันกัน ไม่แยกจากกัน

2) แรงผลักหรืออำนาจที่ผลักดันให้สมาชิกมีความเป็นตัวของตัวเอง แต่

ภายใต้สภาพสังคมที่มีจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติขาดแคลนมากขึ้น ความเครียดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างต่อเนื่องก็อาจจะบั่นทอนการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองของสมาชิกในสังคม อีกทั้งความผูกพันกันก็อาจจะลดน้อยลง ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการถดถอยของสังคม ดังนั้นการถดถอยของสังคม จึงเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นว่า ภายใต้ความเครียด และความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นในสังคม จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ความล้มเหลวในการแก้ปัญหาแล้วแต่จะบั่นทอนให้สังคมล้าหลัง

เป้าหมายในการให้คำปรึกษา

เป้าหมายของการบำบัดครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว มีดังนี้

1. เพื่อช่วยให้สมาชิกครอบครัวแต่ละคนสามารถแยกตนเองจากครอบครัว (Differentiation of Self) โดยสามารถแยกแยะความคิด สติปัญญาและอารมณ์ เพื่อให้มีความเป็นตัวของตัวเองเพิ่มมากขึ้น จะทำให้เกิดการพึ่งพิงกันมาก จนไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง

2. เพื่อให้ครอบครัวเข้าใจแบบแผนพฤติกรรมระหว่างรุ่น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงสภาพการณ์ในอดีตว่า มีอิทธิพลต่อรูปแบบของครอบครัวในปัจจุบัน

3. เพื่อให้สมาชิกครอบครัว สามารถจัดการหลอมหลวมทางอารมณ์ ไม่เป็นบุคคลที่ถูกครอบงำทางอารมณ์ หรือไม่เป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่ภายใต้ระบบอารมณ์และปฏิกิริยาของผู้อื่น ที่จะทำให้ทำอะไรจะคิดอะไร ก็ต้องรอความเห็นชอบจากผู้อื่น

4. เพื่อให้สมาชิกสามารถสะสางสิ่งที่ทุกข์ใจ ค้างคาใจ อึดอัดใจ ลดความวิตกกังวล คลายความฉุนเฉียว ผ่อนคลายและบรรเทาอารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ เพื่อให้สมาชิก ความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น และสามารถปรับตัวได้ดี

เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการให้คำปรึกษา

1. การสัมภาษณ์ ผู้บำบัดสัมภาษณ์เพื่อประเมินครอบครัว โดยอาจจะเป็นการติดต่อทางโทรศัพท์ การมาพบปะพูดคุยกัน หรือวิธีการอื่น ๆ ก็ตาม โดยจะเริ่มการสัมภาษณ์สมาชิกเป็นรายบุคคลเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาผสมผสานเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อจะได้เข้าใจ ความคิดของสมาชิกครอบครัวคนนั้น ๆ เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความผูกพันกับสมาชิกครอบครัว ความสามารถในการแยกตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง ความสามารถในการจัดการกับความวิตกกังวล หรือการตัดขาดทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว เป็นต้น จากการสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัวแต่ละคน คือ พ่อ แม่ ลูก สามี ภรรยา ของครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย ทำให้ได้ข้อมูล เกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของครอบครัวดังกล่าวข้างต้น

2. การทำแผนที่ครอบครัว จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในข้อ 2.1 จะช่วยให้ทราบเบื้องหลังของสมาชิกครอบครัวแต่ละคน ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับครอบครัวแต่ละคน ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับครอบครัว สภาพอารมณ์ ความผูกพันทางอารมณ์ ความรู้สึกที่สมาชิกมีต่อกัน และกัน กฎเกณฑ์ของครอบครัว ฯลฯ โดยนำข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนี้มาทำแผนที่ครอบครัวเพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ของครอบครัวอย่างน้อย 3 รุ่น (Generation) หรือ 3 ชั่วอายุคน

3. การคืนสู่เหย้า (Going Home Again) เป็นเทคนิคที่ผู้บำบัดครอบครัวใช้แนะนำสมาชิกครอบครัวที่เป็นผู้รับการบำบัดที่หนีออกจากบ้าน หรือที่ออกจากบ้านมาเพราะมีความซบเซา หงุดหงิดกับสมาชิกครอบครัว ให้กลับบ้าน หรือกลับคืนสู่บ้านเดิม เพื่อกลับไปทำความเข้าใจกลับไปสะสางสิ่งที่ค้างคาใจ กลับไปเผชิญกับเหตุการณ์ที่ทำให้ไม่สบายใจ กลับไปเรียนรู้ที่จะพยายามทำความเข้าใจกันและกัน เพื่อเริ่มต้นสร้างความสัมพันธ์ใหม่ เพื่อความสงบ และความราบรื่นในครอบครัว โดยผู้รับการบำบัดที่ออกจากบ้านมาหรือที่หนีออกจากบ้าน อาจจะเริ่มต้นด้วยการโทรศัพท์ การเขียนจดหมาย การแวะไปเยี่ยม ฯลฯ ก่อนที่จะกลับมาอยู่ที่บ้านดังเดิม

4. การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ หรือการทำให้สามเหลี่ยมสัมพันธ์ลดลง (Detriangulation) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้บุคคลที่ยังคงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตน และกับอีก 2 คนในสามเหลี่ยมสัมพันธ์ โดยไม่เข้าข้างคนใดคนหนึ่ง และสามารถตอบโต้ปัญหาทางอารมณ์ได้อย่างเป็นกลางที่สุด โดยแยกตนออกจากปัญหาทางอารมณ์นั้นด้วยเหตุผล ระวังไม่ให้เกิดการเผชิญหน้ากันทางอารมณ์ ตัวอย่างเช่น พ่อดุลูกไม่พอใจลูกมากที่ไปติดยาเสพติด ถึงขั้นทุบตีลูก ลูกร้องไห้ ขอให้แม่ช่วย แม่สงสารลูกจึงเข้าไปปลอบลูก พ่อเห็นว่าแม่เข้าข้างลูก จึงด่าว่าแม่ด้วย

จากตัวอย่างนี้ผู้บำบัดมีหน้าที่ช่วยพื่อตอบโต้ปัญหาอย่างเป็นกลางไม่ใช่อารมณ์ ใช้แต่เหตุผลและไม่โยนความผิดไปที่แม่ และผู้บำบัดจะต้องดึงหรือแยกแม่ออกไปจากสถานการณ์ ซึ่งกำลังขัดแย้งกันอย่างรุนแรง เพื่อไม่ให้แม่เป็นที่รองรับอารมณ์ เป็นอิสระจากสามเหลี่ยมสัมพันธ์

5. การสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to Person Relationship) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้บุคคล 2 คน ได้ติดต่อโดยพูดคุยกัน เปิดใจกันในเรื่องส่วนตัวของกันและกัน แสดงความรู้สึกที่มีต่อกัน โดยไม่พูดถึงหรือเอ่ยถึงบุคคลที่ 3 หรือสิ่งอื่น ไม่นำบุคคลที่ 3 เข้ามาเกี่ยวข้อง เทคนิคนี้จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ช่วยให้รู้จักตนเองมากขึ้น

6. เทคนิคการเผชิญหน้า (Confrontation) เป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ผู้รับการบำบัดเผชิญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้รับการบำบัด สามารถแยกแยะความคิด ความรู้สึกใช้สติ มีเหตุผลเหนืออารมณ์ และมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่คอยแต่จะพึ่งพาคนอื่น จนทำอะไรทำอะไร หรือตัดสินใจด้วยตัวเองไม่ได้

บทบาทของผู้ให้คำปรึกษา

ผู้ให้คำปรึกษาในทฤษฎีโบบเอนมีบทบาทในการสอน (Teaching) และฝึกหัด (Coaching) การสอนและการฝึกหัดจะช่วยให้ครอบครัวเริ่มต้นในระดับเหตุผลและความคิด (Cognitive Level) ก่อน โดยการให้บุคคลหรือสามีภรรยาพูดกับผู้ให้คำปรึกษา หรือพูดกันเอง โดยมีผู้ให้คำปรึกษาคอยให้คำแนะนำและฝึกหัด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาทางอารมณ์มาทำให้การสื่อสารเกิดความคลุมเครือ ผู้ให้คำปรึกษาจะไม่สนับสนุนให้บุคคลหรือครอบครัวจมอยู่ในปลักของอารมณ์และความสับสน แต่จะสอนให้เขาเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาโดยที่ผู้ให้คำปรึกษาเป็นตัวอย่างของการใช้เหตุผล การทำตัวเป็นกลางและเป็นผู้ที่สามารถคุมตัวเองได้ การบำบัดจึงเป็นไปในลักษณะที่ครูหรือผู้ฝึกถามคำถามต่างๆ ไปเรื่อยๆ จนกว่านักเรียนจะสามารถคิดเองได้ (เมธินันท์ ภิญญชน. 2539: 80)

3.2 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว (Structure Family Therapy)

แนวคิดที่สำคัญ

ผู้นำคนสำคัญคือ Salvador Minuchin เชื่อว่า ครอบครัวทุกครอบครัวมีโครงสร้าง ครอบครัวของตนเอง อันหมายถึง กฎเกณฑ์หรือระเบียบต่าง ๆ ที่ครอบครัวถือเป็นแนวปฏิบัติต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว โครงสร้างของครอบครัวมีอิทธิพลต่อครอบครัวทั้งทางบวกและลบ ครอบครัวที่มีระเบียบแบบแผนมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และมีการปรับตัวกับสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ก็จะสามารถดำรงชีวิตครอบครัวอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนครอบครัวที่มีกฎเกณฑ์ รูปแบบการปกครองในครอบครัวไม่ชัดเจน ไม่มีระเบียบแบบแผนขาดความยืดหยุ่นในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ก็จะส่งผลทำให้

ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547: 27-31) ได้กล่าวถึงแนวคิดสำคัญของทฤษฎีโครงสร้าง ดังนี้

1. โครงสร้างของครอบครัว หมายถึง แบบแผนของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัวที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีกหรือเกิดซ้ำๆ เป็นประจำ และแบบแผนของปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะบ่งบอกถึง รูปแบบของความสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัว

2. โครงสร้างของครอบครัวจะเกี่ยวข้องกับกฎระเบียบต่าง ๆ และข้อห้ามที่สมาชิกครอบครัวแต่ละคนเป็นผู้กำหนดร่วมกัน และถือเป็นแนวปฏิบัติ

3. โครงสร้างของครอบครัว ยังเกี่ยวข้องกับ บทบาท ของสมาชิกครอบครัวแต่ละคน และเกี่ยวข้องกับการผนึกกำลัง (Coalition) หรือการรวมกำลังระหว่างสมาชิกครอบครัว เพื่อจะได้มีความเหนียวแน่นหรือมีอำนาจเหนือคนอื่นในครอบครัว อีกทั้งยังส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของครอบครัว

การผนึกกำลังแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 การผนึกกำลังอย่างกลมเกลียวกันระหว่างสมาชิกครอบครัว เป็นการผนึกกำลังที่เหนียวแน่นและมั่นคง (Stable Coalition)

ลักษณะที่ 2 การพผนึกกำลังที่บุคคลหนึ่งในคู่กรณีที่เกิดความขัดแย้งกันจะดึงเอาบุคคลที่สามเข้ามาเป็นพวกของตน และดึงเข้ามาช่วยรับผิดชอบความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยหวังว่าจะช่วยให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นลดลง การผนึกกำลังหรือการรวมกำลังกันเช่นนี้เรียกว่า การผนึกกำลังทางอ้อม (Detour Coalition)

4. การบำบัดครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว จะมองครอบครัวเป็นระบบ (System) ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ (Subsystems) เช่นระบบย่อยของสามี-ภรรยา พี่-น้อง รุ่นพี่-รุ่นน้อง เพศหญิง-เพศชาย ซึ่งแต่ละระบบย่อยต่างมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติและรับผิดชอบ มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันหรือห่างเหินกัน

เป้าหมายในการให้คำปรึกษา

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547: 25-26) กล่าวว่า เป้าหมายของการบำบัดครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว มีดังนี้

1. เพื่อจัดหรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างของครอบครัวเสียใหม่และให้เหมาะสมกว่าเดิม ทำให้เกิดบรรยากาศใหม่ๆในครอบครัว หรือทำให้เกิดบริบทแวดล้อมใหม่ (New Context) โดยให้สมาชิกแต่ละคนได้เรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติในการติดต่อเกี่ยวข้องกับสมาชิกคนอื่น ๆ และเรียนรู้ที่จะลดหรือขจัดความขัดแย้ง ความไม่ลงรอยกัน ความเครียด หรือความทุกข์ใจไม่สบายที่เกิดขึ้น

2. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกครอบครัวคนอื่นๆ มองครอบครัวตามความเป็นจริง มีทัศนคติทางบวกต่อครอบครัว ประารถนาที่จะเข้าใจ และเห็นการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในครอบครัว ละมีความเชื่อมั่นว่า ครอบครัวของตนนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้

3. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวได้เรียนรู้ว่า ครอบครัวของตนปกครองกันอย่างไร มีกฎเกณฑ์อะไรบ้าง แต่ละคนมีบทบาทอย่างไร ปฏิบัติตนอย่างไร มีความผูกพันกันมากน้อยแค่ไหน ซึ่งสิ่งเหล่านี้บ่งบอกถึงรูปแบบหรือแบบแผน หรือลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ หรือเกิดขึ้นเป็นประจำของชีวิตครอบครัวนั้น ๆ ซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะต้องปรับเปลี่ยนตนเอง ให้มีความยืดหยุ่นและให้เหมาะสมกว่าเดิม เพื่อให้บรรยากาศของครอบครัวดีขึ้น

เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการให้คำปรึกษา

การบำบัดครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว จะให้ความสนใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยผู้บำบัดจะใช้วิธีการหรือเทคนิคต่าง ๆ เช่น การสังเกต การตั้งคำถาม การทำแผนที่ครอบครัว การเชื่อเชิญให้สมาชิกครอบครัวมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น การมองภาพใหม่ และการสร้างขอบเขต โดยมีสาระสำคัญต่อไปนี้

1. การสังเกต ในการบำบัดครอบครัว ผู้บำบัดจะสังเกตพฤติกรรมสมาชิกแต่ละคน ตั้งแต่เริ่มเดินเข้ามาในห้องที่ให้การบำบัด พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้บำบัดทราบว่า ในครอบครัวนั้นใครเป็นผู้นำ ใครเป็นผู้ตาม อีกทั้งในการนั่งรวมถึงท่าทีที่แสดงออก ก็สามารถจะบอกได้ว่า ใครใกล้ชิดกับใคร ใครเกรงใจใคร นอกจากนี้ ภาษาถ้อยคำและน้ำเสียงที่สมาชิกแต่ละคนแสดงออก ก็เป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ทราบถึงบทบาทของสมาชิกแต่ละคนว่าใครควบคุมใคร หรือใครยอมใคร

2. การตั้งคำถาม ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การแสดงออกและพฤติกรรมต่างๆ จากข้อ 1 ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้บำบัดควรตั้งคำถาม ถามตนเองดังนี้

2.1 ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกแต่ละคนเป็นอย่างไร (ใครพูดกับใคร ใครทำอะไร ใครพูดอย่างไร ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่แต่ละคนแสดงออกเป็นอย่างไร)

2.2 กำลังเกิดอะไรขึ้นกับครอบครัวทั้งครอบครัว (ใครคุมใคร) สมาชิกแต่ละคนมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

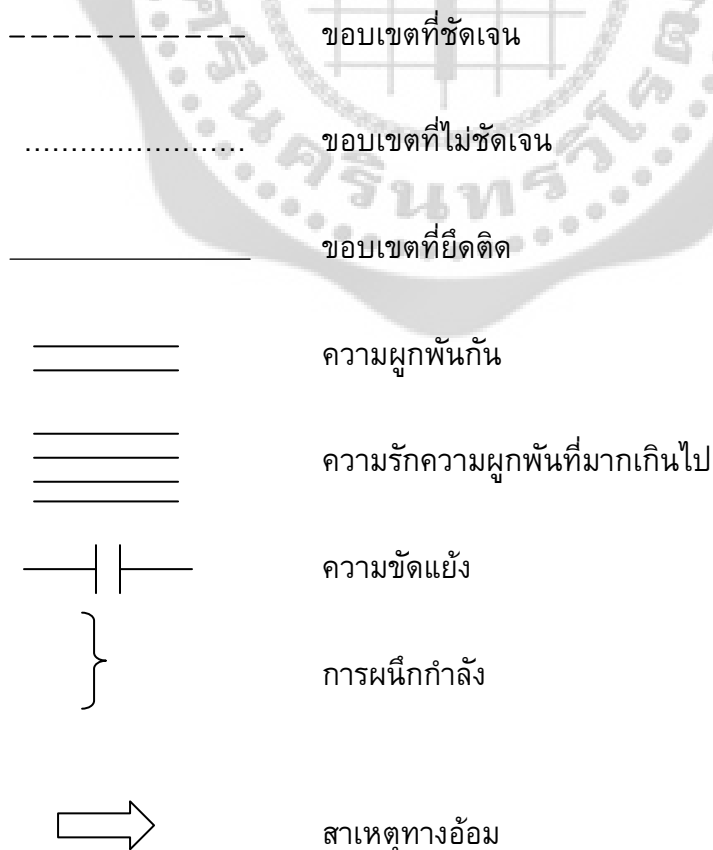
2.3 สภาพการณ์หรือสภาพแวดล้อมหรือบริบทใหม่ (New Environment or New Context) อะไรที่เหมาะสมกับผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัว ที่จะช่วยให้สมาชิกแต่ละคนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีกว่าเดิม

3. การทำแผนที่ครอบครัว (Family maps) การบำบัดครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว และการบำบัดครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยม/มนุษยนิยม ต่างให้ความสำคัญ

ของการทำแผนที่ครอบครัว เพราะแผนที่ครอบครัวเป็นเสมือนแผนผังที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความรู้สึกของสมาชิกแต่ละคนแสดงต่อกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้บำบัดเข้าใจและพิจารณาแนวทางที่จะให้ความช่วยเหลือ และให้การบำบัดผู้รับการบำบัดและครอบครัวต่อไป

มินูชิน และฟิชแมน (Goldenberg. 2004: 227-228 ; citing Minuchin and Fishman. 1981) กล่าวว่า แผนที่ครอบครัวชี้ให้เห็นถึง ตำแหน่งของสมาชิกครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กัน แสดงให้เห็นถึงการร่วมมือกัน ความผูกพันกัน ความขัดแย้งทั้งภายนอก และภายใน และวิธีการที่สมาชิกของครอบครัวร่วมกันในการแก้ไขความขัดแย้ง นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงสมาชิกของครอบครัวที่กระทำตัวเป็นสาเหตุทางอ้อมของความขัดแย้ง และสมาชิกครอบครัวผู้ที่ทำหน้าที่ในฐานะผู้ควบคุม แสดงให้เห็นถึงผู้ดูแลเอาใจใส่ ผู้สมานรอยร้าว และผู้ที่ตกเป็นแพะรับบาป การข้ามผ่านขอบเขตระหว่างระบบย่อยชี้ให้เห็นว่า มีความเคลื่อนไหวอะไรเกิดขึ้น และชี้ให้เห็นถึงขอบเขตของความเข้มแข็งหรือความบกพร่องที่อาจมีอยู่

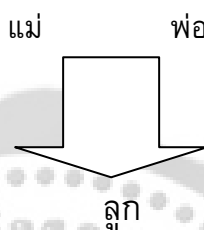
สัญลักษณ์ทั่วไปที่นักบำบัดครอบครัวเน้นโครงสร้างใช้ในการแสดงความชัดเจนของขอบเขตของครอบครัว การปฏิบัติหน้าที่ของระบบย่อย และรูปแบบต่างๆในการติดต่อสื่อสารของครอบครัว ดังนี้

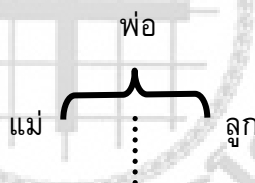
ภาพสัญลักษณ์ต่าง ๆ สำหรับการทำแผนที่ครอบครัวของมินูชิน

(Minuchin. 1974, หน้า 53)

ภาพตัวอย่างของการผนึกกำลังที่เป็นสาเหตุทางอ้อมที่คุ้นเคยภายในครอบครัว ที่พ่อแม่วางการกับความขัดแย้งโดยตรงต่อกันและกัน โดยการโยนปัญหาที่พวกเขามีอยู่ไปยังลูกของตนเอง

ภาพตัวอย่างเป็นสิ่งที่คุ้นเคยอีกรูปแบบหนึ่งนั้น ผู้บำบัดเชิงโครงสร้างแสดงให้เห็นอย่างง่าย ๆ เกี่ยวกับการผนึกกำลังกันข้ามผ่านรุ่นในครอบครัวที่มีขอบเขตที่ไม่ชัดเจนระหว่างแม่กับลูก

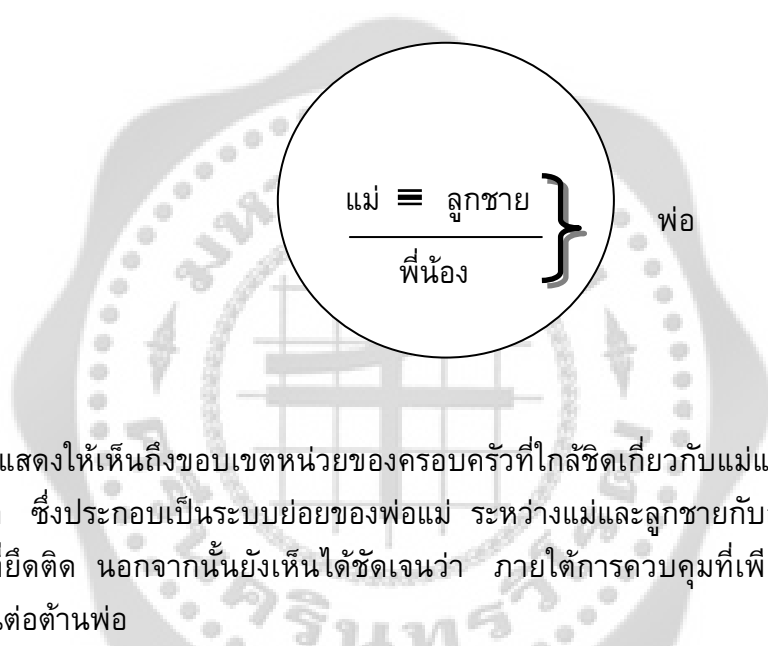

ผลกระทบของความเครียดที่มีต่อขอบเขตของระบบย่อยของครอบครัว ภาพบน ทั้งพ่อและแม่มีความเครียดจากที่ทำงาน กลับมาบ้านเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน แต่หลังจากนั้นนำความขัดแย้งไปสู่ลูกทางอ้อมด้วยการเล่นงานลูก ภาพล่าง สามีวิพากษ์วิจารณ์ภรรยา ผู้ที่แสวงหาการผนึกกำลังกับลูกเพื่อต่อต้านพ่อ เป็นที่น่าสังเกตว่าระบบย่อยที่ยึดติดกันข้ามผ่านรุ่นของแม่กับลูกนั้น การผนึกกำลังกันของแม่กับลูกมีผลทำให้เกิดการกีดกันพ่อออกไป มินูชินให้ความหมายกับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ว่า เป็นรูปแบบของการทำหน้าที่ที่บกพร่องข้ามรุ่น (Minuchin. 1974: 61)

อัมบาร์เกอร์ (Goldenberg. 2004: 229; citing Umbarger. 1983) กล่าวว่าการทำแผนที่ครอบครัวแสดงให้เห็นภาพของขอบเขต พันธมิตร ความผูกพัน การผนึกกำลังกัน การเป็นสาเหตุทางอ้อม ของครอบครัว เป็นต้น ตัวอย่างเช่น ความพิวพินของครอบครัวอาจแสดงให้เห็นโดยสัญลักษณ์ของการมีส่วนร่วมมากเกินไป เช่น การผนึกกำลังกันของสมาชิกหลายๆ คนที่ต่อต้านบุคคลอีกคนหนึ่ง แสดงให้เห็นได้จากเครื่องหมายปีกกา ถึงแม้ว่าจะเป็นเครื่องมือ

เพียงย่อๆก็ตาม การทำแผนที่ครอบครัวนั้น มีเป้าหมายที่มีประโยชน์ที่สำคัญ 2 ประการคือ การทำแผนที่ครอบครัวอธิบายให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนว่า ครอบครัวถูกจัดระบบอย่างไร และการทำแผนที่ครอบครัวช่วยให้ผู้บำบัดตรวจสอบหน่วยย่อยของครอบครัวที่จำเป็นต้องมีการปรับโครงสร้างใหม่

ภาพแสดงความผูกพันระหว่างพ่อหรือแม่กับลูกที่มีส่วนร่วมกันมากเกินไป เช่นเดียวกับการผูกพันกำลังกันของครอบครัวต่อต้านพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่ง แผนที่ทางโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นตลอดช่วงเวลาของการบำบัด จะได้รับการแก้ไขหรือทิ้งไป เมื่อมีข้อมูลใหม่เกี่ยวกับครอบครัวเข้ามา

แสดงให้เห็นถึงขอบเขตหน่วยของครอบครัวที่ใกล้ชิดเกี่ยวกับแม่และลูกชายที่มีความรักกันมาก ซึ่งประกอบเป็นระบบย่อยของพ่อแม่ ระหว่างแม่และลูกชายกับลูกคนอื่น ๆ เป็นขอบเขตที่ยึดติด นอกจากนั้นยังเห็นได้ชัดเจนว่า ภายใต้การควบคุมที่เพียงพอแล้ว ทุกคนร่วมมือกันต่อต้านพ่อ

4. การเข้าร่วม (Joining) เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บำบัดกับผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวทราบว่า ผู้บำบัดรับรู้และเข้าใจปัญหา หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เข้าใจและยอมรับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ทำให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวรู้สึกไว้วางใจ และพร้อมที่จะให้ผู้บำบัดเข้ามารับรู้ปัญหา หรือเรื่องราวของครอบครัว และเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

การเข้าร่วมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว สามารถใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ต่อไปนี้

4.1 การติดตามร่องรอย (Tracking) เป็นวิธีการที่ผู้บำบัดรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ จากการสนทนา จากการพูดจา สื่อสารของสมาชิกในครอบครัว โดยไม่มีการตัดสินเนื้อหาสาระที่ครอบครัวเล่าให้ฟังว่าดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด วิธีการติดตามร่องรอยนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะรวบรวมและสำรวจปัญหาของครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้ทราบสาระหรือแก่นของชีวิตครอบครัว (Family Life Themes) ค่านิยม เหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ของครอบครัว เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของครอบครัว

ในการติดตามร่องรอยนี้ ผู้บำบัดจะใช้เทคนิคต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ การใช้คำถามปลายเปิด การสะท้อนความรู้สึก การทวนคำหรือข้อความ การให้ข้อมูลย้อนกลับกับครอบครัวว่าเท่าที่ฟังมาและสังเกต ได้ทราบประเด็นหรือสาระเรื่องราวที่สำคัญอะไรบ้างเกี่ยวกับครอบครัว

4.2 การเลียนแบบโดยการแสดงท่าทาง (Mimesis) เพื่อหาการสนทนาของผู้รับการบำบัดเป็นวิธีการหนึ่งของการเข้าร่วมกับครอบครัว โดยก่อนที่ผู้บำบัดจะเลียนแบบกิริยาท่าทาง น้ำเสียง จังหวะการพูด อารมณ์และเนื้อหาของการสนทนาของผู้รับการบำบัดหรือสมาชิกครอบครัว ผู้บำบัดก็อาจจะพูดกับผู้รับการบำบัดก่อนว่า “ผมก็เคยมีประสบการณ์เช่นนี้ ลุงของผมก็ชอบพูด หรือแสดงท่าทางแบบนี้” โดยผู้บำบัดแสดงคำพูดและท่าทางประกอบทั้งนี้เพื่อสื่อให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัว ได้รู้จักไว้วางใจ สบายใจขึ้น และช่วยให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามในการเลียนแบบหรือแสดงท่าทาง คำพูดให้เหมือนนี้ ผู้บำบัดจะต้องมีความจริงใจ ต้องไม่เสแสร้งแกล้งทำ

4.3 การยืนยัน (Confirmatory) หรือการให้การสนับสนุน เป็นวิธีการที่ผู้บำบัดแสดงให้เห็นว่า ผู้บำบัดเข้าใจความรู้สึกของผู้รับการบำบัดและสมาชิกแต่ละคน และให้การสนับสนุนยืนยันถึงความสามารถ ศักยภาพ และข้อดีของแต่ละคน เพื่อให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวแต่ละคนมีพลังที่จะปรับเปลี่ยนตัวเอง และดำรงไว้เพื่อความผาสุกของชีวิตครอบครัว

4.4 การเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวเพื่อให้มีการปรองดองกัน (Accommodating) มากขึ้น โดยผู้บำบัดจะเข้าร่วมรับฟังปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดทั้งรับรู้ความรู้สึกของผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัว พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนได้แสดงความคิด ความรู้สึก เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และผู้บำบัดจะสะท้อนความรู้สึก ให้กำลังใจสนับสนุน ชมเชยผลการกระทำของสมาชิกแต่ละคนที่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยก็ตาม

5. การมองภาพใหม่ (Reframing) เป็นเทคนิคหรือวิธีการที่ให้ผู้รับการบำบัดมองสมาชิกคนใดคนหนึ่ง หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในภาพที่แตกต่างจากเดิม โดยให้สมาชิกเปลี่ยนความคิดใหม่ หรือมองในกรอบหรือในแง่มุมใหม่ หรือเปลี่ยนการมองใหม่ เปลี่ยนสิ่งที่คิดสิ่งที่รับรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจเหตุการณ์นั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น การมองภาพใหม่จึงทำให้สมาชิกครอบครัวมองปัญหาในแง่มุมใหม่ที่ไม่เคยมองมาก่อน ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกครอบครัวสามารถปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกคนอื่นหรือปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น เช่น “เดิมมองการกระทำของแม่ว่า ชอบเข้ามายุ่งเรื่องส่วนตัว” ก็ให้เปลี่ยนความคิดหรือมองการกระทำของแม่เสียใหม่ว่า “แม่เป็นห่วงลูก จึงคอยซักถามเรื่องส่วนตัวของลูก”

6. ความสามารถในการยืดหยุ่นของขอบเขต (Boundary Permeability) ขอบเขตหมายถึง เส้นที่แบ่งกันระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ หรือระหว่างสมาชิกแต่ละคน เป็นเส้นกันแบ่งที่มองไม่เห็น เส้นกันแบ่งนี้จะแสดงให้เห็นว่า ใครใกล้ชิดกับใคร ใครก้าวก่ายใคร ใครห่างเหินใคร ขอบเขตแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

6.1 ขอบเขตที่ชัดเจน (Clear Boundaries) หมายถึง ขอบเขตระหว่างระบบย่อย (เช่น ระหว่างพ่อกับลูก) ที่มีกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติ ที่มีความชัดเจน และมีความยืดหยุ่นพอประมาณที่จะช่วยให้สมาชิกครอบครัวมีความเป็นตัวของตัวเอง ในขณะที่เดียวกันก็มีความผูกพันกัน มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน ทำให้ครอบครัว มีความอบอุ่น มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน รักและเอาใจใส่กัน

6.2 ขอบเขตที่เข้มงวด (Clear Boundaries) ขอบเขตระหว่างระบบย่อย (เช่น แม่กับลูก) ที่กำหนดกฎเกณฑ์ ข้อห้ามที่เข้มงวด ต้องปฏิบัติตามโดยจะละเลยไม่ได้ ทำให้สมาชิกครอบครัว ห่างเหินกันต่างคนต่างอยู่ ไม่ผูกพันกัน ไม่อยากจะเข้าไปเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดการเห็นห่างทางอารมณ์ (Disengagement)

6.3 ขอบเขตที่ไม่ชัดเจน (Diffuse Boundaries) หมายถึงขอบเขตระหว่างระบบย่อยที่แบ่งแยกกันไม่ชัดเจนทั้งในเรื่องกฎเกณฑ์และแนวปฏิบัติ ทำให้ระบบย่อยหนึ่งไปบุกรุกก้าวก่ายอีกระบบย่อยหนึ่ง เช่น แม่ทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ลูก จะทำให้ลูกคิดเองไม่เป็น ไม่เป็นตัวของตัวเอง ขาดความเป็นส่วนตัว หรือถ้าแม่กับลูกใกล้ชิดผูกพันกันมากเกินไป ขาดกันไม่ได้ รักกันมากเกินไปจนแยกจากกันไม่ได้ อาจจะทำให้เกิดความสับสนในบทบาทของแต่ละคน ลักษณะความสัมพันธ์ที่มีขอบเขตไม่ชัดนี้ หากสมาชิกใกล้ชิดกันมากเกินไปจะทำให้มีความสัมพันธ์แบบพัวพันทางอารมณ์ (Enmeshment)

ลักษณะขอบเขตทั้งสามลักษณะดังนี้ จะพบในทุกครอบครัว บางเวลาสมาชิกครอบครัวจะผูกพันกันมาก บางครั้งก็จะห่างเหินกันไม่สนใจกัน และหากครอบครัวยึดติดอยู่กับความสัมพันธ์แบบใดแบบหนึ่ง คือ พัวพันทางอารมณ์ หรือ ห่างเหินกันเป็นระยะยาวที่ค่อนข้างถาวร ก็อาจก่อให้เกิดความตึงเครียดขึ้นในครอบครัวได้ ด้วยเหตุนี้ ขอบเขตที่ชัดเจนจึงนับได้ว่าเป็นขอบเขตที่จะช่วยให้สมาชิกมีความผูกพันกัน เอื้ออาทรกัน ตลอดทั้งทำให้สมาชิกรู้จักคิดและมีความเป็นตัวของตัวเอง

กล่าวโดยสรุป ความยืดหยุ่นของขอบเขตที่ชัดเจน เช่น สามีมักรรยา พี่น้อง พ่อแม่หรือระหว่างระบบย่อยต่างๆ เช่น พ่อลูกมีความผูกพันกันมากยิ่งขึ้น มีความรู้สึกห่วงแหนกันและกัน และมีอิสรภาพที่จะเป็นตัวของตัวเอง อีกทั้งจะช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว และแบบแผนปฏิสัมพันธ์ของครอบครัว

บทบาทของผู้ให้คำปรึกษา

ผู้ให้คำปรึกษาในกลุ่มเน้นโครงสร้าง มีบทบาทที่เด่นชัดคล้ายเป็นผู้กำกับการแสดง ที่ต้องมีความคล่องแคล่วว่องไว มีส่วนร่วมกับครอบครัว ทั้งในฐานะผู้สังเกต (Observe) และผู้เชี่ยวชาญ (Expert) ที่สามารถเข้าไปในระบบครอบครัว เพื่อเข้าไปทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างของครอบครัว บทบาทผู้ให้คำปรึกษาทฤษฎีนี้ เปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในขณะที่ให้คำปรึกษาระยะแรกอาจเริ่มในลักษณะของผู้นำ (Leader) หากพบว่าครอบครัว คาดหวังความเป็นผู้นำ ผู้เชี่ยวชาญในการให้ความช่วยเหลือ อาจปรับมาเป็นผู้เข้าร่วม (Joiner) เป็นพวกเดียวกันกับสมาชิกครอบครัวคนใดคนหนึ่งหรือทั้งครอบครัว บางครั้งก็ลดบทบาท ตัวเองมาเป็นผู้สังเกต ดูพลวัตที่เกิดขึ้นในครอบครัว และอาจกลับมาสู่บทบาทของผู้กำกับ (Director) เพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างในครอบครัวเสียใหม่เพื่อให้มีประสิทธิภาพขึ้น (เมธินันท์ ภิญญชน. 2539: 94)

3.3 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม (Experiential and Humanistic Family Therapy)

แนวคิดที่สำคัญ

ผู้นำคนสำคัญคือ Whitaker และ Virginia Satir เชื่อว่า บุคคลในครอบครัวไม่ ตระหนักรู้ในอารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง สมาชิกหลักเล็งที่จะมีปฏิสัมพันธ์และจะทำให้ เกิดปัญหาครอบครัวต่อไป ดังนั้นในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว จึงมุ่งที่จะให้สมาชิกใน ครอบครัวพัฒนาความไวในการรับรู้ความรู้สึก รู้จักแสดงออกถึงความรู้สึก และความต้องการ ของตนเองให้ผู้อื่นทราบ โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศ ภายในครอบครัว ทำให้สมาชิกมีความใกล้ชิดกันทางอารมณ์มากขึ้น

เป้าหมายในการให้คำปรึกษา

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547: 25-26) กล่าวว่า เป้าหมายของการบำบัดครอบครัวที่ เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม มีดังนี้

1. เพื่อพัฒนาให้แต่ละบุคคลมีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้น มีความหวังในชีวิต เรียนรู้และพัฒนา ทักษะ และกระบวนการในการเผชิญปัญหา สามารถตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมและ รับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองเลือกและผลที่จะเกิดขึ้นตามมา
2. เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลได้พัฒนาตนเอง มีเหตุผลเหนืออารมณ์ ปรับปรุงและ พัฒนาการสื่อสารที่ชัดเจน ตรงไปตรงมา และสอดคล้องกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เรียนรู้ วิธีการจัดการกับปัญหา มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความอดทน อดกลั้น มีความภาคภูมิใจ ในตนเองเพิ่มขึ้น และรู้สึกว่าชีวิตนี้มีคุณค่า

เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการให้คำปรึกษา

1. การลำดับเหตุการณ์ในชีวิตครอบครัว (Family-Life Fact Chronology) โดยผู้บำบัดจะสัมภาษณ์เรื่องราวต่าง ๆ และเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิตของผู้รับการบำบัดและสัมภาษณ์ประวัติครอบครัวตั้งแต่รุ่น ปู่ย่าตายาย บิดามารดา จนถึงรุ่นปัจจุบัน เพื่อทำความเข้าใจเรื่องราวของพัฒนาการครอบครัว ทบทวนลักษณะของรูปแบบครอบครัวและแนวความคิดที่สำคัญที่ได้เป็นรากฐานของสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดีขึ้น รวมทั้งได้รับรู้และเข้าใจถึงอิทธิพลในอดีตที่ส่งผลต่อตนเองและครอบครัวในปัจจุบัน

2. การทำแผนที่ครอบครัว (Family Maps) แผนที่ครอบครัวมีลักษณะคล้ายจีโนแกรม (Genogram) เป็นแผนที่ที่ทำให้เห็นภาพโครงสร้างของครอบครัวอย่างน้อย 3 รุ่น คือ รุ่นปัจจุบันของผู้รับการบำบัด รุ่นบิดามารดา และรุ่นปู่ย่าตายาย ของผู้รับการบำบัด โดยแผนที่ครอบครัวนี้ผู้บำบัดจะเป็นผู้เขียนแผนที่ดังกล่าว โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติ และเรื่องราวในชีวิตครอบครัวของผู้รับการบำบัด ซึ่งจะครอบคลุมรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับบิดามารดา ปู่ย่าตายาย พี่น้องของผู้รับการบำบัดเช่น ชื่อ อายุ อาชีพ การศึกษา วันที่แต่งงาน วันเดือนปีเกิด ศาสนา เชื้อชาติ งานอดิเรก จำนวนบุตรธิดา สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ความรู้สึกที่แต่ละคนมีต่อกัน ตลอดทั้ง กฎระเบียบ ความเชื่อ เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิต และความลับในชีวิตของสมาชิกแต่ละคน

3. การใช้เส้นเชือก (Ropes) เส้นเชือกจะนำมาใช้แทนสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว เส้นเชือกแต่ละเส้นจะมีความยาวประมาณ 5 เมตร และจำนวนเส้นเชือกจะมีจำนวนเท่ากับจำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้รับการบำบัด โดยจะผูกเชือกไว้ที่เอวของผู้รับการบำบัด และปลายของเส้นเชือกแต่ละเส้นผู้รับการบำบัดจะนำไปผูกติดกับสมาชิกครอบครัวอื่น ๆ ทุกๆ คน โดยระยะห่างของเส้นเชือกระหว่างสมาชิกแต่ละคน จะบ่งบอกว่าผู้รับการบำบัดใกล้ชิดหรือห่างเหินจากสมาชิกครอบครัวคนนั้น ๆ อีกทั้ง ความตึงหรือหย่อนของเส้นเชือก จะบ่งบอกถึงความตึงเครียดหรือความใกล้ชิดสนิทสนม ระหว่างผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวคนนั้น ๆ นอกจากนี้ เงื่อนปมของปลายเชือกที่ผูกแน่นเป็นเงื่อนตายหรือเพียงผูกไว้หลวมๆ จะแสดงถึงความปรารถนาหรือความต้องการของผู้รับการบำบัดที่แสดงให้เห็นว่า สมาชิกที่อยู่ปลายเชือกแต่ละเส้นนั้น ผูกพันใกล้ชิดหรือห่างเหิน หรือมีความสำคัญกับผู้รับการบำบัดมากน้อยเพียงใด และผู้รับการบำบัดมีความรู้สึกอะไรอย่างไรกับสมาชิกคนนั้น ๆ

4. การปั้น (Sculpture) การปั้นเป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ทราบถึงเหตุการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความรู้สึกของสมาชิกแต่ละคนที่มีต่อกัน โดยแสดงออกตามรูปที่ปั้น

ในการใช้เทคนิคการปั้นนี้ ผู้บำบัดจะให้ดินน้ำมันแก่ผู้รับการบำบัด (และหรือสมาชิกครอบครัว) โดยให้ผู้รับการบำบัดปั้นสมาชิก ครอบครัว รวมทั้งตัวผู้รับการบำบัดด้วย และให้ปั้นด้วยว่าแต่ละคนกำลังทำอะไร

เมื่อผู้รับการบำบัดปั้นเสร็จ ผู้บำบัดจะให้ผู้รับการบำบัดเล่าเกี่ยวกับรูปที่ปั้นและผู้บำบัดจะแปลผลจากรูปที่ปั้น โดยพิจารณาจาก รูปลักษณะที่ปั้น ระยะห่างระหว่างสมาชิก สีหน้า ท่าทาง สายตา และกิจกรรมที่แสดงออก ซึ่งจะบ่งบอกถึงอารมณ์ ความรู้สึก ของผู้รับการบำบัด ตลอดจนทั้ง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้รับการบำบัดที่มีต่อสมาชิกแต่ละคน สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนมหรือห่างเหินระหว่างสมาชิก ตลอดจนการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้รับการบำบัดกับสมาชิกครอบครัว

ข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้บำบัดได้จากการแปลผลรูปที่ปั้น จะเป็นข้อมูลที่จะช่วยนำร่องในการสนทนากับผู้รับการบำบัด เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดต่างๆ ที่จะนำมาใช้ประกอบการบำบัดต่อไป อย่างไรก็ตาม ผู้บำบัดจะไม่แปลผลจากรูปที่ปั้นให้ผู้รับการบำบัดทราบ

5. การวาดภาพครอบครัว เป็นเทคนิคที่จะนำมาใช้ช่วยสร้างโมตรัสสัมพันธ์ระหว่างผู้รับบริการ ช่วยให้เข้าใจผู้รับบริการไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่มากยิ่งขึ้น ช่วยให้เข้าใจประเด็นทางจิตวิทยา และสิ่งที่ส่งผลต่อสภาพจิตใจ และอารมณ์ของผู้รับบริการ

วัตถุประสงค์การวาดภาพครอบครัว เพื่อประเมินความรู้สึกของผู้รับบริการที่มีต่อครอบครัว เพื่อระบุซึ่งประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่จะช่วยอธิบาย ทำให้เข้าใจเจตคติ ความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้รับบริการที่มีต่อครอบครัว และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ที่จะช่วยให้เข้าใจปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ของผู้รับบริการ เพื่อศึกษาบุคลิกภาพ และเจตคติของผู้รับบริการ เพื่อใช้ประเมินการรับรู้ของผู้รับบริการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว และบุคคลที่มีความสำคัญในครอบครัว

6. ท่าทีการสื่อสาร (Communication Stances) ท่าทีการสื่อสาร เป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวได้ตระหนักรู้ หรือรับรู้ถึงความสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และเรียนรู้ที่จะสื่อสาร โดยใช้คำพูด ท่าทาง น้ำเสียง ตลอดจนทั้ง ความรู้สึกให้สอดคล้องกลมกลืนกัน ซึ่งจะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

สำหรับรูปแบบของการสื่อสารจำแนกเป็นการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่

1. การกล่าวโทษผู้อื่น หรือช่างติ หรือตำหนิผู้อื่น
2. การยอมรับผู้อื่นตลอดเวลาเพื่อต้องการจะเอาใจผู้อื่นเพียงเพื่อให้ผู้อื่นพอใจ
3. การยึดติดแน่นกับกฎเกณฑ์และเหตุผลมากเกินไป โดยไม่สนใจความรู้สึกของ

คนอื่น

4. การใช้ถ้อยคำที่ขาดความจริงจัง ไม่เข้าเรื่องกัน ไม่ตรงกับปัญหาหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น ขอบเสแสร้งทำเป็นไม่เข้าใจ และเปลี่ยนเรื่องที่กำลังถกเถียงหรือสนทนาโดยไม่สนใจว่าใครจะคิดอย่างไร

ในการบำบัด ผู้บำบัดจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวได้ฝึกและเรียนรู้เกี่ยวกับ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้คำพูด ท่าทาง การแสดงออกและความรู้สึกที่สอดคล้องกัน และสัมพันธ์ภาพกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

แบนเลอร์ กรินเดอร์ และเซเทียร์ (Goldenberg. 2004: 173; citing Bandler, Grinder, & Satir, 1976) ยกตัวอย่างการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นภายใต้ความเครียด 4 ลักษณะ ดังนี้

ตาราง 1 การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพภายใต้ความตึงเครียด

ประเภท	ลักษณะ	การแสดงออก ด้วยคำพูด	การแสดงออก ด้วยท่าทาง	ความรู้สึก ภายในจิตใจ
คนสมยอม	ขอบบริการ	“ไม่ว่าเธอต้องการอะไร ฉันจะอยู่ตรงนี้นี่นดีทำให้ เธอมีความสุข”	อ่อนน้อม ประจบประแจง อ้อนวอน ทำร้ายตนเอง	“ฉันมันคนไม่มี อะไร ถ้าไม่มีเธอ ฉันคงอยู่ไม่ได้ ฉัน มันคนไร้ค่า”
คนช่างติ	ชอบใช้อำนาจ	“เธอไม่เคยทำอะไรถูก เลย อะไรกันนี้”	ขึ้นิ้ว เสี่ยงดัง เผด็จการ เด็ดขาด	“ฉันรู้สึกอ้างว้าง ทำอะไรก็ไม่สำเร็จ”
คนเจ้าเหตุผล	ชอบใช้ความคิด	“สังเกตให้ดี ก็จะเห็นมือใครบางคน ที่หยาบกร้านจากการ ทำงาน”	พูดด้วยน้ำเสียง ราบเรียบ แข็งทื่อ เหมือนหุ่นยนต์ ไม่มีชีวิตจิตใจ	“ฉันรู้สึกหัวทิ่ม”
คนเสแสร้ง	คล่อง ไหลลื่น	คำพูดไม่สัมพันธ์กับเรื่อง ที่คนอื่นคุยกันอยู่ เช่น ขณะที่คนในครอบครัว กำลังโต้เถียงกัน ก็พูดว่า “เย็นนี้เราจะกินอะไรกันดี”	ไม่อยู่นิ่ง คุยไม่หยุด ก่อกวนคนอื่น	“ไม่มีใครสนใจฉัน ไม่มีที่ว่างสำหรับ ฉัน”

บทบาทของผู้ให้คำปรึกษา

ผู้บำบัดจะต้องช่วยให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวเข้าใจจุดมุ่งหมายของการบำบัดและสิ่งที่คาดหวังจากการบำบัด กระตุ้นให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวมีส่วนร่วมเรียนรู้บทบาท หน้าที่ และอารมณ์ของสมาชิกครอบครัว ผู้บำบัดจะต้องมีท่าทาง น้ำเสียง ได้สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยพูดจาอย่างตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อม จริงใจ และใส่ใจกับความรู้สึกของผู้ที่สนทนากับตน นอกจากนี้ยังสอนให้ผู้รับการบำบัด และสมาชิกครอบครัวได้ทราบว่า เขาสามารถเลือกและรับผิดชอบต่อสิ่งที่เขาเลือก เรียนรู้ที่จะฝึกทักษะ และกระบวนการในการแก้ปัญหา เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิต และค้นหาแนวทางในการเปลี่ยนแปลงเรื่องราว สาระแก่นสารของชีวิต ตลอดจนกระบวนการในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะว่า “ที่จริงแล้ว ตัวของปัญหาไม่ใช่ปัญหา แต่การจัดการกับปัญหาต่างหากที่เป็นปัญหา” (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2547: 22-23)

4 สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

การให้คำปรึกษาครอบครัว เป็นวิธีการหนึ่งในการช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบปัญหาให้สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น การประสบความสำเร็จในการช่วยเหลือครอบครัวได้นั้น ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถหรือมีสมรรถนะในการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาสมรรถนะในสาระสำคัญดังนี้

4.1 ความหมายของสมรรถนะ (Competency)

สมรรถนะ (Competency) มีความหมายตามพจนานุกรมว่า ความสามารถ หรือสมรรถนะ ในภาษาอังกฤษมีคำที่มีความหมายคล้ายกันอยู่หลายคำ ได้แก่ Capability, Ability, Proficiency, Expertise, Skill, Fitness, Aptitude โดยสำนักงาน ก.พ. ใช้ภาษาไทยว่า “สมรรถนะ” แต่ในบางองค์การใช้คำว่า “ความสามารถ” (รัชนิวรรณ วณิชยธนม. 2548: 1)

แพรี (Parry. 1996: 48–56) กล่าวว่า สมรรถนะ คือ องค์กรประกอบ (Cluster) ของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitudes) ของปัจเจกบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อผลสัมฤทธิ์ของการทำงานของบุคคลนั้นๆ เป็นบทบาทหรือความรับผิดชอบซึ่งสัมพันธ์กับผลงาน สามารถวัดค่าเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานและสามารถพัฒนาได้โดยการฝึกอบรม

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ได้กำหนดนิยามความหมายของสมรรถนะ (Competency) คือ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นกว่าเพื่อน

ร่วมงานอื่น ๆ ในองค์กร กล่าวคือ การที่บุคคลจะแสดงสมรรถนะใดสมรรถนะหนึ่งได้ มักจะต้องมีองค์ประกอบของทั้งความรู้ ทักษะความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ

ดนัย เทียนพุฒ (2546: 21) กล่าวว่า ความสามารถ (Competency) คือ การบูรณาการความรู้ ทักษะ ทักษะทัศนคติและคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Attributes) มาใช้ได้ดีที่สุดในบทบาทนั้นๆ จนกระทั่งเกิดผลงานที่มีคุณค่าสูงสุด (Superior Performance) หรือมีประสิทธิภาพมากที่สุด"

วัฒนา พัฒนพงศ์ (2546 : 33)) กล่าวว่า สมรรถนะ คือ ระดับของความสามารถในการปรับใช้กระบวนทัศน์ (Paradigm) ทักษะทัศนคติ พฤติกรรม ความรู้ และทักษะเพื่อการปฏิบัติงานให้เกิดคุณภาพ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลในองค์กร

จากความหมายข้างต้น พอสรุปได้ว่า สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่อันประกอบไปด้วย ความรู้ ทักษะ เจตคติส่วนบุคคล ที่จะทำใหบุคคลสามารถทำงานได้ประสบความสำเร็จ

4.2 ความสำคัญของสมรรถนะ

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2550: ออนไลน์) สรุปว่า สมรรถนะมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการและองค์กรดังนี้

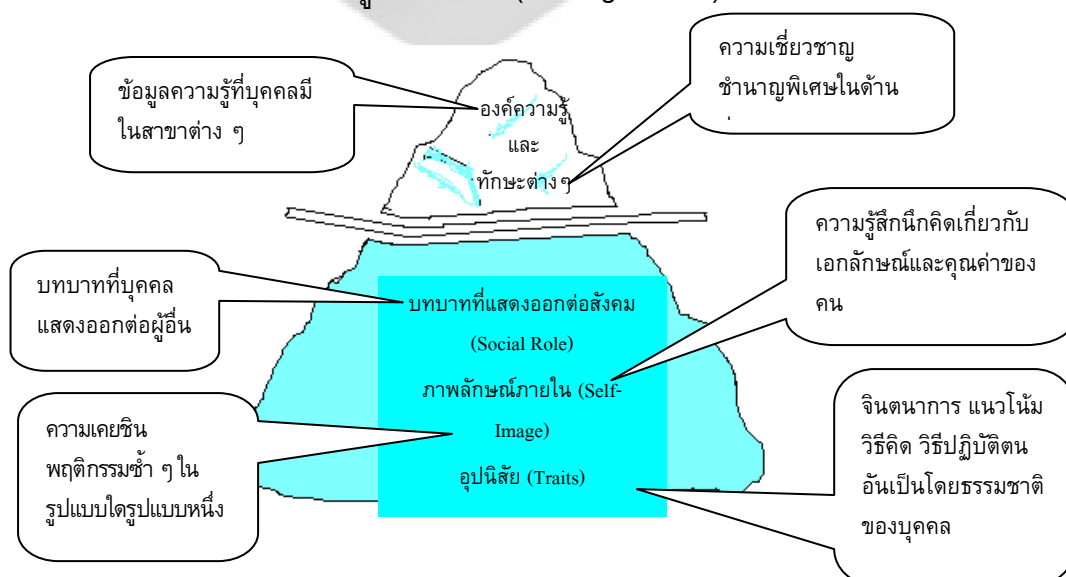
1. ช่วยให้การคัดสรรบุคคลที่มีลักษณะดีทั้งความรู้ทักษะและความสามารถตลอดจนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับงานเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จตามความต้องการขององค์กรอย่างแท้จริง
2. ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานทราบถึงระดับความสามารถของตัวเองว่าอยู่ในระดับใด และต้องพัฒนาในเรื่องใดช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น
3. ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาฝึกอบรมแก่ข้าราชการ
4. ช่วยสนับสนุนให้ตัวชี้วัดหลักของผลงานบรรลุเป้าหมาย เพราะสมรรถนะจะเป็นตัวบ่งบอกได้ว่า ถ้าต้องการให้บรรลุเป้าหมาย จะต้องใช้สมรรถนะตัวไหนบ้าง
5. ป้องกันไม่ให้ผลงานเกิดจากโชคชะตาเพียงอย่างเดียว เช่น ยอดขายของพนักงานขายเพิ่มขึ้นสูงกว่าเป้าที่กำหนดทั้งๆที่พนักงานขายคนนั้นไม่ค่อยตั้งใจทำงานมากนัก แต่เนื่องจากความต้องการของตลาดสูง จึงทำใหยอดขายเพิ่มขึ้นเองโดยไม่ต้องลงแรงอะไรมาก แต่ถ้ามีการวัดสมรรถนะแล้ว จะทำให้สามารถตรวจสอบได้ว่าพนักงานคนนั้นประสบความสำเร็จเพราะโชคช่วยหรือด้วยความสามารถของเขาเอง
6. ช่วยให้เกิดการหล่อหลอมไปสู่สมรรถนะขององค์กรที่ดีขึ้น เพราะถ้าทุกคนปรับสมรรถนะของตัวเองให้เข้ากับผลงานที่องค์กรต้องการอยู่ตลอดเวลาแล้ว ในระยะยาวก็จะส่งผลให้เกิดเป็นสมรรถนะเฉพาะขององค์กรนั้นๆ เช่น เป็นองค์กรแห่งการคิดสร้างสรรค์เพราะทุกคนในองค์กรมีสมรรถนะ ในเรื่องการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

4.3 แนวคิดเรื่องสมรรถนะ

ศาสตราจารย์ เดวิด แมคเคลแลนด์ (David McClelland. 1973: 1–14) นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัย Harvard เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ โดยพัฒนาแบบทดสอบทางบุคลิกภาพเพื่อศึกษาว่า บุคคลที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีทัศนคติและนิสัยอย่างไร และได้ใช้ความรู้ในเรื่องเหล่านี้ช่วยแก้ปัญหาการคัดเลือกบุคคลให้กับหน่วยงานของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ปัญหากระบวนการคัดเลือกที่เน้นการวัดความถนัดที่ทำให้คนผิวดำและชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ไม่ได้รับการคัดเลือก และปัญหาผลการทดสอบความถนัดที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานน้อยมาก อีกทั้งยังได้เก็บข้อมูลของกลุ่มที่มีผลงานโดดเด่น และผู้ที่ไม่ได้มีผลงานโดดเด่นด้วยการสัมภาษณ์ ซึ่งพบว่าสมรรถนะเกี่ยวกับความเข้าใจข้อแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงาน ไม่ใช่การทดสอบด้วยแบบทดสอบความถนัด นอกจากนี้บทความเรื่อง Testing for Competence Rather than for Intelligence ของ McClelland ที่ตีพิมพ์ในปี 1973 ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางและเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาสมรรถนะ ให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งนอกเหนือไปจากการวัดเชาว์ปัญญา และใช้กันต่อๆ มาจนถึงทุกวันนี้

แนวคิดเรื่องสมรรถนะมักมีการอธิบายด้วยโมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model) ซึ่งอธิบายว่า ความแตกต่างระหว่างบุคคลเปรียบเทียบได้กับภูเขาน้ำแข็ง โดยมีส่วนที่เห็นได้ง่าย และพัฒนาได้ง่าย คือส่วนที่ลอยอยู่เหนือน้ำ นั่นคือองค์ความรู้และทักษะต่างๆ ที่บุคคลมีอยู่ และส่วนใหญ่ที่มองเห็นได้ยากอยู่ใต้วงน้ำ ได้แก่ แรงจูงใจ อุปนิสัย ภาวะลักษณะภายใน และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม ส่วนที่อยู่ใต้น้ำนี้มีผลต่อพฤติกรรมในการทำงานของบุคคลอย่างมากและเป็นส่วนที่พัฒนาได้ยาก

โมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model)

การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมในการทำงานอย่างใดขึ้นอยู่กับคุณลักษณะที่บุคคลมีอยู่ ซึ่งอธิบายในทฤษฎีแบบภูเขาน้ำแข็ง คือทั้งความรู้ ทักษะ/ความสามารถ (ส่วนที่อยู่เหนือน้ำ) และคุณลักษณะอื่นๆ (ส่วนที่อยู่ใต้น้ำ) ของบุคคลนั้นๆ

4.4 องค์ประกอบของสมรรถนะ

ตามแนวคิดของแมคเคลลีแลนด์ สมรรถนะประกอบด้วย 5 ส่วนคือ

1. ความรู้ (Knowledge) คือ ความรู้เฉพาะในเรื่องที่ต้องรู้ เป็นความรู้ที่เป็นสาระสำคัญ เช่น ความรู้ด้านเครื่องยนต์ เป็นต้น
2. ทักษะ (Skill) คือ สิ่งที่ต้องการให้ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะทางคอมพิวเตอร์ ทักษะทางการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น ทักษะที่เกิดขึ้นนั้นมาจากพื้นฐานทางความรู้ และสามารถปฏิบัติได้อย่างแคล่วคล่องว่องไว
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (Self – Concept) คือ เจตคติ ค่านิยม และความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน หรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็น เช่น ความมั่นใจในตนเอง เป็นต้น
4. บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล (Traits) เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลนั้น เช่น คนที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ หรือมีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น
5. แรงจูงใจ / เจตคติ (Motives / Attitude) เป็นแรงจูงใจ หรือแรงขับภายใน ซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย หรือมุ่งสู่ความสำเร็จ เป็นต้น

4.5 วิธีการศึกษาสมรรถนะ

การได้มาซึ่งสมรรถนะของวิชาชีพหนึ่งๆ หรืองานหนึ่ง ๆ มีหลายวิธี การจะเลือกใช้วิธีใดก็พิจารณาตามความเหมาะสม วิธีการศึกษาเหล่านี้ได้แก่ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2532: 146; Swansburg. 1995: 35)

1. การกำหนดสมรรถนะโดยการประเมินความต้องการ (Need Assessment) โดยการศึกษาจากกลุ่มผู้ใช้ นักการศึกษา และนโยบายต่าง ๆ ถึงความต้องการที่จะให้มีการจัดเตรียมผู้สำเร็จการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้ มีความรู้ ทักษะ และเจตคติอย่างไร
2. การกำหนดสมรรถนะโดยการวิเคราะห์งาน (Task Analysis) โดยการจำแนกเนื้อหาและเป้าหมายของงานให้อยู่ในรูปของงานที่ต้องปฏิบัติหรือต้องเรียนรู้และแจกย่อยในรายละเอียดของแต่ละงานให้เป็นระดับย่อยมากที่สุด การวิเคราะห์งานจะช่วยในการกำหนดงานที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติได้ในรายละเอียด
3. การวิเคราะห์กิจกรรมของผู้ปฏิบัติวิชาชีพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมการปฏิบัติในงานประจำจากการสังเกตโดยใช้ผู้ร่วมงานหรือผู้อื่น

4. การกำหนดสมรรถนะ โดยการวิเคราะห์สมรรถนะอย่างเป็นระบบ (System Competency Analysis) หมายถึง การกำหนดสมรรถนะหรือเป้าหมายที่พัฒนามาจากระบบการวิเคราะห์ปกติ ด้วยการจำแนกเนื้อหาของงานออกเป็นหน่วยย่อยที่เป็นรูปแบบชัดเจน

5. การให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgement) การให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นกลุ่มในการตัดสินใจแจกแจงพฤติกรรมของนักการปฏิบัติวิชาชีพว่า ผู้มีสมรรถนะในวิชาชีพนั้น ต้องมีความรู้เรื่องใดบ้าง มีทักษะที่ต้องการและต้องมีเจตคติทางวิชาชีพอะไรบ้าง

6. การศึกษาสภาพความเป็นจริงในสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

7. การศึกษาสมรรถนะโดยการวิเคราะห์ตามหลักการทฤษฎีและตำรา

4.6 สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ซู อารีดอนโด และแม็คเดวิส (Sue, Arredondo and McDavis. 1992: 64-88) กล่าวว่า สมรรถนะในการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรม ที่จะทำให้ผู้ให้คำปรึกษาดำเนินการให้คำปรึกษาได้มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

1. การตระหนักรู้ถึงทัศนคติของผู้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ
2. ทักษะการให้คำปรึกษากับกลุ่มคนหลากหลายวัฒนธรรม
3. ความรู้เกี่ยวกับโลกวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปของผู้รับคำปรึกษา

คาร์มีเออร์ และฮัดนีย์ (Carmier and Hackney. 1993: 10-16) กล่าวว่า ผู้ให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ ควรมีสมรรถนะด้านความรู้ มีข้อมูลที่จำเป็นในการช่วยเหลือ และมีทักษะในการให้คำปรึกษา มีความสามารถประสานองค์ความรู้ บุคลิกภาพส่วนตัว และสมรรถนะทางด้านทักษะในการให้คำปรึกษาเข้าด้วยกัน ซึ่งก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและสามารถเป็นแบบอย่างแก่ผู้รับคำปรึกษาได้

อาเธอร์ และคนอื่นๆ (Arthur, et al. 2001: 30-48) ได้ทำการศึกษาสมรรถนะในการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรมของผู้ให้คำปรึกษา พบว่า สมรรถนะในการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย การตระหนักรู้ในตนเองเกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ทักษะในการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรม และการมีสัมพันธภาพในการให้คำปรึกษา

ไบเดล (Bidell. 2005: 267) ศึกษาแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาแก่กลุ่มที่มีความเปราะบางทางเพศ ได้แก่ กลุ่มเกย์ เลสเบียน และกลุ่มรักร่วมเพศ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดสมรรถนะผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งประกอบด้วยการวัดสมรรถนะใน 3 องค์ประกอบ คือ ทัศนคติ ทักษะ และความรู้ ผลการศึกษาพบว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรง .90 ความเชื่อมั่น .88 สามารถใช้เป็นเครื่องมือวัดสมรรถนะผู้ให้คำปรึกษาแก่กลุ่มเปราะบางทางเพศได้เป็นอย่างดี

เบอร์แมน และคนอื่น ๆ (Berman, et al 2005: online) ได้ประชุมศึกษาสมรรถนะหลักของทักษะทางครอบครัวสำหรับแพทย์ฝึกหัดจิตเวช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออภิปรายถึงสมรรถนะจำเป็นสำหรับแพทย์ฝึกหัดทางจิตเวชในการช่วยเหลือครอบครัว ผลการศึกษาพบว่าสมรรถนะทางครอบครัว ประกอบด้วย

1. ความรู้ ได้แก่ บัณฑิตของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บป่วยทางกายและจิตใจ
2. เจตคติ ได้แก่ ความรู้สึกเข้าใจในผู้อื่น ความกระตือรือร้น และเคารพในสมาชิกครอบครัว
3. ทักษะ ได้แก่ ความสามารถในการสัมภาษณ์ การประเมิน และ กำหนดแนวทางในการช่วยเหลือได้

เนลสัน (Nelson. 1999: online) ศาสตราจารย์เชี่ยวชาญทางด้านการให้คำปรึกษาครอบครัวและคู่สมรส จากมหาวิทยาลัยยูทาห์ อเมริกา เปิดสอนและให้การฝึกอบรมทางด้านการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้จัดทำคู่มือเพื่อใช้ในการประเมินทักษะเบื้องต้นในการให้คำปรึกษาครอบครัว สำหรับผู้รับการอบรมที่เข้ารับการฝึกเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่สามารถดำเนินการให้คำปรึกษาครอบครัวได้ควรมีทักษะเบื้องต้น ดังนี้

1. ทักษะด้านความรู้ (Conceptual Skills)

1.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว ผู้รับการฝึกอบรมต้องเข้าใจพื้นฐานของทฤษฎีระบบครอบครัว สามารถบอกหลักการพัฒนาการของมนุษย์ พัฒนาการครอบครัว และวงจรชีวิตครอบครัว เข้าใจกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารในครอบครัวปกติ สามารถกำหนดและให้คำปรึกษาภายใต้โลกทัศน์ของผู้รับคำปรึกษา ผู้รับการฝึกอบรมต้องมีความรู้กลยุทธ์การประเมิน เช่น ทักษะการสัมภาษณ์ เครื่องมือการประเมินต่างๆ

1.2 ผู้รับการฝึกอบรมเข้าใจและบอกแนวคิดพื้นฐานเรื่องระบบ โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะใช้แนวคิดและมุมมองเรื่องระบบในการพูดถึงปัญหาของผู้รับคำปรึกษา ตั้งสมมติฐานอย่างเป็นระบบ ผู้รับการฝึกอบรมสามารถบอกความแตกต่างระหว่างประเด็นเนื้อหาและกระบวนการได้ สามารถบอกลำดับความสำคัญของปัญหาได้

1.3 มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการบำบัดครอบครัว รูปแบบการบำบัด อาทิ การตั้งเป้าหมาย สมมติฐาน การวางแผนการบำบัด การแทรกแซง กลยุทธ์การประเมินเพื่อยุติการบำบัด ผู้รับการฝึกอบรมต้องรู้ว่าตนรับรู้อะไร รู้ข้อมูลของผู้รับคำปรึกษา และเชื่อมโยงสิ่งต่างๆเพื่อไปสู่การแก้ปัญหา

1.4 ตัวตนของผู้รับการฝึกอบรม ผู้รับการฝึกอบรมต้องรู้ว่าตนเองชอบรูปแบบการบำบัดครอบครัวแบบใด ผู้รับการฝึกอบรมต้องตระหนักว่ารูปแบบการสื่อสารของตนเองส่งผลต่อการบำบัดอย่างไรบ้าง ดังนั้นผู้รับการฝึกอบรมต้องกระตือรือร้นที่จะรู้จักตนเอง ต้อง

จัดการกับความเครียดของคนที่เกิดขึ้นในการให้คำปรึกษา สามารถสร้างแนวคิดใหม่หรือประเด็นในทางบวกของผู้รับคำปรึกษาให้กับตนเองได้ รู้ว่าจะใช้อารมณ์ขันในการบำบัดได้อย่างไร มีความยืดหยุ่น กระตือรือร้น คิดวิเคราะห์และวิเคราะห์ เชื่อถือได้และยอมรับการสะท้อนกลับ ซึ่งผู้รับการฝึกอบรมรู้ว่าตนเองจะสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างไร

2. ทักษะด้านการรับรู้ (Perceptual Skills)

2.1 ผู้รับการฝึกอบรมแสดงให้เห็นว่ามีความรู้เกี่ยวกับความต้องการ ขอบเขต กลไกสามเหลี่ยมสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว และรูปแบบพฤติกรรมในครอบครัว รู้เกี่ยวกับเพศ เชื้อชาติ ชนชั้นของผู้รับการบำบัด

ผู้รับการฝึกอบรมควรรู้เกี่ยวกับทักษะการแก้ปัญหา จุดแข็งของผู้รับคำปรึกษา เข้าใจกลไกและรูปแบบของปัญหาที่ดำเนินอยู่

2.2 การตั้งสมมติฐาน ผู้รับการฝึกอบรมต้องสามารถตั้งสมมติฐานได้อย่างเป็นระบบ อ้างอิงตามทฤษฎีหรือโมเดล วางแผนการให้คำปรึกษาระยะสั้นและระยะยาวตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.3 การบูรณาการทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติ ผู้รับการฝึกอบรมสามารถบอกได้ว่า จะประยุกต์ใช้ทฤษฎีใดในการฝึกปฏิบัติ สามารถบอกแนวคิดและอธิบายถึงการแทรกแซงที่ใช้ได้เหมาะสมกับทฤษฎีและสมมติฐาน ถ้ามีการบูรณาการทฤษฎี ผู้รับการฝึกอบรมสามารถบอกแนวคิดและเหตุผลในการเลือกใช้ ผู้รับการฝึกอบรมสามารถประเมินข้อดีและข้อเสียของทฤษฎีหรือการบูรณาการทฤษฎี โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการบำบัด

3. ทักษะด้านการจัดการ (Executive Skills)

3.1 การเข้าร่วม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว (Joining) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องมีทักษะในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งกับสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวด้วยความเป็นมิตรและสัมพันธ์ภาพที่ดี โดยการสื่อสารที่ชัดเจนอย่างมีสมรรถนะ มีพลัง มีคุณค่า ขณะเดียวกันต้องแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจ ความอบอุ่น การเอาใจใส่ และการยอมรับนับถือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลที่ไม่ทำให้ผู้รับการบำบัดมีความรู้สึกถูกซักถาม ต้องตั้งอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์การบำบัด สำรวจความคาดหวัง มุมมองของผู้รับการบำบัด และเตรียมพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง การบรรลุเป้าหมายเพื่อเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ได้ต้องร่วมมือกันกำหนดขอบเขตที่เหมาะสม และหลีกเลี่ยงสามเหลี่ยมสัมพันธ์

3.2 การประเมิน (Assessment) ผู้รับการฝึกอบรมต้องสามารถแสดงให้เห็นว่ามีความสามารถในการประเมินผู้รับการบำบัด โดยการเขียนแผนภูมิครอบครัว (Genograms) การซักประวัติครอบครัว การใช้แบบประเมินภาวะซึมเศร้า การฆ่าตัวตาย การซักถามเศรษฐกิจฐานะของครอบครัว สถานศึกษา และขั้นพัฒนาการ ผู้รับการฝึกอบรมต้องมีทักษะพื้นฐานใน

การสัมภาษณ์ครอบครัว นอกจากนี้ยังต้องสามารถมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ สำหรับการแก้ปัญหาที่ผ่านมา รวบรวมข้อมูลตามลำดับและมีแบบแผน พิจารณาจุดแข็งและข้อมูลที่ได้จากครอบครัวเพื่อนำไปใช้ในการบำบัด กลยุทธ์ในการประเมินควรระวังในเรื่องเพศ เชื้อชาติ และวัฒนธรรม

3.3 การตั้งสมมติฐาน (Hypothesizing) ผู้รับการฝึกอบรมต้องสามารถตั้งสมมติฐานสมมติฐานได้หลากหลาย สามารถวางแผนการบำบัดตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสมมติฐานที่ตั้งไว้ต้องมีความชัดเจน สามารถระบุเป้าหมายได้ และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

3.4 การแทรกแซง (Intervention) ผู้รับการฝึกอบรมมีความเข้าใจเทคนิคการแทรกแซง โดยการแทรกแซงที่ไม่ทำให้เกิดสถานการณ์ที่ยุ่งยากหรือรุนแรง ไม่ทำให้เกิดแพะรับบาป การตำหนิต่อกัน และไม่ทำให้เกิดการสื่อสารที่ไม่ดีหรือขัดแย้ง แต่กระตุ้นให้ผู้รับการบำบัดมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวอย่างตรงไปตรงมา และช่วยให้ครอบครัวสร้างขอบเขตที่ชัดเจน ผู้รับการฝึกอบรมสามารถดึงเอาจุดแข็งของครอบครัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในการบำบัดและการมอบหมายงานให้ทำเป็นการบ้าน

ส่วนทักษะอื่นๆ ที่ใช้ได้แก่ การช่วยให้ผู้รับการบำบัดได้แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ให้ความเชื่อถือว่าสามารถเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี การช่วยให้ผู้รับการบำบัดมองภาพใหม่ และใช้การเปิดเผยตนเองอย่างเหมาะสม ผู้รับการฝึกอบรมสามารถบอกเหตุผลในเลือกใช้ทฤษฎีในการบำบัดได้อย่างเหมาะสม

3.5 ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) ผู้รับการฝึกอบรมสามารถใช้ทักษะการสื่อสารได้ คือ การฟังอย่างใส่ใจและการสะท้อนกลับอย่างตั้งใจ การใช้คำถามปลายเปิด และการสื่อสารด้วยคำพูดที่สั้น กระชับ และชัดเจน ภาษาท่าทางที่ใช้ต้องผ่อนคลาย สอดคล้องกับน้ำเสียงในการสนทนา รวมทั้งให้คำแนะนำแก่ผู้รับการบำบัดได้เรียนรู้ทักษะการสื่อสารมากกว่าที่จะสอน

3.6 ทักษะส่วนบุคคล (Personal Skills) เป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในการบำบัด ซึ่งผู้รับการฝึกอบรมควรมี ประกอบด้วย ความต้องการเป็นนักบำบัดครอบครัว ความมีไหวพริบ ความกระตือรือร้น การชี้แนะ ความอดทน ความเข้าอกเข้าใจ การไวต่อความรู้สึก ความยืดหยุ่น ความสามารถในการจัดการกับความวิตกกังวล มีความเป็นธรรมชาติ แสดงออกถึงความเอาใจใส่ ยอมรับในบุคคลอื่น นอกจากนี้ต้องแสดงออกถึงความอบอุ่น ความมีอารมณ์ขัน ไม่ต่อต้าน มีความสอดคล้อง รับผิดชอบต่อความผิดพลาดของตน มีวุฒิภาวะทางอารมณ์

3.7 การจัดการเรื่องกระบวนการบำบัด ผู้รับการฝึกอบรมต้องมีความสามารถในการดำเนินการบำบัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดเตรียมสถานที่ในการบำบัด แผนใน

การบำบัด และต้องทำให้ครอบครัวมีการสื่อสาร ควบคุมการสื่อสารให้ดำเนินไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ จัดการให้ครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสม ดำเนินการบำบัดได้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ รวมทั้งสามารถส่งต่อผู้รับการบำบัดได้อย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาแนวคิดสมรรถนะและสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวของนักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยสรุปแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ดังตาราง 2

ตาราง 2 แนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

นักวิชาการ	องค์ประกอบเกี่ยวกับสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว			
	ความรู้	เจตคติ	ทักษะ	คุณลักษณะส่วนบุคคล
แพร์รี่ (Parry)	ความรู้	เจตคติ	ทักษะ	ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง บุคลิกลักษณะประจำตัว
แมคเคลแลนด์ (McClelland)	ความรู้	เจตคติ/แรงจูงใจ	ทักษะ	
ซู อาร์เรดอนโด และแม็คเดวิส (Sue, Arredondo & McDavis)	ความรู้	เจตคติ	ทักษะ	
คาร์มีเออร์และฮัดเนย์ (Carmier & Hackney)	ความรู้	เจตคติ	ทักษะ	บุคลิภาพส่วนตัว
อาเธอร์ และคนอื่นๆ (Arthur, et al)	ความรู้		ทักษะ	การตระหนักรู้ในตนเอง
ไบเดล (Bidell)	ความรู้	เจตคติ	ทักษะ	คุณลักษณะส่วนบุคคล
เนลสัน (Nelson)	ความรู้		ทักษะการ	
	การรับรู้		จัดการ	
เบอร์แมนและคนอื่นๆ (Berman, et al)	ความรู้	เจตคติ	ทักษะ	
दनัย เทียนพุม	ความรู้	เจตคติ	ทักษะ	
วัฒนา พัฒนพงศ์	ความรู้	เจตคติ	ทักษะ	

จากการศึกษาสมรรถนะเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดของนักวิชาการ เพื่อนำมาใช้เป็นองค์ประกอบสำหรับการให้คำปรึกษาครอบครัวในครั้งนี้ โดยองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และ ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

การที่บุคคลจะเกิดสมรรถนะในการปฏิบัติหน้าที่หรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เกิดขึ้นใน 3 ขั้นตอนคือ (Houston. 1972 : 7-8; ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา. 2530 : 19 – 22)

ขั้นตอน 1 การพัฒนาให้บุคคลเกิดความรู้ความคิด ทักษะและมีเจตคติในสิ่งที่จะทำ

ขั้นตอน 2 การให้บุคคลได้ปฏิบัติหรือกระทำในสิ่งนั้น

ขั้นตอน 3 การให้บุคคลได้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหรือกระทำสิ่งนั้นจนกระทั่งมีการแสดงออกในการปฏิบัติหรือการกระทำที่ดีหรือมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การพัฒนาบุคคลให้เกิดสมรรถนะ จึงจำเป็นต้องมีวิธีการใดวิธีการหนึ่งเพื่อทำให้บุคคลมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และวิธีการหนึ่งที่นิยมใช้กันในการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรบุคคล ก็คือ การฝึกอบรม

5 โมเดลและการสร้างโมเดล

5.1 ความหมายของโมเดล

อิงลิช และอิงลิช (เสรี ชัดแฉ้ม. 2538: 50 ; อ้างอิงจาก English and English. 1965) ได้ให้ความหมายของโมเดล ไว้ดังนี้คือ แบบจำลองเลียนแบบของจริง ตัวแบบที่เป็นแบบอย่างแบบจำลองการดำเนินงานที่แสดงความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆในระบบ และการอธิบายความสัมพันธ์ของข้อมูลในรูปของระบบสัญลักษณ์

คีฟส์ (เสรี ชัดแฉ้ม. 2538: 51 ; อ้างอิงจาก Keeves.1988) ได้ให้ความหมายของโมเดลว่า หมายถึง แบบแผนโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

เสรี ชัดแฉ้ม (2538: 52) กล่าวถึงโมเดลเชิงแนวคิด (Concept Model) หมายถึง แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ หรือตัวแปรของทฤษฎีเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือจากแนวคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้อธิบายทฤษฎีที่มีอยู่แล้วให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น หรือเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างทฤษฎีใหม่ต่อไป

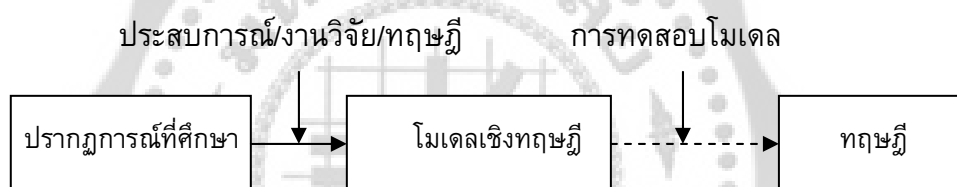
อุทุมพร จามรมาน (2541: 22) กล่าวว่า โมเดล หมายถึง โครงสร้างความเกี่ยวข้องระหว่างหน่วยต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ดังนั้น โมเดล จึงน่าจะมีมากกว่า 1 มิติ หลายตัวแปร และตัวแปรดังกล่าวต่างมีความเกี่ยวข้อง (เชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผล) ซึ่งกันและกัน

จากความหมายของโมเดลข้างต้น สรุปได้ว่าโมเดล หมายถึง แบบจำลอง แบบแผน หรือโครงสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อแทนสภาพความเป็นจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น

5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโมเดลกับทฤษฎี

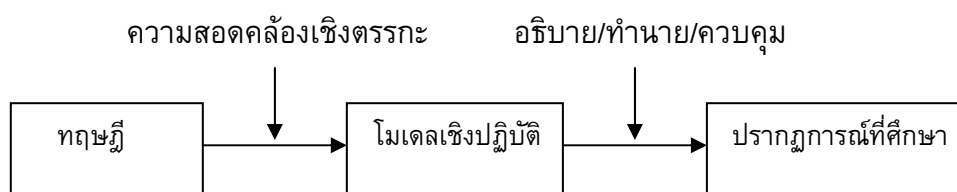
โมเดลเชิงแนวคิดแตกต่างจากทฤษฎีอยู่บ้าง แต่ก็มีความสัมพันธ์กันใน 2 ลักษณะ ดังนี้ (เสรี ชัดแจ้ง. 2538: 52)

5.2.1 โมเดลเชิงทฤษฎี (Theoretical Model) คือโมเดลหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์ งานวิจัย หรือทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เพื่อหาข้อสรุปที่ใช้อธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ของเรื่องที่ศึกษา และเมื่อทดสอบโมเดลกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้แล้ว ถ้ามีความสอดคล้องกัน โมเดลก็น่าเชื่อถือ อันอาจนำไปสู่การสร้างทฤษฎีในเรื่องนั้น ดังนั้นโมเดลเชิงทฤษฎีจึงเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของการสร้างทฤษฎีใหม่ ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างโมเดลเชิงทฤษฎีกับทฤษฎี

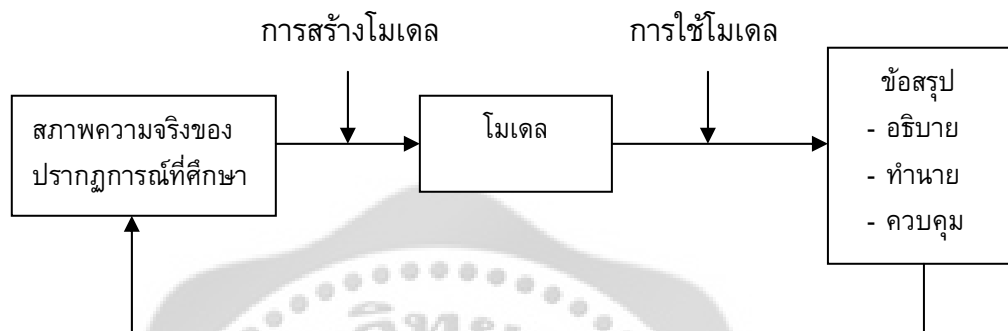
5.2.2 โมเดลเชิงปฏิบัติ (Practice Model) คือ โมเดลหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เพื่อช่วยให้เข้าใจทฤษฎีได้ง่ายยิ่งขึ้น หรือเพื่อนำไปใช้อธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่ศึกษา ดังนั้น โมเดลลักษณะนี้จึงเป็นเพียงแบบจำลองที่ได้จากการถ่ายทอดจากทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างโมเดลเชิงปฏิบัติกับทฤษฎี

5.3 การสร้างโมเดล

การศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจไม่ศึกษาปรากฏการณ์เรื่องนั้นโดยตรง แต่เราศึกษาโดยวิธีการสร้างโมเดลเพื่อหาข้อสรุปที่สามารถนำไปอธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่ศึกษา ตามภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 การศึกษาปรากฏการณ์โดยวิธีการสร้างโมเดล

เสรี ชัดแจ้ง (2538: 54) กล่าวว่า โมเดลที่ใช้ศึกษาค้นคว้าปรากฏการณ์ทางสังคมต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์ของเรื่องที่ศึกษา และสามารถนำไปใช้หาข้อสรุปเพื่ออธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง

คุณสมบัติของโมเดลทั้ง 2 ประการนี้ มีลักษณะที่ขัดแย้งกันเอง กล่าวคือ ถ้าเราสร้างโมเดลให้สอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์มากเท่าใด โมเดลก็จะสลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้การนำโมเดลไปใช้มีความยุ่งยาก ในทางตรงกันข้ามถ้าเน้นความสะดวกในการนำโมเดลไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ก็ต้องเขียนโมเดลให้ง่ายเข้าใจ โมเดลก็ย่อมไม่ค่อยสอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งทำให้การนำโมเดลไปใช้อธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ได้จำกัด ดังนั้นการสร้างโมเดล จึงต้องพยายามสร้างให้ได้ทั้งความสอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์ให้มากที่สุด และขณะเดียวกันก็สามารถนำไปใช้หาข้อสรุปเพื่ออธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์นั้น ๆ ให้มากที่สุดด้วย โดยเราอาจเลือกศึกษาเฉพาะองค์ประกอบหรือตัวแปรที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์นั้น

5.4 คุณลักษณะของโมเดลที่ดี

คุณลักษณะของโมเดลที่ดี มีลักษณะดังนี้

5.4.1 โมเดลควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าที่จะเน้นความสัมพันธ์แบบรวม ๆ อย่างไรก็ตามก็ดีหสัมพันธ์และสมการถดถอยที่ใช้หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรก็สามารถนำไปใช้สร้างโมเดลได้

5.4.2 โมเดลควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเมื่อทดสอบโมเดลแล้ว ถ้าปรากฏว่าโมเดลไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โมเดลนั้นก็ถูกยกเลิกไป

5.4.3 โมเดลควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้

5.4.4 โมเดลควรนำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่ของเรื่องที่ศึกษาได้

5.5 ข้อควรระมัดระวังในการสร้างโมเดล

5.1 การทำให้โมเดลชัดเจนเกินไป เนื่องจากการสร้างโมเดลจะต้องทำให้สิ่งที่เป็ นนามธรรม หรือสลับซับซ้อนมีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้เห็นองค์ประกอบหรือตัวแปรที่ เกี่ยวข้องได้ชัดเจน บางครั้งการพยายามทำให้โมเดลชัดเจนหรือเข้าใจง่าย โดยการกำหนด องค์ประกอบหรือตัวแปรที่เกี่ยวข้องทั้งมากและน้อยเข้าไปไว้ในโมเดล ทำให้โมเดลสลับซับซ้อน เกินไป เพราะมีจำนวนตัวแปรที่เกี่ยวข้องมาก ไม่สะดวกต่อการทดสอบโมเดล

ดังนั้นการทำให้โมเดลชัดเจน จึงต้องกำหนดขอบเขตความเกี่ยวข้องขององค์ประกอบ หรือตัวแปรให้เหมาะสม โดยกำหนดเฉพาะองค์ประกอบหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันจริง ๆ เท่านั้นเข้าไปในโมเดล

5.2 การเน้นรูปแบบหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ในโมเดลมากเกินไป ทำให้ละเลยความสำคัญ ขององค์ประกอบหรือตัวแปรที่ต้องนำไปทดสอบหรือตรวจสอบ อาจทำให้มองไม่เห็นโครงสร้าง ความสัมพันธ์ที่แท้จริงขององค์ประกอบหรือตัวแปรภายในโมเดล

6 การฝึกอบรม (Training)

การฝึกอบรมเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญและเป็นส่วนประกอบในการเรียนรู้และการพัฒนา ของมนุษย์ในหลาย ๆ รูปแบบ การฝึกอบรมสามารถสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับประสิทธิผล ขององค์กรได้ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้เริ่มตระหนักในคุณค่าของการฝึกอบรม และนำการ ฝึกอบรมไปใช้ในการแก้ปัญหาและการพัฒนาบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านสมรรถนะอย่าง แพร่หลายมากขึ้น

6.1 ความหมายของการฝึกอบรม

บัคเลย์ และ คาเพิล (Buckley and Caple. 1995: 13) กล่าวว่า การฝึกอบรม (Training) หมายถึง ความพยายามกระทำอย่างเป็นระบบและมีการวางแผนที่จะปรับปรุงหรือ พัฒนาความรู้ (Knowledge) เจตคติ (Attitude) และทักษะ (Skill) โดยผ่านประสบการณ์การ

เรียนรู้ เพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จและมีประสิทธิภาพในกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย ซึ่งจุดมุ่งหมายหลักของการฝึกอบรมในหน่วยงานต่าง ๆ คือ การช่วยให้บุคคลได้รับความสามารถต่าง ๆ เพื่อที่จะทำให้เขาปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์ในงานที่ได้รับมอบหมาย

ยงยุทธ เกษสาคร (2543: 23) กล่าวว่า การฝึกอบรม เป็นกระบวนการ (Process) อย่างหนึ่งในการพัฒนาองค์กร โดยอาศัยการทำงานอย่างเป็นระบบขั้นตอน มีการวางแผน และเป็นการกระทำที่ต่อเนื่องโดยไม่มีการหยุดยั้ง ซึ่งการกระทำทั้งหมดก็เพื่อการเพิ่มพูนความรู้ และเพิ่มพูนทักษะ ความชำนาญ ตลอดจนการปรับเปลี่ยนเจตคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Behavior) เพื่อให้เกิดความคิดใหม่ๆ เปลี่ยนแปลงเจตคติเก่าๆ ความเชื่อดั้งเดิมที่ล้าสมัยและเสื่อมถอยเพื่อให้บังเกิดเจตคติใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ตามความประสงค์ขององค์กร การฝึกอบรมจึงเป็นกระบวนการที่จะช่วยเพิ่มพูนความสามารถ (Ability) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน (Efficiency) ของบุคลากรในองค์กร อันจะก่อให้เกิดประสิทธิผล (Effectiveness) ตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

พัฒนา สุขประเสริฐ (2540: 4) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการสำคัญที่จะช่วยพัฒนาหรือฝึกฝนเจ้าหน้าที่ หรือบุคลากรใหม่ที่จะเข้าทำงานหรือที่ปฏิบัติงานประจำอยู่แล้วในหน่วยงาน ให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะหรือความชำนาญ ตลอดจนประสบการณ์ให้เหมาะสมกับการทำงาน รวมถึงก่อให้เกิดความรู้สึกรัก เช่น ทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน อันจะส่งผลให้บุคลากรแต่ละคนในหน่วยงานหรือองค์กรมีความสามารถเฉพาะตัวสูงขึ้น มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ทำให้หน่วยงานหรือองค์กรมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพที่ดีขึ้น

จากความหมายการฝึกอบรมข้างต้นสรุปได้ว่า การฝึกอบรม เป็นกระบวนการที่มีระบบขั้นตอนในการมุ่งพัฒนาบุคคลเพื่อให้มีความรู้ เจตคติ ทักษะ โดยผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6.2 ขั้นตอนของการฝึกอบรม

โกลด์สไตน์ (Goldstein. 1993: 54-61) ได้กำหนดขั้นตอนของการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบไว้ 6 ขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการการฝึกอบรม (Needs Assessment) ประกอบด้วย การวิเคราะห์ 3 ส่วน คือ

1.1 การวิเคราะห์องค์กร (Organization Analysis)

1.2 การวิเคราะห์ภารกิจ ความรู้ ทักษะและความสามารถ (Task, Knowledge, Skill, and Ability Analysis)

1.3 การวิเคราะห์บุคคล (Person Analysis)

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม (Instructional Objectives)
3. การคัดเลือกและการออกแบบโครงการฝึกอบรม (Selection and Design of Instructional Programs)
4. การพัฒนาเกณฑ์ในการประเมินผลการฝึกอบรม (Development of Criteria)
5. การจัดการฝึกอบรม (Training)
6. การประเมินผล (Evaluation)

กระบวนการจัดการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ เมื่อได้ดำเนินการขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการหรือความจำเป็นในการฝึกอบรมเรียบร้อยแล้ว ต้องนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มากำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมในขั้นตอนที่ 2 และเมื่อกำหนดวัตถุประสงค์หลัก ๆ ของการฝึกอบรมได้แล้ว จึงดำเนินการขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกและออกแบบโครงการฝึกอบรม การออกแบบและการพัฒนาโครงการฝึกอบรม จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการจัดการฝึกอบรม เมื่อมีการวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรมแล้ว เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลจึงต้องมีการออกแบบและพัฒนาโครงการฝึกอบรมให้มีความเหมาะสม และตอบสนองวัตถุประสงค์ในการอบรมได้ ซึ่งไชร์เลห์ เฟรเชอร์ (Shirley Fletcher. 1977: 77) ได้ให้เหตุผลในการออกแบบฝึกอบรมไว้ว่า

1. เป็นความต้องการพัฒนาบุคลากร
2. เป็นการแก้ปัญหา สภาพของงาน ผลงาน หรือพัฒนาบุคคล
3. เป็นความต้องการแนะนำสำหรับการทำงานใหม่ วิธีปฏิบัติใหม่ หรือเครื่องมือใหม่
4. เป็นการช่วยเหลือบุคคลในการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง
5. เป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
6. เป็นการแนะนำบุคลากรใหม่ในองค์กร
7. เป็นการพัฒนาทักษะ ความรู้ การกระทำ ผลงานในองค์กร
8. เป็นเรื่องของกฎหมาย ความปลอดภัย ข้อเรียกร้อง

บัคเลย์ และ คาเพิล (Buckley and Caple. 1995: 27-34) กล่าวว่า ขั้นตอนการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ แบ่งเป็น 13 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวความคิด (Term of Reference) ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการ สิ่งสำคัญจะต้องสร้างกรอบแนวความคิด ผู้ฝึกอบรมควรระบุให้ชัดเจนและให้ผู้รับบริการเห็นด้วยว่าอะไรคือสิ่งที่เขาควรจะทำปฏิบัติ ดังนั้นควรมีการแสดงถึงข้อผูกพันและให้เขารู้สึกว่ามีส่วนร่วมในโครงการของการฝึกอบรม ทั้งนี้ผู้บริหารอาจจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับการฝึกอบรมซึ่งอาจเป็นเรื่องยากในการสร้างกรอบในการอ้างอิง และเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่ผู้ฝึกอบรมจะเข้าไปมีส่วน

เกี่ยวข้องในการเจรจาต่อรองและทำให้การฝึกอบรมเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา สิ่งเหล่านี้หมายถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น เวลา ค่าใช้จ่าย กำลังคน อื่น ๆ ที่จะต้องระบุให้ชัดเจนในระยะเริ่มต้นของการฝึกอบรม

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบเพิ่มเติม (Further Investigation) ในกระบวนการนี้เป็นการช่วยระบุการแก้ปัญหาที่สามารถกำหนดได้จริง หรือการคาดการณ์ปัญหาการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ด้วยการรวบรวมข้อมูลที่ตรงประเด็นกับปัญหาสำหรับผู้ฝึกอบรม อย่างไรก็ตามการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ อาจไม่สมบูรณ์ หรือไม่พอเพียง ตลอดจนอาจไม่ครอบคลุม ดังนั้นผู้ฝึกอบรมต้องหาวิธีการในการจัดการกับสิ่งเหล่านี้ด้วยการวิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์งาน (Job Analysis) เป็นกระบวนการในการตรวจสอบรายละเอียดของงานเพื่อที่จะระบุองค์ประกอบของหน้าที่ต่าง ๆ ในงาน การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับงานหรือตำแหน่งงานด้วยการวิเคราะห์ของข้อมูลข่าวสาร อาจใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการช่วยวิเคราะห์และเก็บรวบรวม เช่น การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) การตรวจสอบจากเอกสารต่าง ๆ และรวมถึงวิธีการอื่น ๆ อีก เช่น การศึกษางาน (Work Study) หรือการวัดผลจากการปฏิบัติงาน (Work Measurement) ซึ่งหากจะถามว่าเทคนิคอะไรที่เหมาะสมนั้นคงขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ธรรมชาติของงาน จำนวนงานที่ปฏิบัติ และตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ความรู้ ทักษะ และเจตคติ (KSA = Knowledge, Skill and Attitude Analysis) เมื่อได้ระบุงานที่เฉพาะเจาะจง ผู้ฝึกอบรมก็จะใช้ข้อมูลข่าวสารที่ได้รวบรวมมาก่อนหน้านี้และทำการวิเคราะห์ความรู้ ทักษะ และเจตคติให้สัมพันธ์กับแต่ละหน้าที่ (Task) สิ่งนี้จะช่วยให้ผู้ฝึกอบรมสร้างการตัดสินใจที่เหมาะสมเกี่ยวกับธรรมชาติและชนิดของการฝึกอบรมได้ การวิเคราะห์ภาระงาน การวิเคราะห์ข้อบกพร่องและการวิเคราะห์ทักษะ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้ฝึกอบรมเข้าใจรายละเอียดที่แท้จริงหรือระบุลักษณะที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานได้

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์กลุ่มประชากรเป้าหมาย (Analysis of the Target Population) สิ่งที่เป็นจำเป็นในการดำเนินการวิเคราะห์อีกปัจจัยหนึ่ง คือ การประเมินความสามารถ และการกำหนดลักษณะของประชากรเป้าหมายหรือผู้ที่ควรได้รับการอบรม ซึ่งลักษณะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมนั้นได้ถูกกำหนดให้มีความเหมาะสมกับโปรแกรมการฝึกอบรม รวมถึงอายุ ประสบการณ์ การเคยผ่านการฝึกอบรมต่าง ๆ และผลที่จะได้รับในการฝึกอบรมด้วย

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ความต้องการและเนื้อหาในการฝึกอบรม (Training Needs and Content Analysis) จากขั้นตอนที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างเพียงพอเกี่ยวกับงาน ภารกิจต่าง ๆ และบุคคลที่เหมาะสมในการเข้ารับการอบรม สิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำหรับการกำหนดความต้องการในการฝึกอบรมและเนื้อหาสำหรับการฝึกอบรม สิ่งสำคัญสองสิ่งที่จะใช้ในการระบุความต้องการของการฝึกอบรม คือ ต้องระบุให้ได้ว่า จำเป็นที่

จะรู้อะไร “Need to Know” และ สิ่งที่เราจะรู้นั้นรู้แล้วดีอย่างไร “Nice to Know” เกี่ยวกับงาน
ทั้งนี้จะช่วยทำให้เกิดความสมดุลและง่ายขึ้นในการที่จะวิเคราะห์ความต้องการ

ขั้นที่ 6 พัฒนาเกณฑ์การวัด (Develop Criterion Measures) นอกจากขั้นตอนที่ได้
กล่าวไปแล้ว ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ มาตรฐานหรือระดับของการคาดหวังจาก
ความสามารถของผู้ปฏิบัติที่จะช่วยทำให้เกิดความชัดเจนว่าการฝึกอบรมที่ได้ออกแบบนั้นมี
ระดับของความสำเร็จอยู่ระดับใด

เกณฑ์ในการวัดอาจกระทำและพิจารณาควบคู่กันไปกับขั้นตอนแรกของการวิเคราะห์
และจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจได้รับการสนับสนุน
จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หัวหน้างาน หรือผู้จัดการที่จะให้ข้อมูลที่นาเชื่อถือในการกำหนด
เกณฑ์ของการปฏิบัติงานสำหรับงานนั้น ๆ

ขั้นที่ 7 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม (Prepare Training Objective)
วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ต้องเขียนด้วยความชัดเจนอย่าให้เกิดความคลุมเครือ โดย
สามารถอธิบายถึงว่าผู้ได้รับการฝึกอบรมนั้นคาดหวังว่าเขาจะสามารถทำอะไรได้หลังจากการ
ฝึกอบรมหรือหลังจากการได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งโดยปกติ
วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 วัตถุประสงค์ในรูปของการปฏิบัติหรือวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งเป็นสิ่ง
ที่คาดหวังของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะได้รับความรู้หรือทักษะที่จะช่วยในการปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 2 เป็นการอธิบายถึงเงื่อนไขที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วง และรวมถึง
การอธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ของเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 3 ความคาดหวังที่ผู้รับการฝึกอบรมควรปฏิบัติได้ตามมาตรฐานของการ
ปฏิบัติงานที่กำหนด

ขั้นที่ 8 การพิจารณาถึงหลักการของการเรียนรู้และการจูงใจ (Consider Principles of
Learning and Motivation) การระบุถึงความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ผู้เข้ารับการอบรมจะได้รับ
เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ ผู้ฝึกอบรมจะต้องพิจารณาและให้ความสำคัญถึงการสร้าง
สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมที่จะทำให้มั่นใจได้ว่าวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมสามารถบรรลุผล
สำเร็จได้ องค์ประกอบหนึ่งของสิ่งแวดล้อมในการฝึกอบรมคือ วิธีการ (Method) ที่ผู้อบรมจะ
นำมาใช้ในการฝึกอบรม นอกจากนั้นยังรวมถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมทาง
กายภาพ (Physical Arrangements) จำนวนวันเวลาของการฝึกอบรม และทรัพยากรต่าง ๆ ที่
เกี่ยวข้อง ฯลฯ จากปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อการจัดฝึกอบรมด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นการพิจารณา
หลักการต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้และแรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ผลของความรู้ที่จะได้รับ
การเสริมแรง การฝึกซ้อมพฤติกรรม การฝึกปฏิบัติอื่น ๆ

ความเข้าใจและการนำมาประยุกต์ใช้ของหลักการเรียนรู้เหล่านี้ สามารถเชื่อมโยงได้อย่างมีเหตุผลระหว่างการเรียนรู้วัตถุประสงค์การฝึกอบรม และการพิจารณาตลอดจนการเลือกวิธีการในการจัดฝึกอบรม การเชื่อมโยงเหล่านี้จะช่วยทำให้มั่นใจได้ว่าวัตถุประสงค์นั้นสามารถเกิดขึ้นได้จริง สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การที่ผู้ฝึกอบรมจะต้องพิจารณาถึงวิธีการต่าง ๆ ที่ผู้เข้ารับการอบรมจะเรียนรู้ถึงความสอดคล้องกับความแตกต่างกันของบุคคล เช่น การพิจารณาถึงความแตกต่างในเรื่องบุคลิกภาพ อายุ ประสบการณ์ เพศ เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่จะระบุรูปแบบของการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับปัจจัยดังกล่าว

ขั้นที่ 9 การพิจารณาและการเลือกวิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรม (Consider and Select Training Methods) การพิจารณาและการเลือกวิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรมนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของการฝึกอบรม ซึ่งต้องย้อนพิจารณาไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ก่อนหน้านี้ว่าสอดคล้องและเหมาะสมกันอย่างไร แต่สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ควรระลึกไว้เสมอสำหรับการเลือกวิธีการในการฝึกอบรม คือ ไม่ควรมุ่งไปที่วิธีการใดวิธีการหนึ่งเพียงวิธีการเดียวในการฝึกอบรม ควรให้ความสำคัญกับการเปิดกว้างของการเรียนรู้ด้วย

ขั้นที่ 10 การออกแบบและนำร่องการฝึกอบรม (Design and Pilot Training) การออกแบบการฝึกอบรมจะเกี่ยวข้องกับการแปลงความเข้าใจของวัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อความสมดุลในโปรแกรมการสอนและการเรียนรู้ การออกแบบการฝึกอบรมจะต้องไม่ลืมในเรื่องของการเตรียมตัวก่อนการฝึกอบรม (Pre-Training) และการวินิจฉัยการทดสอบว่าผู้เข้ารับการอบรมนั้นมีพื้นฐานอะไรมาก่อนการเข้ารับการฝึกอบรม การนำร่องการฝึกอบรมเป็นขั้นตอนหนึ่งซึ่งผู้ฝึกอบรมจะอยู่ภายใต้ความกดดันของผู้รับบริการมีแนวโน้มที่จะแสดงให้เห็นถึงความมั่นใจในตัวผู้ฝึกอบรม และพร้อมที่จะให้ผู้รับบริการนั้นดำเนินการต่อไปสำหรับการฝึกอบรม

ขั้นที่ 11 การดำเนินการในการฝึกอบรม (Deliver to Training) การเลือกสรรหรือการออกแบบการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ และการพัฒนาเนื้อหาของการฝึกอบรมไม่ได้เป็นสิ่งที่ทำให้มั่นใจได้ว่าการฝึกอบรมในครั้งนั้นจะประสบความสำเร็จ โปรแกรมการฝึกอบรมที่มีการดำเนินการที่เหมาะสม ความสามารถของวิทยากรที่จะนำเสนอเนื้อหาเรื่องราวของการฝึกอบรม เป็นสิ่งที่จำเป็นด้วยเหมือนกัน อย่างไรก็ตามเทคนิคเหล่านี้ที่ผู้ฝึกอบรมส่วนใหญ่จะมองข้าม ดังนั้น ผู้ฝึกอบรมจะถูกฝึกฝนในการใช้เทคนิคในการฝึกอบรมที่มีความหลากหลายในการเปิดกว้างประสบการณ์ของการเรียนรู้ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ การใช้วิดีโอทัศน์ และสิ่งที่จำเป็นต่าง ๆ ในการฝึกอบรม

ขั้นที่ 12 การตรวจสอบ (Internal Validation) การตรวจสอบภายในเป็นกระบวนการของการวัดผลการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนั้นสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมได้หรือไม่ ซึ่งข่าวสารของข้อมูลในการตรวจสอบนั้นอาจได้

รับมาโดยวิธีการ 2 วิธีการ คือ วิธีที่หนึ่ง การทดสอบ การทำแบบฝึกหัดทดสอบ และการประเมินเครื่องมือหรืออุปกรณ์จะเป็นสิ่งที่ถูกออกแบบมาใช้ในการตรวจสอบ หรือการตรวจเช็คความก้าวหน้าของผู้รับการฝึกอบรม วิธีการที่สอง คือผู้ฝึกอบรมจำเป็นที่จะต้องมองหามุมมองข้อคิดของผู้ได้รับการฝึกอบรมต่อโปรแกรมการฝึกอบรมของตนเอง รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ อีกเช่น การปฏิบัติงานของผู้สอนหรือวิทยากร สิ่งแวดล้อม และเนื้อหาของการเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาจากวิธีการเหล่านี้ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้สามารถระบุขอบเขตของความสำเร็จและข้อผิดพลาด หรือแม้กระทั่งข้อเสนอแนะตลอดจนการปรับปรุงในโปรแกรมอื่น ๆ ต่อไปในการฝึกอบรมครั้งต่อไป

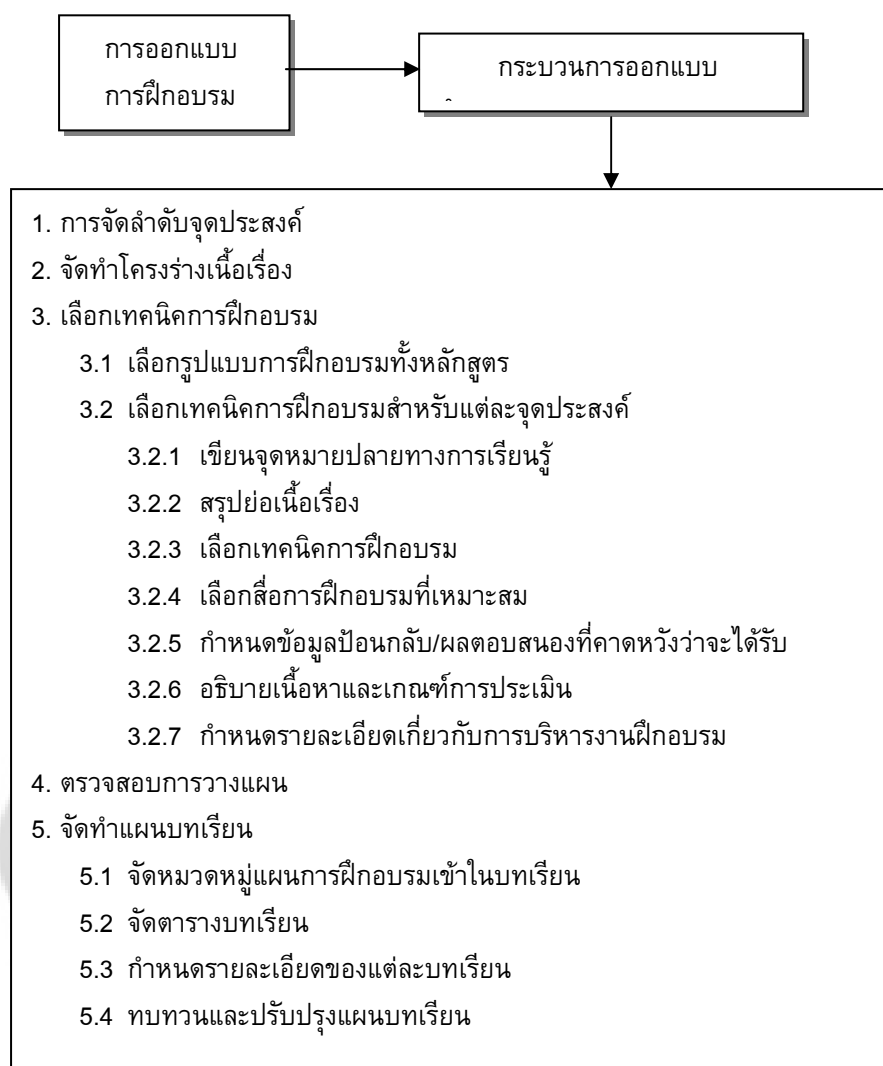
ขั้นที่ 13 การประยุกต์ใช้และการติดตามดูแลของการฝึกอบรม (Application and External Monitoring of Training) เมื่อการฝึกอบรมได้ดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการ การเรียนรู้ ซึ่งผู้ได้รับการฝึกอบรมอาจจะสามารถประยุกต์ ความรู้ และทักษะที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งกระบวนการสุดท้ายนี้จะเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบภายนอก (External Validation) และการประเมินผลการฝึกอบรม (Evaluation of Training) ว่าเป็นการประเมินภาพคุณค่าทั้งหมดของการฝึกอบรม

6.3 การออกแบบการฝึกอบรม

การออกแบบการฝึกอบรม มีความคิดพื้นฐานจากแนวทางการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมของ American Telephone and Telegraph Company (AT&T) และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของวัฒนธรรมองค์การในสังคมไทย แนวคิดการออกแบบการฝึกอบรมนำเสนอ 2 ประเด็นหลักที่สำคัญคือ ภาพรวมของการออกแบบการฝึกอบรม และหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ สรุปภาพรวมดังต่อไปนี้ (อภินันท์ เวทยนุกูล. 2543)

ประเด็นแรกคือภาพรวมของการออกแบบการฝึกอบรม มีองค์ประกอบประเด็นสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) จุดมุ่งหมายของการออกแบบการฝึกอบรม
- 2) เหตุผลในการจัดทำเอกสารข้อมูลการออกแบบการฝึกอบรม
- 3) ส่วนประกอบที่สำคัญของการออกแบบการฝึกอบรม
- 4) ตำแหน่งการออกแบบการฝึกอบรม ในกระบวนการพัฒนาการฝึกอบรม

ภาพประกอบ 7 ภาพรวมกระบวนการออกแบบการฝึกอบรม

ประเด็นที่ 2 หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ในการออกแบบการฝึกอบรมสิ่งสำคัญที่ต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งคือ จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เนื่องจากมีผลโดยตรงต่อการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรฝึกอบรม สิ่งสำคัญที่ควรนำมาพิจารณาในการออกแบบการฝึกอบรม มี 5 ประการคือ 1) กระบวนการออกแบบการฝึกอบรม 2) รายการทักษะ/ความรู้ที่ต้องการ 3) จุดประสงค์ของการฝึกอบรม 4) ข้อทดสอบอิงเกณฑ์ และ 5) คุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรม

ภาพรวมของการออกแบบการฝึกอบรม คือ “การสรุปย่อกระบวนการออกแบบการฝึกอบรม” เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมองเห็นภาพรวมของโครงร่างเนื้อเรื่องทั้งหมดของกระบวนการออกแบบการฝึกอบรมและได้ความคิดรวบยอดที่ชัดเจน ดังแสดงในภาพประกอบ 7 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภาพรวมของการออกแบบการฝึกอบรม มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ

คือ 1) การจัดลำดับวัตถุประสงค์ 2) จัดทำโครงร่างเนื้อเรื่อง 3) เลือกเทคนิคการฝึกอบรม 4) ตรวจสอบการวางแผน 5) จัดทำแผนบทเรียน

การออกแบบการฝึกอบรม เป็นการกำหนดเหตุการณ์และกิจกรรมที่จำเป็นต่อการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมความสำเร็จของจุดประสงค์การเรียนรู้

การออกแบบการฝึกอบรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำมาใช้เป็นโครงร่างในการพัฒนาเนื้อเรื่องวิชาที่จะนำมาใช้ในการฝึกอบรม และการพัฒนาการใช้สื่อที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ผลผลิตของการออกแบบการฝึกอบรม คือ เอกสารที่เขียนรายงานอย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการพัฒนาเนื้อเรื่องวิชาและสื่อ ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ในการจัดการฝึกอบรมในแต่ละหลักสูตร ซึ่งจัดทำไว้เป็นเอกสารและเก็บรวบรวมเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของแฟ้มเอกสารการพัฒนาในแต่ละหลักสูตร

ส่วนประกอบที่สำคัญของการออกแบบการฝึกอบรม การออกแบบการฝึกอบรมประกอบด้วยปัจจัยสำคัญต่อไปนี้

1. กิจกรรมก่อนการฝึกอบรม
2. การเสนอข้อมูลสนับสนุน
3. กิจกรรมการปฏิบัติและการให้ข้อมูลป้อนกลับ
4. การติดตามผลตลอดกิจกรรมที่ดำเนินการฝึกอบรม

- จัดลำดับจุดประสงค์
- จัดลำดับจุดหมายปลายทาง
- พัฒนาหัวข้อเรื่อง
- เลือกยุทธศาสตร์การฝึกอบรม
- เลือกสื่อที่เหมาะสม
- พัฒนาการวางแผนบทเรียน
- ตารางหลักสูตร

ขั้นที่ 1	
วิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม	
ขั้นที่ 2	
จุดประสงค์และการทดสอบ	ขั้นที่ 6
ขั้นที่ 3	การ
การออกแบบการฝึกอบรม	ประเมินผล
ขั้นที่ 4	การเรียนรู้
การพัฒนาสื่อ	
ขั้นที่ 5	
การปรับใช้	

ภาพประกอบ 8 ตำแหน่งการออกแบบการฝึกอบรมในกระบวนการพัฒนาการฝึกอบรม

ตามแนวคิดของ American Telephone and Telegraph Company (AT&T) กระบวนการฝึกอบรมแบ่งออกเป็น 6 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ความต้องการการฝึกอบรม ขั้นที่

2 กำหนดจุดประสงค์และการทดสอบ ขั้นที่ 3 การออกแบบการฝึกอบรม ขั้นที่ 4 การพัฒนาสื่อ ขั้นที่ 5 การปรับใช้ และขั้นที่ 6 การประเมินผล ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ความต้องการการฝึกอบรม คือกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อหาสาเหตุข้อบกพร่องในการทำงาน และระบุทักษะ ความรู้ที่สำคัญที่ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และระบุงค์ประกอบของกระบวนการทำงานที่บกพร่อง และวิเคราะห์ความคุ้มค่าระหว่างค่าใช้จ่ายกับการแก้ไขด้วยการฝึกอบรมบุคลากรที่ปฏิบัติงานนั้น

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดประสงค์และการทดสอบ เมื่อทราบแน่ชัดแล้วว่าสาเหตุใดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ หรือความสามารถของบุคคลแล้ว ขั้นต่อไปควรทำการวิเคราะห์หาคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาด้วยการฝึกอบรม โดยกำหนดว่าต้องการแก้ไข หรือพัฒนาความสามารถด้านใดบ้าง ซึ่งได้แก่ความรู้และทักษะให้แก่บุคคลกลุ่มเป้าหมาย เพื่อที่จะแก้ปัญหา หรือพัฒนาให้องค์การหรือหน่วยงานมีผลผลิตตรงตามเป้าหมายที่กำหนด

ขั้นที่ 3 การออกแบบการฝึกอบรม เป็นขั้นที่ดำเนินการต่อจากขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 การออกแบบการฝึกอบรม คือการกำหนดเหตุการณ์และกิจกรรมที่จำเป็นต่อการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม ความสำเร็จของจุดประสงค์ของการเรียนรู้ การออกแบบการฝึกอบรมนี้เป็นโครงร่างเนื้อเรื่องการฝึกอบรม การจัดลำดับจุดประสงค์การเรียนรู้ การเลือกเทคนิคการฝึกอบรม การเลือกสื่อเพื่อช่วยสนับสนุนให้การฝึกอบรมบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 การพัฒนาสื่อ เมื่อออกแบบการฝึกอบรมเสร็จแล้ว เพื่อให้การฝึกอบรมบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ควรใช้สื่อช่วยในการสื่อความหมาย ให้ได้ผลตรงตามที่ กำหนดในหลักสูตร และประหยัดเวลาในการอธิบาย "สื่อ" หมายถึง ภาพ เสียง หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ที่เป็นเครื่องช่วยสนับสนุนการฝึกอบรม ให้บรรลุจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สื่อการฝึกอบรมออกแบบมาเพื่อช่วยการนำเสนอ ทักษะและความรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น สไลด์ วิดีโอเทป เป็นต้น

ขั้นที่ 5 การปรับใช้ เมื่อผ่านขั้นการพัฒนาสื่อแล้ว ถึงขั้นการนำรูปแบบการฝึกอบรมนี้ไปทดลองฝึกอบรมกับกลุ่มเป้าหมายที่เลือกเข้ามาเพื่อทดลองและเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายใหญ่ต่อไป

ขั้นที่ 6 การประเมินผล คือการดำเนินการวัดผลการฝึกอบรมเพื่อดูว่าบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่คาดหวังไว้หรือไม่

6.4 รูปแบบการสอนที่ใช้ในการฝึกอบรม

หัวใจที่สำคัญสำหรับการฝึกอบรมประการหนึ่งคือ การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ผู้ฟังหรือผู้ที่เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติ และทักษะที่จำเป็นในการ

ปฏิบัติงาน เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อให้สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้ให้การฝึกอบรมจึงต้องใช้รูปแบบการสอนเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งการฝึกอบรมมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนคือ การปรับปรุงหรือเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และทักษะ ผู้วิจัยจึงนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอน 3 รูปแบบ ที่นำไปใช้เป็นแนวทางในการฝึกอบรมดังนี้ คือ

6.4.1 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียน ซึ่งได้นำเสนอรูปแบบการสอนไว้ 3 รูปแบบคือ

6.4.1.1 รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดของกาเย (Gagne Instruction Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

กาเย (Gagne, 1985: 70-90) ได้พัฒนาทฤษฎีเงื่อนไขการเรียนรู้ (Conditions of Learning) ซึ่งมี 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ของกาเยอธิบายว่าปรากฏการณ์การเรียนรู้มีองค์ประกอบ 2 ส่วนคือ

1. ผลการเรียนรู้หรือความสามารถด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ซึ่งมีอยู่ 5 ประเภท คือ ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skills) ซึ่งประกอบด้วยการจำแนกแยกแยะ การสร้างความคิดรวบยอด การสร้างกฎ การสร้างกระบวนการหรือกฎขั้นสูง ความสามารถด้านต่อไปคือ กลวิธีในการเรียนรู้ (Cognitive Strategy) ภาษาหรือคำพูด (Verbal Information) ทักษะการเคลื่อนไหว (Motor Skills) และเจตคติ (Attitudes)

2. กระบวนการเรียนรู้และจดจำของมนุษย์ มนุษย์มีกระบวนการจัดกระทำข้อมูลในสมอง ซึ่งมนุษย์จะอาศัยข้อมูลพิจารณาเลือกจัดกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และขณะที่กระบวนการจัดกระทำข้อมูลในสมองกำลังเกิดขึ้น เหตุการณ์ภายนอกร่างกายมนุษย์มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมหรือยับยั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน กาเยจึงได้เสนอแนะว่า ควรมีการจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้แต่ละประเภท ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ภายในสมอง โดยจัดสภาพภายนอกให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ภายในของผู้เรียน

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้อย่างดี รวดเร็ว และสามารถจดจำสิ่งที่เรียนได้นาน

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ ตามรูปแบบของกาเย ประกอบด้วยการดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนรวม 9 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกระตุ้นและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับสิ่งเร้า หรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้ดี

ขั้นที่ 2 การแจ้งวัตถุประสงค์ของบทเรียนให้ผู้เรียนทราบ เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ความคาดหวัง

ขั้นที่ 3 การกระตุ้นให้ระลึกถึงความรู้เดิม เป็นการช่วยให้ผู้เรียนดึงข้อมูลเดิมที่อยู่ในหน่วยความทรงจำระยะยาวให้มาอยู่ในหน่วยความจำเพื่อการใช้งาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม

ขั้นที่ 4 การนำเสนอสิ่งเร้าหรือเนื้อหาสาระใหม่ ผู้สอนควรจัดสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเห็นลักษณะสำคัญของสิ่งเร้านั้นอย่างชัดเจน เพื่อความสะดวกในการเลือกรับรู้ของผู้เรียน

ขั้นที่ 5 การให้แนวการเรียนรู้ หรือการจัดระบบข้อมูลให้มีความหมาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจกับสาระที่เรียนได้ง่ายและเร็วขึ้น

ขั้นที่ 6 การกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสดบสนองต่อสิ่งเร้าหรือสาระที่เรียน ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

ขั้นที่ 7 การให้ข้อมูลป้อนกลับ เป็นการให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียน และข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน

ขั้นที่ 8 การประเมินการแสดงออกของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนทราบว่าตนเองสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด

ขั้นที่ 9 การส่งเสริมความคงทนและการถ่ายโอนการเรียนรู้โดยการให้โอกาสผู้เรียนได้มีการฝึกฝนอย่างเพียงพอและในสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น และสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่สถานการณ์อื่น ๆ ได้

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

เนื่องจากการเรียนการสอนตามรูปแบบนี้ จัดขึ้นให้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และจดจำของมนุษย์ ดังนั้น ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้สาระที่นำเสนอได้อย่างดี รวดเร็ว และจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้นาน นอกจากนั้นผู้เรียนยังได้เพิ่มพูนทักษะในการจัดระบบข้อมูล สร้างความหมายของข้อมูล สร้างความหมายของข้อมูล รวมทั้งการแสดงความสามารถของตนด้วย

6.4.1.2 รูปแบบการเรียนการสอน โดยการนำเสนอโมโนทัศน์กว้างล่วงหน้า (Advance Organizer Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

จอยส์และวีล (Joyce and Weil, 1996: 265-278) พัฒนารูปแบบนี้ขึ้น โดยใช้แนวคิดของออสเชเบล (Ausubel) เกี่ยวกับการนำเสนอโมโนทัศน์กว้างล่วงหน้า (Advance Organizer) เพื่อการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Verbal Learning) ออสเชเบล เชื่อว่า

การเรียนรู้จะมีความหมายเมื่อสิ่งที่เรียนรู้สามารถเชื่อมโยงกับความรู้เดิมของผู้เรียน ดังนั้น ใน การสอนสิ่งใหม่ สารความรู้ใหม่ ผู้สอนควรวิเคราะห์หาความคิดรวบยอดย่อย ๆ ของสาระที่จะ นำเสนอ จัดทำผังโครงสร้างของความคิดรวบยอดเหล่านั้น และวิเคราะห์หาแก่นหรือ ความคิดรวบยอดที่กว้างครอบคลุมความคิดรวบยอดย่อย ๆ ที่จะสอน หากครูนำเสนอแก่นหรือ ที่กว้างดังกล่าวแก่ผู้เรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระใหม่ ขณะที่ผู้เรียนกำลังเรียนรู้สาระใหม่ ผู้เรียนจะสามารถนำสาระใหม่นั้นไปเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกับแก่นหรือที่กว้างที่ให้ไว้ล่วงหน้าแล้ว ทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียน

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระ ข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีความหมาย

กระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดเตรียมมโนทัศน์กว้าง ครูจัดเตรียมมโนทัศน์กว้าง โดยการวิเคราะห์ หามโนทัศน์ที่กว้าง และครอบคลุมความคิดรวบยอดของเนื้อหาสาระใหม่ทั้งหมด มโนทัศน์ที่ กว้างนี้จะไม่ใช่สิ่งเดียวกับมโนทัศน์ของสาระใหม่ที่จะสอน แต่จะเป็นมโนทัศน์ในระดับที่เหนือขึ้น ไป หรือสูงกว่า ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมมากกว่า ปกติมักจะเป็นมโนทัศน์ของวิชานั้น หรือ สายวิชานั้น การนำเสนอแก่นหรือที่กว้างนี้ ล่วงหน้าก่อนการสอน จะเป็นเสมือนการ “Preview” บทเรียน ซึ่งจะเป็นคนละอย่างกับการ “Overview” หรือการให้ดูภาพรวมของสิ่งที่จะสอน การ นำเสนอภาพรวมของสิ่งที่จะสอน การทบทวนความรู้เดิม การซักถามความรู้และประสบการณ์ ของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่สอน การทบทวนความรู้เดิม การซักถามความรู้และประสบการณ์ ของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่สอน การบอกวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน เหล่านี้ ไม่นับว่า เป็น “Advance Organizer” ซึ่งจะต้องมีลักษณะที่กว้าง ครอบคลุม และมีความเป็นนามธรรมอยู่ ในระดับสูงกว่าสิ่งที่จะสอน

ขั้นที่ 2 การนำเสนอแก่นหรือที่กว้าง ผู้สอนชี้แจงวัตถุประสงค์ของบทเรียน ผู้สอน นำเสนอแก่นหรือที่กว้างด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การบรรยายสั้น ๆ แสดงแผนผังมโนทัศน์ ยกตัวอย่าง หรือใช้การเปรียบเทียบ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การนำเสนอเนื้อหาสาระใหม่ของบทเรียน ผู้สอนนำเสนอเนื้อหาสาระที่ ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามปกติ แต่ในการนำเสนอ ผู้สอนควรกล่าว เชื่อมโยงหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงกับมโนทัศน์ที่ให้ไว้ล่วงหน้าเป็นระยะ ๆ

ขั้นที่ 4 การจัดโครงสร้างความรู้ ผู้สอนส่งเสริมกระบวนการจัดโครงสร้างความรู้ ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ส่งเสริมการผสมผสานความรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวในการ เรียนรู้และทำความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น อธิบายภาพรวมของเรื่องที่ เรียน สรุปลักษณะสำคัญของเรื่อง บอกหรือเขียนนิยามที่กะทัดรัดชัดเจน บอกความแตกต่าง ของสาระในแง่มุมต่าง ๆ อธิบายว่าเนื้อหาสาระที่เรียน สนับสนุนหรือส่งเสริมมโนทัศน์ที่กว้างที่

ให้ไว้ล่วงหน้าอย่างไร อธิบายความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาสาระใหม่กับมโนทัศน์กว้างที่ไว้ล่วงหน้า ยกตัวอย่างเพิ่มเติมจากสิ่งที่เรียน อธิบายแก่นสำคัญของสาระที่เรียนโดยใช้คำพูดของตัวเองวิเคราะห์สาระในแง่มุมต่าง ๆ

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ ผลโดยตรงที่ผู้เรียนจะได้รับก็คือ เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระและข้อมูลของบทเรียนอย่างมีความหมาย เกิดความคิดรวบยอดในสิ่งที่เรียนและสามารถจัดโครงสร้าง ความรู้ของตนเองได้นอกจากนั้นยังได้พัฒนาทักษะและอุปนิสัยในการคิด และเพิ่มพูนความใฝ่รู้

6.4.1.3 รูปแบบการเรียนเน้นการสอนเน้นความจำ (Memory Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

รูปแบบนี้พัฒนาขึ้นโดย จอยส์และวิล (Joyce & Weil. 1996: 209-231) โดยอาศัยหลัก 6 ประการคือ

1. การตระหนักรู้ (Awareness) ซึ่งกล่าวว่า การที่บุคคลจะจดจำสิ่งใดได้ดีนั้นจะต้องเริ่มจากรับรู้สิ่งนั้น หรือการสังเกตสิ่งนั้นอย่างตั้งใจ
2. การเชื่อมโยง (Association) กับสิ่งที่รู้แล้วหรือจำได้
3. ระบบการเชื่อมโยง (Link System) คือระบบในการเชื่อมความคิดหลายความคิดเข้าด้วยกันในลักษณะที่ความคิดหนึ่งจะไปกระตุ้นให้สามารถจำอีกความคิดหนึ่งได้
4. การเชื่อมโยงที่น่าขบขัน (Ridiculous Association) การเชื่อมโยงที่จะช่วยให้บุคคลจดจำได้ดีนั้น มักจะเป็นสิ่งที่แปลกไปจากปกติธรรมดา การเชื่อมโยงในลักษณะที่แปลกเป็นไปไม่ได้ ขวนให้ขบขัน มักจะประทับใจในความทรงจำของบุคคลเป็นเวลานาน
5. ระบบการใช้คำทดแทน
6. การใช้คำสำคัญ (Key Word) ได้แก่ การใช้คำ อักษรหรือพยางค์เพียงตัวเดียวเพื่อช่วยกระตุ้นให้จำสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันได้

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ รูปแบบนี้มีวัตถุประสงค์ช่วยให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาสาระที่เรียนรู้ได้ดีและนาน และได้เรียนรู้กลวิธีการจำ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้สาระอื่นๆ ได้

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ ในการเรียนการสอนเนื้อหาสาระใด ๆ ผู้สอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาสาระนั้นได้ดีและนานโดยดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 การสังเกตหรือการศึกษาสาระอย่างตั้งใจ ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนตระหนักรู้ในสาระที่เรียน โดยการใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น ให้อ่านเอกสารแล้วขีดเส้นใต้/ประเด็นที่สำคัญ ให้ตั้งคำถามจากเรื่องที่อ่าน ให้หาคำตอบจากคำถามต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การสร้างความเชื่อมโยง เมื่อผู้เรียนได้ศึกษาสาระที่ต้องเรียนรู้แล้ว ให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเนื้อหาส่วนต่าง ๆ ที่ต้องการจดจำกับสิ่งที่ตนคุ้นเคย เช่น กับคำ ภาพ หรือ

ความคิดต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น เด็กจำไม่ได้ว่าค่ายบางระจันอยู่จังหวัดอะไร จึงโยงความคิดว่า ชาวบ้านบางระจันเป็นคนกล้าหาญ สัตว์ที่ถือว่าเก่งกล้าคือสิงโต บางระจันจึงอยู่ที่จังหวัดสิงห์บุรี หรือให้หาความคิดหรือคิดคำสำคัญที่สามารถกระตุ้นความจำในข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน เช่น สูตร 4M หรือทดแทนคำที่ไม่คุ้นด้วยคำ ภาพ หรือความหมายอื่น หรือการใช้การเชื่อมโยง ความคิดเข้าด้วยกัน

ขั้นที่ 3 การใช้จินตนาการ เพื่อให้จดจำสาระได้ดีขึ้น ให้ผู้เรียนใช้เทคนิคการ เชื่อมโยงสาระต่าง ๆ ให้เห็นเป็นภาพที่น่าขบขันเกินความเป็นจริง

ขั้นที่ 4 การฝึกใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่ทำไว้ข้างต้น ในการทบทวนความรู้และเนื้อหา สาระต่าง ๆ จนกระทั่งจดจำได้

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ การเรียนโดยใช้เทคนิคช่วยความจำต่าง ๆ ของรูปแบบ นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถจำสาระเนื้อหาต่าง ๆ ที่เรียนได้ดีและได้นานแล้ว ยังช่วยให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้กลวิธีการจำ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้สาระอื่น ๆ ได้อีกมาก

6.4.2 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affection Domain)

รูปแบบการเรียนการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิด ความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากแก่การ พัฒนา หรือปลูกฝัง การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนที่เพียงช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มักไม่เพียงพอต่อการช่วยให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักการและ วิธีการอื่นๆเพิ่มเติม รูปแบบที่นำเสนอคือ

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม (Instructional Model Based on Bloom's Affective Domain)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

บลูม (Bloom, 1956) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านความรู้ (Cognitive domain) ด้านเจตคติหรือความรู้สึก (Affective domain) และด้านทักษะ (Psychomotor Domain) ซึ่งในด้านเจตคติหรือความรู้สึกนั้น บลูมได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ ไว้ 5 ขั้น ประกอบด้วย

ขั้นการรับรู้ (Receiving or Attending) ซึ่งก็หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับรู้ค่านิยมที่ ต้องการจะปลูกฝังในตัวผู้เรียน

ขั้นการตอบสนอง (Responding) ได้แก่ การที่ผู้เรียนได้รับรู้ และมีโอกาสได้ ตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ เกี่ยวกับค่านิยม นั้น ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น

ขั้นการจัดระบบ (Organization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนรับค่านิยมที่ตนเห็นคุณค่านั้นเข้ามาอยู่ในระบบค่านิยมของตน

ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมที่ตนรับมาอย่างสม่ำเสมอและทำจนกระทั่งเป็นนิสัย

ถึงแม้ว่าบลูมได้นำเสนอแนวคิดดังกล่าว เพื่อใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนก็ตาม แต่ก็สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อช่วยปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียนได้

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม ค่านิยม คุณธรรม หรือ จริยธรรม ที่พึงประสงค์ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการ

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ การสอนเพื่อปลูกฝังค่านิยมใด ๆ ให้แก่ผู้เรียน สามารถดำเนินการตามลำดับขั้นของวัตถุประสงค์ทางด้านเจตคติของบลูมได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การรับรู้ค่านิยม (Receiving / Attending) ผู้สอนจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ในค่านิยมนั้นอย่างใส่ใจ เช่น เสนอกรณีตัวอย่างที่เป็นประเด็นปัญหาขัดแย้งเกี่ยวกับค่านิยมนั้น คำถามที่ท้าทายความคิดเกี่ยวกับค่านิยมนั้น เป็นต้น ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

- 1) การรู้ตัว (Awareness)
- 2) การเต็มใจรับรู้ (Willingness)
- 3) การควบคุมการรับรู้ (Control)

ขั้นที่ 2 การตอบสนองต่อค่านิยม (Responding) ผู้สอนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีโอกาสดตอบสนองค่านิยมนั้น ให้สัมภาษณ์หรือพูดคุยกับผู้ที่มีค่านิยมนั้นเป็นต้น ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

- 1) การยินยอมตอบสนอง (Acquiescence in responding)
- 2) การเต็มใจตอบสนอง (Willingness to respond)
- 3) ความพึงพอใจในการตอบสนอง (Satisfaction in Response)

ขั้นที่ 3 การเห็นคุณค่าของค่านิยม (Valuing) ผู้สอนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีได้เห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น เช่น การให้ลองปฏิบัติตามค่านิยมแล้วได้รับการตอบสนองในทางที่ดี เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนหรือบุคคลอื่นที่ปฏิบัติตามค่านิยมนั้น เห็นโทษหรือได้รับโทษจากการละเลยไม่ปฏิบัติตามค่านิยมนั้น เป็นต้น ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

- 1) การยอมรับในคุณค่านั้น (Acceptance of a Value)

2) การชื่นชอบในคุณค่านั้น (Preference for a Value)

3) ความผูกพันในคุณค่านั้น (Commitment)

ขั้นที่ 4 การจัดระบบค่านิยม (Organization) เมื่อผู้เรียนเห็นคุณค่าของค่านิยม และเกิดเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น และมีความโน้มเอียงที่จะรับค่านิยมนั้นมาใช้ในชีวิตของตน ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาค่านิยมกับค่านิยมอื่นหรือคุณค่าอื่น ๆ ของตน ในขั้นนี้ ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมสำคัญดังนี้

1) การสร้างมโนทัศน์ในคุณค่านั้น (Conceptualization of Value)

2) การจัดระบบคุณค่านั้น (Organization of a Value System)

ขั้นที่ 5 การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization of a Value) ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมนั้นอย่างสม่ำเสมอ โดยติดตามผลการปฏิบัติ และให้ข้อมูลป้อนกลับ และการเสริมแรงเป็นระยะ ๆ จนกระทั่งผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

1) การมีหลักยึดในการตัดสินใจ (Generalization Set)

2) การปฏิบัติตามหลักยึดนั้นจนเป็นนิสัย (Characterization)

การดำเนินการตามขั้นตอนทั้ง 5 ไม่สามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้น ต้องอาศัยเวลา โดยเฉพาะในขั้นที่ 4 และ 5 ต้องการเวลาและประสบการณ์ ซึ่งอาจจะมากน้อยแตกต่างกันไปในผู้เรียนแต่ละคน

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์จนถึงระดับที่สามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย นอกจากนั้นผู้เรียนยังได้เรียนรู้กระบวนการในการปลูกฝังค่านิยมให้เกิดขึ้น ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการปลูกฝังค่านิยมอื่น ๆ ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นต่อไป

6.4.3 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

6.4.3.1 รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะการปฏิบัติของ ซิมพ์สัน

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

ซิมพ์สัน (Simpson, 1972) กล่าวว่า ทักษะเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทางกายของผู้เรียน เป็นความสามารถในการประสานการทำงานของกล้ามเนื้อหรือร่างกาย ในการทำงานที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อหลาย ๆ ส่วน การทำงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากการทำงานของสมอง ซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์กับความรู้สึกที่เกิดขึ้น ทักษะปฏิบัตินี้สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝน ซึ่งหากได้รับการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิด

ความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญชำนาญการ และความคงทน ผลพฤติกรรมหรือการกระทำสามารถสังเกตได้จากความรวดเร็ว ความแม่นยำ ความแรงหรือความราบรื่นในการจัดการ

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือทำงานที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวหรือการประสานงานของกล้ามเนื้อทั้งหลายได้อย่างดี มีความถูกต้องและมีความชำนาญ

กระบวนการเรียนการสอนรูปแบบ มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (Perception) เป็นขั้นการให้ผู้เรียนรับรู้ในสิ่งที่จะทำ โดยการให้ผู้เรียนสังเกตการทำงานนั้นอย่างตั้งใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม (Readiness) เป็นขั้นการปรับตัวให้พร้อมเพื่อการทำงานหรือแสดงพฤติกรรมนั้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ โดยการปรับตัวให้พร้อมที่จะทำการเคลื่อนไหว หรือแสดงทักษะนั้น ๆ และมีจิตใจและสภาวะอารมณ์ที่ดีต่อการที่จะทำหรือแสดงทักษะนั้น ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นการตอบสนองภายใต้การควบคุม (Guided Response) เป็นขั้นที่ให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ ซึ่งอาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนเลียนแบบ การกระทำ หรือการแสดงทักษะนั้น หรืออาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนลองผิดลองถูก (Trial and Error) จนกระทั่งสามารถตอบสนองได้อย่างถูกต้อง

ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำได้เอง (Mechanism) เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติ และเกิดความเชื่อมั่นในการทำนั้น ๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ (Complex Overt Response) เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการกระทำนั้น ๆ จนผู้เรียนสามารถทำได้อย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ เป็นไปโดยอัตโนมัติ และด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง

ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุงประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะหรือการปฏิบัติของตนให้ดียิ่งขึ้นและประยุกต์ใช้ทักษะที่ตนได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 7 ขั้นการคิดริเริ่ม เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างชำนาญ และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายแล้ว ผู้ปฏิบัติจะเริ่มเกิดความคิดใหม่ ๆ ในการกระทำหรือปรับการกระทำนั้นให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ ผู้เรียนจะสามารถกระทำหรือแสดงออกอย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ ในสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ นอกจากนั้นยังช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และความอดทนให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนด้วย

6.4.3.2 รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

แฮร์โรว์ (Harrow, 1972: 96-99) ได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ทางด้านทักษะปฏิบัติไว้ 5 ขั้น โดยเริ่มจากระดับที่ซับซ้อนน้อยไปจนถึงระดับที่มีความซับซ้อนมาก ดังนั้นการกระทำจึงเริ่มจากการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ไปถึงการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อย่อย ลำดับขั้นดังกล่าวได้แก่การเลียนแบบ การลงมือกระทำตามคำสั่ง การกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ การแสดงออกและการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ รูปแบบนี้มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสามารถทางด้านทักษะปฏิบัติต่าง ๆ กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์และชำนาญ

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการเลียนแบบ เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนสังเกตการกระทำที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ ซึ่งผู้เรียนย่อมจะรับรู้หรือสังเกตเห็นรายละเอียดต่าง ๆ ได้ไม่ครบถ้วน แต่อย่างน้อยผู้เรียนสามารถบอกได้ว่า ขั้นตอนหลักของการกระทำนั้น ๆ มีอะไรบ้าง

ขั้นที่ 2 ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง เมื่อผู้เรียนได้เห็นและสามารถบอกขั้นตอนของการกระทำที่ต้องการเรียนรู้แล้ว ให้ให้ผู้เรียนลงมือทำโดยไม่มีแบบอย่างให้เห็น ผู้เรียนอาจลงมือทำตามคำสั่งของผู้สอน หรือทำตามคำสั่งที่ผู้สอนเขียนไว้ในคู่มือก็ได้ การลงมือปฏิบัติตามคำสั่งนี้ แม้ผู้เรียนจะยังไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ แต่อย่างน้อยผู้เรียนก็ได้ประสบการณ์ในการลงมือทำ และค้นพบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และการปรับการกระทำให้ถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ (Precision) ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนจนสามารถทำสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ โดยไม่จำเป็นต้องมีแบบอย่างหรือมีคำสั่งนำทางการกระทำ การกระทำที่ถูกต้องแม่นยำ พอดี สมบูรณ์แบบ เป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องสามารถทำได้ในขั้นนี้

ขั้นที่ 4 ขั้นการแสดงออก (Articulation) ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝนได้มากขึ้น จนกระทั่งสามารถทำสิ่งนั้นได้ถูกต้อง สมบูรณ์แบบอย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว ราบรื่น และด้วยความมั่นใจ

ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ (Naturalization) ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถทำสิ่งนั้น ๆ อย่างสบาย ๆ เป็นไปอย่างอัตโนมัติโดยไม่รู้สึกรู้ว่าต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษ ซึ่งต้องอาศัยการปฏิบัติบ่อย ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ ผู้เรียนจะเกิดการพัฒนาทางด้านทักษะปฏิบัติ จนสามารถกระทำได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์

6.5 เทคนิคการฝึกอบรม

การฝึกอบรมให้เกิดประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ต้องใช้วิธีการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ บัคเลย์ และ คาเพิล (Buckley and Caple. 1995: 189–194) กล่าวว่า ผู้ฝึกอบรมต้องเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม ซึ่งวิธีการสอนและเทคนิคการฝึกอบรมแต่ละวิธีมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน จึงได้นำเสนอวิธีการดังกล่าวไว้ต่อไปนี้

1. การบรรยาย (The Lecture) เป็นการพูด นำเสนอ อธิบายหรือบรรยายข้อมูลต่างๆ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการฝึกหัด ขั้นตอน หรือนโยบาย ให้กับผู้ฟัง โดยใช้สไลด์ทัศนูปกรณ์ประกอบการบรรยาย วิธีการนี้ผู้รับการฝึกอบรมมักมีส่วนร่วมน้อยยกเว้นหากผู้บรรยายถามคำถามซึ่งมักจะเป็นช่วงท้าย

ข้อดี ผู้ฝึกอบรมสามารถควบคุมให้ได้เนื้อหาและผลตามที่กำหนดสามารถใช้กับกลุ่มใหญ่ได้ สามารถนำเสนอเนื้อหาได้หลากหลายในเวลาที่กำหนดได้มากกว่าวิธีอื่น

ข้อเสีย ไม่สามารถใช้สอนทักษะได้ ขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ฝึกอบรมและผู้รับการฝึกอบรม การดึงความสนใจของผู้รับการฝึกอบรมไม่ได้ตลอดเวลา ต้องใช้ทักษะการนำเสนอ

2. การสาธิต (The Demonstration) เป็นการอธิบายโดยใช้การปฏิบัติใช้ทักษะหรือการปฏิบัติขั้นตอนให้เห็นจริงโดยอาจมีผู้ช่วยเหลือ หลังจากนั้นอาจจะให้สาธิตย้อนกลับ หรือมีชั่วโมงการปฏิบัติกับหุ่นจำลองก่อนที่จะปฏิบัติจริง

ข้อดี ทำให้ผู้รับการฝึกอบรมเกิดความสนใจ สามารถเสริมแรงเมื่อปฏิบัติได้ถูกต้องโดยใช้แบบจำลอง มีปฏิสัมพันธ์กันในระหว่างการปฏิบัติ สามารถปรับเปลี่ยนเวลาให้เหมาะสมกับเรื่องหรือกลุ่ม

ข้อเสีย ผู้สาธิตต้องมีการเตรียมตัวอย่างดีในการสาธิตให้ถูกต้องตามขั้นตอน ใช้เวลาในการเตรียมอุปกรณ์ การเตรียมสถานที่และการจัดเก็บ รวมถึงต้องมีสถานที่ในการจัดสาธิต หากสมาชิกมีจำนวนมาก อาจต้องใช้เวลาในการสาธิตย้อนกลับมากหรือสมาชิกอาจมองเห็นได้ไม่ทั่วถึง

3. บทเรียน (The Lesson) สามารถใช้ได้ทั้งการสอนเนื้อหา และการฝึกทักษะ โครงสร้างของบทเรียนที่ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ฝึกและผู้รับการฝึกอบรมโดยการถามและการตอบ การทำแบบฝึกหัดและการให้ข้อมูลย้อนกลับ

ข้อดี ยืดหยุ่น สามารถใช้ร่วมกับการสอนวิธีอื่นๆ ได้ สามารถปรับเนื้อหา เวลา และระดับของการใช้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความสามารถของผู้รับการฝึกอบรม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ฝึกอบรมและผู้รับการฝึกอบรมสูง ผู้ฝึกอบรมมีโอกาสประเมินการปฏิบัติของผู้รับการฝึกอบรม รูปแบบของบทเรียนช่วยให้ผู้ที่เรียนรู้ใหม่และผู้ที่ไม่มีประสบการณ์เรียนรู้ได้ง่าย

ข้อเสีย กลุ่มต้องมีขนาดเล็กเพื่อให้มีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

4. สถานการณ์จำลองหรือการแสดงบทบาทสมมติ (Simulation/Role Playing) เป็นการนำเสนองานหรือการปฏิบัติกิจกรรมที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง โดยให้ผู้รับการฝึกอบรมฝึกการใช้เครื่องมือ แก้ปัญหา ตามขั้นตอนและตามบทบาทเหมือนกับว่าอยู่ในสถานการณ์จริง

ข้อดี มีองค์ประกอบเหมือนสถานการณ์จริง กิจกรรมกระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจผู้รับการฝึกอบรมสูง สอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้รับการฝึกอบรม ผู้รับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมสูง สามารถทำกิจกรรมที่ต้องใช้การตัดสินใจโดยไม่ผิดพลาด

ข้อเสีย การเตรียมและการปฏิบัติกิจกรรมต้องใช้เวลามาก อาจจะมีราคาแพง ขึ้นกับทรัพยากรและต้องการความสมจริงเพียงใด

5. การสอนตัวต่อตัว (Tutorial /Coaching) เป็นการสอนตัวต่อตัวระหว่างผู้ฝึกและผู้รับการฝึกอบรม ซึ่งอาจจะสอนในขณะที่ปฏิบัติงานหรือนอกการปฏิบัติงานก็ได้ การสอนในขณะที่ปฏิบัติงานผู้สอนอาจจะเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานนั้น สอนโดยการสาธิต อธิบายและให้คำแนะนำผู้รับการฝึกอบรมโดยผ่านกิจกรรมหรือขั้นตอนของการทำงาน วิธีนี้สามารถใช้ฝึกอบรมเพื่อแก้ไขความเสียหายและเพื่อพัฒนา การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสามารถใช้กับโปรแกรมสำหรับพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ หรือเพื่อนำไปสู่การประสบความสำเร็จก็ได้

ข้อดี ทำให้ได้ทั้งความรู้และการปฏิบัติ ทำให้เกิดสัมพันธภาพระหว่างผู้ฝึกและผู้รับการฝึกอบรม ผู้รับการฝึกอบรมได้รับข้อมูลย้อนกลับ

ข้อเสีย ใช้เวลาในการเตรียมและการฝึกอบรมต่อคนมากเมื่อเปรียบเทียบกับ การเตรียมสำหรับกลุ่ม การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงานอาจจะรบกวน/ขัดขวางสิ่งที่จัดลำดับความสำคัญไว้แล้ว กิจกรรมการฝึกอบรมอาจจะรบกวนการปฏิบัติงานที่มีและทำให้ได้รับการเรียนรู้อย่างไม่เต็มที่ ผู้ฝึกอบรมต้องมีศักยภาพทั้งด้านเทคนิคและด้านการสอน ผู้ฝึกและผู้รับการฝึกอบรมต้องร่วมมือกันเป็นเหมือนคู่ในการทำงาน

6. การอภิปราย (The Discussion) เป็นกิจกรรมที่ผู้ฝึกอบรมมักเป็นผู้นำกลุ่มเพื่อให้สมาชิกได้ตรวจสอบการให้คำแนะนำ เจตคติ แนวความคิด และวิธีการแก้ปัญหา วิธีนี้เหมาะสมในการใช้เพื่อสนับสนุนวิธีการสอนวิธีอื่นๆ และเพื่อเสริมแรงประเด็นหลัก นอกเหนือจากชั่วโมงการฝึกอบรม

ข้อดี เปิดโอกาสให้บุคคลแสดงความคิดเห็นและรับฟังสมาชิกอื่น การมีส่วนร่วมของผู้รับการฝึกอบรมสูง ผู้รับการฝึกอบรมได้แสดงความรู้และประสบการณ์ ของตน

ข้อเสีย ใช้เวลามากหากการควบคุมไม่ดี อาจจะได้ประเด็นหากผู้รับการฝึกอบรมขาดการเตรียมตัว หรือขาดความรู้และประสบการณ์ ผู้ฝึกอบรมต้องมีทักษะในการนำกลุ่ม เพื่อควบคุมสมาชิกและบริหารจัดการเวลาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ กลุ่มที่มีประสิทธิภาพจำนวนสมาชิกไม่เกิน 12 คน

7. การวิเคราะห์กรณีศึกษา (Case Study Analysis) จงกลนี้ ชุติมาเทวินทร์ (2542: 143–144) กล่าวว่า การวิเคราะห์กรณีศึกษา เป็นการให้ผู้รับการอบรมมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์กรณีใดกรณีหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่เป็นจริง หรือเสมือนจริง กรณีศึกษาอาจเป็นคำพูด ข้อเขียน เป็นวิดีโอ หรือรูปแบบอื่น ๆ ก็ได้ ซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์ในผู้เรียนเป็นอย่างดี

ข้อดี เนื่องจากกรณีศึกษาเป็นเสมือนการเข้าไปสู่สถานการณ์การทำงานจริง ผู้รับการอบรมจึงให้ความสนใจและมีส่วนร่วมสูง กระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความคิดสร้างสรรค์ ในเชิงวิจารณ์และหาเหตุผล สามารถนำไปผสมผสานกับวิธีการสอนอื่น ๆ ได้ดี

ข้อเสีย ต้องปรับปรุงข้อมูลให้ถูกต้องและทันสมัยอยู่เสมอ ผู้ฝึกอบรมต้องเตรียมพร้อมที่จะตอบปัญหาอันสามารถจะเกิดได้ทุกเมื่อ

จากการศึกษาการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้นำหลักการและแนวคิดการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์การฝึกอบรม การกำหนดเนื้อหาและระยะเวลาในการฝึกอบรม การเลือกเทคนิคการฝึกอบรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีขั้นตอนในการฝึกอบรม 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม ขั้นดำเนินการฝึกอบรม ขั้นสรุปผลการฝึกอบรม และขั้นหลังการติดตามผลการฝึกอบรม

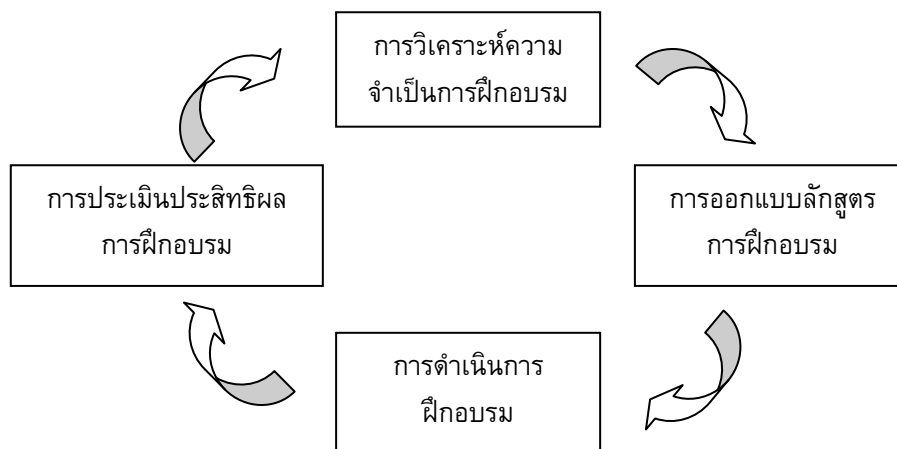
6.6 โมเดลการฝึกอบรม

การฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพนั้น รูปแบบหรือโมเดลในการฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง ผู้จัดฝึกอบรมหรือนักฝึกอบรมมีอาชีพจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะพิจารณาโมเดลต่าง ๆ ในการนำมาประยุกต์ใช้กับการฝึกอบรม ซึ่งมีนักวิชาการได้กำหนดโมเดลการฝึกอบรมไว้ดังนี้

1. โมเดลพื้นฐานสำหรับการฝึกอบรม (A Basic Model of a Systematic Approach to Training)

บัคเลย์ และ คาเพิล (Buckley and Caple. 1995: 27) กล่าวว่า โมเดลพื้นฐานสำหรับการฝึกอบรม บางครั้งอาจเรียกว่า วงจรการฝึกอบรมและพัฒนา หรืออาจเรียกสั้น ๆ ว่า วงจรการฝึกอบรม ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมหลัก ๆ 4 กิจกรรม คือ

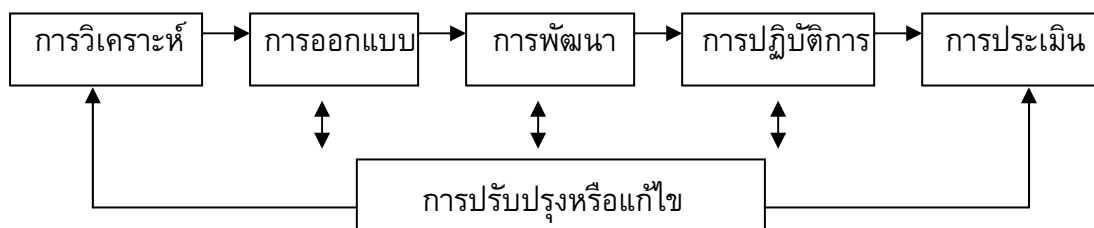
- 1) การวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม (Investigate Training Needs)
- 2) การออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรม (Design Training)
- 3) การจัดหรือดำเนินการหลักสูตรการฝึกอบรม (Conduct Training)
- 4) การประเมินประสิทธิผลของการฝึกอบรม (Assess Effectiveness of Training)

ภาพประกอบ 9 โมเดลพื้นฐานสำหรับการฝึกอบรม

2. โมเดล ISD (Instructional Systems Design)

กระบวนการของการออกแบบและการพัฒนาการฝึกอบรมสามารถนำแนวคิดของระบบมาใช้ ซึ่งจะช่วยในการกำหนดหน้าที่ในแต่ละกระบวนการและการมีปฏิสัมพันธ์กันในแต่ละขั้นตอนได้ ซึ่งโมเดล ISD นี้ย่อมาจาก Instructional Systems Design สำหรับโมเดล ISD นี้ นั้น มีคำย่อที่ง่ายต่อการจดจำคือ ADDIE (Analyze, Design, Develop, Implement, and Evaluate) ในขั้นแรกคือ การวิเคราะห์จะเป็นการวิเคราะห์ถึงความต้องการในการปฏิบัติงานหรือภาระหน้าที่ และความจำเป็นและลักษณะต่าง ๆ ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือพัฒนา (Medsker and Gagne. 1996) ในขั้นของการออกแบบนั้นเป็นการออกแบบภาระงานที่ต้องการเพื่อให้เกิดทักษะและความรู้ องค์ประกอบของการเรียนรู้ที่จำเป็นทั้งหมดจะต้องกำหนดเพื่อทำให้มั่นใจว่าการอบรมนั้นจะเกิดความสมบูรณ์ รวมถึงวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของการฝึกอบรมและพัฒนาจะต้องกำหนดขึ้น และสามารถวัดถึงความสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้น อีกทั้งยังต้องออกแบบในด้านกลยุทธ์และการเลือกสื่อที่จะเอื้อต่อวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมและพัฒนา ขั้นการพัฒนาในขั้นนี้เนื้อหาที่เขียนที่กำหนดขึ้นจะต้องสอดคล้องต่อการกำหนดในขั้นของการออกแบบการฝึกอบรมและพัฒนา ส่วนในขั้นการปฏิบัติการนั้นรูปแบบของการสอนอาจมีการนำไปทดลองกับตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ที่คาดว่าจะเข้ารับการอบรม และในขั้นสุดท้ายคือขั้นการประเมินผล เป็นการสรุปถึงการประเมินผลในภาพรวมของการฝึกอบรม หรืออาจมีการเปรียบเทียบกับ การฝึกอบรมใหม่ก็ได้ นอกจากนั้นในแต่ละขั้นของโมเดล ISD นี้ อาจมีการแก้ไขหรือปรับปรุงตามความจำเป็นเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับในแต่ละขั้น ดังแสดงในภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 โมเดล ISD (A Generic Version of the Instructional Systems Development Model)

3. โมเดลการฝึกอบรมทั่วไปและกระบวนการพัฒนาของคาสซิโอ

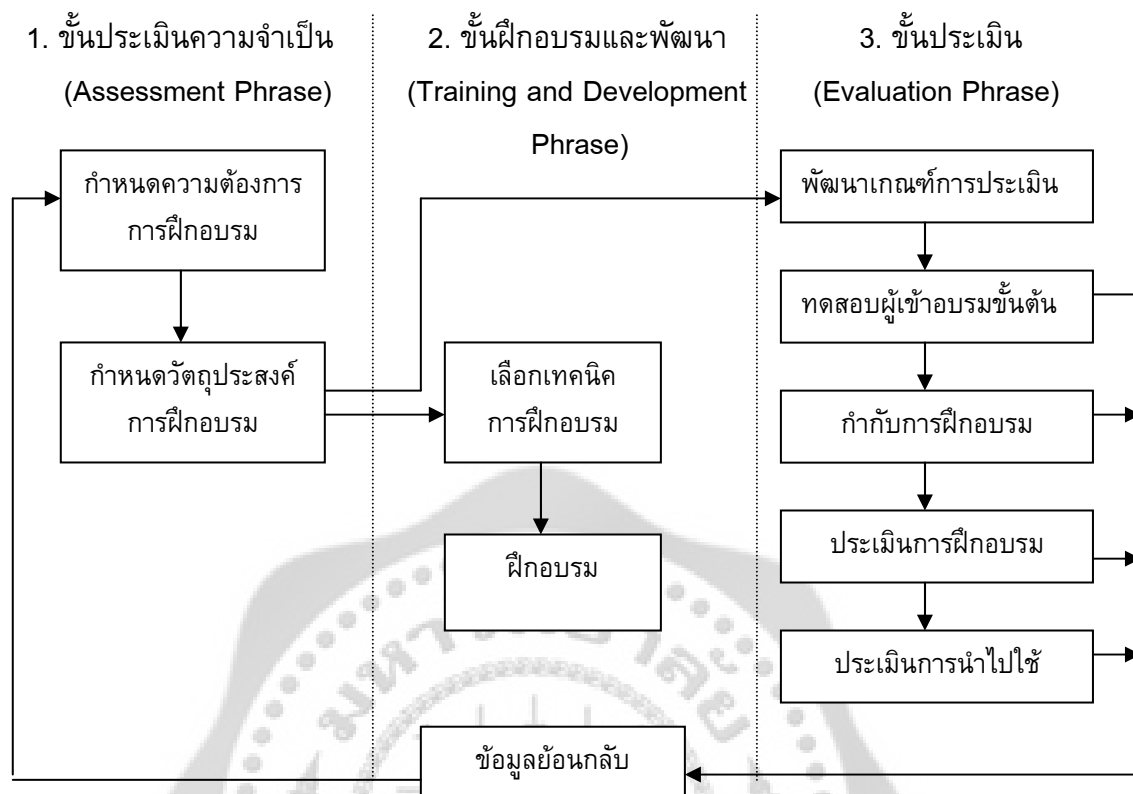
คาสซิโอ (Cascio, 1986: 212-246) กล่าวว่ากระบวนการรูปแบบการฝึกอบรมพัฒนาทั่วไป (General System Model of the Training and Development Process) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ ดังนี้

3.1 ขั้นประเมินความจำเป็น เพื่อกำหนดความต้องการในการเรียนการสอน และกำหนดวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม

3.2 ขั้นฝึกอบรมและพัฒนา เป็นขั้นที่มีการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาเลือกสื่อการฝึกอบรมและหลักการเรียนรู้ วางแผนดำเนินการฝึกอบรมให้สอดคล้องกัน

3.3 ขั้นประเมินผล เพื่อให้ได้ผลผลิตการฝึกอบรมที่ตรงกับความต้องการ ซึ่งต้องพัฒนาเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อใช้ในการตรวจสอบความรู้ขั้นต้นของผู้เข้ารับการอบรม กำกับกับการฝึกอบรม ประเมินการฝึกอบรม และประเมินการนำความรู้ไปใช้

ภาพประกอบ 11 รูปแบบการฝึกอบรมพัฒนาของคาสซีโอ

4. โมเดลฝึกอบรมของนัตเลอร์

นัตเลอร์ และนัตเลอร์ (Nadler and Nadler, 1994: 14-15) ได้เสนอรูปแบบการฝึกอบรมที่เรียกว่า The Critical Events Model รูปแบบนี้สามารถนำไปใช้กับกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมต่าง ๆ ได้อย่างยืดหยุ่น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของผู้นำไปจัดการฝึกอบรม ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 กำหนดความต้องการในการฝึกอบรมขององค์กร (Identify the Need of the Organization)

4.2 กำหนดงานเฉพาะที่ต้องปฏิบัติ (Specify Job Performance)

4.3 กำหนดความจำเป็นของผู้รับการฝึกอบรม (Identify Learner Needs)

4.4 พิจารณาวัตถุประสงค์การฝึกอบรม (Determine Objective)

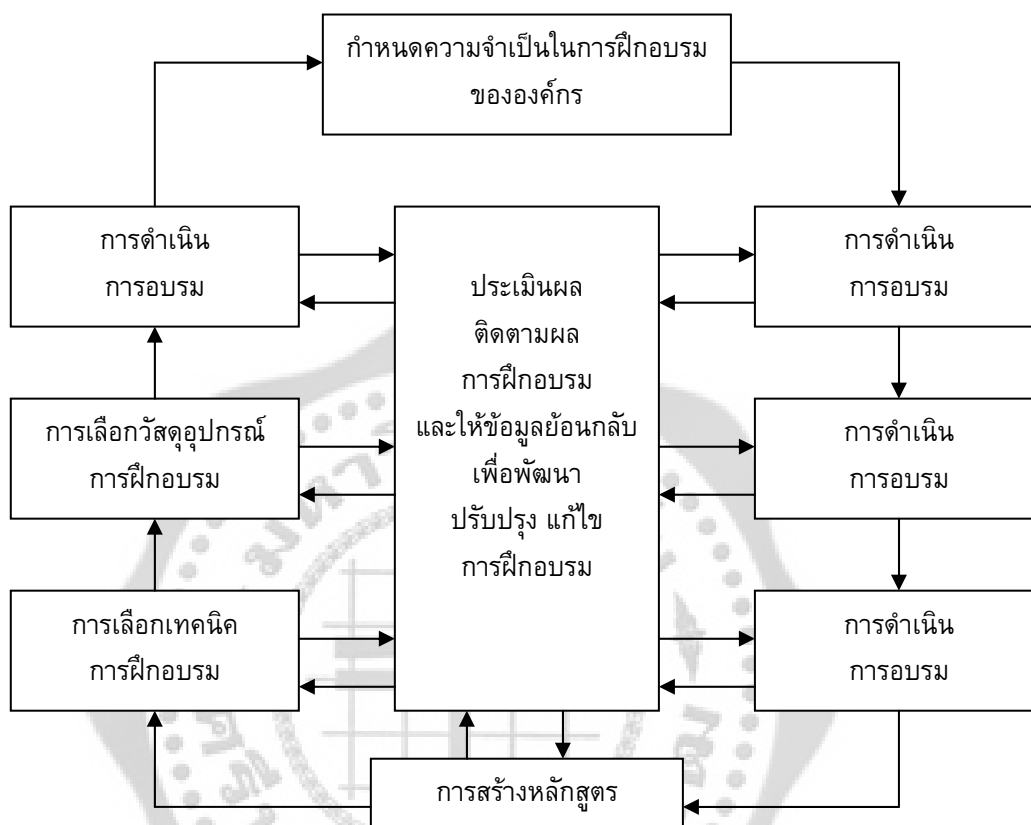
4.5 สร้างหลักสูตรฝึกอบรม (Build Curriculum)

4.6 เลือกเทคนิคการฝึกอบรม (Select Instructional Strategies)

4.7 เลือกอุปกรณ์หรือสื่อในการฝึกอบรม (Obtain Instructional Resources)

4.8 ดำเนินการฝึกอบรม (Conduct Training)

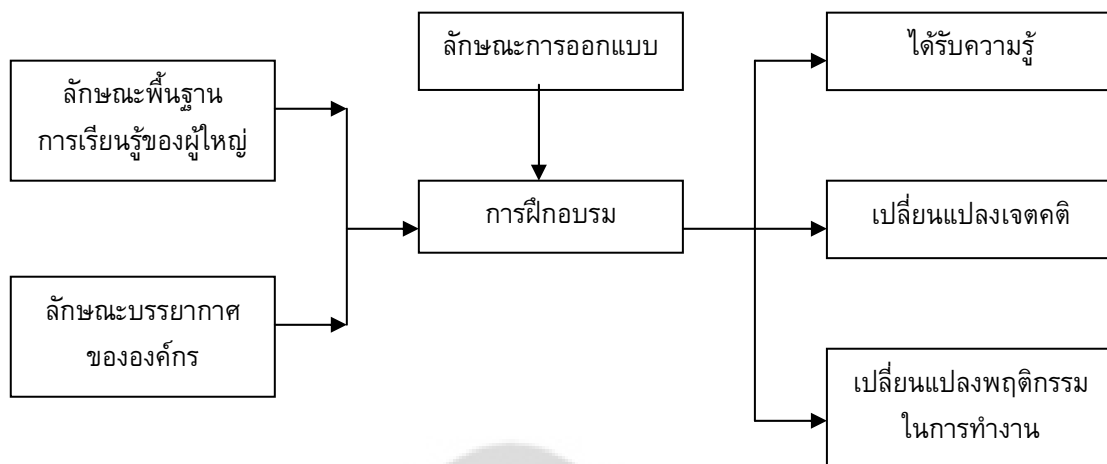
4.9 ประเมินและติดตามผลในการฝึกอบรม (Evaluation and Feedback)

ภาพประกอบ 12 แสดงรูปแบบการฝึกอบรมของนั้ดเลอร์

5. โมเดลการฝึกอบรมของริชชี

ริชชี (Richey. 1992: 26-27) ได้ออกแบบรูปแบบการฝึกอบรม โดยการเลือกองค์ประกอบการฝึกอบรมที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ คือ ความปรารถนาที่จะทดสอบรูปแบบตามแนวคิดที่ได้ออกแบบไว้ จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มาใช้เป็นแนวทางพื้นฐานในการออกแบบรูปแบบการฝึกอบรม จากความเชื่อที่ได้จากผลการวิจัยที่มีเป้าหมายโดยตรงจากการพัฒนาความก้าวหน้าทางทฤษฎี มาสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีพื้นฐานเดิมมาจากรูปแบบดั้งเดิม คือ การนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ ดังภาพประกอบ 13

ภาพประกอบ 13 แสดงรูปแบบการฝึกอบรมของริชชี

6. โมเดลการฝึกอบรมของชาง

ชาง (Chang, 1995: 15-16) ได้เสนอรูปแบบการฝึกอบรมประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน โดยให้ชื่อรูปแบบการฝึกอบรมนี้ว่า “The High-Impact Training Model” คือ

6.1 กำหนดความต้องการฝึกอบรม (Identify Training Needs) ตัดสินใจว่าจะทำการอบรมอย่างไรจึงจะปรับปรุงทักษะการปฏิบัติงาน และเป้าหมายที่เกิดจากการฝึกอบรม

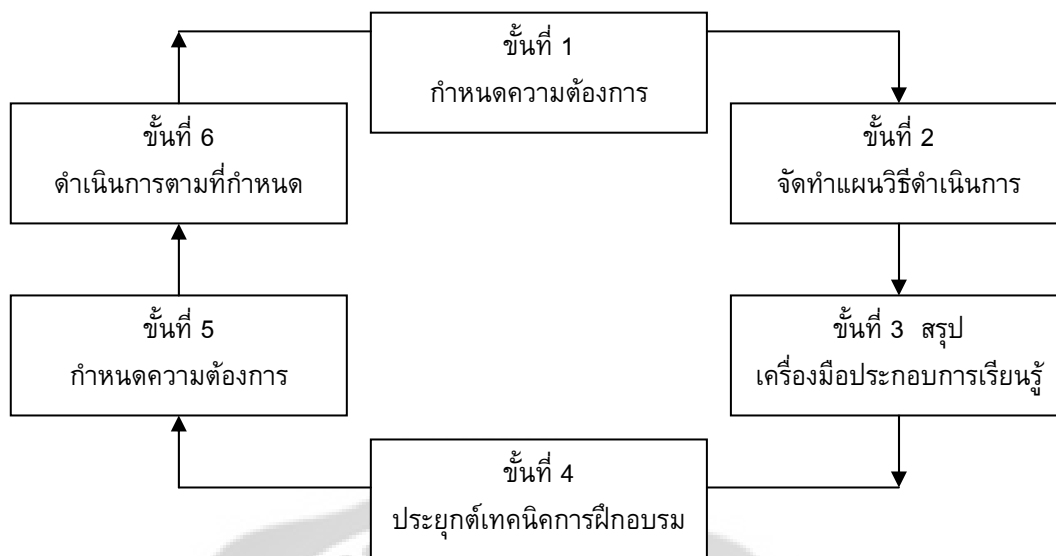
6.2 จัดทำแบบแผนวิธีดำเนินการ (May the Approach) เลือกวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสม จากวิธีการที่ดีที่สุดในการสนับสนุนผลการฝึกอบรมตามเป้าหมาย และการปรับปรุงทักษะการปฏิบัติงาน

6.3 สร้างเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ (Produce Learning Tools) สร้างเครื่องมือการฝึกอบรมทั้งหมด และส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในการฝึกอบรม เช่น วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ โสต เครื่องช่วยฝึกปฏิบัติงาน เป็นต้น

6.4 ประยุกต์เทคนิคการฝึกอบรม (Apply Training Techniques) ออกแบบการฝึกอบรมที่มั่นใจว่าจะประสบผลสำเร็จเมื่อสิ้นสุดกระบวนการ

6.5 คำนวณคะแนนที่ได้ (Calculate Measurable Results) ตรวจสอบสภาพการฝึกอบรม ความสำเร็จของกิจกรรมการฝึกอบรมในการเสริมสร้างทักษะปฏิบัติ ผลการติดต่อประสานงาน และออกแบบใหม่จากกระบวนการที่จำเป็นต้องใช้

6.6 ดำเนินการตามที่กำหนด (Track Ongoing Follow Through) ดำเนินการตามเทคนิคอย่างเชื่อมั่นว่าจะช่วยให้บุคคลและองค์กรสามารถนำไปใช้ได้อย่างมั่นใจ

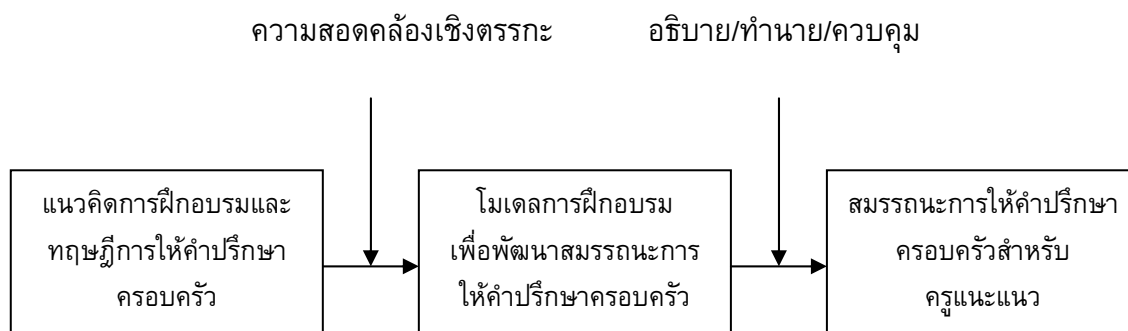

ภาพประกอบ 14 การแสดงรูปแบบการฝึกอบรมของชาว

จะเห็นได้ว่าการฝึกอบรม เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะเพื่อให้บุคคลสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกวิธีการอบรมมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาคอบครัว เนื่องด้วยการฝึกอบรมมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน 3 ด้านคือ ด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ หลังเสร็จสิ้นการอบรม ซึ่งสอดคล้องกับฮินเคิล (Hinkle, 1992: online) ที่กล่าวว่า การฝึกอบรมการให้คำปรึกษาคอบครัวให้แก่ผู้ให้คำปรึกษาในโรงเรียนได้มีความรู้ มีการฝึกการใช้เทคนิคและทักษะการให้คำปรึกษาคอบครัว จะช่วยให้ผู้ให้คำปรึกษามีความสามารถในการช่วยเหลือเด็กมากขึ้น

จากการศึกษาโมเดลและการสร้างโมเดล รวมทั้ง การฝึกอบรมและโมเดลการฝึกอบรม ผู้วิจัยจึงสร้างโมเดลขึ้นเพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ส่วนโมเดลการฝึกอบรม เป็นแบบจำลองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีและเทคนิคต่าง ๆ ซึ่งเป็นโมเดลเชิงปฏิบัติ (Practice Model) เพื่อทดลองใช้ว่านำไปสู่ผลของการพัฒนาหรือไม่

ผู้วิจัยจึงกำหนดโมเดลเชิงปฏิบัติของการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาคอบครัวสำหรับครูแนะแนว ดังภาพประกอบ 15

ภาพประกอบ 15 ความสัมพันธ์ระหว่างโมเดลเชิงปฏิบัติการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับอาจารย์แนะแนว

7 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบ

7.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบ

บุญชม ศรีสะอาด (2535: 178-179) กล่าวว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) หรือที่เรียกว่า การวิเคราะห์ตัวประกอบเป็นเทคนิคทางสถิติที่ใช้วิเคราะห์ผลการวัดโดยใช้เครื่องมือหรือเทคนิคหลายชุดหรือหลายด้าน (อาจใช้แบบทดสอบ แบบวัด แบบสำรวจ ฯลฯ อาจใช้ชุดเดียว แต่มีการจัดแยกเป็นหลายด้าน หรือหลายชุดก็ได้) ผลการวิเคราะห์จะช่วยให้ทราบว่าเครื่องมือหรือเทคนิคเหล่านั้นวัดในสิ่งเดียวกัน หรือที่เรียกว่าวัดองค์ประกอบร่วมกันหรือไม่ มีกี่องค์ประกอบ เครื่องมือหรือเทคนิคเหล่านั้นวัดแต่ละองค์ประกอบมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจะพิจารณาผลการวิเคราะห์แล้วใช้หลักเหตุผลระบุ (หรือกำหนดชื่อ) องค์ประกอบที่วัดนั้น ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบจะปรากฏค่าต่าง ๆ ที่สำคัญ คือสัดส่วนของความแปรปรวนแต่ละตัวที่อธิบายขององค์ประกอบ (Communality) ซึ่งเขียนแทนด้วย h^2 เป็นค่าความแปรปรวนที่แต่ละด้านแบ่งให้กับแต่ละองค์ประกอบ เป็นส่วนที่ชี้ถึงว่าแต่ละด้านวัดองค์ประกอบนั้นร่วมกับตัวแปรอื่นมากน้อยเพียงใด ค่าไอเกน (Eigen Value) เป็นผลรวมกำลังสองของสัมประสิทธิ์ขององค์ประกอบร่วมแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งต้องมีค่าไม่ต่ำกว่า 1 จึงจะถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ๆ ที่แท้จริง ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) เป็นค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่แต่ละด้านวัดในองค์ประกอบนั้น ผู้วิจัยอาจต้องการทราบว่าเครื่องมือหรือเทคนิคที่วัดในสิ่งต่าง ๆ จะเป็นเครื่องมือที่สร้างเองหรือขอใช้จากคนอื่นก็ตาม วัดอะไรร่วมกันบ้าง (มีองค์ประกอบอะไรบ้าง) หรือผู้วิจัยสร้างเครื่องมือวัดตามทฤษฎีหรือแนวคิดอย่างหนึ่ง ต้องการทราบว่าเมื่อนำไปใช้วัดจริงจะปรากฏผลตามทฤษฎีหรือแนวคิดนั้นหรือไม่ ก็จะนำเอาเครื่องมือหรือเทคนิคนั้นไปใช้วัดกับกลุ่มตัวอย่างของประชากรที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา แล้วนำเอาผลการวัดมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2534: 55-56) กล่าวว่า เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นเทคนิคหนึ่งที่ใช้ในการจัดกลุ่มตัวแปรต่างๆ โดยให้มีจำนวนกลุ่มน้อยกว่าจำนวนตัวแปร การที่ตัวแปรจะจัดกลุ่มกันได้ก็ต่อเมื่อตัวแปรเหล่านั้นจะต้องมีบางสิ่งบางอย่างร่วมกันหรือมีความร่วมกัน (Communalities) ซึ่งจะมากน้อยแตกต่างกันไปตามแต่ละตัวแปร การที่ตัวแปรต่างๆ เหล่านี้มีบางสิ่งบางอย่างร่วมกันในบางครั้งจึงเรียกว่ามีองค์ประกอบร่วมกัน (Common Factor) แต่ละตัวแปรจะมีความร่วมกันกับองค์ประกอบดังกล่าวมากบ้างน้อยบ้าง โดยแสดงออกมาในรูปค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของแต่ละตัวแปร เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบจะแยกองค์ประกอบร่วมเหล่านี้ออกมาจากตัวแปรทั้งหมด โดยหาองค์ประกอบร่วมหลักองค์ประกอบแรกเสียก่อน หลังจากนั้นจึงจะหาองค์ประกอบร่วมที่ยังคงมีหรืออยู่ในตัวแปรออกมาเป็นปัจจัยที่สอง ที่สาม และตามลำดับ จนได้จำนวนปัจจัยที่อธิบายการผันแปรของตัวแปรทั้งหมดได้อย่างครบถ้วน แต่ละองค์ประกอบที่ได้จะมีค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทุกตัวต่อองค์ประกอบนั้น ๆ บางตัวแปรจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหนึ่งองค์ประกอบมากกว่าอีกองค์ประกอบหนึ่ง ซึ่งดูได้จากค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรนั้น ๆ

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2537: 113) กล่าวว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่ช่วยให้นักวิจัยสร้างองค์ประกอบจากตัวแปรหลาย ๆ ตัวแปร โดยรวมกลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นองค์ประกอบเดียว และแต่ละองค์ประกอบคือตัวแปรแฝงซึ่งเป็นคุณลักษณะที่นักวิจัยต้องการศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เป็นชื่อทั่วไปที่ใช้เรียกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีวิธีการและเป้าหมายการวิเคราะห์ต่างกัน คือการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ หรือการวิเคราะห์สำรวจองค์ประกอบ (Exploratory Factor Analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน หรือการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบ (Confirmatory Factor Analysis) วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นวิธีใดต่างก็เป็นวิธีการที่เป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยทั้งสิ้น

บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์ (2545: 106) กล่าวว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นการจัดสมรรถนะหรือคุณลักษณะต่าง ๆ ทางจิตวิทยาที่วัดได้ให้เป็นหมวดหมู่ตามโครงสร้าง เพราะเป็นวิธีการทางสถิติที่สามารถตรวจชี้ลักษณะประจำทางจิตวิทยา เนื่องจากตัวแปรต่าง ๆ เมื่อนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะพบว่ามีความสัมพันธ์กันสูง หรือบางทีก็พบว่ามีความสัมพันธ์กันต่ำ ตัวแปรบางกลุ่มมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันสูง นั้นแสดงว่าตัวแปรเหล่านั้นวัดบางสิ่งบางอย่างที่เป็นองค์ประกอบร่วมกัน ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบแรกก่อนหมุนแกนจะเป็นค่าที่แสดงหลักฐานความเที่ยงตรงตามโครงสร้างได้

7.2 จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบ

อุทุมพร ทองอุไทย (2523: 15) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบ คือ

7.2.1 ช่วยให้การบรรยายเกี่ยวกับปริเขต (Domain) ที่ต้องการศึกษา

7.2.2 ช่วยตรวจสอบทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

7.2.3 ช่วยสร้างความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ (Functional Relations) ระหว่างตัวแปร

7.2.4 วิเคราะห์บุคคลหรือวัตถุและจัดให้เป็นประเภทต่าง ๆ

7.2.5 วิเคราะห์โครงสร้างเชิงตัวประกอบ (Factorial Structure) ของตัวแปรที่เป็นเกณฑ์และช่วยบ่งชี้ตัวแปรที่จะเป็นประโยชน์ในสมการถดถอยได้

7.2.6 เป็นการพิสูจน์ข้อค้นพบของผู้วิจัยกับผู้อื่นโดยใช้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างใหม่จากประชากรกลุ่มเดียวกัน

7.2.7 เป็นการลดจำนวนข้อมูลให้น้อยลงเพื่อให้ได้ลักษณะที่ร่วมกันที่ซ่อนอยู่

7.2.8 ในการทดสอบเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของแบบประเมิน

7.2.9 ช่วยในการสร้างแบบประเมินลักษณะต่าง ๆ

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบจะทำใน 2 ลักษณะ คือ เพื่อบรรยาย ค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เพื่อให้ได้สิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เหล่านี้ เรียกว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เพื่อพิสูจน์สนับสนุนตรวจสอบสมมติฐานหรือข้อค้นพบของผู้อื่น เรียกว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

7.3 ขั้นตอนในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ส.วาสนา ประवालพฤกษ์ (มปป. : 9) กล่าวถึงขั้นตอนในการวิเคราะห์องค์ประกอบ มีขั้นตอนอยู่ 5 ขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน หรือการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ดังนี้คือ

7.3.1 การเตรียมข้อมูล

7.3.2 การเตรียมเมทริกซ์สหสัมพันธ์หรือเมตริกความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วม

7.3.2 การสกัดองค์ประกอบขั้นต้น (Extraction of the Initial Factors)

7.3.4 วิธีการหมุนแกน (Method of Rotation)

7.3.5 การสร้างมาตราองค์ประกอบ (Factor Scale)

7.4 ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

อุทุมพร จามรมาน (2524: 269-270) กล่าวว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบกลุ่มตัวอย่างบางประเภทขึ้นอยู่กับผู้วิจัยว่า จะตัดสินใจเลือกวัดตัวแปรอะไรนั้น มีผลต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้มีผลต่อการคำนวณสหสัมพันธ์ เมื่อจำนวนกลุ่มตัวอย่างสูงขึ้น ความเชื่อมั่นของสหสัมพันธ์ก็ได้อัตราสูงขึ้นด้วย กลุ่มตัวอย่างขนาด 50 ให้ความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่เพียงพอ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่าง 1,000 ก็ให้ค่าเกินพอที่จะใช้วิเคราะห์องค์ประกอบ กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก ความคลาดเคลื่อนสุ่มของสหสัมพันธ์มีความเชื่อมั่นน้อย ถ้าเพิ่มขนาดของสหสัมพันธ์ในเมตริกนี้ก็จะเป็นผลทำให้ค่าความเชื่อมั่นร่วมกันสูงขึ้น และความแปรปรวนองค์ประกอบรวมมีค่ามากขึ้นด้วย ความแปรปรวนที่เพิ่มเข้าไปจะทำให้การวิเคราะห์เปลี่ยนรูป

7.5 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542: 128-169) กล่าวถึงขั้นตอนการวิเคราะห์มีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน คือ เพื่อตรวจสอบทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อสำรวจและระบุองค์ประกอบ และยังใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างตัวแปรใหม่ ปัจจุบันมีการใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันมากขึ้น เพราะการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันมีรูปแบบวิธีการวิเคราะห์ที่หลากหลาย และได้ผลการวิเคราะห์ไม่สอดคล้องกัน ซึ่งขั้นตอนในการวิเคราะห์ก็มีเช่นเดียวกันคือ การเตรียมเมทริกซ์สหสัมพันธ์ การสกัดองค์ประกอบขั้นต้น การหมุนแกน และการสร้างสเกลองค์ประกอบสำหรับการวิเคราะห์ยืนยันนอกจากจะมีการเตรียมข้อมูลแบบเดียวกับเชิงสำรวจแล้ว ยังต้องมีการกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดล และระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดลก่อนจะวิเคราะห์ ในขั้นการสกัดองค์ประกอบและการหมุนแกนเป็นการทำงานของคอมพิวเตอร์และในขั้นสุดท้ายคือการสร้างสเกลองค์ประกอบนั้นเป็นแบบเดียวกันกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ การกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดลและการระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดล สรุปได้ดังนี้

7.5.1 การกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดล ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลในโปรแกรม LISREL มี 4 แบบ คือ โมเดลการวัดองค์ประกอบเดียวคอนเจนเนอริก โมเดลการวัดพหุองค์ประกอบคอนเจนเนอริก โมเดลการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบ และโมเดลหลากหลายลักษณะหลายวิธีในการวิเคราะห์ต้องสร้างโมเดลนี้โดยมีทฤษฎีและหลักฐานการวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องสนับสนุน แล้วจึงนำโมเดลมากำหนดข้อมูลจำเพาะ เพื่อใส่เป็นข้อมูลในโปรแกรม LISREL ทำงานข้อมูลจำเพาะ ข้อมูลจำเพาะที่นักวิจัยต้องกำหนดตามโมเดลมีดังนี้

1) จำนวนองค์ประกอบรวม

2) ค่าของความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วม ระหว่างองค์ประกอบร่วม หรือค่าของสมาชิกในเมทริกซ์ PH ของโปรแกรมลิสเรล ถ้าต้องการองค์ประกอบที่เป็นอิสระต่อกัน ค่าความแปรปรวนระหว่างองค์ประกอบนั้นต้องเป็นศูนย์ ถ้าต้องการองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน จะต้องกำหนดค่าสมาชิกระหว่างองค์ประกอบคู่หนึ่งในเมทริกซ์ PH ให้เป็นพารามิเตอร์อิสระ ให้โปรแกรมลิสเรลประมาณค่า

3) เส้นทางแสดงอิทธิพลระหว่างองค์ประกอบร่วม K และตัวแปรสังเกตได้ X หรือค่าของสมาชิกในเมทริกซ์ LX ของโปรแกรมลิสเรล ถ้ามีโมเดลกำหนดค่าตัวแปร X1, X2, X3 ได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบร่วม K สมาชิกที่แทนสัมประสิทธิ์การถดถอยของ K บน X1, X2, X3 ต้องกำหนดเป็นพารามิเตอร์อิสระ ส่วนตัวแปร X4, X5 ที่ไม่ได้รับอิทธิพล จากองค์ประกอบร่วม K จะมีค่าพารามิเตอร์กำหนดเป็นศูนย์

4) ค่าของความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วม ระหว่างเทอมความคลาดเคลื่อนของตัวแปรสังเกตได้ X หรือ ค่าของสมาชิกในเมทริกซ์ TD ของโปรแกรม ลิสเรล ถ้านักวิจัยมีโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน กำหนดค่าความแปรปรวนของเทอมความคลาดเคลื่อนตัวแปร X1 ในเมทริกซ์ TD และค่าความแปรปรวนร่วมของเทอมความคลาดเคลื่อนตัวแปร X1 กับเทอมความคลาดเคลื่อนตัวแปรสังเกตได้ตัวอื่น ๆ เป็นศูนย์ทั้งหมด ในกรณีที่โมเดล การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ของนักวิจัยมีความคลาดเคลื่อนทั้งหมดเป็นอิสระต่อกัน นักวิจัยต้องกำหนดพารามิเตอร์นอกแนวทแยงของเมทริกซ์ TD เป็นศูนย์ทั้งหมดแต่ในเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ได้ผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นข้อนี้ และยอมให้เทอมความคลาดเคลื่อน มีความสัมพันธ์กันได้ โดยกำหนดให้พารามิเตอร์ความแปรปรวนร่วมระหว่างความคลาดเคลื่อนคู่หนึ่งเป็นพารามิเตอร์อิสระ

7.5.2 การระบุความเป็นได้ค่าเดียวของโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน มีวิธีการตรวจสอบว่าโมเดล ระบุได้ค่าเดียวหรือไม่นั้นสรุปได้ดังนี้

1) เงื่อนไขจำเป็นต้องระบุได้พอดี คือ เมื่อจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่ามีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับจำนวนสมาชิกในเมทริกซ์ ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วม

2) เงื่อนไขพอเพียงของการระบุได้พอดี โดยกฎทั่วๆ ไปคือ เมทริกซ์ PH ต้องเป็นเมทริกซ์สมมาตรและเป็นบวกแน่นอน เมทริกซ์ TD ต้องเป็นเมทริกซ์แนวทแยงและเมทริกซ์ LX ต้องมีค่าลำดับชั้นเท่ากับจำนวนองค์ประกอบลบด้วยหนึ่ง

3) เงื่อนไขจำเป็นและพอเพียงของการระบุได้พอดี ซึ่งได้แก่ การแสดงให้เห็นว่าการแก้สมการหาค่าพารามิเตอร์อิสระที่ไม่ทราบค่าโดยวิธีพีชคณิตสามารถทำได้และโจเรสคอก และซอร์บัม (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542: 154) ได้พัฒนาโปรแกรมลิสเรลให้คำนวณเมทริกซ์สารสนเทศสำหรับพารามิเตอร์ไว้ คือ ถ้าเมทริกซ์ดังกล่าวเป็นบวกแน่นอน แสดงว่า โมเดลระบุได้พอดี

8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาคอบครัว

เอ็ดเวิร์ด (Edward. 1997: 192) ได้ศึกษาวิจัยเรื่ององค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรม

อาเธอร์ และคนอื่นๆ (Arthur, et al. 2001: 30–48) ได้ทำการศึกษาสมรรถนะในการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรมของผู้ให้คำปรึกษา พบว่า สมรรถนะในการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย การตระหนักรู้ในตนเองเกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ทักษะในการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรม และการมีสัมพันธภาพในการให้คำปรึกษา

โฮลคอมบี้ (Holcomb. 2000: 83–97) ได้ศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะในการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้คำปรึกษาจำนวน 151 คนโดยทั้งหมดเป็นสมาชิกของสมาคมการให้คำปรึกษาของอเมริกา ผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า สมรรถนะการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบคือ การตระหนักรู้ ความรู้ การกำหนดข้อจำกัด การพัฒนาคุณลักษณะเกี่ยวกับเชื้อชาติ และทักษะในการให้คำปรึกษาพหุวัฒนธรรม

ไบเดล (Bidell. 2005: 267) ศึกษาแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาแก่กลุ่มที่มีความเปราะบางทางเพศ ได้แก่ กลุ่มเกย์ เลสเบียน และกลุ่มรักร่วมเพศ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดสมรรถนะผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งประกอบด้วยการวัดสมรรถนะใน 3 องค์ประกอบคือ ทักษะ ทักษะ และความรู้ ผลการศึกษพบว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรง .90 ความเชื่อมั่น .88 สามารถใช้เป็นเครื่องมือวัดสมรรถนะผู้ให้คำปรึกษาแก่กลุ่มเปราะบางทางเพศได้เป็นอย่างดี

8.2 งานวิจัยในประเทศ

พรรณี วิญญูกุล (2544: 107) ได้ศึกษาผลของการฝึกการให้คำปรึกษาที่มีต่อความสามารถในการให้คำปรึกษาของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ พยาบาลวิชาชีพที่ยังไม่เคยผ่านการอบรมการให้คำปรึกษาที่มีความสามารถในการให้คำปรึกษา จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบประเมินความสามารถในการให้คำปรึกษา และโปรแกรมการฝึกให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการให้คำปรึกษา กลุ่มตัวอย่างได้รับการฝึกการให้คำปรึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า พยาบาลวิชาชีพมีความสามารถในการให้คำปรึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพชรสุดา เพชรใส (2547: 158-160) ได้ศึกษาและพัฒนาสมรรถภาพในการให้คำปรึกษาสำหรับครูแนะแนว กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ไม่มีวุฒิทางการแนะแนวและจิตวิทยาการให้คำปรึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มตัวอย่างแรกที่ใช้ในการศึกษาสมรรถภาพในการให้คำปรึกษาเป็นครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ไม่มีวุฒิทางการแนะแนวและจิตวิทยาการให้คำปรึกษา 152 คน กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่สองเป็นครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ไม่มีวุฒิทางการแนะแนวและจิตวิทยาการให้คำปรึกษา ที่มีสมรรถภาพในการให้คำปรึกษาตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 14 คน ที่เข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาสมรรถภาพในการให้คำปรึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ สมรรถภาพในการให้คำปรึกษาประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ คุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษา เจตคติต่อการให้คำปรึกษา ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา และทักษะในการให้คำปรึกษา ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ไม่มีวุฒิทางการแนะแนวและจิตวิทยาการให้คำปรึกษา จำนวน 152 คน มีสมรรถภาพในการให้คำปรึกษาโดยรวมอยู่ในระดับน้อย สมรรถภาพในการให้คำปรึกษาด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษา และความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนสมรรถภาพในการให้คำปรึกษาด้านคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษา และด้านทักษะในการให้คำปรึกษาอยู่ในระดับน้อย หลังจากการได้รับการพัฒนาสมรรถภาพในการให้คำปรึกษาตามโปรแกรมการพัฒนาสมรรถภาพในการให้คำปรึกษา ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ไม่มีวุฒิทางการแนะแนวและจิตวิทยาการให้คำปรึกษา จำนวน 14 คน มีสมรรถภาพในการให้คำปรึกษาโดยรวมและรายด้านเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวและการสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ การดำเนินการวิจัยเป็นไปในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
  - 2.1 แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
  - 2.2 การสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
  - 3.1 การศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว
  - 3.2 การพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยใช้โมเดลการฝึกอบรม
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น

1. การกำหนดประชากรในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว คือ ครูแนะแนว โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 282 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ใน 10 จังหวัดของภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ กำแพงเพชร ชัยนาท ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ อุทัยธานี ซึ่งมีโรงเรียนจำนวน 282 โรงเรียน และมีครูแนะแนว จำนวน 846 คน

2. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว คือ ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ใน 10 จังหวัดของภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ กำแพงเพชร

ชัยนาท ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ ซึ่งได้มาจากสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยมีจังหวัดเป็นชั้นจากประชากร และได้รับแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวกลับคืนมา 424 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 75.17 ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 การสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครู
แนะแนว

จังหวัด	จำนวนโรงเรียน	จำนวน ครูแนะแนว (คน)	จำนวน กลุ่มตัวอย่าง (คน)	จำนวน กลุ่มตัวอย่าง ที่ ตอบแบบวัด (คน)
กำแพงเพชร	32	96	64	50
ชัยนาท	14	36	28	21
ตาก	19	51	38	22
นครสวรรค์	38	121	76	55
พิจิตร	31	95	62	49
พิษณุโลก	41	128	82	66
เพชรบูรณ์	40	124	80	59
สุโขทัย	28	84	56	45
อุตรดิตถ์	19	54	38	26
อุทัยธานี	21	57	42	31
รวม	282	846	564	424

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว (จากข้อ 2.1) โดยเป็นครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 15 คน หลังจากนั้น ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ มีครูแนะแนวที่มีความสมัครใจเข้ารับการอบรมจำนวน 12 คน และสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองเข้ารับการอบรมจำนวน 8 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
2. โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

การดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ครูแนะแนวแบบเชิงลึก จำนวน 10 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ สภาพปัญหาครอบครัวที่พบในโรงเรียน วิธีการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาครอบครัว ความต้องการพัฒนาตนให้มีความรู้ความสามารถในการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิแบบเชิงลึก จำนวน 5 ท่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ที่เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลยืนยันสามารถเป็นองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อใช้ในการสร้างแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นที่ 4 เขียนนิยามศัพท์เฉพาะ และองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวที่สรุปสังเคราะห์จากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกดังนี้

องค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 3 องค์ประกอบคือ

1. ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
2. เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว
3. ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นที่ 5 ดำเนินการสร้างแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามนิยาม ศัพท์เฉพาะ ได้ข้อคำถามทั้งหมด 36 ข้อ ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว จำนวน 7 ข้อ
2. เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว จำนวน 14 ข้อ
3. ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว จำนวน 15 ข้อ

ขั้นที่ 6 นำแบบวัดที่สร้างขึ้นจำนวน 36 ข้อ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน (ภาคผนวก ก) เป็นผู้พิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามในแต่ละด้านเป็นรายข้อ และให้คะแนนความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบวัดที่สร้างขึ้น โดยผู้วิจัยกำหนดระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อความนั้นเป็นตัวบ่งชี้สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นเป็นตัวบ่งชี้สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อความนั้นไม่ใช่อะไรบ่งชี้สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence : IOC) ระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ มีค่า IOC เท่ากับ .80 – 1.00 จากนั้น ผู้วิจัยได้ปรับปรุงข้อคำถามที่มีคะแนน IOC เท่ากับ .80 ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นที่ 7 นำแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว จำนวน 36 ข้อ ไปทดลองใช้กับครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 5 จังหวัด ได้แก่ กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย จำนวน 100 คน ได้รับแบบวัดกลับคืนมา 83 ฉบับ ผู้วิจัยนำแบบวัดที่ได้รับคืนจากครูแนะแนวจำนวน 83 คน มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบวัด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient : α) ของครอนบาค (Cronbach) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาทั้งฉบับซึ่งมีจำนวน 36 ข้อ มีค่าเท่ากับ .899 และมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาในแต่ละด้านและจำนวนข้อในแต่ละด้าน ดังนี้ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว จำนวน 7 ข้อ ค่าอัลฟาเท่ากับ .874 เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว จำนวน 14 ข้อ ค่าอัลฟาเท่ากับ .902 ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว จำนวน 15 ข้อ ค่าอัลฟาเท่ากับ .806

ขั้นที่ 8 นำแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ที่ได้หาค่าความเชื่อมั่นแล้วนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

ตัวอย่างแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาคอบครัว

1. ตัวอย่างแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาคอบครัว

คำถาม

1. คอบครัว หมายถึงอะไร.....
2. คอบครัวมีความสำคัญอย่างไร.....
3. การให้คำปรึกษาคอบครัว หมายถึงอะไร.....
4. การให้คำปรึกษาคอบครัว มีวัตถุประสงค์อะไร.....

เกณฑ์การให้คะแนน คะแนนเต็ม 3 คะแนน

- 3 คะแนน เมื่อสามารถตอบได้ถูกต้องตามคำเฉลยทั้งหมด
- 2 คะแนน เมื่อสามารถตอบได้ถูกต้องสองในสามของคำเฉลยทั้งหมด
- 1 คะแนน เมื่อสามารถตอบได้ถูกต้องหนึ่งในสามของคำเฉลยทั้งหมด
- 0 คะแนน เมื่อไม่สามารถตอบได้ถูกต้องตามคำเฉลยหรือไม่ตอบคำถาม

เกณฑ์การแปลผลคะแนน

ค่าเฉลี่ย	การแปลผล
2.26 - 3.00	มีความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาคอบครัวมากที่สุด
1.51 - 2.25	มีความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาคอบครัวมาก
0.76 - 1.50	มีความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาคอบครัวน้อย
0.00 - 0.75	มีความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาคอบครัวน้อยที่สุด

2. ตัวอย่างแบบวัดเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว

ข้อความ	จริงที่สุด	จริง	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ไม่จริงเลย
1. ข้าพเจ้าคิดว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นวิธีการหนึ่งในการช่วยเหลือเมื่อสมาชิกครอบครัวประสบปัญหา				
2. ข้าพเจ้าคิดว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ที่จะช่วยให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันแก้ไขปัญหา				
3. ข้าพเจ้าคิดว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวมีประโยชน์ที่จะช่วยให้สมาชิกครอบครัวมีความเข้าใจกันและกันได้ดียิ่งขึ้น				
4. ข้าพเจ้าคิดว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวมีคุณค่าสามารถนำไปใช้ช่วยเหลือครอบครัวได้				
5. ข้าพเจ้าคิดว่าการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้วยการให้คำปรึกษาครอบครัว เป็นการช่วยเหลืออย่างยั่งยืน				
6. ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจที่สามารถช่วยเหลือให้สมาชิกครอบครัวเข้าใจกันได้				

เกณฑ์การให้คะแนน

3 คะแนน หมายถึง จริงที่สุด

2 คะแนน หมายถึง จริง

1 คะแนน หมายถึง จริงบ้างไม่จริงบ้าง

0 คะแนน หมายถึง ไม่จริงเลย

เกณฑ์การแปลผลคะแนน

ค่าเฉลี่ย

การแปลผล

2.26 - 3.00 มีเจตคติที่ดีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวมากที่สุด

1.51 - 2.25 มีเจตคติที่ดีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวมาก

0.76 - 1.50 มีเจตคติที่ดีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวน้อย

0.00 - 0.75 มีเจตคติที่ดีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวน้อยที่สุด

3. ตัวอย่างแบบวัดทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

3.1 เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค

สถานการณ์

นักเรียนหญิงอายุ 15 ปี มีผลการเรียนดี เข้ามาพบท่านด้วยสีหน้าไม่สบายใจและพูดด้วยน้ำเสียงท้อแท้

ผู้รับคำปรึกษา : หนูไม่อยากเรียนหนังสือต่อแล้วค่ะอาจารย์ ที่บ้านหนูมีแต่เรื่องไม่สบายใจ

ท่านจะพูด และ/หรือแสดงท่าทางกับผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

.....

.....

.....

3.2 ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

สถานการณ์

ผู้รับคำปรึกษา : “หนูคิดว่า แม่ไม่รักหนู รักแต่พี่ชาย ”

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

.....

.....

.....

เกณฑ์การให้คะแนน

0 คะแนน	เมื่อกล่าวตอบด้วยคำพูดที่มีลักษณะต่อไปนี้ ลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือ คำตอบที่เป็นคำถาม คำตอบที่แสดงในเชิงปฏิเสธ ไม่เกี่ยวข้องกับที่ผู้รับคำปรึกษาพูด ไม่แสดงความเข้าใจ ไม่ยอมรับนับถือผู้รับคำปรึกษา สร้างความสะเทือนใจให้แก่ผู้รับคำปรึกษา การผูกขาดการสนทนา ไม่ยอมรับฟัง สื่อสารที่แสดงให้เห็นว่าผู้รับคำปรึกษาไร้ความสามารถ แสดงท่าทางไม่ใส่ใจ ไม่สบตา สีหน้าเฉยเมย
1 คะแนน	เมื่อกล่าวตอบด้วยคำพูดที่มีลักษณะต่อไปนี้ ลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือ คำตอบที่แสดงว่ามุ่งสนใจเนื้อหา ไม่สนใจความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษา ไม่แสดงความเข้าใจ แสดงความเป็นกลางๆ มากเกินไป ให้คำแนะนำบ้าง แสดงท่าทางสบตา ใบหน้าเฉยเมย

- 2 คะแนน เมื่อกล่าวตอบด้วยคำพูดที่มีลักษณะต่อไปนี้ ลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือ คำตอบที่แสดงความสนใจ เข้าใจ สะท้อนความรู้สึกผู้รับคำปรึกษา สะท้อนเนื้อหาที่เกี่ยวกับความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษา ให้คำแนะนำบ้าง แสดงท่าทางใส่ใจ ยิ้มแย้ม สบตา ให้เห็นว่าผู้ให้คำปรึกษาเต็มใจให้ความช่วยเหลือ
- 3 คะแนน เมื่อกล่าวตอบด้วยคำพูดที่มีลักษณะต่อไปนี้ ลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือ คำตอบที่แสดงความเข้าใจ ยอมรับ สะท้อนความรู้สึก และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาอย่างถูกต้อง สามารถเลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้รับคำปรึกษา มีการแนะแนวทางในการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับปัญหาและตรงกับเป้าหมายของผู้รับคำปรึกษา สนับสนุนให้สมาชิกครอบครัวมีการสื่อสาร มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง และให้สมาชิกครอบครัวได้ร่วมกันแก้ปัญหา สามารถปรับเปลี่ยนแนวคิดมุมมองใหม่ ทำให้ครอบครัวสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น แสดงท่าทางใส่ใจ ยิ้มแย้ม สบตา พยักหน้าตอบรับ

เกณฑ์การแปลผลคะแนน

ค่าเฉลี่ย	การแปลผล
2.26 - 3.00	มีทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวมากที่สุด
2.25 - 1.51	มีทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวมาก
0.76 - 1.50	มีทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวน้อย
0.00 - 0.75	มีทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวน้อยที่สุด

2. การสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดการฝึกอบรม แนวคิดทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของการฝึกอบรมและทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎีทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับแนวคิดการฝึกอบรม ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อนำมาบูรณาการใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นที่ 2 สร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยดำเนินการดังนี้ (รายละเอียดดังภาคผนวก ง.)

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการฝึกอบรม ผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมเพื่อให้ครูแนะแนวมีสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ดังนี้

1.1 ด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมให้ครูแนะแนวสามารถบอก อธิบาย ความหมาย เป้าหมาย ขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว แนวคิดและทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.2 ด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมให้ครูแนะแนวสามารถบอกความรู้สึก แสดงออกถึงความสนใจ ฟังพอใจ เห็นคุณค่า และต้องการเข้ารับการอบรมการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.3 ด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท โดยลงมือปฏิบัติตามเทคนิคการให้คำปรึกษา จุลภาค และเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว

2. การกำหนดเนื้อหาในการฝึกอบรม ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาสาระที่จะใช้ในการฝึกอบรม พร้อมทั้งกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยกำหนดเนื้อหา แบ่งเป็น 3 ด้านคือ

2.1 ด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ประกอบด้วย

2.1.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว

2.1.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

2.2 ด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว ประกอบด้วย

2.2.1 เจตคติด้านความคิด

2.2.2 เจตคติด้านความรู้สึก

2.2.3 เจตคติด้านพฤติกรรม

2.3 ด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว ประกอบด้วย

2.3.1 เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค

2.3.2 เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว

3. การกำหนดเทคนิคที่ใช้ในการฝึกอบรม ผู้วิจัยกำหนดเทคนิคที่นำมาใช้ในการฝึกอบรม โดยให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม ดังนี้

3.1 การบรรยาย (The Lecture) เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยพูด นำเสนอ อธิบาย หรือบรรยายข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ครูแนะแนวมีความเข้าใจสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ตามวัตถุประสงค์

3.2 การอภิปราย (The Discussion) เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยให้ครูแนะแนว สนทนาแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นที่กำหนดไว้ เพื่อพิจารณาหาคำตอบ แนวทาง ข้อเสนอแนะในประเด็นที่กำหนดไว้

3.2 การสาธิต (The Demonstration) เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยปฏิบัติใช้ทักษะหรือ การปฏิบัติขั้นตอนให้เห็นจริง หลังจากนั้นให้สาธิตย้อนกลับ โดยต้องการให้ครูแนะแนว สามารถปฏิบัติได้

3.3 การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยให้ครูแนะแนว ได้แสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่ได้กำหนดไว้ โดยให้ครูแนะแนวฝึกทักษะตามขั้นตอนและ ตามบทบาทที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

3.4 การสอน (Coaching) เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยสอนตัวต่อตัวให้กับครูแนะแนว ในระหว่างการฝึกอบรม เป็นวิธีที่ใช้เพื่อแก้ไขความเสียหายและเพื่อพัฒนาระหว่างการเรียนรู้ เมื่อครูแนะแนวปฏิบัติไม่ถูกต้อง

3.5 การวิเคราะห์กรณีศึกษา (Case Study Analysis) เป็นวิธีการที่ผู้วิจัย กำหนดกรณีใดกรณีหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่เป็นจริง หรือเสมือนจริง และให้ครูแนะแนวมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์กรณีศึกษา

3.6 การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feed Back) เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยและครูแนะแนว วิจารณ์หรือติชม อย่างจริงใจ ตรงไปตรงมา แก่ครูแนะแนวคนอื่นในการทำกิจกรรมระหว่างการ ฝึกอบรม

3.7 การฝึกปฏิบัติ (Practice) เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวได้ลงมือ ปฏิบัติตามขั้นตอนการให้คำปรึกษาครบถ้วน โดยการฝึกใช้เทคนิคต่าง ๆ ของการให้ คำปรึกษาจุลภาค และเทคนิคการให้คำปรึกษาครบถ้วน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา

4. การดำเนินการฝึกอบรม ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการอบรม 5 วัน ระหว่าง เวลา 8.30 – 16.30 น รวมระยะเวลาในการอบรมทั้งสิ้น 35 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยกำหนด แผนการอบรม ดังนี้

4.1 ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม

ครั้งที่ 1 การปฐมนิเทศ ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพกับครูแนะแนวที่เข้าร่วมการฝึกอบรม เพื่อให้เกิดความอบอุ่น ไว้วางใจ ยอมรับ มีการปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบคอบ บทบาทของครูแนะแนวในการเข้ารับการฝึกอบรม บทบาทของผู้วิจัยในฐานะวิทยากร ระยะเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการฝึกอบรม โดยใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย

4.2 ขั้นดำเนินการฝึกอบรม

การพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษารอบคอบ

ครั้งที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกรอบคอบ กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนบอก อธิบาย ความหมายและความสำคัญของกรอบคอบได้ ใช้เทคนิคการฝึกอบรม คือ การบรรยาย การอภิปราย

ครั้งที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษารอบคอบ กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนบอก อธิบาย ความหมาย วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการให้คำปรึกษารอบคอบได้ ใช้เทคนิคการฝึกอบรม คือ การบรรยาย การสาธิต

ครั้งที่ 4 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษารอบคอบ กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนบอก อธิบายแนวคิดและเทคนิคสำคัญของแต่ละทฤษฎี 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบคอบที่เน้นระบบกรอบคอบ ทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบคอบที่เน้นโครงสร้างของกรอบคอบ และทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบคอบที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การสาธิต การอภิปราย

การพัฒนาเจตคติต่อการให้คำปรึกษารอบคอบ

ครั้งที่ 5 เจตคติต่อการให้คำปรึกษารอบคอบ กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนบอกถึงความคิด ความรู้สึก และปฏิกิริยาแสดงออกถึงความสนใจ ฟังพอใจ เห็นคุณค่าของการให้คำปรึกษารอบคอบ มีแนวโน้มพฤติกรรมที่จะกระทำตามความคิดความรู้สึก ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การวิเคราะห์กรณีศึกษา การอภิปราย การบรรยาย

การพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษารอบคอบ

ครั้งที่ 6 เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค เป็นเทคนิคพื้นฐานที่ใช้ตลอดระยะเวลาที่ทำให้การให้คำปรึกษารอบคอบดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนวล้อสสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติตามเทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค ได้แก่ การฟัง การถาม การสะท้อนความรู้สึก การให้กำลังใจ การตีความและการสรุปความ ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

ครั้งที่ 7 เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การสัมภาษณ์” เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติตามเทคนิคการสัมภาษณ์ โดยฝึกให้พูดคุยกับผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัว เพื่อประเมินครอบครัวเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความผูกพันกับสมาชิกครอบครัว ความสามารถในการแยกตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง ความสามารถในการจัดการกับความวิตกกังวล หรือการตัดขาดทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

ครั้งที่ 8 เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเข้าร่วม” เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติตามเทคนิคการเข้าร่วม โดยฝึกให้สร้างสัมพันธภาพกับผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวทราบว่าครูแนะแนวรับรู้ เข้าใจปัญหา ยอมรับรูปแบบความสัมพันธ์ของครอบครัว เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ และยอมรับครูแนะแนวให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกครอบครัว ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน สำหรับการฝึกใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ

1) การติดตามร่องรอย ฝึกให้ครูแนะแนวรับฟังเรื่องราวต่างๆ จากการสนทนา สื่อสารของสมาชิกในครอบครัว โดยไม่มีการตัดสินเนื้อหาสาระที่ครอบครัวเล่าให้ฟังว่าดีหรือไม่ดีถูกหรือผิด

2) การเลียนแบบ ฝึกให้ครูแนะแนวพูดหรือแสดง ท่าทาง น้ำเสียง จังหวะ และแบบการสื่อสารคล้ายคลึงกับผู้รับคำปรึกษา เพื่อสื่อให้ผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัว ได้รู้จักไว้วางใจ สบายใจ และช่วยให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3) การยืนยัน ฝึกให้ครูแนะแนวแสดงออกด้วยคำพูดและการกระทำให้ผู้รับคำปรึกษาเห็นว่า ครูแนะแนวเข้าใจความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกแต่ละคน และให้การสนับสนุนยืนยันถึงความสามารถ ศักยภาพ และข้อดีของแต่ละคน เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัวมีพลังที่จะปรับเปลี่ยนตัวเอง และดำรงไว้เพื่อความสุขของครอบครัว

4) การเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัว เพื่อให้มีการปรองดองกัน (Accommodating) มากขึ้น โดยครูแนะแนวจะเข้าร่วมรับฟังปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดทั้งรับรู้ความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัว พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนได้แสดงความคิด ความรู้สึก เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และ

ผู้รับคำปรึกษาจะสะท้อนความรู้สึก ให้กำลังใจสนับสนุน ชมเชยผลการกระทำของสมาชิกแต่ละคนที่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้

ครั้งที่ 9 เทคนิคการให้คำปรึกษารอบครัว “การทำแผนที่ครอบครัว” เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติตามเทคนิคการทำแผนที่ครอบครัว โดยฝึกให้สร้างแผนผังที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก โครงสร้างของครอบครัว เพื่อประกอบการพิจารณาว่าระบบย่อยในครอบครัวที่ส่งผลให้เกิดปัญหาในปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้ครูแนะแนวเข้าใจและพิจารณาแนวทางที่จะให้ความช่วยเหลือครอบครัว ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การสอน

ครั้งที่ 10 เทคนิคการให้คำปรึกษารอบครัว “การวาดภาพครอบครัว” เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติตามเทคนิคการวาดภาพครอบครัว โดยฝึกให้วาดภาพครอบครัวตามคิดของตนเองและฝึกใช้คำสั่งให้ผู้รับคำปรึกษาวาดภาพครอบครัวของตนเอง เพื่อประเมินความรู้สึกของตนเองที่มีต่อครอบครัว เพื่อศึกษาความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ที่จะช่วยให้เข้าใจปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ของผู้รับคำปรึกษา ตลอดจนเจตคติของผู้รับคำปรึกษา ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การสอน

ครั้งที่ 11 เทคนิคการให้คำปรึกษารอบครัว “การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์” เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติตามเทคนิคการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ โดยฝึกให้ช่วยให้บุคคลที่ยังคงเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และบุคคลอีกสองคนในวงสามเหลี่ยมสัมพันธ์นั้น โดยไม่เข้าข้างคนใดคนหนึ่ง แม้กระทั่งตนเอง และให้สามารถตอบโต้ปัญหาทางอารมณ์ได้อย่างเป็นกลางที่สุด โดยแยกตนเองออกจากปัญหาทางอารมณ์นั้นด้วยเหตุผล ระวังไม่ให้เกิดการเผชิญหน้ากันทางอารมณ์ ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

ครั้งที่ 12 เทคนิคการให้คำปรึกษารอบครัว “ท่าทีการสื่อสาร” เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษารอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติตามเทคนิคท่าทีการสื่อสาร โดยฝึกครูแนะแนวช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัว ได้ตระหนักรู้หรือรับรู้ถึงความสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และเรียนรู้ที่จะสื่อสาร โดยใช้คำพูด ท่าทาง น้ำเสียง ตลอดจนทั้งความรู้สึกให้สอดคล้องกลมกลืนกัน ซึ่งจะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกใน

ครอบครั้ว ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

ครั้งที่ 13 เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครั้ว “การเผชิญหน้า” และ “การมองภาพใหม่” กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติตามเทคนิคต่าง ๆ ดังนี้

1) การเผชิญหน้า เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครั้วที่เน้นระบบครอบครั้ว กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติตามเทคนิคการเผชิญหน้า โดยฝึกครูแนะแนวช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเผชิญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาสามารถแยกแยะความคิด ความรู้สึก ใช้สติ มีเหตุผลเห็นอารมณ์ และมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่คอยแต่จะพึ่งพาคนอื่น จนคิดอะไร ทำอะไร หรือตัดสินใจด้วยตัวเองไม่ได้ ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

2) การมองภาพใหม่ เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครั้วที่เน้นโครงสร้างของครอบครั้ว กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติตามเทคนิคการมองภาพใหม่ โดยฝึกครูแนะแนวช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครั้วมองสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในภาพที่แตกต่างไปจากเดิม ด้วยวิธีการให้สมาชิกเปลี่ยนความคิดใหม่ หรือมองในแง่มุมใหม่ หรือเปลี่ยนการมองใหม่ เปลี่ยนสิ่งที่คิดสิ่งที่รับรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจเหตุการณ์นั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

ครั้งที่ 14 การยุติการให้คำปรึกษา กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติตามเทคนิคการยุติการให้คำปรึกษา โดยฝึกให้สรุปผลของการให้คำปรึกษา อภิปรายถึงเป้าหมายระยะยาว และหนทางที่จะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาที่เคยเกิดขึ้นกลับคืนมาอีกในอนาคต รวมทั้งการติดตามผลเป็นระยะหลังสิ้นสุดการให้คำปรึกษา ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

ครั้งที่ 15 การฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครั้ว กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครั้วตามขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครั้ว โดยสามารถเลือกใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาคและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครั้วได้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

ครั้งที่ 16 การฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัวแก่ครอบครัว กำหนดจุดมุ่งหมายให้ครูแนะแนวสื่อสาร แสดงบทบาท ลงมือปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัวตามขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัวกับครอบครัวจริง ณ ห้องปฏิบัติการทางจิตวิทยา โดยเลือกใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาคและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวได้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาครอบครัว ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การฝึกปฏิบัติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ

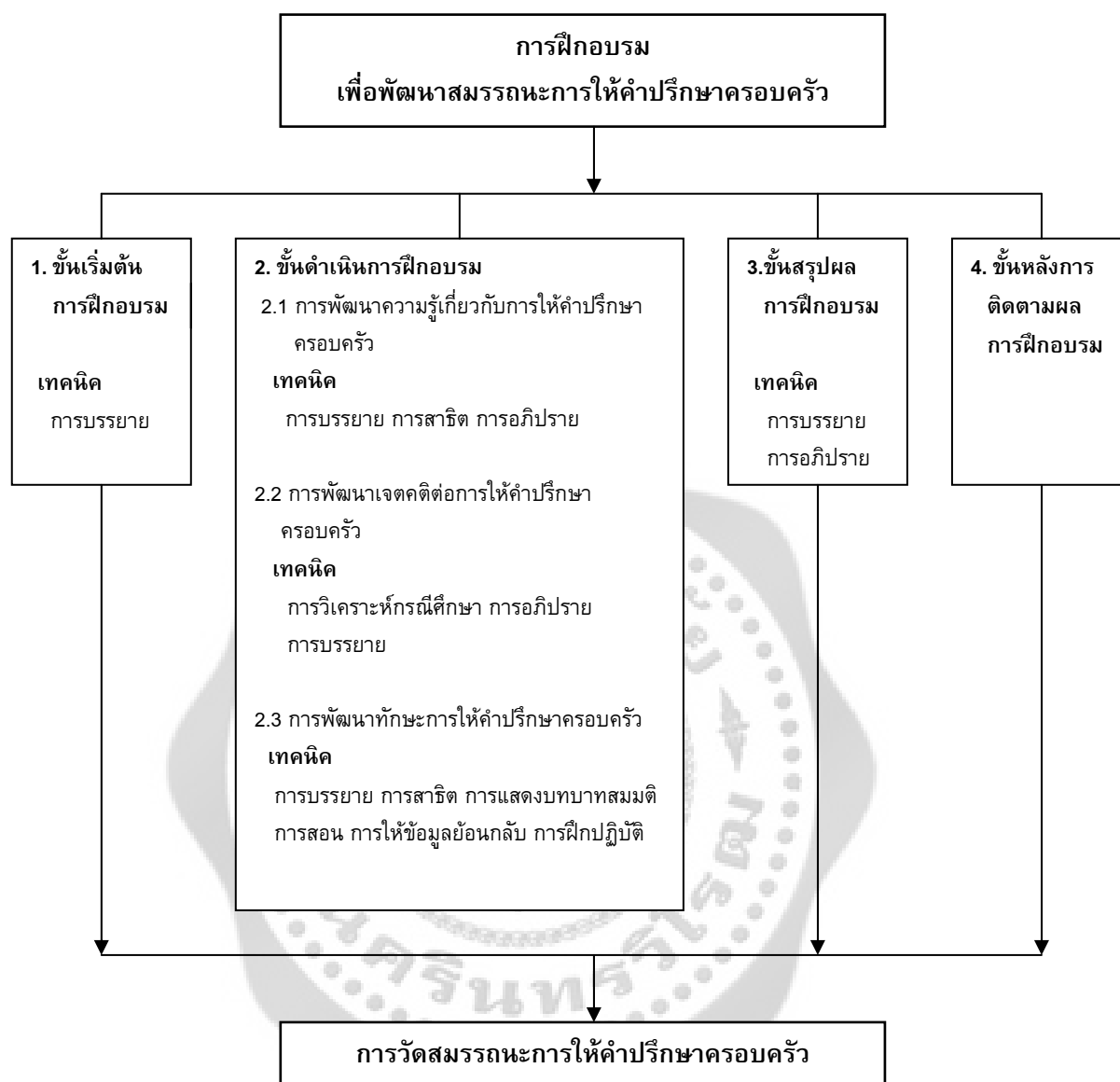
4.3 ขั้นสรุปผลการฝึกอบรม

ครั้งที่ 17 การปัจฉินิเทศ ผู้วิจัยดำเนินการใน 2 ลักษณะดังนี้

1. การประเมินผลและสรุปผลการฝึกอบรม ผู้วิจัยให้ครูแนะแนว ประเมินผลการอบรม โดยใช้การสัมภาษณ์ และให้ร่วมกันอภิปรายแสดงความรู้สึก สรุปผลที่ได้รับจากการฝึกอบรม ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณและสรุปถึงคุณค่าของการนำการให้คำปรึกษาครอบครัวไปประยุกต์ใช้ในการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาต่อไป ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การอภิปราย การบรรยาย
2. การทดสอบหลังการฝึกอบรม เป็นการประเมินสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวของครูแนะแนว

4.5 ขั้นหลังการติดตามผล เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยต้องการทราบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว หลังจากฝึกอบรมเป็นเวลา 3 สัปดาห์ ผู้วิจัยจึงประเมินสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว 3 องค์ประกอบคือ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยใช้แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว สามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 16

ภาพประกอบ 16 โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยนำโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จัตรศุกุล รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์วรรณ กิตติพร รองศาสตราจารย์ ดร. ช่อลัดดา ขวัญเมือง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพชรสุดา เพชรใส พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อดูความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีดำเนินการ ระยะเวลา และการประเมินผล ซึ่งมีค่า IOC อยู่ระหว่าง .80 – 1.00 จากนั้นผู้วิจัยนำโมเดลที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว ไปปรับแก้ตามที่คุณวุฒิเสนอแนะ

ขั้นที่ 4 ผู้วิจัยนำโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวไปทดลองใช้กับครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 8 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาประสิทธิภาพของโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับเนื้อหา วิธีดำเนินการ และระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองก่อนนำไปใช้ในการวิจัย

ขั้นที่ 5 ผู้วิจัยนำโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวไปดำเนินการทดลองจริงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 คน โดยดำเนินการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 5 วัน ระหว่างวันที่ 21 - 25 กุมภาพันธ์ 2552 ดังตาราง 4

ตาราง 4 ระยะเวลาการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

ขั้นตอน/ครั้งที่	วัน เดือน ปี	เรื่อง
ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม		
ครั้งที่ 1	21 กุมภาพันธ์ 2552	ปฐมนิเทศ
ขั้นดำเนินการฝึกอบรม		
ครั้งที่ 2		ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
ครั้งที่ 3		ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว
		ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
		ได้แก่ ความหมาย วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว
ครั้งที่ 4		ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
		ได้แก่ ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว
		1. ที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว
		2. ที่เน้นระบบครอบครัว
		3. ที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม
ครั้งที่ 5	22 กุมภาพันธ์ 2552	เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว
ครั้งที่ 6		ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว
		เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค
ครั้งที่ 7		เทคนิคการสัมภาษณ์
ครั้งที่ 8		เทคนิคการเข้าร่วม

ตาราง 4 (ต่อ)

ขั้นตอน/ครั้งที่	วัน เดือน ปี	เรื่อง
ครั้งที่ 9	23 กุมภาพันธ์ 2552	เทคนิคการทำแผนที่ครอบครัว
ครั้งที่ 10		เทคนิคการวาดภาพครอบครัว
ครั้งที่ 11		เทคนิคการจัดการสามเหลี่ยมสัมพันธ์
ครั้งที่ 12		เทคนิคทำที่การสื่อสาร
ครั้งที่ 13	24 กุมภาพันธ์ 2552	เทคนิคการเผชิญหน้าและเทคนิคการมองภาพใหม่
ครั้งที่ 14		การยุติการให้คำปรึกษา
ครั้งที่ 15		การฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษารอบครัว
ครั้งที่ 16	25 กุมภาพันธ์ 2552	ฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษารอบครัวกับครอบครัว
ขั้นสรุปผลการฝึกอบรม		
ครั้งที่ 17		ประเมินผลการอบรม ทดสอบหลังการอบรม

ขั้นที่ 6 หลังการฝึกอบรม ผู้วิจัยทำการทดสอบกลุ่มตัวอย่าง โดยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัว เพื่อเป็นข้อมูลหลังการทดลอง

ขั้นที่ 7 หลังการฝึกอบรม 3 สัปดาห์ ในวันที่ 19 มีนาคม 2552 ผู้วิจัยทำการทดสอบสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัว โดยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัว เพื่อใช้เป็นข้อมูลหลังการติดตามผล

ขั้นที่ 8 ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัว ทั้งก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล มาวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1. การศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวสำหรับครูแนะแนว

ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. นำแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ใน 10 จังหวัดของภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ กำแพงเพชร ชัยนาท ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ อุทัยธานี จำนวน 564 คน ได้รับแบบวัดกลับคืนมา 424 ฉบับ

2. นำข้อมูลจากแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ได้รับจำนวน 424 ฉบับ มาวิเคราะห์ทางสถิติโดย การวิเคราะห์ห้่องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) เพื่อแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัด

ขั้นที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

โดยใช้โมเดลการฝึกอบรม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. แบบแผนการทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้แบบแผนการทดลอง ซึ่งปรับจากแบบแผนการวิเคราะห์ One-Way MANOVA Repeated Measures (Stevens. 1996)

ตาราง 5 แบบแผนการทดลองแบบการสุ่มหนึ่งกลุ่มวัดก่อน-หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล

กลุ่ม	ทดสอบก่อน	ทดลอง	ทดลองหลัง	ทดสอบหลังติดตามผล
E R	T 1	X	T 1	T 1

ความหมายของสัญลักษณ์

E	แทน	กลุ่มทดลอง (Experimental Group)
R	แทน	การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random Assignment)
T1	แทน	การทดสอบก่อนที่จะจัดกระทำการทดลอง (Pretest)
T2	แทน	การทดสอบหลังจากที่จัดกระทำการทดลอง (Posttest)
T3	แทน	การทดสอบหลังติดตามหลังจากทดสอบหลัง (Follow Up)
X	แทน	การจัดกระทำ (Treatmeny) โดยใช้การฝึกอบรม

2. วิธีดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลอง โดยแบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

2.1 ระยะก่อนการทดลอง

1) ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 15 คน หลังจากนั้นทำการสัมภาษณ์ มีครูแนะแนวที่มีความสมัครใจเข้ารับการอบรมจำนวน 12 คน ผู้วิจัยจึงทำการสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองเข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 8 คน และเก็บคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวของผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 8 คนจากการทำแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวในขั้นการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว เป็นคะแนนก่อนการทดลอง

2) ดำเนินการติดต่อครูแนะแนวที่เป็นกลุ่มทดลองเข้าร่วมประชุม เพื่อชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ ในการปฏิบัติของกลุ่มทดลอง

2.2 ระยะทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง ตามโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับกลุ่มทดลอง 3 ขั้น คือ ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม ขั้นดำเนินการฝึกอบรม และขั้นสรุปผลการฝึกอบรม เป็นเวลา 5 วัน ระหว่างวันที่ 21 - 25 กุมภาพันธ์ 2552 รายละเอียดการฝึกอบรม แสดงไว้ในภาคผนวก ก

2.3 ระยะหลังการทดลอง

- 1) ดำเนินการประเมินผลการฝึกอบรม
- 2) ดำเนินการให้กลุ่มทดลองทำแบบวัดสมรรถนะในการให้คำปรึกษาครอบครัว เป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest)

2.4. หลังการติดตามผล

ภายหลังการทดลอง 3 สัปดาห์ ผู้วิจัยติดตามผลการทดลอง โดยให้กลุ่มทดลองทำแบบวัดสมรรถนะในการให้คำปรึกษาครอบครัว ในวันที่ 19 มีนาคม 2552 เพื่อเป็นคะแนนหลังการติดตามผล แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ขั้นการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.1 ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ไปยังครูแนะแนวโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ ใน 10 จังหวัดของภาคเหนือตอนล่างที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 564 คน ได้รับแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวกลับคืนมาทั้งสิ้น 424 ฉบับ

1.2 ผู้วิจัยคัดเลือกแบบวัดอีกครั้ง เพื่อดูความสมบูรณ์ของแบบวัด ได้แบบวัดที่สมบูรณ์ทั้งหมด 424 ฉบับ จากนั้นนำมาวิเคราะห์แสดงความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

2. ขั้นตอนการพัฒนสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวโดยใช้โมเดลการฝึกอบรม

2.1 ผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จากชั้นศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวที่มีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 15 คน หลังจากนั้นทำการสัมภาษณ์ ได้ครูแนะแนวที่มีความสมัครใจเข้ารับการฝึกอบรม 12 คน ผู้วิจัยสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองเข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 8 คน

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง โดยใช้โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาใช้ฝึกอบรมให้แก่กลุ่มทดลอง

2.3 หลังสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองทำแบบวัดสมรรถนะในการให้คำปรึกษารอบครัว เพื่อเก็บเป็นคะแนนหลังการทดลอง

2.4 ภายหลังการยุติการทดลอง ผู้วิจัยไม่มีการให้การฝึกอบรมใด ๆ กับกลุ่มทดลองเป็นเวลา 3 สัปดาห์ เพื่อติดตามผล และผู้วิจัยได้นัดให้กลุ่มทดลองมาทำแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัว วันที่ 19 มีนาคม 2552 เพื่อเก็บเป็นคะแนนหลังการติดตามผล

2.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผล

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS วิเคราะห์สถิติพื้นฐาน หาความเชื่อมั่นของแบบวัด และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล และโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติใช้วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง มีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ จำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานครูแนะแนว
2. วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัว โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน เพื่อ

ตรวจสอบความถูกต้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้ (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ 2545: 179)

3. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดย การหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัก (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545: 277)

4. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนด้าน ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และ ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว ของครูแนะแนว

5. วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

6. วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล โดยการใช้สถิติ F – test ด้วยการวิเคราะห์ความ แปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One Way MANOVA Repeated Measures) (Stevens. 1996)

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทาง สถิติ ดังนี้

7.1 สถิติวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

7.2 สถิติวิเคราะห์ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (Item–Objective Congruence) (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545: 95)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบวัดกับนิยามเชิงปฏิบัติการ

R แทน ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

7.3 สถิติวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบวัด การแสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (α - Coefficient) ของครอนบัก (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545: 131)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	n	แทน	จำนวนข้อของแบบวัด
	S_i^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ
	S_t^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของแบบวัด

7.4 สถิติความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัด

7.4.1 การแสดงค่าความสัมพันธ์ขององค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษา
ครอบครัว โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation : r_{xy})

7.4.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อองค์ประกอบแต่ละด้านของแบบวัด
และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง โดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน
(Confirmatory Factor Analysis) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

7.5 สถิติวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยสมรรถนะการให้
คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล
โดยพิจารณาจากค่า F - test ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One Way
MANOVA Repeated Measurement) (Stevens. 1996)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์และแปลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	=	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
M	=	ค่าเฉลี่ย
SD	=	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
χ^2	=	ค่าสถิติไค-สแควร์
P	=	ค่าความน่าจะเป็นในการทดสอบสมมติฐาน
GFI	=	ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง
AGFI	=	ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว
RMR	=	ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ
RMSEA	=	ดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า
R^2	=	ค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (Coefficient of Determination)
b	=	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading)
SE	=	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error)
FC	=	สมรรถนะการให้คำปรึกษาครบถ้วน
KL1	=	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว
KL2	=	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครบถ้วน
AT1	=	เจตคติด้านความคิด
AT2	=	เจตคติด้านความรู้สึกรู้สึก
AT3	=	เจตคติด้านพฤติกรรม
SC	=	เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค
SF	=	เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว มี
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ จำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของครูแนะแนว

1.2 การแสดงหลักฐานความเชื่อมั่นของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษา
ครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

1.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขององค์ประกอบของสมรรถนะการให้
คำปรึกษาครอบครัว

1.4 การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงตามโครงสร้างของแบบวัดสมรรถนะการให้
คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

2. ผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
สำหรับครูแนะแนว ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็น 2 ส่วน ได้แก่

2.1 สรุปผลการสังเกตพฤติกรรมของครูแนะแนวที่เข้าร่วมการฝึกอบรม

2.2 การสรุปทฤษฎีและเทคนิคที่ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษา
ครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

3. การเปรียบเทียบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ก่อนการ
ทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครู
แนะแนว

1.1 ค่าสถิติพื้นฐาน จำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลพื้นฐานสำหรับครูแนะแนว

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น
424 คนมาหาค่าจำนวน ร้อยละ ดังแสดงในตาราง 6

ตาราง 6 จำนวน ร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n = 424)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	56	13.21
หญิง	368	86.79
รวม	424	100.00
อายุ		
21 – 30 ปี	21	4.95
31 – 40 ปี	121	28.54
41 – 50 ปี	166	39.15
51 – 60 ปี	116	27.36
รวม	424	100.00
สำเร็จการศึกษา		
สำเร็จการศึกษาระดับ	190	44.81
ไม่สำเร็จการศึกษาระดับ	234	55.19
รวม	424	100.00
ประสบการณ์ทำงานเป็นครูแนะแนว		
2 – 5 ปี	70	16.51
6 – 10 ปี	119	28.07
10 ปีขึ้นไป	235	55.42
รวม	424	100.00
เคยได้รับการอบรมการให้คำปรึกษาจุลภาค		
เคย	298	70.28
ไม่เคย	126	29.72
รวม	424	100.00
เคยได้รับการอบรมการให้คำปรึกษารอบครัว		
เคย	58	13.68
ไม่เคย	366	86.32
รวม	424	100.00

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 6 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูแนะแนวส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 86.79 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 13.21

ครูแนะแนวส่วนใหญ่มีอายุ 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.15 รองลงมาอายุ 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.54 อายุ 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.36 และอายุ 21 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.95 ตามลำดับ

การสำเร็จการศึกษาสำหรับครูแนะแนว ส่วนใหญ่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาการแนะแนวหรือการให้คำปรึกษา คิดเป็นร้อยละ 55.19 และร้อยละ 44.81 สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาการแนะแนวหรือการให้คำปรึกษา

ประสบการณ์ทำงานเป็นครูแนะแนว พบว่า มีประสบการณ์ทำงาน 10 ปีขึ้นไปมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 55.42 ประสบการณ์ 6 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.07 และประสบการณ์ 2 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.51

ครูแนะแนวส่วนใหญ่เคยได้รับการอบรมการให้คำปรึกษาจุลภาค คิดเป็นร้อยละ 70.28 และไม่เคยได้รับการอบรมการให้คำปรึกษา คิดเป็นร้อยละ 29.72

ครูแนะแนวส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมการให้คำปรึกษาครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 86.32 และเคยได้รับการอบรมการให้คำปรึกษาครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 13.68

1.2 การแสดงหลักฐานความเชื่อมั่นของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ ผู้วิจัยนำคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว จำนวน 83 คน มาหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรความสอดคล้องภายในแบบอัลฟา (α) ของครอนบัค (Cronbach) ดังแสดงในตาราง 7

ตาราง 7 ค่าความเชื่อมั่นแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว
(n = 83)

สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว	จำนวนข้อ	ค่าความเชื่อมั่น
1. ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว	7	.874
2. เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว	14	.902
3. ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว	15	.806
โดยรวม	36	.899

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 7 พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของความสอดคล้องภายในแบบอัลฟา (α) ของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว โดยรวมมีค่าเท่ากับ .899 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าเท่ากับ .873 เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าเท่ากับ .902 ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าเท่ากับ .805

1.3 วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขององค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ดังแสดงในตาราง 8

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขององค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ($n = 424$)

องค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว	M	SD	แปลผล
1. ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว	.531	.305	น้อยที่สุด
1.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว	.809	.360	น้อย
1.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว	.253	.356	น้อยที่สุด
2. เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว	2.586	.348	มากที่สุด
2.1 เจตคติด้านความคิด	2.607	.389	มากที่สุด
2.2 เจตคติด้านความรู้สึก	2.571	.418	มากที่สุด
2.1 เจตคติด้านพฤติกรรม	2.581	.424	มากที่สุด
3. ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว	.716	.280	น้อยที่สุด
3.1 เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค	.782	.332	น้อย
3.2 เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว	.651	.326	น้อยที่สุด
โดยรวม	1.278	.236	น้อย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 8 พบว่า ค่าเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($M = 1.278$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 2.586$) ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($M = .716$) และความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($M = .531$) และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อย พบว่า เจตคติด้านความคิด อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 2.607$) และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($M = .253$)

1.4 การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงตามโครงสร้างของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.4.1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ของคะแนนองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

การวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบย่อยทั้ง 7 องค์ประกอบ มาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบย่อยของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ซึ่งเป็นค่าสถิติพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ดังแสดงผลการวิเคราะห์ในตาราง 9

ตาราง 9 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันขององค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

องค์ประกอบ		ความรู้		เจตคติ			ทักษะ	
		KL1	KL2	AT1	AT2	AT3	SC	SF
ความรู้	KL1	1.00						
	KL2	.453*	1.00					
	AT1	.152*	.272*	1.00				
เจตคติ	AT2	.092	.211*	.657*	1.00			
	AT3	-.014	.073	.505*	.572*	1.00		
ทักษะ	SC	.211*	.166*	.275*	.584*	.443*	1.00	
	SF	.326*	.620*	.190*	.375*	.233*	.443*	1.00

*p<.05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตาราง 9 พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบย่อยทั้ง 7 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น AT2 กับ KL1, AT3 กับ KL1 และ AT3 กับ KL2

1.4.2 ค่าดัชนีทดสอบประสิทธิภาพของโมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

การวิเคราะห์ในขั้นนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า องค์ประกอบของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ที่ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว องค์ประกอบด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว ที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ เจตคติด้านความคิด เจตคติด้านความรู้สึก เจตคติด้านพฤติกรรม องค์ประกอบด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว ที่ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่ง (First Order Confirmatory Factor Analysis) โดยผู้วิจัยนำค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนจากองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบ วิเคราะห์เพื่อทดสอบความเหมาะสมพอดีของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังผลปรากฏในตาราง 10

ตาราง 10 ค่าดัชนีทดสอบประสิทธิภาพของโมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

	ค่าดัชนี	เกณฑ์พิจารณา
χ^2 , p, df	8.35, 0.21, 6	> .05
ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์	1.392	< 2.0
ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI)	0.99	ค่าเข้าใกล้ 1.0
ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI)	0.97	ค่าเข้าใกล้ 1.0
ดัชนีความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI)	1.00	ค่าเข้าใกล้ 1.0
ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR)	0.0037	ค่าเข้าใกล้ 0.0
ดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประเมินค่า (RMSEA) (90%)	0.030	ค่าเข้าใกล้ 0.0

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 10 พบว่า ผลการทดสอบความเหมาะสมพอดีของโมเดลโครงสร้างสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว มีค่า χ^2 มีค่าเท่ากับ 8.35 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.21 จะเห็นได้ว่า χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแปลความหมายได้ว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกับโมเดลเชิงโครงสร้างของผู้วิจัย

เมื่อพิจารณาค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (Relative chi-square) มีค่าเท่ากับ 1.392 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.000 แสดงว่า โมเดลโครงสร้างมีลักษณะสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่น่าพึงพอใจ (Camines & McIver. 1981) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพิจารณาดัชนีสอดคล้องอื่น ๆ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.99 ดัชนีความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.97 ดัชนีความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 แสดงว่า โมเดลมีสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.0037 และดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.030 ซึ่งมีค่าต่ำใกล้เคียงศูนย์ จากดัชนีดังกล่าวแสดงว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถวัดองค์ประกอบของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวได้ 3 องค์ประกอบ

1.4.3 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) และผลการทดสอบความเหมาะสมของโมเดลสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

การวิเคราะห์ในขั้นนี้ เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างโดยการคำนวณหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) หรือค่า b และหาค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE) และทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วยค่า t จากนั้นได้คำนวณหาความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว โดยคำนวณจากค่า R^2 ดังผลปรากฏในตาราง 11

ตาราง 11 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) และผลการทดสอบความเหมาะสมของ
โมเดลสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

องค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว		b	t	R ²
1.ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว	1.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว	0.50	9.99*	0.25
	1.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว	0.91	16.72*	0.82
2.เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว	2.1 เจตคติด้านความคิด	0.77	11.15*	0.98
	2.2 เจตคติด้านความรู้สึก	0.85	9.47*	0.45
	2.3 เจตคติด้านพฤติกรรม	0.65	8.63*	0.26
3.ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว	3.1 เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค	0.85	16.97*	0.71
	3.2 เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว	0.55	11.83*	0.28

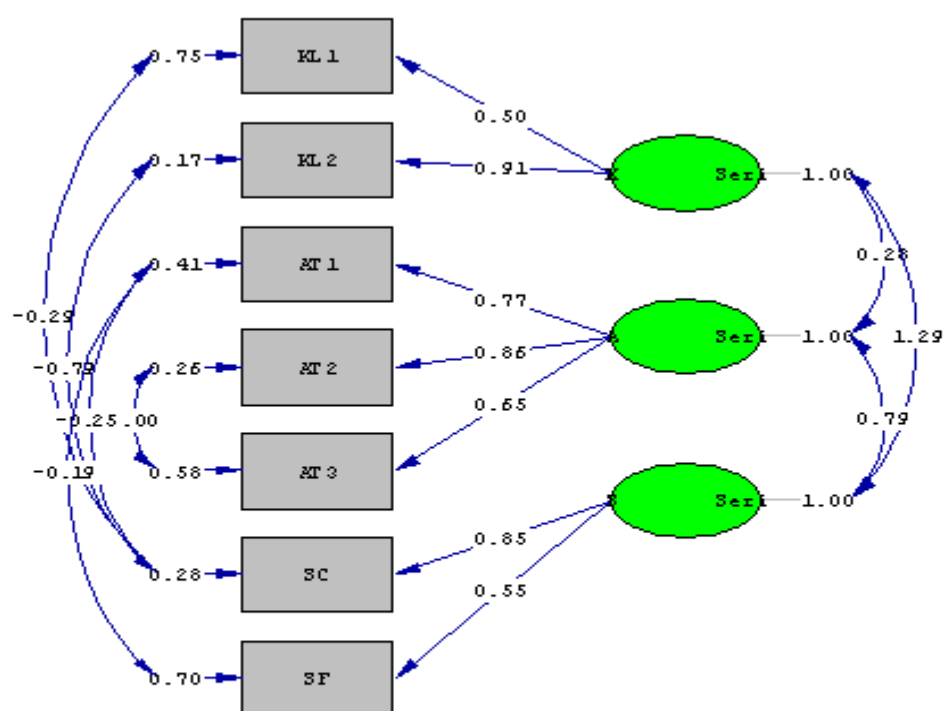
*p < .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 11 พบว่า โมเดลสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีน้ำหนักองค์ประกอบย่อยในแต่ละด้าน มีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบ สามารถวัดองค์ประกอบของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวได้ และยืนยันโมเดลสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวตามกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยองค์ประกอบความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.50 - 0.91 องค์ประกอบด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ เจตคติด้านความคิด เจตคติด้านความรู้สึก เจตคติด้านพฤติกรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.65 - 0.85 องค์ประกอบด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.55 - 0.85 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดขององค์ประกอบย่อย พบว่า ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด เท่ากับ 0.91 และ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด เท่ากับ 0.50

ค่าความเชื่อถือได้ของการวัด (R²) แต่ละองค์ประกอบย่อยทั้ง 7 องค์ประกอบ ตั้งแต่ 0.25 - 0.98 โดยองค์ประกอบย่อยเจตคติด้านความคิด มีค่าความเชื่อถือได้สูงสุด รองลงมา

คือ องค์ประกอบย่อยความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เทคนิคการให้คำปรึกษา จุลภาค เจตคติด้านความรู้สึก เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัวมีค่าความเชื่อถือได้ต่ำสุด

ผู้วิจัยได้นำเสนอโมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันของโมเดลสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวให้เห็นชัดเจน ดังแสดงในภาพประกอบ 17

Chi-Square=8.26, df=6, P-value=0.21937, RMSEA=0.030

ภาพประกอบ 17 โมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

จากภาพประกอบ 17 พบว่า โมเดลสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวมี 3 องค์ประกอบดังนี้ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

2. ผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษา ครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

2.1 สรุปผลการสังเกตพฤติกรรมของครูแนะแนวที่เข้าร่วมการฝึกอบรม

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการใช้โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว โดยการสังเกตพฤติกรรมครูแนะแนวที่มีความสนใจเข้าร่วมการฝึกอบรม และมีคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 8 คน ใช้เวลาในการฝึกอบรม 5 วัน ผลการสังเกตพฤติกรรมของครูแนะแนว พบการเปลี่ยนแปลงสรุปได้ดังนี้

ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม

ครั้งที่ 1 การปฐมนิเทศ เป็นการสร้างสัมพันธภาพ และการชี้แจงเกี่ยวกับการฝึกอบรม

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกอบรม คือ การบรรยาย จากการสังเกต พบว่า ครูแนะแนวสนใจ กระตือรือร้น ชักถามและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างผู้วิจัยกับครูแนะแนว และครูแนะแนวด้วยกันเอง

ขั้นดำเนินการฝึกอบรม

การพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนา จำนวน 3 ครั้ง คือ ครั้งที่ 2 - ครั้งที่ 4 ดังนี้

ครั้งที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว เรื่อง ความหมายและความสำคัญของครอบครัว

ครั้งที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เรื่อง ความหมายวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว

ครั้งที่ 4 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เรื่อง ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกอบรมในการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ คือ การบรรยาย การอภิปราย และ การสาธิต ซึ่งในการพัฒนาแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้ทบทวนความรู้ในแต่ละครั้งที่ผ่านมา และพยายามเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับให้ครูแนะแนวได้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่จะเรียนรู้ในครั้งต่อไป จากการสังเกต พบว่า ครูแนะแนวสนใจฟัง ชักถาม และมีส่วนร่วมในการอภิปรายเป็นอย่างมาก หลังจากบรรยายแต่ละครั้ง ผู้วิจัยชักถามและให้ครูแนะแนวทำแบบทดสอบสั้น ๆ พบว่า ครูแนะแนวสามารถตอบคำถามได้ดี

การพัฒนาสมรรถนะด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนา จำนวน 1 ครั้ง คือ ครั้งที่ 5 ดังนี้

ครั้งที่ 5 เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อพัฒนาครูแนะแนวให้มีความคิด ความรู้สึก และปฏิกิริยาแนวโน้มพฤติกรรมที่ดีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกอบรมในการพัฒนาสมรรถนะด้านเจตคติ คือ การวิเคราะห์กรณีศึกษา การอภิปราย และการบรรยายสรุป จากการสังเกต พบว่า ครูแนะแนวมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกันอย่างสนุกสนาน มีการโต้แย้งทางความคิด มีการให้เหตุผลกับความคิดของตนเอง เมื่อให้สรุปข้อคิดเห็น ปรากฏว่าทั้งสองกลุ่ม มีความรู้สึกที่ดีต่อการกระทำของกรณีตัวอย่าง มีความคิดและสนใจต้องการมีความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนา จำนวน 11 ครั้ง คือ ครั้งที่ 6 – ครั้งที่ 16 ดังนี้

ครั้งที่ 6 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค ได้แก่ การฟัง การถาม การสะท้อนความรู้สึก การให้กำลังใจ การตีความ การสรุปความ

ครั้งที่ 7 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การสัมภาษณ์”

ครั้งที่ 8 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเข้าร่วม”

ครั้งที่ 9 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การทำแผนที่ครอบครัว”

ครั้งที่ 10 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การวาดภาพครอบครัว”

ครั้งที่ 11 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์”

ครั้งที่ 12 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “ท่าทีการสื่อสาร”

ครั้งที่ 13 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเผชิญหน้า” และ “การมองภาพใหม่”

ครั้งที่ 14 เรื่อง การยุติการให้คำปรึกษา

ครั้งที่ 15 เรื่อง การฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัว

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกอบรมในการพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะ คือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูแนะแนว ได้มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคที่สำคัญ สามารถปฏิบัติตามเทคนิคต่าง ๆ ได้ ผู้วิจัยใช้การบรรยาย พร้อมยกตัวอย่างและการสาธิต และให้ครูแนะแนวแสดงบทบาทสมมติ โดยผลัดกันฝึกปฏิบัติ และให้ข้อมูลย้อนกลับต่อกัน เพื่อนำไปปรับปรุง ขณะเดียวกันผู้วิจัยการสอนแบบตัวต่อตัวเมื่อพบว่าครูแนะแนวทำไม่ถูกต้องขณะฝึกปฏิบัติ จากการสังเกตพบว่า ครูแนะแนวให้ความร่วมมือฝึกอย่างใส่ใจ ทุกคนสวมบทบาทได้สมจริง มีการนำเสนอสถานการณ์จำลองที่เป็นปัญหาจริงของนักเรียนที่ประสบปัญหาครอบครัวมาใช้ในการฝึกปฏิบัติ พบว่า ครู

แนะแนวได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการช่วยเหลือนักเรียน และการประสบปัญหาของนักเรียนที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อครูแนะแนวด้วยกันเป็นอย่างมาก

ครั้งที่ 16 เรื่อง การฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัวกับครอบครัว

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกอบรมในการพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะ คือ การฝึกปฏิบัติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ครูแนะแนวได้เลือกใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาคและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาครอบครัว โดยฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการทางจิตวิทยา โดยผู้วิจัยและครูแนะแนวที่ไม่ได้ฝึกปฏิบัติรอสังเกตการณ์ผ่านกระจก (One Way Mirror) อยู่ด้านนอก จากการสังเกต ผู้วิจัยพบว่า ในช่วงแรกของการพบกันของครูแนะแนวและสมาชิกครอบครัว มีอาการประหม่าเป็นส่วนใหญ่ แต่หลังจากที่ครูแนะแนวได้สร้างสัมพันธภาพแล้ว การดำเนินการให้คำปรึกษาก็ดำเนินต่อไปได้ ครูแนะแนวสามารถเลือกใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาคและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา

ขั้นยุติการฝึกอบรม

ครั้งที่ 17 เรื่อง การปัจฉิมนิเทศ เป็นการสรุปผลการฝึกอบรม และการทำแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวหลังการฝึกอบรม

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การอภิปราย การบรรยายสรุป จากการสังเกตพบว่า ครูแนะแนวมีความสนใจและซักถามผู้วิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวอื่น ๆ ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมอีก ตลอดจนถึงความรู้สึกที่ดีที่ได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมครั้งนี้ เพราะทำให้ได้รับความรู้และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหาครอบครัวทั้งที่โรงเรียนและการไปเยี่ยมบ้านนักเรียน มีความสนใจและต้องการได้รับการอบรมเพิ่มเติมอีก โดยเฉพาะการเรียนรู้เทคนิคต่าง ๆ ของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวอื่น ๆ หลังจากนั้น ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณและนัดหมายการติดตามผลหลังการฝึกอบรม

2.2 สรุปทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว และเทคนิคการฝึกอบรมที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ผู้วิจัยได้สรุปทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว และเทคนิคการฝึกอบรมที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวให้เห็นความชัดเจน ดังแสดงในตาราง 12

ตาราง 12 สรุปทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว และเทคนิคการฝึกอบรมที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นการฝึกอบรม	ทฤษฎี/เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว	เทคนิคการฝึกอบรม
ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม		
การปฐมนิเทศ		1. การบรรยาย
ขั้นดำเนินการฝึกอบรม		
การพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้		
1. พื้นฐานความรู้เกี่ยวกับครอบครัว		1. การบรรยาย 2. การอภิปราย
2. พื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว	1.ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว 2.ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว 3.ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม	1. การบรรยาย 2. การสาธิต
การพัฒนาสมรรถนะด้านเจตคติ		
เจตคติการให้คำปรึกษาครอบครัว		1. การวิเคราะห์กรณีศึกษา 2. การอภิปราย 3. การบรรยาย
1. ด้านความคิด		
2. ด้านความรู้สึก		
3. ด้านปฏิบัติการ		
การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะ		
1. เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค	เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค ได้แก่ 1. การฟัง 2. การถาม 3. การสะท้อนความรู้สึก 4. การให้กำลังใจ 5. การตีความ 6. การสรุปความ	1. การบรรยาย 2. การสาธิต 3. การแสดงบทบาทสมมติ 4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ 5. การสอน
2. เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว	1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว ได้แก่ เทคนิค 1.1 การสัมภาษณ์ 1.2 การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ 1.3 การเผชิญหน้า	1. การบรรยาย 2. การสาธิต 3. การแสดงบทบาทสมมติ 4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ 5. การสอน

ตาราง 12 (ต่อ)

ขั้นการฝึกอบรม	ทฤษฎี/เทคนิคการให้คำปรึกษา ครอบครัว	เทคนิคการฝึกอบรม
	2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ เน้นโครงสร้างของครอบครัว ได้แก่ เทคนิค 2.1 การเข้าร่วม 2.2 การทำแผนที่ครอบครัว 2.4 การมองภาพใหม่	1. การบรรยาย 2. การสาธิต 3. การแสดงบทบาทสมมติ 4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ 5. การสอน
	3. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษย นิยม ได้แก่ เทคนิค 3.1 การวาดภาพครอบครัว 3.2 ทำที่การสื่อสาร	1. การบรรยาย 2. การสาธิต 3. การแสดงบทบาทสมมติ 4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ 5. การสอน
	เทคนิคการยุติการให้คำปรึกษา	1. การบรรยาย 2. การสาธิต 3. การแสดงบทบาทสมมติ 4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ 5. การสอน
	การฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษา ครอบครัว	1. การฝึกปฏิบัติ 2. การให้ข้อมูลย้อนกลับ
ขั้นสรุปผลฝึกอบรม		
1. การประเมินผลการฝึกอบรม		1. การบรรยาย
2. การทำแบบวัดหลังการอบรม		2. การอภิปราย

ผลการวิเคราะห์ตาราง 12 พบว่า ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว และ
เทคนิคการฝึกอบรม ที่นำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ดังนี้

ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม การปฐมนิเทศและการสร้างสัมพันธภาพ ใช้เทคนิคการ
ฝึกอบรมคือ การบรรยาย

ขั้นดำเนินการฝึกอบรม เป็นการพัฒนาสมรรถนะครอบครัว 3 ด้าน คือ

1. การพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยใช้ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้น โครงสร้างของครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษย นิยม ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การอภิปราย และการสาธิต

2. การพัฒนาสมรรถนะด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยใช้เทคนิค การฝึกอบรมคือ การวิเคราะห์กรณีศึกษา การอภิปราย และการบรรยายสรุป

3. การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยใช้ เทคนิคการ ให้คำปรึกษาจุลภาค ได้แก่ การฟัง การถาม การสะท้อนความรู้สึก การให้กำลังใจ การตีความ การสรุปความ ส่วนเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ เน้นระบบครอบครัว โดยใช้เทคนิค การสัมภาษณ์ การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ การ เผชิญหน้า ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้น โครงสร้างของครอบครัว ใช้เทคนิค การเข้า ร่วม การทำแผนที่ครอบครัว การมองภาพใหม่ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้น ประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม ใช้เทคนิค การวาดภาพครอบครัว ทำที่การสื่อสาร และการ ยุติการให้คำปรึกษากับการฝึกปฏิบัติ เทคนิคการฝึกอบรมที่ใช้คือ การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

ขั้นสรุปผลการฝึกอบรม เป็นการประเมินและสรุปผลการฝึกอบรม และการทดสอบ หลังการฝึกอบรม ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การอภิปราย และการบรรยาย

3. การเปรียบเทียบคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ก่อนการ ทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล

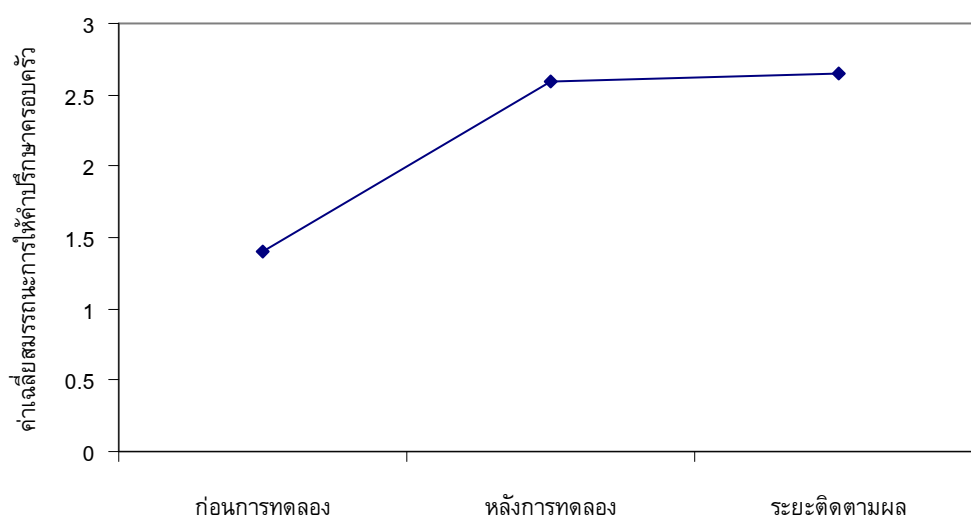
3.1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษา ครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

การวิเคราะห์ในขั้นนี้ ผู้วิจัยนำคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ของกลุ่มทดลองมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 13

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาของ
กลุ่มทดลอง (n = 8 คน)

สมรรถนะการให้คำปรึกษาครบถ้วน	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		หลังการติดตามผล	
	M	SD	M	SD	M	SD
1. ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ครบถ้วน	.803	.389	2.660	.131	2.732	.051
2. เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครบถ้วน	2.179	.187	2.393	.183	2.420	.089
3. ทักษะการให้คำปรึกษาครบถ้วน	1.217	.264	2.708	.138	2.800	.062
โดยรวม	1.399	.214	2.587	.112	2.650	.033

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 13 พบว่า ค่าเฉลี่ยของสมรรถนะการให้คำปรึกษา
ครบถ้วนของกลุ่มทดลองโดยรวมในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตาม
ผล เท่ากับ 1.399, 2.587 และ 2.650 ตามลำดับ ซึ่งแสดงเป็นเส้นภาพของการเปรียบเทียบ
ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล ในกลุ่มทดลอง ดังภาพประกอบที่ 18

ภาพประกอบ 18 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษา
ครบถ้วนของกลุ่มทดลองโดยรวม

3.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำของคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวโดยรวมของกลุ่มทดลอง

การวิเคราะห์ในขั้นนี้ ผู้วิจัยนำคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลองโดยรวมที่วัดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล มาวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ และถ้าพบความแตกต่าง ผู้วิจัยจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ต่อไป ดังแสดงในตาราง 14 - 15

ตาราง 14 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำของคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง

Source	SS	df	MS	F	Sig.
การวัดซ้ำ	7.946	2	3.973	247.309	.000
ความคลาดเคลื่อน	.225	14	.016		

*p < .05

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 14 พบว่า อัตราส่วนของความแปรปรวนของคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลองแบบวัดซ้ำ ที่ได้จากการวัดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล มีค่าเท่ากับ 247.309 ซึ่งมีค่ามากกว่าความแปรปรวนคลาดเคลื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 247.309$, $Sig = .000$) แสดงว่าคะแนนโดยรวมสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลองแบบวัดซ้ำ ที่ได้จากการวัดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผลมีค่าแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ต่อไป ดังแสดงในตาราง 15

ตาราง 15 การเปรียบเทียบการวัดซ้ำของคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวโดยรวมของกลุ่มทดลอง

	Mean Difference	SE	Sig
หลังการทดลอง - ก่อนการทดลอง	1.188*	0.75	.000
หลังติดตามผล - ก่อนการทดลอง	1.251*	0.72	.000
หลังติดตามผล - หลังการทดลอง	.063	0.036	.357

*p < .05

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 15 พบว่าคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษา ครอบครัวยของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง กับหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเท่ากับ 1.188 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และก่อนการทดลองกับหลังการติดตามผล มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเท่ากับ 1.251 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่คะแนนหลังการทดลองกับหลังการติดตามผลมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเท่ากับ .063 ซึ่งแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

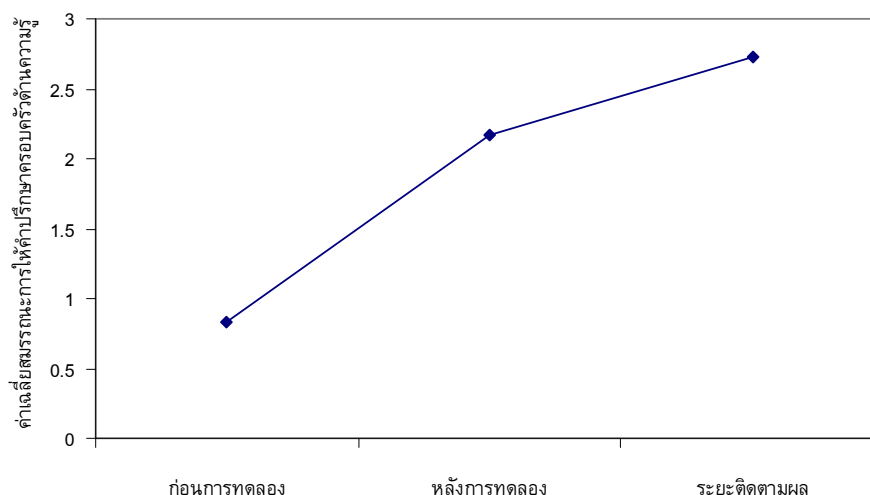
4.1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ครอบครัวยของกลุ่มทดลอง

การวิเคราะห์ในขั้นนี้ ผู้วิจัยนำคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ครอบครัวยของกลุ่มทดลองมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 16

ตาราง 16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ครอบครัวยของกลุ่มทดลอง (n = 8 คน)

สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวย	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		หลังการติดตามผล	
	M	SD	M	SD	M	SD
ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวย	.803	.389	2.660	.131	2.732	.051

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 16 พบว่า ค่าเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ครอบครัวยของกลุ่มทดลองที่วัดก่อนการทดลอง มีค่าเท่ากับ .803 หลังการทดลอง มีค่าเท่ากับ 2.660 และในหลังการติดตามผล มีค่าเท่ากับ 2.732 ซึ่งแสดงเป็นเส้นภาพของการเปรียบเทียบ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล ในกลุ่มทดลอง ดังภาพประกอบที่ 19

ภาพประกอบ 19 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง

4.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง

การวิเคราะห์ในขั้นนี้ ผู้วิจัยนำคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลองที่วัดก่อนทดลอง หลังทดลอง และหลังการติดตามผล มาวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ และถ้าพบความแตกต่าง ผู้วิจัยจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ต่อไป ดังแสดงในตาราง 17 - 18

ตาราง 17 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง

Source	SS	df	MS	F	Sig.
การวัดซ้ำ	19.192	2	9.565	164.033	.000
ความคลาดเคลื่อน	.816	14	.058		

*p < .05

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 17 พบว่า อัตราส่วนของความแปรปรวนของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลองแบบวัดซ้ำ ที่ได้จากการวัดก่อนการ

ทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล มีค่าเท่ากับ 164.033 ซึ่งมีค่ามากกว่าความแปรปรวนคลาดเคลื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 164.033$, $Sig = .000$) แสดงว่าจะแนรวมความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลองแบบวัดซ้ำที่ได้จากการวัดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผลมีค่าแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ต่อไป ดังแสดงในตาราง 18

ตาราง 18 การเปรียบเทียบการวัดซ้ำของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง

	Mean Difference	SE	Sig
หลังการทดลอง - ก่อนการทดลอง	1.857*	0.155	.000
หลังติดตามผล - ก่อนการทดลอง	1.929*	0.132	.000
หลังติดตามผล - หลังการทดลอง	.071	0.047	.511

* $p < .05$

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 18 พบว่าคะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเท่ากับ 1.857 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และก่อนการทดลองกับหลังการติดตามผล มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเท่ากับ 1.929 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่คะแนนหลังการได้รับการให้คำปรึกษากับหลังการติดตามผลมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเท่ากับ .071 ซึ่งแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

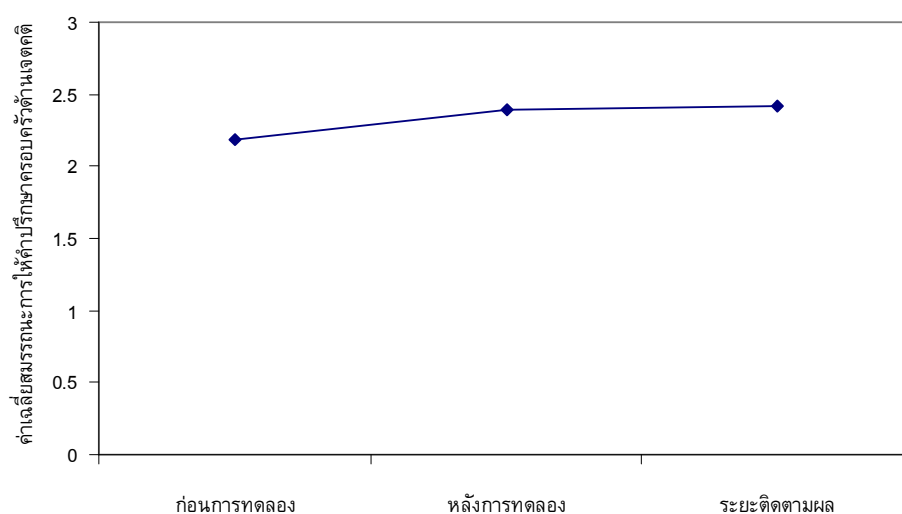
5.1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง

การวิเคราะห์ในขั้นนี้ ผู้วิจัยนำคะแนนเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลองมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 19

ตาราง 19 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนเจตคติต่อการให้คำปรึกษารอบครัว
ของกลุ่มทดลอง (n = 8 คน)

สมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัว	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		หลังการติดตามผล	
	M	SD	M	SD	M	SD
เจตคติต่อการให้คำปรึกษารอบครัว	2.179	.187	2.393	.183	2.420	.089

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 19 พบว่า ค่าเฉลี่ยของเจตคติต่อการให้คำปรึกษารอบครัวของกลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล เท่ากับ 2.179, 2.393 และ 2.420 ตามลำดับ ซึ่งแสดงเป็นเส้นภาพของการเปรียบเทียบก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล ในกลุ่มทดลอง ดังภาพประกอบที่ 20

ภาพประกอบ 20 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนเจตคติต่อการให้คำปรึกษารอบครัวของกลุ่มทดลอง

5.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำของคะแนนเจตคติต่อการให้คำปรึกษารอบครัวของกลุ่มทดลอง

การวิเคราะห์ในขั้นนี้ ผู้วิจัยนำคะแนนเจตคติต่อการให้คำปรึกษารอบครัวของกลุ่มทดลองที่วัดก่อนทดลอง หลังทดลอง และหลังการติดตามผล มาวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ และถ้าพบความแตกต่าง ผู้วิจัยจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ต่อไป ดังแสดงในตาราง 20

ตาราง 20 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำของคะแนนเจตคติต่อการให้คำปรึกษา
ครอบครัวของกลุ่มทดลอง

Source	SS	df	MS	F	Sig.
การวัดซ้ำ	.279	2	.140	16.670	.000
ความคลาดเคลื่อน	.115	14	.008		

*p < .05

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 20 พบว่า อัตราส่วนของความแปรปรวนของคะแนนเจตคติต่อการให้คำปรึกษาคครอบครัวของกลุ่มทดลองแบบวัดซ้ำ ที่ได้จากการวัดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล มีค่าเท่ากับ 16.670 ซึ่งมีค่ามากกว่าความแปรปรวนคลาดเคลื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 16.670$, $Sig = .000$) แสดงว่าคะแนนรวมเจตคติต่อการให้คำปรึกษาคครอบครัวของกลุ่มทดลองแบบวัดซ้ำที่ได้จากการวัดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผลมีค่าแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ต่อไป ดังแสดงในตาราง 21

ตาราง 21 การเปรียบเทียบการวัดซ้ำของคะแนนเจตคติต่อการให้คำปรึกษาคครอบครัวของกลุ่มทดลอง

	Mean Difference	SE	Sig
หลังการทดลอง - ก่อนการทดลอง	.214*	0.027	.000
หลังติดตามผล - ก่อนการทดลอง	.241*	0.052	.007
หลังติดตามผล - หลังการทดลอง	.027	0.052	1.000

*p < .05

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 21 พบว่าคะแนนเจตคติต่อการให้คำปรึกษาคครอบครัวของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเท่ากับ .214 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และก่อนการทดลองกับหลังการติดตามผล มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเท่ากับ .241 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่คะแนนหลังการได้รับการให้คำปรึกษากับหลังการติดตามผล มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเท่ากับ .027 ซึ่งแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

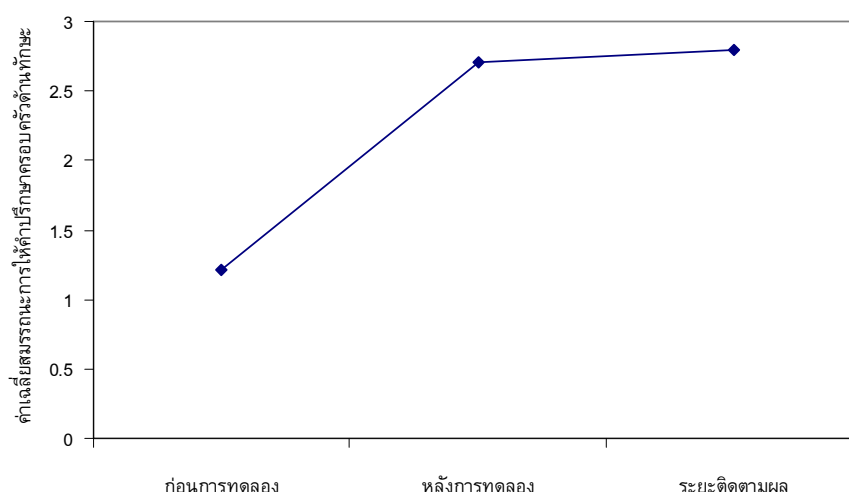
6.1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนทักษะการให้คำปรึกษา ครอบครัวของกลุ่มทดลอง

การวิเคราะห์ในขั้นนี้ ผู้วิจัยนำคะแนนทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวของ
กลุ่มทดลองมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และ
หลังการติดตามผล ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 22

ตาราง 22 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว
ของกลุ่มทดลอง (n = 8 คน)

สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		หลังการติดตามผล	
	M	SD	M	SD	M	SD
ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว	1.217	.264	2.708	.138	2.800	.062

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 22 พบว่า ค่าเฉลี่ยของทักษะการให้คำปรึกษา
ครอบครัวของกลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล
เท่ากับ 1.21, 2.708 และ 2.800 ตามลำดับ ซึ่งแสดงเป็นเส้นภาพของการเปรียบเทียบก่อน
การทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล ในกลุ่มทดลอง ดังภาพประกอบที่ 17

ภาพประกอบ 17 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนทักษะการให้คำปรึกษา
ครอบครัวของกลุ่มทดลอง

6.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำของคะแนนทักษะการให้คำปรึกษา ครอบครัวของกลุ่มทดลอง

การวิเคราะห์ในขั้นนี้ ผู้วิจัยนำคะแนนทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวของ
กลุ่มทดลองที่วัดก่อนทดลอง หลังทดลอง และหลังการติดตามผล มาวิเคราะห์ความแปรปรวน
แบบวัดซ้ำ และถ้าพบความแตกต่าง ผู้วิจัยจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ต่อไป ดัง
แสดงในตาราง 23 - 24

ตาราง 23 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำของคะแนนทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว
ของกลุ่มทดลอง

Source	SS	Df	MS	F	Sig.
การวัดซ้ำ	12.641	2	6.321	318.981	.000
ความคลาดเคลื่อน	.277	14	.020		

*p < .05

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 23 พบว่า อัตราส่วนของความแปรปรวนของคะแนน
ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลองแบบวัดซ้ำ ที่ได้จากการวัดก่อนการทดลอง
หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล มีค่าเท่ากับ 318.981 ซึ่งมีค่ามากกว่าความแปรปรวน
คลาดเคลื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 318.981$, $Sig = .000$) แสดงว่า
คะแนนรวมทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลองแบบวัดซ้ำที่ได้จากการวัดก่อนการ
ทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผลมีค่าแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการ
เปรียบเทียบรายคู่ต่อไป ดังแสดงในตาราง 24

ตาราง 24 การเปรียบเทียบการวัดซ้ำของคะแนนทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวของ
กลุ่มทดลอง

	Mean Difference	SE	Sig
หลังการทดลอง - ก่อนการทดลอง	1.492*	0.073	.000
หลังติดตามผล - ก่อนการทดลอง	1.583*	0.088	.000
หลังติดตามผล - หลังการทดลอง	.092	0.042	.191

*p < .05

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 24 พบว่าคะแนนทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวของ
กลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเท่ากับ 1.492 ซึ่ง
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และก่อนการทดลองกับหลังการติดตามผล
มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเท่ากับ 1.583 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่
คะแนนหลังการได้รับการให้คำปรึกษากับหลังการติดตามผลมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเท่ากับ .092
ซึ่งแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวและการสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
2. เพื่อสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว
3. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวก่อนการได้รับโมเดลการฝึกอบรม หลังการได้รับโมเดลการฝึกอบรม และหลังการติดตามผลการได้รับโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

สมมุติฐานการวิจัย

ครูแนะแนวที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผลแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ใน 10 จังหวัดของภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ กำแพงเพชร ชัยนาท ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ อุทัยธานี ซึ่งมีโรงเรียนจำนวน 282 โรงเรียน และมีครูแนะแนว จำนวน 846 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว คือ ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ ใน 10 จังหวัดของภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ กำแพงเพชร ชัยนาท ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ จำนวน 564 คน ซึ่งได้มาจากสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยมีจังหวัดเป็นชั้นจากประชากร และได้รับแบบวัดกลับคืนมา 424 ฉบับ

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว (จากข้อ 1) โดยเป็นครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 15 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ มีครูแนะแนวที่มีความสมัครใจเข้ารับการอบรมจำนวน 12 คน จึงสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองเข้ารับการอบรม จำนวน 8 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีดังนี้

1.1 ตัวแปรโครงสร้าง ประกอบด้วย

1.1.1 ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.1.2 เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.1.3 ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.2 ตัวแปรชีวิต ประกอบด้วย

1.2.1 ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

1) ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว

2) ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.1.2 เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว

1) เจตคติด้านความคิด

2) เจตคติด้านความรู้สึก

3) เจตคติด้านพฤติกรรม

1.1.3 ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

1) เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค

2) เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว

2. ตัวแปรที่ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว คือ

1.1 ตัวแปรจัดกระทำ ได้แก่ การฝึกอบรม

1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

- 1.2.1 ด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
- 1.2.2 ด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว
- 1.2.3 ด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสร้างแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อทราบนิยามและองค์ประกอบของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์ครูแนะแนวแบบเชิงลึก จำนวน 10 คน เกี่ยวกับสภาพปัญหาครอบครัวที่พบในโรงเรียน วิธีการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาครอบครัว ความต้องการพัฒนาตนให้มีความรู้ความสามารถในการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยใช้คำถามปลายเปิด เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นที่ 3 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิแบบเชิงลึก จำนวน 5 ท่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ที่เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อให้ได้ข้อมูลยืนยันสามารถเป็นองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อใช้ในการสร้างแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นที่ 4 เขียนนิยามศัพท์เฉพาะ และองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวที่สรุปสังเคราะห์จากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้องค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นที่ 5 ดำเนินการสร้างแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามนิยามศัพท์เฉพาะ ได้ข้อคำถามทั้งหมด 36 ข้อ ดังนี้ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว จำนวน 7 ข้อ เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว จำนวน 14 ข้อ และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว จำนวน 15 ข้อ

ขั้นที่ 6 นำแบบวัดที่สร้างขึ้นจำนวน 36 ข้อ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน (ภาคผนวก ก) เป็นผู้พิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามในแต่ละด้านเป็นรายข้อ และให้คะแนนความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบวัดที่สร้างขึ้น มีค่า IOC อยู่ระหว่าง .80 – 1.00 จากนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นที่ 7 นำแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ กับครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 5 จังหวัด ได้แก่ กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย จำนวน 100 คน ได้รับแบบวัดกลับคืนมา 83 ฉบับ ผู้วิจัย นำแบบวัดที่ได้รับคืนจากครูแนะแนวจำนวน 83 คน มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient : α) ของครอนบัค (Cronbach) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาทั้งฉบับซึ่งมีจำนวน 36 ข้อ มีค่าเท่ากับ .899 และมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาในแต่ละด้านและจำนวนข้อในแต่ละด้านดังนี้ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว จำนวน 7 ข้อ ค่าอัลฟาเท่ากับ .874 เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว จำนวน 14 ข้อ ค่าอัลฟาเท่ากับ .902 ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว จำนวน 15 ข้อ ค่าอัลฟาเท่ากับ .806

2. การสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว แนวคิดทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว และแนวคิดการฝึกอบรม เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวและการฝึกอบรม ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎีทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว และแนวคิดการฝึกอบรม เพื่อนำมาบูรณาการใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นที่ 2 สร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยดำเนินการดังนี้ การออกแบบการอบรม การกำหนดจุดมุ่งหมายในการฝึกอบรม การกำหนดเนื้อหาในการฝึกอบรม การกำหนดเทคนิคที่ใช้ในการฝึกอบรม การดำเนินการอบรม การสรุปผลการฝึกอบรม ให้สอดคล้องกับองค์ประกอบของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว และเลือกทฤษฎีและเทคนิคในการให้

คำปรึกษาครอบครัวเพื่อใช้ในการพัฒนา 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาที่เน้นระบบครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว และทฤษฎีการให้คำปรึกษาที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม

ขั้นที่ 3 นำโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จิตรศุภกุล รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพวรรณ กิตติพร รองศาสตราจารย์ ดร. ชอลัดดา ขวัญเมือง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพชรสุดา เพชรใส พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อดูความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีดำเนินการ และการประเมินผล ซึ่งมีค่า IOC อยู่ระหว่าง .80 – 1.00 จากนั้น ผู้วิจัยนำโมเดลที่ผ่านการตรวจแล้ว ไปปรับแก้ตามผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ

ขั้นที่ 4 นำโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวไปทดลองใช้กับครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 8 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับเนื้อหา วิธีการ และระยะเวลา จากนั้น ผู้วิจัยนำโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวไปดำเนินการทดลองจริงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ขั้นการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 10 จังหวัด ได้แก่ กำแพงเพชร ชัยนาท ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ อุทัยธานี จำนวน 564 คน และได้รับแบบวัดกลับคืนมาทั้งสิ้น 424 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 75.17

1.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบวัดที่ตอบกลับสมบูรณ์ทั้งหมด มาวิเคราะห์แสดงหลักฐานความเชื่อมั่นความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัด โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

2. ขั้นตอนการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวโดยใช้โมเดลการฝึกอบรม

2.1 ผู้วิจัยทำการคัดเลือกครูแนะแนวที่มีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา และปฏิบัติหน้าที่เป็นครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 15 คน หลังจากนั้นทำการสัมภาษณ์ มีครูแนะแนวที่มีความสมัครใจเข้ารับการอบรมจำนวน 12 คน ผู้วิจัยจึงสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองเข้ารับการอบรม จำนวน 8 คน

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง โดยใช้โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาใช้ทดลองกับกลุ่มทดลอง หลังจากยุติการทดลอง ผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองทำแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลคะแนนหลังทดลอง

2.3 ภายหลังจากการยุติการทดลอง ผู้วิจัยไม่มีการฝึกอบรมใด ๆ กับกลุ่มทดลอง เป็นเวลา 3 สัปดาห์ เพื่อต้องการติดตามผลหลังจากการทดลอง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นัดหมายกลุ่มทดลองมาทำแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ในวันที่ 19 มีนาคม 2552 เพื่อเป็นข้อมูลหลังการติดตามผล

2.4 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบคะแนนก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS วิเคราะห์สถิติพื้นฐาน หาความเชื่อมั่นของแบบวัด และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง มีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ของข้อมูลพื้นฐานครูแนะแนว

2. วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้ (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์ 2545: 179)

3. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยรวมและรายด้านของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์ 2545: 277)

4. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขององค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

5. วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

6. วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล โดยใช้สถิติ F – test ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One Way MANOVA Repeated Measures) (Steven. 1996)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

2. โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครู

แนะแนว

3. การเปรียบเทียบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล

1. การศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครู

แนะแนว

ผลการศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 องค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

จากผลการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว สามารถแบ่งองค์ประกอบของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวเป็น 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

1.2 การแสดงหลักฐานความเชื่อมั่นของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ค่าความเชื่อมั่นโดยรวม มีค่าเท่ากับ .899 และเมื่อพิจารณาค่าความเชื่อมั่นรายด้าน พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าเท่ากับ .873 เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าเท่ากับ .902 และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าเท่ากับ .805 แสดงให้เห็นว่า แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีหลักฐานแสดงความเชื่อมั่นในระดับค่อนข้างสูง

1.3 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขององค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว พบว่า ค่าเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($M = 1.278$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 2.586$) ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($M = .716$) และความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($M = .531$) แสดงให้เห็นว่า ครูแนะแนวมีสมรรถนะในการให้คำปรึกษาครอบครัวโดยรวมน้อย เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบ พบว่า ครูแนะแนวมีเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวดีมากที่สุด มีความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.4 การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงตามโครงสร้างของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 การทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโครงสร้างสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว มีค่า χ^2 มีค่าเท่ากับ 8.35 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.21 จะเห็นได้ว่า χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแปลความหมายได้ว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกับโมเดลเชิงโครงสร้างของผู้วิจัย เมื่อพิจารณาค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (Relative Chi-square) มีค่าเท่ากับ 1.392 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.000 แสดงว่า โมเดลโครงสร้างมีลักษณะสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่น่าพึงพอใจ (Camines & McIver, 1981) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพิจารณาดัชนีสอดคล้องอื่น ๆ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.99 ดัชนีความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.97 ดัชนีความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 แสดงว่า โมเดลมีสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.0037 และดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.030 ซึ่งมีค่าต่ำใกล้เคียงจากดัชนีดังกล่าวแสดงว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถวัดองค์ประกอบของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวได้ 3 องค์ประกอบ

1.4.2 โมเดลสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวมีน้ำหนักองค์ประกอบในแต่ละด้าน มีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า องค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบ สามารถวัดองค์ประกอบของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวได้ และยืนยันโมเดลสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวตามกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยองค์ประกอบความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 2 องค์ประกอบย่อย

ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.50 - 0.91 องค์ประกอบด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ เจตคติด้านความคิด เจตคติด้านความรู้สึก เจตคติด้านพฤติกรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.65 - 0.85 องค์ประกอบด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.55 - 0.85 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดขององค์ประกอบย่อย พบว่า ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด เท่ากับ 0.91 และ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด เท่ากับ 0.50

2. โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาสำหรับครู

แนะแนว

โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว เป็นโมเดลที่มีการบูรณาการแนวคิดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว แนวคิดทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว และแนวคิดการฝึกอบรม โดยมีลำดับขั้นตอนการสร้างโมเดลดังนี้

2.1 การศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวโดยพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบ แนวคิดทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว และศึกษาแนวคิดและเทคนิคการฝึกอบรม เพื่อนำมาบูรณาการใช้พัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวในแต่ละองค์ประกอบ

2.2 การสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อใช้ในการวิจัย

2.3 การทดลองใช้โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว จากการที่ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับครูแนะแนวที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้มีการปรับเปลี่ยนโมเดลในครั้งที่ 2 คือ เปลี่ยนจากการบรรยายเรื่องความหมายและความสำคัญของครอบครัว เป็นการอภิปรายความหมายและความสำคัญของครอบครัว แล้วจึงบรรยายสรุปในตอนท้าย

2.4 สรุปโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว สำหรับครูแนะแนว ดังนี้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว 3 ชั้น คือ ชั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม จำนวน 1 ครั้ง ชั้นดำเนินการฝึกอบรม จำนวน 15 ครั้ง และขั้นสรุปผลการฝึกอบรม จำนวน 1 ครั้ง รวมเป็น 17 ครั้ง โดยในแต่ละครั้งได้ใช้ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว รวมทั้งใช้เทคนิคการฝึกอบรมดังนี้

2.4.1 ชั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย

2.4.2 ชั้นดำเนินการฝึกอบรม

2.4.2.1 การพัฒนาสมรรถนะความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ดังนี้

1) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การอภิปราย

2) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว และทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การอภิปราย การสาธิต

2.4.2.2 การพัฒนาสมรรถนะเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การวิเคราะห์กรณีศึกษา การอภิปราย

2.4.2.3 การพัฒนาสมรรถนะทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว ดังนี้

1) เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค ได้แก่ การฟัง การถาม การสะท้อนความรู้สึก การให้กำลังใจ การตีความ การสรุป ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การสอน

2) เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่

การสัมภาษณ์ ใช้เทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว และใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

การเข้าร่วม ใช้เทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว และใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

การทำแผนที่ครอบครัว ใช้เทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว และใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

การวาดภาพครอบครัว ใช้เทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม และใช้เทคนิคการบรรยาย การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน และใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

การจัดการกับสามเหลี่ยมสามเหลี่ยมสัมพันธ์ ใช้เทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบ และใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

ท่าที่การสื่อสาร ใช้เทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม และใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

การเผชิญหน้า ใช้เทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว และการมองภาพใหม่ ใช้เทคนิคของทฤษฎีการให้ครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว และใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

การยุติการให้คำปรึกษา ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

การฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัว ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ แสดงบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสอน

การฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัวกับครอบครัว ใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การฝึกปฏิบัติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ

2.4.2 ขั้นสรุปผลการฝึกอบรม ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกอบรมคือ การบรรยาย และการอภิปราย

3. การเปรียบเทียบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครู

แนะแนวที่ได้รับโมเดลการฝึกอบรม ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล

การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว เปรียบเทียบก่อนการได้รับการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล โดยใช้สถิติ

F – test ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One Way MANOVA Repeated Measures) สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

3.1 เปรียบเทียบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว โดยเปรียบเทียบเป็นรายคู่ระหว่างก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า คะแนนเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวระหว่างก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 1.188^*$, $Sig = .000$) ส่วนคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวระหว่างหลังการได้รับโมเดลการฝึกอบรมกับหลังการติดตามผล ไม่มีความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 0.063$, $Sig = .357$) แสดงให้เห็นว่าโมเดลการฝึกอบรม มีความคงทนต่อการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

3.2 เปรียบเทียบคะแนนสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าครูแนะแนวทั้ง 8 คน มีคะแนนเฉลี่ยของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสูงขึ้นระหว่างก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล แสดงว่า โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีผลทำให้ครูแนะแนวมีสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวเพิ่มมากขึ้น

การอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวและสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ผู้วิจัยจึงนำเสนอการอภิปรายผลตามจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
2. การสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว
3. การเปรียบเทียบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวก่อนการได้รับโมเดลการฝึกอบรม หลังการได้รับโมเดลการฝึกอบรม และหลังการติดตามผล

1. การศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 3 องค์ประกอบ และมีองค์ประกอบย่อย 7 องค์ประกอบ ดังนี้คือ

1. ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่

- 1.1 ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว
- 1.2 ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
2. เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว
  - 2.1 เจตคติด้านความคิด
  - 2.2 เจตคติด้านความรู้สึก
  - 2.3 เจตคติด้านพฤติกรรม
- 3 ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว
  - 3.1 เทคนิคการให้คำปรึกษาเบื้องต้น
  - 3.2 เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของแพร์รี (Parry. 1996: 48-56) ที่กล่าวว่า สมรรถนะคือ องค์ประกอบของความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ของบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อ ผลสัมฤทธิ์ของการทำงานของบุคคล และสอดคล้องกับคาร์มีเออร์ และฮัดนี (Carmier and Hackney. 1993: 10-16) ที่กล่าวว่า ผู้ให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ ควรมีสมรรถนะด้าน ความรู้ มีทักษะในการให้คำปรึกษา มีความสามารถประสานองค์ความรู้ บุคลิกภาพส่วนตัว และสมรรถนะทางด้านทักษะในการให้คำปรึกษาเข้าด้วยกัน ซึ่งก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและ สามารถเป็นแบบอย่างแก่ผู้รับคำปรึกษาได้ รวมทั้งสอดคล้องกับเนลสัน (Nelson. 1999: online) ศาสตราจารย์เชี่ยวชาญทางด้าน การให้คำปรึกษาครอบครัวและคู่สมรส ที่กล่าวว่าผู้รับ การอบรมที่เข้ารับการฝึกเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ควรมีทักษะเบื้องต้น 3 ทักษะคือ 1) ทักษะด้านความรู้ (Conceptual Skills) เกี่ยวกับพื้นฐานความรู้เรื่องครอบครัว ทฤษฎีการให้ คำปรึกษาครอบครัว 2) ทักษะด้านการรับรู้ (Perceptual Skills) 3) ทักษะด้านการจัดการ (Executive Skills) ได้แก่ การเข้าร่วม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว (Joining) การประเมิน (Assessment) ฯลฯ รวมทั้งมีความต้องการเป็นนักบำบัดครอบครัว ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของเพชรสุดา เพชรใส (2547 : 158 - 160) ที่พบว่า สมรรถภาพในการให้คำปรึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ คุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษา เจตคติต่อการให้คำปรึกษา ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา และทักษะในการให้คำปรึกษา

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลสมรรถนะการให้ คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ พบว่า การทดสอบ ความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโครงสร้างสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครู แนะแนว มีค่า χ^2 มีค่าเท่ากับ 8.35 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.21 จะเห็นได้ว่า χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแปลความหมายได้ว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกับ โมเดลเชิงโครงสร้างของผู้วิจัย เมื่อพิจารณาค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (Relative Chi-square) มี

ค่าเท่ากับ 1.392 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.000 แสดงว่า โมเดลโครงสร้างมีลักษณะสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่น่าพึงพอใจ (Camines & McIver. 1981) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพิจารณาดัชนีสอดคล้องอื่น ๆ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.99 ดัชนีความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.97 ดัชนีความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 แสดงว่า โมเดลมีสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.0037 และดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.030 ซึ่งมีค่าต่ำใกล้เคียงศูนย์ จากดัชนีดังกล่าวแสดงว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถวัดองค์ประกอบของสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวได้ ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวเป็นการยืนยันความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว เนื่องจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเป็นเทคนิคและวิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างที่วิธีหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ นงลักษณ์ วิรัชชัย (2537: 53; อ้างอิงจาก Joreskog & Sorbom. 1989: 23-28; Long. 1989: 256-281, 335-338) ที่กล่าวว่า ขั้นตอนที่สำคัญในการวิเคราะห์โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอีกขั้นตอนหนึ่งคือ การตรวจสอบความเหมาะสมพอดีระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์กับโมเดล โดยมีค่าสถิติที่ช่วยทดสอบความตรงของโมเดล คือ

1. ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานและสหสัมพันธ์ของค่าประมาณพารามิเตอร์ (Standard Errors and Correlations of Estimates)

2. สหสัมพันธ์พหุคูณ และสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Multiple Correlation and Coefficients of Determination) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติจะให้ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ และสัมประสิทธิ์การพยากรณ์สำหรับตัวแปรสังเกตได้ แยกทีละตัวและรวมทุกตัว รวมทั้งสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของสมการโครงสร้างด้วย ค่าสถิติเหล่านี้ควรมีค่าสูงสุดไม่เกิน 1 และค่าที่สูงกว่า แสดงว่าโมเดลมีความตรง

3. ค่าสถิติวัดระดับความเหมาะสมพอดี (Goodness of Fit Measurement) ค่าสถิติในกลุ่มนี้ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดลเป็นภาพรวมทั้งโมเดล ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเฉพาะค่าพารามิเตอร์แต่ละตัวเหมือนค่าสถิติสองประเภทแรก ในทางปฏิบัตินักวิจัยควรใช้สถิติวัดระดับความเหมาะสมพอดีตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโมเดลทั้งหมด ค่าสถิติในกลุ่มนี้มี 4 ประเภทคือ

- 3.1 ค่าสถิติ ไค-สแควร์ (Chi-Square Statistics) ค่าสถิติ ไค-สแควร์ เป็นค่าสถิติใช้ทดสอบสมมติฐานทางสถิติว่าฟังก์ชันความเหมาะสมพอดีมีค่าเป็นศูนย์ การคำนวณค่าไค-

สแควร์ ค่าพหุคูณจากผลคูณขององศาอิสระกับค่าฟังก์ชันความเหมาะสมพอดี ถ้าค่าไค-สแควร์มีค่าสูงมาก แสดงว่าฟังก์ชันความเหมาะสมพอดีมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ โมเดลไม่มีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ถ้าสถิติค่าไค-สแควร์มีค่าต่ำมาก และมีค่าเข้าใกล้ศูนย์มากเท่าไร แสดงว่า โมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.2 ดัชนีวัดความเหมาะสมพอดี (Goodness of Fit Index : GFI) ค่าดัชนี GFI เป็นอัตราส่วนของผลต่างระหว่างฟังก์ชันความเหมาะสมพอดีจากโมเดลก่อนปรับและหลังปรับโมเดลกับฟังก์ชันความเหมาะสมพอดีก่อนปรับโมเดล ดัชนี GFI จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 และ 1 และเป็นค่าที่ไม่ขึ้นกับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ถ้าดัชนี GFI เข้าใกล้ 1.00 แสดงว่า โมเดลมีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.3 ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index : AGFI) เมื่อนำดัชนี GFI มาปรับแก้แล้ว โดยคำนึงถึงขนาดขององศาความเป็นอิสระซึ่งรวมจำนวนตัวแปรและขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จะได้ค่าดัชนี AGFI ที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับดัชนี GFI

3.4 ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (Root Mean Squared Residual : RMR) ดัชนี RMR บอกขนาดของส่วนที่เหลือโดยเฉลี่ยจากการเปรียบเทียบระดับความเหมาะสมพอดีของโมเดลสองโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และจะใช้ได้ต่อเมื่อตัวแปรภายนอกและตัวแปรสังเกตได้เป็นตัวแปรมาตรฐาน เพราะค่าดัชนีแปลความหมายสัมพันธ์กับขนาดของความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมระหว่างตัวแปร ค่าของดัชนี RMR ยิ่งเข้าใกล้ศูนย์ แสดงว่า โมเดลมีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันที่แสดงข้างต้นดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวสำหรับครูแนะแนวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถนำไปใช้ในการวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวสำหรับครูแนะแนวได้อย่างมีความเที่ยงตรง

2. การสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวสำหรับครูแนะแนว

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายต้องการสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูแนะแนวให้มีสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัว เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือนักเรียนและครอบครัวที่ประสบปัญหา จากผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวพบว่าค่าดัชนี (IOC) มีค่าระหว่าง 0.80–1.00 แสดงว่า โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะ

การให้คำปรึกษาครอบครัวผ่านเกณฑ์การตรวจสอบ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวครูแนะแนวได้

ทั้งนี้ ในการสร้างโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับครูแนะแนว พบว่า ครูแนะแนวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง มีอายุ 41 – 50 ปี การสำเร็จการศึกษาสำหรับครูแนะแนว ส่วนใหญ่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาการแนะแนวหรือการให้คำปรึกษา ประสบการณ์ทำงานเป็นครูแนะแนว พบว่า มีประสบการณ์ทำงาน 10 ปีขึ้นไปมากที่สุด ครูแนะแนวส่วนใหญ่เคยได้รับการอบรมการให้คำปรึกษา และส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมการให้คำปรึกษาครอบครัว

จากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($M = 1.278$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 2.586$) ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($M = .716$) และความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($M = .531$) แสดงให้เห็นว่า ครูแนะแนวมีสมรรถนะในการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยรวมน้อย เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบ พบว่า ครูแนะแนวมีความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวและทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวอยู่ในระดับน้อยที่สุด และมีเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวดีมากที่สุด

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางและกรอบแนวคิดในการสร้างโมเดลฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวได้เป็นอย่างดี ข้อมูลดังกล่าวยืนยันให้เห็นว่า ครูแนะแนวส่วนใหญ่มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวน้อยที่สุด ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมการให้คำปรึกษาครอบครัว และเมื่อพิจารณาเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว พบว่า ครูแนะแนวมีเจตคติที่ดีมากที่สุดต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว ซึ่งการมีเจตคติที่ดีเป็นแนวโน้มที่ดีอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคคลในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โมเดลการฝึกอบรมครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญที่ความรู้ และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับที่แมคเคลแลนด์ (McClelland, 1973: 1-4) กล่าวว่า ทักษะ (Skill) และความรู้ (Knowledge) เป็นส่วนที่มองเห็นได้ชัดเจน จึงพัฒนาได้ง่าย อย่างไรก็ตามเจตคติก็เป็นส่วนสำคัญเช่นกัน เพราะเป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่ตนมุ่งหวังไปสู่สิ่งที่เป้าหมายของเขา ซึ่งโกลเดนเบอร์เกอร์ และโกลเดนเบอร์เกอร์ (Goldenburge & Goldenburge, 1988 : 26) กล่าวว่า การฝึกอบรมครูแนะแนวเรื่องการให้คำปรึกษาครอบครัว จำเป็นที่ต้องให้ครูแนะแนวได้ศึกษาทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นเบื้องต้น และเบอร์นสไตน์ และ เบอร์เกอร์ (Bernstein & Burge, 1988 : 339) กล่าวว่า ควรจะเน้นที่ทักษะและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยครูแนะแนวต้อง

สามารถใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ แคลสโลว์ (Kaslow. 1991: 621) กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่ต้องสอนให้กับครูแนะแนว คือ ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวแก่ครูแนะแนว 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และเจตคติ (Attitude) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของฮินเคิล (Hinkle. 1992: Online) ที่กล่าวว่าครูแนะแนวควรตระหนักรู้ และใช้การให้คำปรึกษาแก่ครอบครัว ในการแก้ปัญหาพฤติกรรมเด็กให้มากขึ้น เนื่องจาก ครูแนะแนวอยู่ในตำแหน่งที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวให้กับเด็กและสมาชิกครอบครัวได้โดยตรง การฝึกอบรมใหม่ให้ครูแนะแนวจะช่วยให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้คำปรึกษาครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวแก่ครูแนะแนวในครั้งนี้ ซึ่งมณูญ ไชยทองศรี. (2544: 16) กล่าวว่า หน่วยงานต่างๆ จำเป็นต้องการฝึกอบรมให้แก่วิชาการปฏิบัติงานในหน่วยงาน เนื่องจาก ปัจจุบันเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผู้ปฏิบัติงานจึงควรได้รับการพัฒนาให้สามารถทำงานได้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการฝึกอบรมเป็นวิธีการที่ดีที่สุด อีกทั้งการฝึกอบรมเป็นวิธีการพัฒนาบุคคลที่ประหยัดที่สุด ทั้งในด้านเวลาและงบประมาณค่าใช้จ่าย การฝึกอบรมเป็นการให้ประสบการณ์ตรงที่สามารถปรับปรุงและพัฒนาผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ดีกว่าให้ผู้ปฏิบัติงานทดลองกระทำเพื่อหาประสบการณ์เอง ซึ่งอาจเกิดความผิดพลาดสิ้นเปลืองเวลา ค่าใช้จ่ายและอาจเกิดอันตรายได้

ดังนั้น การสร้างโมเดลเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว จึงใช้วิธีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวแก่ครูแนะแนว 3 ด้านคือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

3. การเปรียบเทียบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ก่อนการได้รับโมเดลการฝึกอบรม หลังการได้รับโมเดลการฝึกอบรม และหลังการติดตามผล

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ที่วัดก่อนการได้รับโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวคือ 1.399 หลังการได้รับโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 2.481 และในหลังการติดตามผลครูแนะแนวมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 2.540 แสดงให้เห็นแนวโน้มว่า โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

สามารถพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนวให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยนำเสนอสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวแต่ละองค์ประกอบสำหรับครูแนะแนวที่พัฒนาเพิ่มขึ้นจากการได้รับโมเดลการฝึกอบรม ดังนี้

3.1 ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 2 องค์ประกอบย่อย คือ ความรู้เกี่ยวกับครอบครัวและการให้คำปรึกษาครอบครัว พบว่า ครูแนะแนวมีความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวก่อนการฝึกอบรม หลังได้รับการฝึกอบรมและหลังการติดตามผลแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสามารถพัฒนาให้ครูแนะแนวมีความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโมเดลการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น ได้สังเคราะห์ความรู้ ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และใช้รูปแบบการฝึกอบรมเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียน โดยใช้เทคนิค การบรรยาย การอภิปราย การสาธิต การซักถาม เพื่อให้เข้าใจในองค์ความรู้เรื่องครอบครัว การให้คำปรึกษาครอบครัว และทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว และผู้วิจัยยังได้ทำการทดสอบองค์ความรู้เพื่อประเมินความรู้สำหรับครูแนะแนวระหว่างการฝึกอบรม

3.2 เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ เจตคติด้านความคิด เจตคติด้านความรู้สึก และเจตคติด้านพฤติกรรม พบว่า ครูแนะแนวมีเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวก่อนการฝึกอบรม หลังได้รับการฝึกอบรมและหลังการติดตามผลแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสามารถพัฒนาให้ครูแนะแนวมีเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโมเดลการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น ได้สังเคราะห์ความรู้ ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และใช้รูปแบบการฝึกอบรมเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีความคิด ความรู้สึก และปฏิกิริยาแนวโน้มพฤติกรรมที่ดี เห็นคุณค่า ประโยชน์ และต้องการได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถในการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์กรณีศึกษา การอภิปราย การบรรยาย ส่งผลให้ครูแนะแนวมีเจตคติที่ดีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกานเย (Gagne. 1977: 254) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อสร้างเจตคติ ใช้รูปแบบคือ ให้สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ แล้วให้อภิปรายถึงผลพฤติกรรม และสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2529: 34) ที่กล่าวถึงการสอนเพื่อให้เกิดเจตตินั้น ต้องให้ความรู้ข้อมูลที่เพียงพอ สร้างบุคคลตัวอย่าง อภิปรายถึงบุคคลตัวอย่าง จะส่งผลดีต่อการสร้างเจตคติ

3.3 ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว มี 2 องค์ประกอบย่อย คือ เทคนิคการให้คำปรึกษาเบื้องต้นและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว พบว่า ครูแนะแนวมีทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวก่อนการฝึกอบรม หลังได้รับการฝึกอบรมและหลังการติดตามผลแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสามารถพัฒนาให้ครูแนะแนวมีทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโมเดลการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น ได้สังเคราะห์ความรู้ ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และใช้รูปแบบการฝึกอบรมเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปฏิบัติ โดยใช้เทคนิค การบรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การสอน การซักถาม เพื่อฝึกทักษะการใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาเบื้องต้น และเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวที่สำคัญได้ ซึ่งการใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังกล่าวส่งผลให้ครูแนะแนวสามารถเลือกใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาเบื้องต้นและการให้คำปรึกษาครอบครัวต่าง ๆ ได้ สอดคล้องกับสภาพปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับที่ กานเย (Gagne. 1977: 217) กล่าวว่า การสอนทักษะปฏิบัติ ควรประกอบด้วย การให้ความรู้ความเข้าใจในขั้นต้น ตามด้วยการสาธิต แล้วให้ปฏิบัติตาม และสอดคล้องกับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 (237: 43) กล่าวว่า การสอนทักษะ มีขั้นตอนคือ ให้รู้จักหลักการ วิธีการ กระบวนการ แล้วให้ฝึกทักษะย่อยทีละทักษะ แล้วจึงฝึกทักษะรวม ลงมือปฏิบัติจริง ให้ข้อมูลย้อนกลับขณะฝึก และให้ฝึกทบทวนบ่อย ๆ

นอกจากนี้ การใช้โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว สามารถส่งผลให้ครูแนะแนวมีสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เป็นครูแนะแนวเพศหญิง จำนวน 8 คน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดพิษณุโลก สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท 7 คน มีประสบการณ์การทำงานเป็นครูแนะแนว 10 ปีขึ้นไป ทุกคนมีความสนใจเข้ารับการฝึกอบรมในครั้งนี้ ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อมูลดังกล่าวพบว่า ขนาดกลุ่ม ภูมิหลัง และความต้องการในการอบรม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การฝึกอบรมครั้งนี้ดำเนินไปด้วยดี ซึ่งสอดคล้องกับเนลสัน โจนส์ (Nelson - Jones. 1992: 48-49) ที่กล่าวว่า ขนาดที่เหมาะสมของกลุ่มฝึกอบรม พบว่า จำนวนสมาชิก 4 – 8 คน ถือเป็นขนาดที่มีความเหมาะสมในการที่จะเรียนรู้ในการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มฝึกอบรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสุภาพร พิศาลบุตรและยงยุทธ เกษสาคร (2544: 1163-117) กล่าวว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันควรมีอายุ พื้นฐานทางการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงานใกล้เคียงกัน จะมีผลอย่างมากกับความสำเร็จในการฝึกอบรม

2. โมเดลการฝึกอบรม เป็นโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ คือ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม การกำหนดเนื้อหาการฝึกอบรม การเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรม การดำเนินการฝึกอบรม และการประเมินผลการฝึกอบรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การฝึกอบรมที่กำหนดไว้ จึงส่งผลให้ครูแนะแนวสามารถพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวได้เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ บัคเลย์ และคาเพิล (Buckley and Caple. 1995: 27-34) กล่าวว่า การฝึกอบรมอย่างเป็นระบบจะทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งควรดำเนินการตั้งแต่การกำหนดกรอบแนวความคิด การวิเคราะห์ความรู้ ทักษะ และเจตคติ การวิเคราะห์กลุ่มประชากรเป้าหมาย การวิเคราะห์ความต้องการและเนื้อหาในการฝึกอบรม พัฒนาเกณฑ์การวัด การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม การพิจารณาถึงหลักการของการเรียนรู้และการจูงใจ การพิจารณาและการเลือกวิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรม การออกแบบและนำร่องการฝึกอบรม การดำเนินการในการฝึกอบรม และการประเมินผล

3. สถานที่ใช้ในการฝึกอบรม ผู้วิจัยใช้ห้องประชุมสัมมนา และห้องปฏิบัติการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ลักษณะของห้องดังกล่าวเป็นสัดส่วน มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี อาทิ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เครื่องขยายเสียง จอรับภาพ ฯลฯ ทำให้เกิดความราบรื่นในการบรรยาย การอภิปราย และการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งผลให้ครูแนะแนวมีสมาธิในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี สอดคล้องกับบงยุทธ เกษสาคร (2544: 140) ซึ่งได้กล่าวเกี่ยวกับด้านสถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรมไว้ว่า สถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรมและการประชุมควรมีความจำเป็นและสำคัญ และส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งในด้านสถานที่จะต้องคำนึงถึงทัศนียภาพโดยรวมที่สร้างบรรยากาศให้ดูสดชื่น เจริญหูเจริญตา มีความสะอาดเรียบร้อยทั้งสภาพโดยรอบภายนอกและภายในห้องประชุม การเลือกสถานที่ควรพิจารณาให้ครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้ ควรตั้งอยู่บริเวณที่มีการคมนาคมสะดวก ปลอดภัย ห้องประชุมควรมีขนาดเหมาะสมกับจำนวนผู้เข้าร่วมประชุม บริเวณภายในควรมีขนาดเหมาะสมกับจำนวนผู้เข้าร่วมประชุม ห้องประชุมควรมีลักษณะเป็นเอกเทศ เป็นสัดส่วน มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน เช่น จอภาพ โต๊ะ เครื่องฉายภาพ เครื่องเล่นวีดีทัศน์ เป็นต้น

4. สัมพันธภาพในการฝึกอบรมระหว่างผู้วิจัยกับครูแนะแนว ในการฝึกอบรมผู้วิจัยเริ่มต้นการฝึกอบรมด้วยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับครูแนะแนว ด้วยความยินดียอมรับความมีคุณค่า เคารพในความรู้สึนึกคิดและความเห็น ตลอดจนประสบการณ์สำหรับครูแนะแนวทั้งในระยะแรกเริ่มและตลอดการอบรม ทำให้ครูแนะแนวเกิดความสบายใจและเต็มใจในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับเนลสัน โจนส์ (Nelson - Jones. 1993: 27) ที่กล่าวว่า การมีสัมพันธภาพที่ดีที่สนับสนุนกันจะช่วยให้ออกกลุ่มเจริญองกาม เกิดบรรยากาศของความไว้วางใจ เห็นอกเห็นใจกัน จะส่งผลให้กลุ่มดำเนินไปด้วยความราบรื่น

5. การใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวที่สำคัญของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว และทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม ส่งผลให้ครูแนะแนวมีสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวที่นำมาจากทฤษฎีแต่ละทฤษฎีสามารถนำไปใช้ในการให้คำปรึกษาครอบครัวได้ ดังนี้

5.1 การสัมภาษณ์ เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว โดยฝึกให้ผู้ให้คำปรึกษาพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อประเมินครอบครัวเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความผูกพันกับสมาชิกครอบครัว ความสามารถในการแยกตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง ความสามารถในการจัดการกับความวิตกกังวล หรือการตัดขาดทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว

5.2 การเข้าร่วม เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว โดยฝึกให้ผู้ให้คำปรึกษาสร้างสัมพันธภาพกับผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวทราบว่าผู้ให้คำปรึกษารับรู้ เข้าใจปัญหา ยอมรับรูปแบบความสัมพันธ์ของครอบครัว เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ และยอมรับผู้ให้คำปรึกษาเข้ามาเป็นสมาชิกของครอบครัว โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ คือ การติดตามร่องรอย การเลียนแบบ การยืนยัน การเอื้ออำนาจความสะดวกแก่ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัว เพื่อให้มีการปรองดองกัน

5.3 การทำแผนที่ครอบครัว เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว โดยการฝึกให้ผู้ให้คำปรึกษาสร้างแผนผังที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก โครงสร้างของครอบครัวเพื่อประกอบการพิจารณาว่าระบบย่อยในครอบครัวที่ส่งผลให้เกิดปัญหาในปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ให้คำปรึกษาเข้าใจและพิจารณาแนวทางที่จะให้ความช่วยเหลือครอบครัว

5.4 การวาดภาพครอบครัว เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม โดยฝึกให้ผู้รับคำปรึกษาและหรือสมาชิกครอบครัววาดภาพครอบครัวตามคิดของตนเอง เพื่อประเมินความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาที่มีต่อครอบครัว เพื่อศึกษาความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ที่จะช่วยให้เข้าใจปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ของผู้รับคำปรึกษา ตลอดจนเจตคติของผู้รับคำปรึกษา

5.5 การจัดการกับสามเหลี่ยมสามเหลี่ยมสัมพันธ์ เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว โดยฝึกให้ผู้ให้คำปรึกษาช่วยให้บุคคลที่ยังคงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และบุคคลอีกสองคนในวงสามเหลี่ยมสัมพันธ์นั้น โดยไม่เข้าข้างคนใดคนหนึ่งแม้กระทั่งตนเอง และให้สามารถตอบโต้ปัญหาทาง

อารมณ์ได้อย่างเป็นกลางที่สุด โดยแยกตนออกจากปัญหาทางอารมณ์นั้นด้วยเหตุผล ระวังไม่ให้เกิดการเผชิญหน้ากันทางอารมณ์

5.6 ท่าทีการสื่อสาร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม โดยฝึกผู้ให้คำปรึกษาช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัว ได้ตระหนักรู้หรือรับรู้ถึงความสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และเรียนรู้ที่จะสื่อสาร โดยใช้คำพูด ท่าทาง น้ำเสียง ตลอดทั้ง ความรู้สึกให้สอดคล้องกลมกลืนกัน ซึ่งจะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

5.7 การเผชิญหน้า เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว โดยฝึกให้ผู้ให้คำปรึกษา ให้บุคคลได้ติดต่อกับอีก บุคคลหนึ่ง โดยเปิดโอกาสให้ติดต่อพูดคุยกัน เปิดใจกันในเรื่องส่วนตัวของกันและกัน ตลอดจนแสดงความรู้สึก ความคิดที่มีต่อกันเท่านั้น โดยไม่ให้พูดถึงหรือกล่าวถึงบุคคลที่สามหรือสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ

5.8 การมองภาพใหม่ เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้ครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว โดยฝึกให้ผู้ให้คำปรึกษาให้สมาชิกครอบครัวมองสมาชิกคนใดคนหนึ่ง หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในภาพที่แตกต่างไปจากเดิม โดยวิธีการให้สมาชิกเปลี่ยนความคิดใหม่ หรือมองในแงุ่มใหม่หรือเปลี่ยนการมองใหม่ เปลี่ยนสิ่งที่คิดสิ่งที่รับรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจเหตุการณ์นั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

5.9 การยุติการให้คำปรึกษา ผู้วิจัยฝึกผู้ให้คำปรึกษาสรุปผลของการให้คำปรึกษา อภิปรายถึงเป้าหมายระยะยาว และหนทางที่จะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาที่เคยเกิดขึ้นกลับคืนมาอีก ในอนาคต รวมทั้งการติดตามผลเป็นระยะหลังสิ้นสุดการให้คำปรึกษา

6. ผู้ฝึกอบรม สมชาติ กิจยรรยง (2546: 75-76) กล่าวว่า วิทยากรฝึกอบรม หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทัศนคติ (Attitude) ด้านทักษะ (Skill) ความเข้าใจ (Understanding) นอกจากจะต้องมีความรู้ ความสามารถ และได้รับการฝึกฝนด้านวิธีการแล้ว ต้องมีเทคนิคในการจูงใจให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจ และมีศิลปะในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และทัศนคติของผู้เข้ารับการอบรมอีกด้วย และ โรเจอร์ เบนเน็ต (Roger Bennett.1988 :247-255) สรุปว่า ผู้ให้การอบรมควรมีสมรรถนะดังนี้คือ มีศักยภาพในการสื่อสาร การให้ข้อมูล สามารถกระตุ้นโน้มน้าวให้ผู้เข้ารับการอบรมสนใจในสิ่งที่เรียน ตอบสนองผู้เข้ารับการอบรมได้ มีความรู้ในเนื้อหาบรรยายในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี สามารถเชื่อมโยงเรื่องที่บรรยายให้นำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ มีการยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมชัดเจน สามารถควบคุมผู้เข้ารับการอบรมได้

ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ให้การฝึกอบรม นอกจากความรู้และการฝึกปฏิบัติที่ได้รับขณะศึกษา ยังได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวเพิ่มเติม โดยเข้ารับการอบรม การให้คำปรึกษาครอบครัว การฝึกประสบการณ์การให้คำปรึกษาครอบครัวแก่ผู้รับคำปรึกษา

และครอบครัว ณ สถานพินิจจังหวัดพิษณุโลก ตลอดจนการบรรยายเรื่องครอบครัวและการให้คำปรึกษาครอบครัวแก่องค์กรต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่มีถ่ายทอดไปยังครูแนะแนว ส่งผลให้ครูแนะแนวมีสมรรถนะในการให้คำปรึกษาเพิ่มขึ้นดังผลการวิจัยที่ปรากฏ

จากการติดตามผลหลังจากการฝึกอบรม ก็ยังพบว่า ครูแนะแนวมีสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวไม่แตกต่างกัน จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า โมเดลการให้คำปรึกษาครอบครัวสามารถพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวได้จริง โดยครูแนะแนวที่เข้ารับการฝึกอบรมมีสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวเพิ่มขึ้นทั้งด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว ด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวและทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวที่มองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ครูแนะแนวที่เข้ารับการอบรมได้กล่าวว่า รู้สึกดีใจที่มีโอกาสเข้ารับการอบรมครั้งนี้ แม้จะเป็นช่วงเวลา 5 วัน แต่สิ่งที่ได้รับมีประโยชน์อย่างยิ่งที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือช่วยเหลือนักเรียนและครอบครัวที่ประสบปัญหาอีกทางหนึ่งอย่างมีคุณค่ายิ่ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว และโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว สามารถนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสมได้ดังนี้

1.1 แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว สามารถนำไปปรับใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยในครั้งนี้ได้

1.2 โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ผู้ที่จะนำโปรแกรมนี้ไปใช้ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนมีทักษะในการให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นอย่างดี และก่อนนำไปใช้ควรมีการทดลองใช้ และปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทต่างๆที่เกี่ยวข้อง

1.3 โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ใช้ได้ดีกับครูแนะแนวที่มีพื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษา หรือมีประสบการณ์ในการทำงานแนะแนวหรือบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการติดตามผลสมรรถนะการให้คำปรึกษา ครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ทุก 3 เดือน หรือ 6 เดือน

2.2 ควรมีการศึกษาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว ในเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละภูมิภาค อาทิ ภาคเหนือตอนบน ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง

2.3 ควรมีการนำทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวอื่น ๆ มาใช้ในการสร้างโมเดล การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2545). *คู่มือบริหารจัดการแนะแนว*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- กรณีการณ์ นลราชสุวัจน์. (2545). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการให้คำปรึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์. (2547, 2 มกราคม-มีนาคม). รายงานสถานการณ์ทางสังคม สถานการณ์ครอบครัว ปี 2547. กรุงเทพฯ. อัดสำเนา
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2532). *การพัฒนารูปแบบเน้นการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาลเน้นชุมชน สำหรับนักศึกษาพยาบาล : วิธีการเชิงสมรรถนะ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- เครือวัลย์ ลีมอภิชิต. (2531). *หลักและเทคนิคการจัดการฝึกอบรมและการพัฒนาแนวทางการวางแผนการเขียนโครงการและบริหารโครงการ*. กรุงเทพฯ: สยามศิลป์การพิมพ์.
- ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา. (2530). *เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน. อัดสำเนา
- ชัชณะ รุ่งปัจฉิม. (2545). *จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา*. หน่วยที่ 1-4 พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- दनัย เทียนพุ่ม. (2546). *ความสามารถปัจจัยของธุรกิจและคน*. กรุงเทพฯ: ดี เอ็น ที่คอนซัลแตนท์.
- ทิศนา ขัมมณี. (2546). *รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *โมเดลลิสเรล : สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. (2545). *การพัฒนาเครื่องมือสำหรับการประเมินทางการศึกษา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2540). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญเสริม หุตะแพทย์. (2545). *จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา*. หน่วยที่ 8-11 พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- บุญเสริม หุตะแพทย์. (2545). ลักษณะการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว. นนทบุรี: ฝ่ายพัฒนาและเผยแพร่งานวิจัยสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรณี วิญญูกุล. (2544). ผลของการฝึกการให้คำปรึกษาที่มีต่อความสามารถในการให้คำปรึกษาของพยาบาลวิชาชีพ. โรงพยาบาลอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- พัฒนา สุขประเสริฐ. (2540). กลยุทธ์ในการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เพชรสุดา เพชรใส. (2547). การศึกษาและพัฒนาสมรรถภาพในการให้คำปรึกษาสำหรับครูแนะแนว. ปรินิพนธ์ กศ.ด. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2547). คู่มือนักบำบัดครอบครัวในคลินิก. เอกสารประกอบการสอน. กรุงเทพฯ. อัดสำเนา.
- เมธินันท์ ภิัญญชน. (2539). การให้คำปรึกษาครอบครัวเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยงยุทธ เกษสาคร. (2543). การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ: วี เจ พรินติ้ง.
- _____. (2544). เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: เอสแอนดี จี กราฟฟิค.
- รัชนีวรรณ วณิชย์ถนอม. (2548). สมรรถนะในระบบข้าราชการพลเรือนไทย. เอกสารประกอบการสัมมนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- วชิรญา บัวศรี. (2548). การให้คำปรึกษาครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2548, จาก <http://edu.swu.ac.th/encyclopedia/major%201.htm> - 32k -
- วจินันท์ โรหิตสุข; ศิริรัตน์ คุปติวุฒิ; และสมร อริยานุชิตกุล. (2542, กรกฎาคม-กันยายน). ครอบครัวบำบัด : มุมมองของทีมผู้รักษาและสมาชิกในครอบครัวต่อปัญหาครอบครัว. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย. 4(3): 260.
- วัฒนา พัฒนพงศ์. (2546). BSC และ KPI เพื่อการเติบโตขององค์กรอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: แปซิฟิค.
- ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์. (2540). “ครอบครัวไทยในปัจจุบัน และความต้องการความช่วยเหลือและการแทรกแซง”. สถาบันครอบครัว : มุมมองของนักสวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ: สมาคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- ศิริรัตน์ คุปติวุฒิ. (2545). ครอบครัวบำบัดและการให้คำปรึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

- ศิริรัตน์ คุปติวุฒิ. (2548). ปัญหาครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2548, จาก http://www.psyclin.co.th/new_page_39.htm
- ส.วาสนา ประवालพฤษ. (มปป.). การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบ. เอกสารประกอบการสอนวัดผล 522. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร สมชาติ กิจยรรยง. (2546). เทคนิคการถ่ายทอดอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: อินฟอร์ มีเดียบุ๊คส์.
- เสรี ชัดเข้ม. (2538, มีนาคม). “โมเดลและการสร้างโมเดล”. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี: 9(2): 34-56.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2547). นโยบายและยุทธศาสตร์ การพัฒนา สถาบันครอบครัว พ.ศ.2547 - 2556. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรี. (2538). นโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ.2538 - 2548. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2548. จาก <http://ww2.se-ed.net/kkritarr/0/Family.htm>
- สำนักงานกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548, 31 มกราคม). การปรับใช้สมรรถนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์. เอกสารประกอบการสัมมนา. กรุงเทพฯ. อัดสำเนา
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). ที่อยู่สถานศึกษาจำแนกตามเขต. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549. จาก <http://doc.obec.go.th/web2550/elementary/search.php>
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2550). สมรรถนะข้าราชการไทย. สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2550. จาก http://km.moi.go.th/index.php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=26
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2534). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้าพรินติ้ง.
- สุภาพร พิศาลบุตร และยงยุทธ เกษสาคร. การพัฒนาบุคคลและฝึกอบรม. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: วี. เจ.พรินติ้ง, 2544.
- อภิรักษ์ เวทยนุกูล. (2543). เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง เทคนิคการออกแบบการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว
- อุทุมพร ทองอุไทย. (2523). วิธีวิเคราะห์ห้องค์ประกอบ. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทุมพร จามรมาน. (2541). “โมเดล”. วารสารวิชาการ. (13): 22-26.

อุมามน พวงทอง. (2545,12 พฤศจิกายน). *การบำบัดครอบครัวและคู่สมรส*. เอกสารประกอบการสอน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี. อัดสำเนา

อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). *จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ชันดำการพิมพ์.

Arthur, Nancy; Januszki, Tania. (2001, January). The Multicultural Counseling Competencies of Canadian Counselors. *Canadians Journal of Counseling*. 35(1): 36–48.

Belkin, G. S. (1988). *Introduction to Counseling*. 3rd ed. Iowa: Brown Publishers.

Berstein, R.M., & Burge, S.K. (1988). A record-keeping format for training systemic therapist. *Family Process*. 27, 399.

Bidell, P.Markus. (2005 : June, 44). The Sexual Orientation Counselor Competency Scale : Assessing Attitude, Skills, and Knowledge of Counselors Working with Lesbian ,Gay, and Bisexual Clients. *Counselor Education & Supervision*. 267.

Biggs, D. A. (1994). *Dictionary of Counseling*. Westport, Connecticut: Greenwood Press.

Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals, by a committee of college and university examiners*. New York: Longmans, Green.

Buckley, Roger and Caple, Jim. (1995). *The Theory and Practice of Training*. 3rd ed. Great Britain: Biddles Ltd, Guilford and King's Lynn.

Camines, R. G.; & Mclver, I. P. (1981). "Analyzing Models with Unserved Variables ; Analysis of Covariance Structure." In G.W.Bohostedt & E.F. Borgotta (Eds), *Social Measurement*. Beverly Hills, CA: Sage.

Carmier, S.L. and Hackney, H. (1993). *The Professional Counselor : A Process Guided To Helping*. 2nd ed. Boston: Allyn and Bacon.

Cascio, Wayne F. (1986). *Management Human Resources : Productivity, Quality of Work Life Profits*. New York: McGraw-Hill Book Co.

Chang, Richard Y. (1995). *Creating High Impact Training : A Practice Guide to Successful Training Outcomes*. London: Kogan Page.

- Corey, Gerald F. (1996). *Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy*. California: Wadsworth Publishing Company.
- Gagné, R. M. (1985). *The Conditions of Learning and Theory of Instruction*. 4th ed. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Gerrard, Brain. (1996). *School – Based Family Counseling : A New paradigm*. Retrieved April 8, 2006, from http://www.soe.usfca.edu/institutes/ccfd/school_based_counseling.html
- Glodenberg, I., & Goldenberg, H. (1988). Family Systems and the School Counselor. In W.M. Walsh & N.J. Giblin (Eds.). *Family Counseling in School Settings* (pp.26). Springfield, IL: Charles C. Thomas.
- Goldenberg, Irene and Herbert Goldenberg. (2004). *Family Therapy : An Overview*. 6th ed. California: Brooks/Cole.
- Goldstein, Irwin L. (1993). *Training in Organization : Need Assessment Development and Evaluation*. California: Pacific Grove, Brook 2/Cole.
- Harrow, A. (1972). *A Taxonomy of the Psychomotor Domain : A Guide for Developing Behavioral Objectives*. New York: Longman Inc.
- Hinkle, J Scott. (1992). *Family Counseling in Schools*. Retrieved April 8, 2006, from <http://www.ericdigests.org/1992-3/family.htm>
- Holcomb - Mc Coy, Cherl, C. (2000, April). Multicultural Counseling Competencies : An Exploratory Factor Analysis. *Journal of Multicultural Counseling and Development*. 28(2): 83 – 97.
- Houston, W. Robert. (1972). *Competency – Based Teacher Education : Progress, Problem, and Prospects*. Chicago, Science Research Associated.
- Joyce, B & Weil, M. (1996). *Model of Teaching*. 5th ed. London: Allyn and Bacon.
- Kaslow, F.W. (1991). The Art and Science of Family Psychology. *American Psychologist*, 46, 621-626.
- Macionis, John C. (1995). *Sociology*. 5th ed. Englewoods Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- McClelland, D.C. (1973). Testing for Competence Rather than for Intelligence. *American Pschologist*. 28: 1-14.
- McCubbin, H.I; Lippincett T. and McCubbin, M.A. (1996). *Family Assessment : Resiliency Coping and Adaptation-Inventories for Research and Practice*. Madison: University of Wisconsin.

- Medsker, L. Karen and Gagne, M. Robert. (1996). *The Conditions of Learning Training Applications*. New York: Harcourt Brace College Publishers.
- Nadler, Leonard and Nadler, Z. (1994). *Designing Training Programs : The Critical Events Model*. 2nd ed. Houston, Texas: Gulf Publishing Company, Inc.
- Nelson – Jones, Richard. (1992). *Group Leadership : A Training Approach*. California: Brook/Cole.
- Nelson, Thorana S. (1999). The Basic Skills Evaluation Device. Retrieved May 8, 2006, from http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3658/is_199901/ai_n8842467/
- Okun, B.F. & Rappaport. L.J. (1980). *Working with Families : An Introduction to Family Therapy*. North Scituate, MA: Duxbury Press.
- Parry, S.B. (1996, July). The Quest for Competencies. *Training*. 33: 48-56.
- Pearson, Judy C. (1993). *Communication in the Family*. New York : Harper & Row.
- Pietrofesa, J. J., Hoffman, A., and Splete, H. H. (1994). *Counseling : An Introduction*. Boston. MA: Houghton Mifflin.
- Richey, Rita. (1994). *Designing Instruction for the Adult Learner*. London: Kogan Page.
- Roger Bennett. (1988). *Improving Trainer Effectiveness*. Gower Publishing Company.
- Sauber, Richard S. and Others. (1993). *The Dictionary of Family Psychology and Family Therapy*. 2nd ed. Newbury Park, California: Sage Publications, Inc.
- Schulz, David A. (1982). *The Changing Family : Its Function and Future*. 3rd ed. NJ: Prentice Hall.
- Shirley Fletcher. (1997). *Designing Competence – Based Training*. London: Stirling
- Simpson, D. (1972). *Teaching Physical Education : A Syatem Approach*. Boston: Houghton Mufflin Co.
- Stevens, James. (1996). *Appilied Multivariate Statistics for the Social Sciences*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sue, D.W; Arredondo, P.; & McDavis, R.J. (1992). Multicultural Counseling Competencies and Standards : A Call to the Professional. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 20.
- Swansberg, R.C. (1995). *Nursing Staff Development : A Competent of Human Resource Development*. Boston: Jones & Bartlett.

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย

1. รศ. ดร.คมเพชร จัตรศุกุล รองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
2. รศ. ดร.ทิพย์วรรณ กิตติพร อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยนเรศวร
3. รศ. ดร. ช่อลัดดา ขวัญเมือง อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
4. ผศ. ดร.ชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล รองคณบดีฝ่ายวางแผนพัฒนาและกิจการพิเศษ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
5. ผศ. ดร.เพชรสุดา เพชรใส หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก ข

แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

เฉลยคำตอบและเกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัวสำหรับครูแนะแนว

คำชี้แจง

แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษารอบครัว มีทั้งหมด 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบวัด

ตอนที่ 2 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษารอบครัว

ตอนที่ 3 แบบวัดเจตคติต่อการให้คำปรึกษารอบครัว

ตอนที่ 4 แบบวัดทักษะการให้คำปรึกษารอบครัว

ขอให้ท่านตอบแบบวัดนี้ให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด โปรดตอบทุกข้อ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบวัด

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่อง ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวของท่าน

สถานศึกษาโรงเรียน.....จังหวัด.....

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ

☐ 21 – 30 ปี

☐ 31 – 40 ปี

☐ 41 – 50 ปี

☐ 51 – 60 ปี

4. ท่านสำเร็จการศึกษาสาขาวิชาการแนะแนวหรือจิตวิทยาการให้คำปรึกษาหรือไม่

☐ สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาการแนะแนวหรือจิตวิทยาการให้คำปรึกษา

☐ ไม่ได้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาการแนะแนวหรือจิตวิทยาการให้คำปรึกษา

5. ประสบการณ์ในการทำงานเป็นครูแนะแนว

☐ 2 – 5 ปี

☐ 6 – 10 ปี

☐ 10 ปีขึ้นไป

6. ท่านเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการแนะแนวและจิตวิทยาการให้คำปรึกษาหรือไม่

☐ เคย

☐ ไม่เคย

7. ท่านเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการให้คำปรึกษารอบครัวหรือไม่

☐ เคย

☐ ไม่เคย

ตอนที่ 2 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาคอรัว

คำชี้แจง ขอให้ท่านอ่านข้อคำถามต่อไปนี้ และโปรดตอบคำถามว่าท่านมีความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาคอรัวเพียงใด

1. คอรัว หมายถึงอะไร

.....

.....

.....

.....

2. คอรัวมีความสำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. การให้คำปรึกษาคอรัว หมายถึงอะไร

.....

.....

.....

.....

4. การให้คำปรึกษาคอรัว มีวัตถุประสงค์อะไร

.....

.....

.....

.....

5. การให้คำปรึกษาคอรัว มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

6. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ท่านทราบ ได้แก่ทฤษฎีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. เทคนิคที่สำคัญในการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ท่านทราบ ได้แก่อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 แบบวัดเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว

คำชี้แจง แบบวัดนี้ต้องการถามความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มพฤติกรรมของท่านที่มีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยให้ท่านอ่านข้อความที่กำหนดให้ แล้วโปรดระบุว่า เป็นจริงมากน้อยเพียงใดสำหรับท่าน

จริงที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงมากที่สุด
จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงมาก
จริงบ้างไม่จริงบ้าง	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงบ้างไม่จริงบ้าง
ไม่จริงเลย	หมายถึง	ข้อความนั้นไม่เป็นจริงเลย

ข้อความ	ระดับประเมิน				
	จริงที่สุด	จริง	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	ไม่จริงเลย	สำหรับผู้วิจัย
1. ข้าพเจ้าคิดว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นวิธีการหนึ่งในการช่วยเหลือเมื่อสมาชิกครอบครัวประสบปัญหา					☐
2. ข้าพเจ้าคิดว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ที่จะช่วยให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันแก้ไขปัญหา					☐
3. ข้าพเจ้าคิดว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวมีประโยชน์ที่จะช่วยให้สมาชิกครอบครัวมีความเข้าใจกันและกันได้ดียิ่งขึ้น					☐
4. ข้าพเจ้าคิดว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวมีคุณค่าสามารถนำไปใช้ช่วยเหลือครอบครัวได้					☐
5. ข้าพเจ้าคิดว่าการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้วยการให้คำปรึกษาครอบครัว เป็นการช่วยเหลืออย่างยั่งยืน					☐
6. ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจที่สามารถช่วยเหลือให้สมาชิกครอบครัวเข้าใจกันได้					☐
7. ข้าพเจ้ามีความสุขที่ทำให้ปัญหาของครอบครัวคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น					☐

ข้อความ	ระดับประเมิน				
	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง ไม่จริง บ้าง	ไม่จริง เลย	สำหรับ ผู้วิจัย
8. ข้าพเจ้ารู้สึกปวดศีรษะทุกครั้งที่ได้รับฟังปัญหา ที่สลับซับซ้อนของครอบครัว					☐
9. ข้าพเจ้ารู้สึกท้อใจที่บางครั้งไม่สามารถ ช่วยเหลือแก้ปัญหาของครอบครัวได้					☐
10. ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจที่เห็นสมาชิกครอบครัว ร่วมมือกันแก้ไขปัญหา					☐
11. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าทำให้คำปรึกษาครอบครัว เป็นงานที่ยุ่งยากซับซ้อน					☐
12. ข้าพเจ้าสนใจศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับ การให้คำปรึกษาครอบครัว					☐
13. ข้าพเจ้าพร้อมที่จะอุทิศเวลาเพื่อช่วยเหลือ นักเรียนที่มีปัญหาครอบครัว					☐
14. ข้าพเจ้าต้องการพัฒนาตนเองให้มี ความสามารถในการให้คำปรึกษาครอบครัว					☐

ตอนที่ 4 แบบวัดทักษะการให้คำปรึกษารอบครัว

แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

1. เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค
2. เทคนิคการให้คำปรึกษารอบครัว

คำชี้แจง ในฐานะที่เป็นครูแนะแนว ขอให้ท่านพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดให้ แล้วพิจารณาว่าในแต่ละสถานการณ์ท่านจะพูดและหรือแสดงท่าทางกับผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

1. เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค

สถานการณ์ที่ 1

ผู้รับคำปรึกษา : หนูเบื่อค่ะ หนูไม่อยากกลับบ้าน กลับบ้านก็เห็นพ่อแม่ทะเลาะกันทุกที
ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

1.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 2

นักเรียนหญิงอายุ 15 ปี มีผลการเรียนดี เข้ามาพบท่านด้วยสีหน้าไม่สบายใจและพูดด้วย
น้ำเสียงท้อแท้

ผู้รับคำปรึกษา : หนูไม่อยากเรียนหนังสือต่อแล้วค่ะอาจารย์ ที่บ้านหนูมีแต่เรื่องไม่สบายใจ
ท่านจะพูด และ/หรือแสดงท่าทางกับผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

2.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 3

ผู้รับคำปรึกษา : หนูเหนื่อย หนูเบื่อค่ะ ที่ต้องมาทบทวนแม่ที่เอาแต่ว่าพ่ออยู่ทุกวัน
ท่านจะพูด และ/หรือแสดงท่าทางกับผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

3.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 4

ผู้รับคำปรึกษา : หนูรู้สึกแย่ ไม่รู้ว่าจะเรียนไปทำไม พ่อแม่ก็ไม่เคยสนใจหนูเลย

ท่านจะพูด และ/หรือแสดงท่าทางกับผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

4.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 5

ผู้รับคำปรึกษา : อาจารย์รู้มั๊ยคะ เวลาหนูอ่านหนังสืออยู่ที่บ้าน พ่อก็ชอบทะเลาะกับแม่

หนูเศร้าจริงๆ

ท่านจะพูด และ/หรือแสดงท่าทางกับผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

5.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 6

ผู้รับคำปรึกษา : หนูไม่เข้าใจจริง ๆ เลยนะคะอาจารย์ ทำไมพ่อแม่หนูไม่เคยพูดกันดี ๆ ได้

เกิน 5 นาทีเลยคะ ต้องเถียงกัน หงุดหงิดใส่กัน หนูทำตัวไม่ถูก มันเบื่อ
อยากหนีไปไกล ๆ จริงๆ นะคะ

ท่านจะพูด และ/หรือแสดงท่าทางกับผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

6.....
.....
.....

2. ทักษะการใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว

สถานการณ์ที่ 1

ผู้รับคำปรึกษา : “หนูคิดว่า แม่ไม่รักหนู รักแต่พี่ชาย ”

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับ
ผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

1.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 2

ลูกสาว : พ่อไม่เคยสนใจหนูเลย

พ่อ : ก็แก้ตัวเหลวไหลแบบนี้ ฉันเอาเวลาไปทำอย่างอื่นดีกว่า

แม่ : พ่อก็แบบนี้ทุกที พุดดี ๆ กับลูกก็ได้

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับ
ผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

2.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 3

ผู้รับคำปรึกษา : “ที่บ้านหนูอยู่กันเยอะมาก หนูไม่รู้จะฟังใครดี ปวดหัวที่สุด”

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับ
ผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

3.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 4

ลูกสาว : แม่ไม่เคยเห็นหนูดีเลย มีแต่ว่า ๆ ไม่เคยฟังเหตุผล

แม่ : ทำไมฉันจะว่าแกไม่ได้ แกมีอะไรดีบ้างล่ะ ฉันไม่เห็นแกทำอะไรได้ดีเลย

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับ
ผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

4.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 5

พ่อ : ดูลิ วัน ๆ ไม่ทำอะไร เอาแต่เล่นเกม (ทุบตีลูก)

ลูกสาว : (ร้องไห้) แม่ ช่วยหนูด้วย พ่อตีหนูอีกแล้ว

แม่ : อย่าร้องลูก มาหาแม่มา (โอบกอดลูก)

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับ
ผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

5.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 6

ผู้รับคำปรึกษา: หนูเบื่อพ่อมากเลย บ่นได้ทั้งวัน นाराคาญที่สุด

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้คำปรึกษารอบครัว ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับ
ผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

6.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 7

ผู้รับคำปรึกษา : พ่อกับแม่ชอบเข้ามาวุ่นวายกับชีวิตหนูมากเลย แย่งที่สุด

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้คำปรึกษารอบครัว ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับ
ผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

7.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 8

ผู้รับคำปรึกษา : หนูมีความรู้สึกว้า หนูอ้างว้าง โดดเดี่ยว เหนงเวลาที่อยู่ที่บ้าน

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้คำปรึกษารอบครัว ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับ
ผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

8.....
.....
.....

สถานการณ์ที่ 9

พ่อ : พ่อเข้าใจลูกแล้วนะ แล้วก็เสียใจที่เข้าใจลูกผิด ๆ ต่อไปนี้พ่อจะไม่บ่นลูกอีกแล้ว

ลูกสาว : ขอบคุณค่ะพ่อ หนูขอโทษที่หนูหงุดหงิดใส่พ่อ หนูจะเป็นเด็กดีของพ่อนะคะ

แม่ : แม่ดีใจจริง ๆ ที่เราเข้าใจกันได้ แม่มีความสุขที่สุดเลย

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้คำปรึกษารอบครัว ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับ
ผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

9.....
.....
.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัย

เฉลยและเกณฑ์การให้คะแนนความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

คำถามและคำเฉลยที่ถูกต้องของแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

คำถาม	คำเฉลยที่ถูกต้อง
1. ครอบครัว หมายถึงอะไร	ครอบครัว หมายถึง 1. กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันและใช้ชีวิตร่วมกัน 2. มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต 3. มีปฏิสัมพันธ์กัน ให้การดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน
2. ครอบครัวมีความสำคัญอย่างไร	ความสำคัญของครอบครัว 1. ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรก ทำหน้าที่ในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ให้กับสมาชิกครอบครัวที่เกิดขึ้นใหม่ 2. การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวและการให้การศึกษาในครอบครัวมีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพของคนและบุคลิกภาพ รวมทั้งค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน 3. วิถีชีวิตของสมาชิกของครอบครัว ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและจริยธรรม มีผลต่อคุณภาพของสังคม 4. ครอบครัวเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เล็กที่สุดและเป็นพื้นฐานของสังคม 5. ครอบครัว ชุมชนสังคมและสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อกันและกัน ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล 6. สถาบันครอบครัวที่รวมตัวกันได้จะเป็นพลังกลุ่มที่สามารถพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของตนเองได้

คำถาม	คำเฉลยที่ถูกต้อง
3. การให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึงอะไร	การให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง 1. กระบวนการให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบปัญหา 2. โดยไม่ได้มุ่งช่วยเหลือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงคนเดียว เนื่องจากครอบครัวเป็นระบบ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่อสมาชิกครอบครัวคนอื่น ดังนั้นสมาชิกครอบครัวต้องรับผิดชอบร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น 3. เพื่อให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ อยู่ในภาวะสมดุล สามารถดำเนินชีวิตครอบครัวไปได้อย่างราบรื่น
4. การให้คำปรึกษาครอบครัว มีวัตถุประสงค์อะไร	วัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาครอบครัว 1. เพื่อสร้างบริบทแห่งครอบครัวขึ้นใหม่ ให้มีกฎ โครงสร้าง และระบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกว่าเดิม 2. ปรับปรุงการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้ดีขึ้น 3. พัฒนาให้สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวเป็นตัวของตัวเอง ลดข้อขัดแย้งในครอบครัว ทำให้ครอบครัวสามารถดำเนินไปด้วยความราบรื่น
5. การให้คำปรึกษาครอบครัว มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง	การให้คำปรึกษาครอบครัวมี 3 ขั้นตอน คือ 1. ระยะแรก (Initial Session) เป็นการสร้างสัมพันธ์และกำหนดโครงสร้างของการให้คำปรึกษา ตั้งสมมติฐานว่าอะไรกำลังเกิดขึ้นในครอบครัวนั้น สำรวจการรับรู้ที่มีต่อปัญหาจากสมาชิกครอบครัว สังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของครอบครัว 2. ระยะกลาง (Middle Phase) เป็นระยะที่ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวใช้เทคนิคต่าง ๆ กับครอบครัว กระตุ้นให้สมาชิกครอบครัวร่วมมือกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งไว้

คำถาม	คำตอบที่ถูกต้อง
	3. ระยะสุดท้าย (Termination) เป็นการยุติการให้คำปรึกษาเมื่อปัญหาครอบครัวคลี่คลายและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวเตรียมการที่จะยุติการให้คำปรึกษาโดยการลดความถี่ของการพบลง และยุติโดยการเปิดทางให้ครอบครัวกลับมาพบอีกเมื่อครอบครัวต้องการ
6. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ทราบ ได้แก่ทฤษฎีอะไรบ้าง	ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่ 1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว (Family Systems Therapy) 2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว (Structure Family Therapy) 3. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม (Experiential and Humanistic Family Therapy)
7. เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวสำคัญที่ท่านทราบมีอะไรบ้าง	1. การสัมภาษณ์ 2. การเข้าร่วม 3. การทำแผนที่ครอบครัว 4. การวาดภาพครอบครัว 5. การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ 6. การเผชิญหน้า 7. ท่าทีการสื่อสาร 8. การมองภาพใหม่ 9. การยุติการให้คำปรึกษา

เกณฑ์การให้คะแนน

- 3 คะแนน เมื่อตอบถูกต้องทั้งหมด
- 2 คะแนน เมื่อตอบถูก 2 ใน 3 ของคำตอบที่ถูกต้อง
- 1 คะแนน เมื่อตอบถูก 1 ใน 3 ของคำตอบที่ถูกต้อง
- 0 คะแนน เมื่อตอบไม่ถูกต้องหรือไม่ตอบคำถาม

เฉลยและเกณฑ์การให้คะแนนเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว

แบบวัดเจตคติมีจำนวน 14 ข้อ แบ่งเป็นข้อความเชิงบวกและเชิงลบ ดังนี้

ข้อความเชิงบวก ได้แก่ข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 13 และ 14

ข้อความเชิงลบ ได้แก่ข้อ 8, 9 และ 11

เกณฑ์การให้คะแนน

- 3 คะแนน หมายถึง จริงที่สุด
- 2 คะแนน หมายถึง จริง
- 1 คะแนน หมายถึง จริงบ้างไม่จริงบ้าง
- 0 คะแนน หมายถึง ไม่จริงเลย

เกณฑ์การแปลผลคะแนน

ค่าเฉลี่ย	การแปลผล
3.00 - 2.26	มีเจตคติที่ดีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวมากที่สุด
2.25 - 1.51	มีเจตคติที่ดีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวมาก
1.50 - 0.76	มีเจตคติที่ดีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวน้อย
0.75 - 0.00	มีเจตคติที่ดีต่อการให้คำปรึกษาครอบครัวน้อยที่สุด

เจลยและเกณฑ์การให้คะแนนทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

เกณฑ์การให้คะแนน

- 0 คะแนน เมื่อกล่าวตอบด้วยคำพูดที่มีลักษณะต่อไปนี้ ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง คือ คำตอบที่เป็นคำถาม คำตอบที่แสดงในเชิงปฏิเสธ ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ที่รับคำปรึกษาพูด ไม่แสดงความเข้าใจ ไม่ยอมรับนับถือผู้รับคำปรึกษา สร้างความสะเทือนใจให้แก่ผู้รับคำปรึกษา การผูกขาดการสนทนา ไม่ยอมรับฟัง สื่อสารที่แสดงให้เห็นว่าผู้รับคำปรึกษาไร้ความสามารถ แสดงท่าทางไม่ใส่ใจ ไม่สบตา สีหน้าเฉยเมย
- 1 คะแนน เมื่อกล่าวตอบด้วยคำพูดที่มีลักษณะต่อไปนี้ ลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือ คำตอบที่แสดงว่ามุ่งสนใจเนื้อหา ไม่สนใจความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษา ไม่แสดงความเข้าใจ แสดงความเป็นกลางๆ มากเกินไป ให้คำแนะนำบ้าง แสดงท่าทางสบตา ใบหน้าเฉยเมย
- 2 คะแนน เมื่อกล่าวตอบด้วยคำพูดที่มีลักษณะต่อไปนี้ ลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือ คำตอบที่แสดงความสนใจ เข้าใจ สะท้อนความรู้สึกผู้รับคำปรึกษา สะท้อนเนื้อหาที่เกี่ยวกับความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษา ให้คำแนะนำบ้าง แสดงท่าทางใส่ใจ ยิ้มแย้ม สบตา ให้เห็นว่าผู้ให้คำปรึกษาเต็มใจให้ความช่วยเหลือ
- 3 คะแนน เมื่อกล่าวตอบด้วยคำพูดที่มีลักษณะต่อไปนี้ ลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือ คำตอบที่แสดงความเข้าใจ ยอมรับ สะท้อนความรู้สึก และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาอย่างถูกต้อง สามารถเลือกใช้เทคนิคต่างๆ ได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้รับคำปรึกษา มีการแนะแนวทางในการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับปัญหาและตรงกับเป้าหมายของผู้รับคำปรึกษา สนับสนุนให้สมาชิกครอบครัวมีการสื่อสาร มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง และให้สมาชิกครอบครัวได้ร่วมกันแก้ปัญหาสามารถปรับเปลี่ยนแนวคิดมุมมองใหม่ ทำให้ครอบครัวสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น แสดงท่าทางใส่ใจ ยิ้มแย้ม สบตา พยักหน้าตอบรับ

เกณฑ์การแปลผลคะแนน

ค่าเฉลี่ย	การแปลผล
3.00 - 2.26	มีทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวมากที่สุด
2.25 - 1.51	มีทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวมาก
1.50 - 0.76	มีทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวน้อย
0.75 - 0.00	มีทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัวน้อยที่สุด

ภาคผนวก ค

การตรวจสอบคุณภาพแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

- ค่าดัชนีความสอดคล้อง(IOC) ของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว สำหรับครูแนะแนวแนะแนว
- ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว
- ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ตาราง 25 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
ด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	IOC
1	1	1	1	1	1	1.00
2	1	1	1	1	1	1.00
3	1	1	1	1	1	1.00
4	1	1	1	1	1	1.00
5	1	1	1	1	1	1.00
6	1	1	1	1	1	1.00
7	1	1	1	1	1	1.00

ตาราง 26 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
ด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	IOC
1	0	1	1	1	1	0.80
2	0	1	1	1	1	0.80
3	0	1	1	1	1	0.80
4	1	0	1	1	1	0.80
5	1	1	1	1	1	1.00
6	1	1	1	1	1	1.00
7	1	1	1	1	1	1.00
8	1	1	1	1	1	1.00
9	1	1	1	1	1	1.00
10	1	1	1	1	1	1.00
11	1	1	1	1	1	1.00
12	1	1	1	1	1	1.00
13	1	1	1	1	1	1.00
14	1	1	1	1	1	1.00

ตาราง 27 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
ด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	IOC
เทคนิคการให้คำปรึกษาจุฬาลงกรณ์						
1	1	1	1	1	1	1.00
2	1	1	1	1	1	1.00
3	0	1	1	1	1	0.80
4	0	1	1	1	1	0.80
5	1	1	1	1	1	1.00
6	1	1	1	1	1	1.00
เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว						
7	1	1	1	1	1	1.00
8	1	1	1	1	1	1.00
9	1	0	1	1	1	0.80
10	1	1	1	1	1	1.00
11	1	1	1	1	1	1.00
12	1	1	1	1	1	1.00
13	1	1	1	1	1	1.00
14	1	1	1	1	1	1.00
15	1	1	1	1	1	1.00

ตาราง 28 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้
คำปรึกษาครอบครัว

โมเดลการฝึกอบรม	ผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	
ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม						
ครั้งที่ 1	1	1	1	1	1	1.00
ขั้นฝึกอบรม						
ครั้งที่ 2	1	1	1	1	1	1.00
ครั้งที่ 3	0	1	1	1	1	0.80
ครั้งที่ 4	0	1	1	1	1	0.80
ครั้งที่ 5	1	1	1	1	1	1.00
ครั้งที่ 6	1	1	1	1	1	1.00
ครั้งที่ 7	1	1	1	1	1	1.00
ครั้งที่ 8	1	1	1	1	1	1.00
ครั้งที่ 9	1	1	1	1	1	0.80
ครั้งที่ 10	1	1	1	1	1	1.00
ครั้งที่ 11	1	1	1	0	1	0.80
ครั้งที่ 12	1	1	1	1	1	1.00
ครั้งที่ 13	1	1	1	1	1	1.00
ครั้งที่ 14	1	1	1	1	1	1.00
ครั้งที่ 15	1	1	1	1	1	1.00
ครั้งที่ 16	1	1	1	1	1	1.00
ขั้นสรุปผลการฝึกอบรม						
ครั้งที่ 17	1	1	1	1	1	1.00

ตาราง 29 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับ
ครูแนะแนว

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก	หมายเหตุ
ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาคอบครัว		
1	.3706	คัดเลือกไว้
2	.5756	คัดเลือกไว้
3	.6145	คัดเลือกไว้
4	.7744	คัดเลือกไว้
5	.7385	คัดเลือกไว้
6	.7812	คัดเลือกไว้
7	.7860	คัดเลือกไว้
เจตคติต่อการให้คำปรึกษาคอบครัว		
1	.3778	คัดเลือกไว้
2	.5906	คัดเลือกไว้
3	.6049	คัดเลือกไว้
4	.7313	คัดเลือกไว้
5	.7309	คัดเลือกไว้
6	.6602	คัดเลือกไว้
7	.7074	คัดเลือกไว้
8	.6839	คัดเลือกไว้
9	.5804	คัดเลือกไว้
10	.7625	คัดเลือกไว้
11	.3580	คัดเลือกไว้
12	.6646	คัดเลือกไว้
13	.3446	คัดเลือกไว้
14	.7479	คัดเลือกไว้
ทักษะการให้คำปรึกษาคอบครัว		
1	.2935	คัดเลือกไว้
2	.3774	คัดเลือกไว้
3	.3459	คัดเลือกไว้
4	.2755	คัดเลือกไว้
5	.2605	คัดเลือกไว้
6	.4018	คัดเลือกไว้
7	.4035	คัดเลือกไว้
8	.5115	คัดเลือกไว้

ตาราง 29 (ต่อ)

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก	หมายเหตุ
9	.5473	คัดเลือกไว้
10	.5839	คัดเลือกไว้
11	.5263	คัดเลือกไว้
12	.4763	คัดเลือกไว้
13	.5728	คัดเลือกไว้
14	.5191	คัดเลือกไว้
15	.3789	คัดเลือกไว้

ภาคผนวก ง

โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา
สมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวสำหรับครูแนะแนว

โมเดลการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ผู้วิจัยสร้างโปรแกรมการฝึกอบรมการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวโดยกำหนดระยะเวลาในการอบรมจำนวน 5 วัน ระหว่างวันที่ 21 – 25 กุมภาพันธ์ 2552 ช่วงเวลา 8.30 – 16.30 น รวมระยะเวลาในการอบรมทั้งสิ้น 35 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยกำหนดแผนการดำเนินการฝึกอบรม ดังนี้

1. ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม

ครั้งที่ 1 เรื่อง การปฐมนิเทศ เป็นการสร้างสัมพันธภาพ และปฐมนิเทศเกี่ยวกับการฝึกอบรม

2. **ขั้นดำเนินการฝึกอบรม** เป็นขั้นที่ผู้วิจัยใช้วิธีการฝึกอบรมให้ครูแนะแนวมีสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวในแต่ละองค์ประกอบ คือ ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว และทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยกำหนดการอบรม ดังนี้

การพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

ประกอบด้วยการฝึกอบรม ดังนี้

ครั้งที่ 2 เรื่อง ความหมายและความสำคัญของครอบครัว

ครั้งที่ 3 เรื่อง การให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่ ความหมาย แนวคิดการให้คำปรึกษาครอบครัว วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว

ครั้งที่ 4 เรื่อง ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว และทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม

การพัฒนาสมรรถนะด้านเจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว

ครั้งที่ 5 เรื่อง เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว

การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ประกอบด้วยการฝึกอบรม ดังนี้

ครั้งที่ 6 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค

ครั้งที่ 7 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การสัมภาษณ์”

ครั้งที่ 8 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเข้าร่วม”

ครั้งที่ 9 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การทำแผนที่ครอบครัว”

ครั้งที่ 10 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การวาดภาพครอบครัว”

ครั้งที่ 11 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การจัดการกับสามเหลี่ยม
สามเหลี่ยมสัมพันธ์”

ครั้งที่ 12 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การสื่อสาร”

ครั้งที่ 13 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเผชิญปัญหา” และ “การ
มองภาพใหม่”

ครั้งที่ 14 เรื่อง เทคนิคการยุติการให้คำปรึกษา

ครั้งที่ 15 เรื่อง การทดลองฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัว

ครั้งที่ 16 เรื่อง การฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัวกับครอบครัวจริง

3. ขั้นสรุปผลการฝึกอบรม

ครั้งที่ 17 เรื่อง ปัจฉิมนิเทศ เป็นการทดสอบสมรรถนะการให้คำปรึกษา
ครอบครัวหลังการอบรม การประเมินผลและการสรุปผลการอบรม

4. ขั้นหลังการติดตามผล

เป็นการติดตามผลหลังการฝึกอบรม 3 สัปดาห์ หลังเสร็จสิ้นการอบรม

ตารางการฝึกอบรมการพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว

08.30-09.00		09.00-10.30	10.30-12.00	12.00 -13.00 พักกลางวันอาหารกลางวัน		13.00-14.30	14.30-16.00	16.00-16.30
วันที่ 1	ชั้นเริ่มต้นอบรม ครั้งที่ 1 - ปฐมนิเทศ - แนะนำผู้วิจัย ผู้รับการอบรม	ชั้นดำเนินการอบรม การพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ ครั้งที่ 2 ความหมายและความสำคัญของครอบครัว ครั้งที่ 3 การให้คำปรึกษาครอบครัว ได้แก่ ความหมาย แนวคิดการให้คำปรึกษาครอบครัววัตถุประสงค์ ขั้นตอน การให้คำปรึกษาครอบครัว				ครั้งที่ 4 ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้าง ของครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยม และมนุษยนิยม		สรุปผลการอบรม วันที่ 1
		การพัฒนาสมรรถนะ ด้านเจตคติ ครั้งที่ 5 เจตคติต่อการให้ คำปรึกษาครอบครัว				ครั้งที่ 7 เทคนิคการให้ คำปรึกษาครอบครัว - การสัมภาษณ์	ครั้งที่ 8 เทคนิคการให้ คำปรึกษาครอบครัว - การเข้าร่วม	สรุปผลการอบรม วันที่ 2
วันที่ 3	ทบทวนความรู้ ของวันที่ 2	ครั้งที่ 9 เทคนิคการให้ คำปรึกษาครอบครัว - การทำแผนที่ครอบครัว				ครั้งที่ 11 เทคนิคการให้ คำปรึกษาครอบครัว - การจัดการสามเหลี่ยม สัมพันธ์	ครั้งที่ 12 เทคนิคการให้ คำปรึกษาครอบครัว - ทำที่การสื่อสาร	สรุปผลการอบรม วันที่ 3
วันที่ 4	ทบทวนความรู้ ของวันที่ 3	ครั้งที่ 13 เทคนิคการให้ คำปรึกษาครอบครัว - การเผชิญหน้า - การมองภาพใหม่				ครั้งที่ 15 ทดลองฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัว		สรุปผลการอบรม วันที่ 4
วันที่ 5	ครั้งที่ 16 ฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัวกับครอบครัวจริง				ฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัวกับครอบครัวจริง (ต่อ) ขั้นสรุปผลการอบรม ครั้งที่ 17 ทดสอบหลังการอบรม ประเมินผลการอบรม			

1. ขั้นเริ่มต้นการฝึกอบรม

ครั้งที่ 1

เรื่อง การปฐมนิเทศ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้วิจัยและครูแนะแนว ตลอดจนครูแนะแนวด้วยกันมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
2. เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการฝึกอบรมในครั้งนี้

ระยะเวลา 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การซักถาม

อุปกรณ์

1. ตารางการฝึกอบรม
2. แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครบถ้วน

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

ผู้วิจัยกล่าวต้อนรับ

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อให้ผู้วิจัยและครูแนะแนว ตลอดจนครูแนะแนวด้วยกันเองมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดังนี้
  - 1.1 ผู้วิจัยแนะนำตนเอง ประวัติการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน
  - 1.2 ผู้วิจัยดำเนินการให้ครูแนะแนวได้แนะนำตนเองแก่สมาชิกกลุ่มทุกคน โดยบอกชื่อ สถานที่ทำงาน เจตคติในการทำงานเป็นครูแนะแนว ฯลฯ
  - 1.3 ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มทุกคนได้พูดคุยสอบถามซึ่งกันและกัน
  - 1.4 ผู้วิจัยกล่าวสรุปแสดงความยินดีที่ได้รู้จักซึ่งกันและกัน
2. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 .เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการฝึกอบรมในครั้งนี้ ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยชี้แจงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาสมรรถนะในการให้คำปรึกษา
ครอบครัวรวมทั้งอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการ สถานที่ ระยะเวลาในการฝึกอบรม
ตลอดจนประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาในครั้งนี้

2.2 ผู้วิจัยชี้แจงให้ครูแนะแนวในฐานะผู้รับการพัฒนารับถึงบทบาทหน้าที่ที่
ต้องปฏิบัติทั้งส่วนตัวและกลุ่มระหว่างการเข้ารับการฝึกอบรม

2.3 ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ครูแนะแนวซักถามเพื่อความเข้าใจตรงกัน

ขั้นสรุป

ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ครูแนะแนวซักถาม และสรุปเน้นถึงวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม
ครั้งนี้

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มของครูแนะแนว
2. การตอบคำถามของครูแนะแนว

2. ขั้นตอนการอบรม
การพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

ครั้งที่ 2
ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว
เรื่อง ความหมายและความสำคัญของครอบครัว

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ครูแนะแนวมีความรู้และเข้าใจเรื่องความหมายและความสำคัญของครอบครัว

ระยะเวลา 1 ชั่วโมง

เทคนิคที่ใช้

1. การอภิปราย
2. การบรรยาย

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 2
2. Powerpoint Presentation ประกอบการบรรยาย
3. แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของครอบครัว

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

ผู้วิจัยแนะนำหัวข้อที่จะฝึกอบรมในครั้งนี้

ขั้นดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการอภิปราย เรื่องความหมายและความสำคัญของครอบครัว โดยให้ครูแนะแนวที่เข้ารับการอบรมจำนวน 8 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 4 คน ระดมความคิดร่วมกันอภิปรายว่า ครอบครัวคืออะไร และมีความสำคัญอย่างไร หลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาสรุปผลหน้าห้องฝึกอบรม โดยใช้เวลา 35 นาที
2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยายสรุปเรื่อง ความหมาย ความสำคัญของครอบครัว โดยใช้เวลา 10 นาที

ขั้นสรุป

ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ครูแนะแนวได้ซักถาม เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของครอบครัว โดยใช้เวลา 10 นาที

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มของครูแนะแนว
2. การตอบคำถามของครูแนะแนว
3. การทดสอบ โดยผู้วิจัยให้ครูแนะแนวทำแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของครอบครัว 5 นาที

เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 2

เรื่อง ความหมายและความสำคัญของครอบครัว

ความหมายของครอบครัว

เดวิด เอ ชูลซ์ (David A.Schulz. 1982: 16) ให้ความหมายครอบครัวว่า ครอบครัว หมายถึง สถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่ง ที่มีหน้าที่สำคัญในการเลี้ยงดู ให้ความรักความเอาใจใส่ และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่สมาชิก รวมทั้งมีหน้าที่ผลิตสมาชิกใหม่ให้แก่สังคม

จอห์น ซี มาซิโอนิส (John C. Macionis. 1995: 460) กล่าวว่า ครอบครัว หมายถึง สถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่งที่ดำรงอยู่ในทุกสังคม และเป็นสถาบันที่ประกอบด้วยปัจเจกบุคคลจำนวนหนึ่งที่มารวมตัวกันเป็นกลุ่มร่วมมือกันในการทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็ก ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นเครือญาติ มีความผูกพันกันทางสายโลหิตโดยการแต่งงาน หรือการรับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ได้ให้คำนิยามครอบครัวไว้ว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์ทางกฎหมายและทางสายโลหิต และบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้นบางประการ (ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์. 2540: 8)

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ครอบครัว กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกัน มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต มีปฏิสัมพันธ์กัน ให้การดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ ความหมายของครอบครัวอาจแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ประสพการณ์ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม

ความสำคัญของครอบครัว

คณะอนุกรรมการพัฒนาครอบครัวและแก้ไขความรุนแรงแต่เด็กและสตรี (2542 : 4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของครอบครัวไว้ดังนี้

1. ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกที่สุดของมนุษย์ และสถาบันที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ทำหน้าที่ในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ของสมาชิกเกิดใหม่ในครอบครัวได้แก่ ทารกและเด็ก
2. การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวและการให้การศึกษาในครอบครัวมีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพของคนและบุคลิกภาพซึ่งรวมทั้งค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน วิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อกันและกัน

3. ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมพื้นฐานที่ประกอบด้วยวิถีชีวิตสมาชิกของครอบครัวทุกคน วิถีชีวิตนี้รวมทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและจริยธรรม ซึ่งมีผลต่อคุณภาพของสังคม

4. ครอบครัวเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เล็กที่สุดและเป็นพื้นฐานของสังคม ครอบครัวบางครอบครัวมีบทบาทเป็นหน่วยการผลิตทางเศรษฐกิจโดยตรง

5. ครอบครัว ชุมชนสังคมและสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อกันและกัน ต่างมีกระบวนการวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงโดยไม่มีการหยุดนิ่ง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล

6. ปัญหาสังคมหลายประการจะป้องกันได้ โดยสถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวที่รวมตัวกันได้จะเป็นพลังกลุ่ม/ชุมชนที่สามารถพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของตนเองได้

แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของครอบครัว

ขอให้ท่านตอบคำถามต่อไปนี้

1. ครอบครัว หมายถึงอะไร.....

.....

.....

.....

.....

2. ครอบครัวมีความสำคัญอย่างไร.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ครั้งที่ 3

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

เรื่อง การให้คำปรึกษาครอบครัว

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ครูแนะแนวมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัวสามารถอธิบายความหมาย แนวคิดพื้นฐาน วัตถุประสงค์และขั้นตอนของการให้คำปรึกษาครอบครัวได้

ระยะเวลา

2 ชั่วโมง

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การสาธิต

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 3
2. Powerpoint Presentation ประกอบการบรรยาย
3. แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทบทวนเชื่อมโยงความรู้ครั้งที่ 2 เพื่อนำสู่การอบรมครั้งที่ 3
2. ผู้วิจัยชี้แจงหัวข้อในการฝึกอบรมครั้งที่ 3 ได้แก่ ความหมาย แนวคิดพื้นฐาน วัตถุประสงค์และขั้นตอนของการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยาย เกี่ยวกับเรื่องการให้คำปรึกษาครอบครัว ดังหัวข้อต่อไปนี้

- 1.1 ความหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัว
- 1.2 แนวคิดพื้นฐานของการให้คำปรึกษาครอบครัว
- 1.3 วัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาครอบครัว
- 1.4 ขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว

2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสาธิต เกี่ยวกับขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัวแก่ครู
แนะแนว

3. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ครูแนะแนวซักถามในประเด็นต่าง ๆ

ขั้นสรุป

ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญเรื่องการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อให้อาจารย์แนะแนวมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับความหมาย แนวคิดพื้นฐาน วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการตอบคำถามของครูแนะแนว
2. การทดสอบ โดยผู้วิจัยให้ครูแนะแนวทำแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

เอกสารประกอบการฝึกอบรม ครั้งที่ 3

เรื่อง การให้คำปรึกษาครอบครัว

ความหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัว

การให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) และการบำบัดครอบครัว (Family Therapy) เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และเป็นที่น่าสนใจในวิชาชีพว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือครอบครัวในลักษณะเดียวกัน (กรณีการณ์ นลราชสุวัจน์. 2545: 323) ซึ่งพายโตรอส (Pietrofesa, Hoffman and Splete. 1994: 28 and Belkin. 1988: 65) กล่าวว่า "การให้คำปรึกษา" และ "จิตบำบัด" ทั้งสองคำมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ดูจะมีความเหมือนกันมากกว่า และเป็นที่น่าสนใจและยอมรับกันในวงวิชาชีพว่า ทั้งสองคำใช้แทนกันได้

โอคุน และแรพพพอร์ท (Okun and Rappaport. 1980: 31-32) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว คือ การให้คำปรึกษาประเภทหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความช่วยเหลือครอบครัว โดยปฏิบัติต่อครอบครัวในฐานะเป็นระบบ หนึ่ง และมองปัญหา หรือความบกพร่องในหน้าที่ของครอบครัวว่ามาจากระบบครอบครัว ไม่ใช่มาจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งของครอบครัว อาการที่ผิดปกติหรือเป็นปัญหาของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง เป็นสิ่งแสดงให้เห็นความตึงเครียดที่กำลังเกิดขึ้นในระบบครอบครัวหรือระบบสังคมภายนอก เพราะผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวเชื่อว่า เราไม่สามารถแยกบุคคลออกมาจากสังคมที่เขาหรือเธออาศัยอยู่ได้

ซัวเบอร์ (Sauber. 1993: 16) กล่าวว่าครอบครัวบำบัด หมายถึง การให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว โดยที่มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 2 คนขึ้นไปเข้ารับการบำบัด เช่น การให้ความช่วยเหลือระหว่างบิดากับมารดาหรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว ซึ่งในการให้ความช่วยเหลือโดยใช้ครอบครัวบำบัด ต้องพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้ คือ เป็นการให้ความช่วยเหลือทั้งครอบครัวไม่เฉพาะสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่มีปัญหา เพราะสมาชิกในครอบครัวทุกคนมีส่วนได้รับความทุกข์จากปัญหาของครอบครัว สมาชิกในครอบครัวจึงต้องมีส่วนร่วมในการบำบัด

บิกส์ (Biggs. 1994: 99) ให้ความหมายการให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) ว่าหมายถึง การให้คำปรึกษาที่มุ่งเน้นช่วยเหลือปฏิบัติต่อครอบครัวโดยส่วนรวม โดยมีเป้าหมายพยายามที่จะปรับเปลี่ยน ปรับปรุงสัมพันธภาพในครอบครัวให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น โดยอธิบายว่า สาเหตุของปัญหาครอบครัวเกิดจากกฎเกณฑ์ต่างๆในครอบครัวไม่มีประสิทธิภาพ

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544: 87) ให้ความหมายของจิตบำบัดครอบครัว (Family Therapy) คือ การบำบัดที่รวมเอาบุคคลที่มีความผูกพันกันในฐานะครอบครัวเข้ามาร่วมด้วย

กล่าวง่ายๆ ก็คือเป็นการทำจิตบำบัดทั้งครอบครัวไม่ใช่เฉพาะผู้ป่วยเพียงคนเดียว ครอบครัวในที่นี้หมายถึง บุคคลที่ผู้ป่วยมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ สามเณร/ภรรยา ลูก ญาติพี่น้อง และบางครั้งอาจรวมไปถึงมิตรสหายด้วย

จากการศึกษาความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบปัญหา โดยไม่มุ่งช่วยเหลือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงคนเดียว เนื่องจากครอบครัวเป็นระบบ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่อสมาชิกครอบครัวคนอื่น ดังนั้นสมาชิกครอบครัวต้องรับผิดชอบร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ อยู่ในภาวะสมดุล สามารถดำเนินชีวิตครอบครัวไปได้อย่างราบรื่น มีความสุข

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

ในการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวควรต้องเข้าใจแนวคิดพื้นฐานของการให้คำปรึกษา เพื่อใช้แนวคิดเหล่านี้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนให้ความช่วยเหลือครอบครัว โดย อุมพร ตรังคมสมบัติ (2544: 101) ได้กล่าวว่า จิตบำบัดครอบครัวมีแนวคิดพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีระบบ ต่างจากจิตบำบัดเฉพาะตัวบุคคลที่มีพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีจิตวิเคราะห์ดังนี้

1. เน้นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายนอกจิตใจมากกว่าภายในจิตใจ จิตบำบัดเฉพาะตัวบุคคลถือว่า ความรู้สึกนึกคิดและความขัดแย้งต่างๆ รวมทั้งประสบการณ์ในอดีตเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งปวงและเป็นจุดที่ต้องแก้ไข แต่จิตบำบัดครอบครัวถือว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นตามลำพังในใจ แต่เกิดขึ้นมาในบริบท ในชีวิตจริงเราแยกสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล (Intrapersonal) ออกจากสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล (Interpersonal) ไม่ได้ เพราะทั้งสองสิ่งนี้มีอิทธิพลต่อกัน

เมื่อปัญหาไม่ได้เกิดขึ้นมาตามลำพังแต่เกิดขึ้นมาในบริบท เราจึงไม่สามารถเข้าใจปัญหาได้หากเราไม่วิเคราะห์บริบทร่วมไปด้วย และเราจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้เลย หากเราไม่เปลี่ยนแปลงแก้ไขบริบทด้วย

2. เฟืองเล็งที่ระบบทั้งหมดไม่ใช่เฉพาะหน่วยย่อยบางหน่วย จิตบำบัดเฉพาะตัวจะเฟืองเล็งที่หน่วยย่อยคือ ผู้ป่วย หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่เมื่อทฤษฎีระบบได้เกิดขึ้นวิธีการมองปัญหาก็เปลี่ยนไปเป็นการมองระบบใหญ่ทั้งระบบ รวมทั้งมองความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยย่อยแต่ละหน่วยในระบบ ดังนั้น แทนที่จะมองเฉพาะผู้ป่วยและแก้ไขเฉพาะตัวผู้ป่วยเท่านั้น ก็จะมามองและแก้ไขเฉพาะตัวผู้ป่วยและแก้ไขครอบครัวร่วมไปด้วย

จิตบำบัดครอบครัวเป็นจิตบำบัดแห่งความสัมพันธ์ (Therapy of Relationship) คือ ไม่ได้มองเฉพาะบุคคลใดๆ แต่มองทุกส่วนที่สัมพันธ์กับบุคคล เหมือนการพยายามต่อชิ้นส่วนของภาพเข้าด้วยกัน ชิ้นส่วนทุกชิ้นส่วนมีความสำคัญเท่าๆกันและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ภารกิจของผู้บำบัดก็คือ พยายามจัดให้ทุกชิ้นต่อกันได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้ได้ภาพที่สมบูรณ์

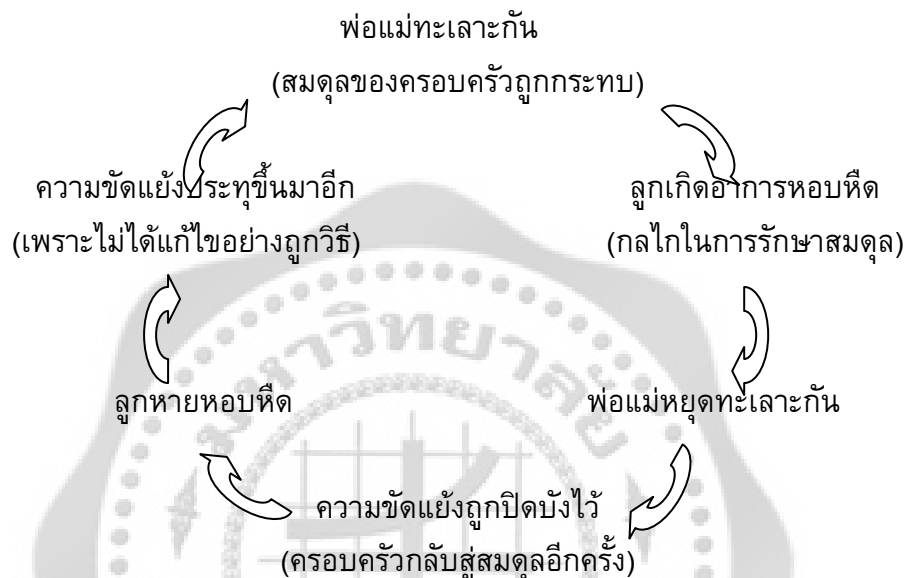
การมองที่ความสัมพันธ์ระหว่างระบบด้วยตัวเอง เช่น ครอบครัวกับโรงเรียน หรือ ครอบครัวกับชุมชน และระหว่างระบบย่อยด้วยกัน เช่น พ่อแม่กับลูกนั้นเป็นการมองในหลายระดับและจะทำให้การบำบัดเกิดประโยชน์สูงสุด เพราะผู้บำบัดจะเข้าใจปัญหาได้อย่างถ่องแท้ รวมทั้งมีวิธีแก้ปัญหามากมายและเป็นไปอย่างครบถ้วนที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

3. มองปัญหาแบบวงกลมไม่ใช่เส้นตรง การมองปัญหาไม่ได้เพ่งเล็งว่าอะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล เช่น ไม่ได้มองว่าเหตุการณ์ A ทำให้เกิดเหตุการณ์ B ซึ่งเป็นการมองแบบเส้นตรง (Linear Causality) แต่จิตบำบัดครอบครัวจะมองปัญหาแบบวงกลม (Circular Causality) คือมองปัญหาดำเนินอยู่เรื่อยๆ ก็เพราะปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างระบบย่อย เช่น A ทำให้เกิด B B ทำให้เกิด C และขณะเดียวกัน C ก็มีผลกระทบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับ A อีก ตัวอย่างเช่น กรณีเด็กที่ถูกพ่อแม่ลงโทษอย่างรุนแรง มองแบบเส้นตรงก็จะเห็นเพียงว่า พ่อแม่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์โกรธได้จึงตีลูก หรืออีกนัยหนึ่งลูกเป็นเพียงบุคคลเคราะห์ร้ายที่ “ถูกพ่อกระทำ” แต่ถ้าพิจารณาตามแบบวงกลม แล้วจะพบว่า เด็กเองก็เป็นตัวกระตุ้นให้พ่อแม่เกิดอารมณ์โกรธโดยการชนมาก หรือเด็กก็ “กระทำต่อพ่อแม่” เช่นกัน นอกจากปัญหาคงตกอยู่ที่เด็กและพ่อแม่แล้ว ยังมีอิทธิพลของปัจจัยอื่นด้วย เช่น ความตึงเครียดเพราะพ่อแม่ทำงาน และการที่แม่ขาดทักษะในการเลี้ยงลูก เป็นต้น การมองแบบวงกลมจะทำให้ผู้บำบัดแทรกแซงได้หลายจุด เช่น ช่วยหางานให้พ่อทำและฝึกสอนแม่ให้มีทักษะในการดูแลลูกมากขึ้น แทนที่จะพยายามสอนพ่อแม่ให้ควบคุมอารมณ์โกรธของตนเองเท่านั้น

4. สนใจว่าปัญหาคาดำเนินอยู่ได้อย่างไรและมีบทบาทอย่างไรในครอบครัว ในปฏิสัมพันธ์ที่เป็นวงกลมนั้น บ่อยครั้งที่เราไม่สามารถหาจุดเริ่มต้นได้ เพราะสิ่งที่เป็นสาเหตุก็เกิดขึ้นมานานแล้ว และไม่อาจจะรื้อฟื้นขึ้นมาแก้ไขใหม่ได้ จิตบำบัดครอบครัวจึงให้ความสำคัญกับสิ่งที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน “ที่นี่และขณะนี้” (Here and Now) คือ พยายามมองหว่าในปัจจุบันมีปัจจัยอะไรที่ทำให้ปัญหาคาดำเนินอยู่เรื่อยๆ เพราะถือว่าสามารถค้นหาและแก้ไขปัจจัยเหล่านั้นได้ง่ายกว่าค้นหาและแก้ไขปัจจัยในอดีตที่ทำให้เกิดปัญหา

บางครั้งปัญหา/อาการป่วยก็มีบางประการในระบบครอบครัว โดยเฉพาะในการรักษาภาวะสมดุล (Homeostasis) ตัวอย่างเช่น ทุกครั้งที่พ่อแม่ทะเลาะกัน ลูกจะเกิดอาการหอบหืดขึ้นมาอย่างรุนแรงจนต้องเข้าโรงพยาบาล ผลที่ตามมาคือ พ่อแม่หยุดทะเลาะกันแล้วหันมาวุ่นวายกับอาการป่วยของลูกแทน ความขัดแย้งของพ่อแม่จึงไม่เคยมาถึงจุดแตกหัก แม้อาการ

ป่วยจะทำให้เกิดผลดีคือ ครอบครัวยังอยู่ในสมดุลได้ แต่ก็เกิดผลเสียกับลูกคือ ลูกไม่สามารถพัฒนาไปได้เช่นเดียวกับเด็กทั่วไป เพราะต้องมาคอยจับตาดูพ่อแม่ คอยห่วงกังวลว่าพ่อแม่จะทะเลาะกันอีกหรือไม่ ระหว่างพ่อแม่ความขัดแย้งก็ไม่เคยหมดไป เพียงแต่ถูกซ่อนไว้เพื่อรอเวลาที่จะประทุขึ้นมาอีก ดังวงจรข้างล่าง

ในจิตบำบัดครอบครัว การวินิจฉัยว่าผู้ป่วยเป็นโรคอะไรนั้น ไม่สำคัญเท่ากับการวินิจฉัยว่าระบบครอบครัวมีความบกพร่องตรงไหน เหตุการณ์ในอดีตไม่สำคัญเท่ากับปฏิสัมพันธ์ในปัจจุบัน และการรู้ว่าอะไรเป็นต้นเหตุของปัญหาก็ไม่สำคัญเท่ากับการทำอะไรให้ปัญหานั้นดำเนินอยู่เรื่อยๆ

5. มุ่งที่การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมมากกว่าความเข้าใจตนเอง นักจิตบำบัดครอบครัวถือว่า ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนเกิดขึ้นในชั่วโมงบำบัดแล้ว ก็จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อทุกคนกลับไปใช้ชีวิตร่วมกันที่บ้าน ดังนั้นการช่วยให้ผู้ป่วยเกิดความเข้าใจในตนเองเท่านั้นจึงไม่เพียงพอ แต่สิ่งที่สำคัญคือ ต้องช่วยให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงนั้นต้องมองเห็นได้ในชั่วโมงบำบัด ประสบการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในห้องบำบัดจะนำไปสู่ความเข้าใจใหม่ และการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของสมาชิกครอบครัวแต่ละคนรวมทั้งของผู้ป่วยโดยอัตโนมัติ

จิตบำบัดครอบครัวจึงมีแนวคิดพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีระบบ โดยมองความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่างๆเป็นระบบ การบำบัดจะเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

วงจรแห่งปฏิสัมพันธ์ การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวและความหมายของอาการป่วย ทั้งหมดนี้จะทำให้การแทรกแซงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เป้าหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัว

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544: 92) กล่าวว่า เป้าหมายของการทำจิตบำบัดครอบครัว คือ การที่ครอบครัวจะทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ปรับตัวกับความเครียดที่เกิดขึ้นในพัฒนาการแต่ละขั้นตอนได้ และตอบสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนได้อย่างกลมกลืนกัน อันจะนำไปสู่การเติบโตของครอบครัวในที่สุด

อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป้าหมายของการบำบัด คือ การสร้างบริบทแห่งครอบครัวขึ้นใหม่ ให้มีกฎ โครงสร้างและระบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกว่าเดิม ผู้บำบัดไม่ได้มุ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเฉพาะตัวผู้ป่วยเท่านั้น แต่จะช่วยให้ทั้งครอบครัวทำหน้าที่ได้ดีกว่าเดิม และเป็นสถานบำบัดเยียวยา (Healing Environment) สำหรับผู้ป่วย เป้าหมายเหล่านี้จะเป็นจริงได้โดยช่วยให้ครอบครัวเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร การแก้ไขความขัดแย้ง รวมทั้งแก้ไขปฏิสัมพันธ์ภายในระบบครอบครัวเอง และกับระบบภายนอก เช่น เครือญาติ เพื่อนฝูง และที่ทำงาน เป็นต้น

ศิริรัตน์ คุปติวุฒิ (2545: 100-101) กล่าวว่า โดยทั่วไปผู้รักษาแบบครอบครัวบำบัด (Family Therapist) จะวางเป้าหมายของการรักษาให้แก่ครอบครัวดังนี้

1. ปรับปรุงการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว (Communication) ให้ดีขึ้น
2. ปรับปรุงพัฒนาให้สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวเป็นตัวของตัวเอง
3. ปรับปรุงข้อตกลงในบทบาท (Role) ของแต่ละคนในครอบครัว
4. ลดข้อขัดแย้ง (Conflict) ในครอบครัว ลดความทุกข์ ความไม่สบาย (Distress) ของผู้ป่วย

ของผู้ป่วย

กระบวนการในการให้คำปรึกษาครอบครัว

เกลดดิ้ง (เมธินีนาทร์ วิญญูชน. 2539: 19-20. อ้างอิงจาก Gladdind. 1995.) กล่าวว่า กระบวนการให้คำปรึกษาครอบครัวประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ คือ

1. ระยะแรก (Initial Session)

ในระยะแรกนี้ ภารกิจสำคัญที่ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวจะต้องกระทำ คือ การสร้างสัมพันธ์และกำหนดโครงสร้างของการให้คำปรึกษา ตั้งสมมติฐานว่าจะไร้อะไรกำลังเกิดขึ้นในครอบครัวนั้น สำรวจการรับรู้ที่มีต่อปัญหาจากสมาชิกครอบครัว สังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของครอบครัว เช่น สมาชิกครอบครัวแต่ละคนติดต่อสื่อสารกันอย่างไร ใครพูดกับใคร พูดอย่างไร ประเมินสิ่งที่จะต้องดำเนินการ เช่น จะต้องมีการส่งต่อ (Referral) หรือไม่

ต้องมีการทดสอบทางจิตวิทยาอะไรหรือไม่ ก่อนเสร็จสิ้นการพบกันครั้งแรกจะต้องมีการตกลงนัดหมายสำหรับการพบกันครั้งต่อไป หากมีสิ่งที่จะมอบหมายให้ครอบครัวไปดำเนินการหรือลองปฏิบัติยอมทำได้ ผู้ให้คำปรึกษารอบครัวควรเขียนความประทับใจที่มีต่อครอบครัวทันทีที่การพบกันสิ้นสุดลง

2. ระยะกลาง (Middle Phrase)

ในระยะกลางของการให้ความช่วยเหลือ เป็นระยะที่ผู้ให้คำปรึกษารอบครัวใช้เทคนิคต่าง ๆ กับครอบครัว กระตุ้นให้ครอบครัวทำงานหนัก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งไว้ และส่วนใหญ่แล้วการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในกระบวนการแก้ปัญหา มักจะเกิดขึ้นในระยะนี้ ผู้ให้คำปรึกษารอบครัวควรชี้ให้ครอบครัวเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ถึงแม้จะเล็กน้อยก็ตาม ส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัวกล้าที่จะลองทำพฤติกรรมใหม่ๆ ผู้ให้คำปรึกษารอบครัวจะต้องมีบทบาทที่กระตือรือร้น ให้การแนะนำ ส่งเสริมให้ครอบครัวมีแหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนที่เหมาะสม

3. ระยะสุดท้าย (Termination)

ก่อนถึงระยะสุดท้าย ผู้ให้คำปรึกษาต้องวางแผนร่วมกับครอบครัวถึงการยุติการให้คำปรึกษา การเตรียมการที่จะยุติการให้คำปรึกษาทำได้โดยการลดความถี่ของการพบลง และยุติโดยการเปิดทางให้ครอบครัวกลับมาพบอีกเมื่อครอบครัวต้องการ อย่างไรก็ตามการยุติควรจะต้องประกอบด้วย กระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ การกล่าวถึงการยุติการให้คำปรึกษา การสรุปผลของการให้คำปรึกษา อภิปรายถึงเป้าหมายระยะยาว ทำนายและหาทางป้องกันแก้ไขที่จะไม่ให้เกิดปัญหาอีกในอนาคต และติดตามผลการให้คำปรึกษาอยู่เป็นระยะๆ ถึงแม้การให้คำปรึกษาจะยุติไปแล้ว

แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของครอบครัว

ขอให้ท่านตอบคำถามต่อไปนี้

1. การให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึงอะไร.....

.....

.....

.....

2. แนวคิดพื้นฐานครอบครัวคืออะไร.....

.....

.....

.....

3. วัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาครอบครัวคืออะไร.....

.....

.....

.....

.....

4. การให้คำปรึกษาครอบครัวมีกี่ขั้นตอน อะไรบ้าง.....

.....

.....

.....

.....

ครั้งที่ 4

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัว เรื่อง ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว 3 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว
2. ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างครอบครัว
3. ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม

ระยะเวลา

3 ชั่วโมง 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การสาธิต

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 4
2. Powerpoint Presentation ประกอบการบรรยาย

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทบทวนความรู้ครั้งที่ 3
2. ผู้วิจัยชี้แจงหัวข้อการอบรมในครั้งที่ 4

ขั้นดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยอธิบายให้ครูแนะแนวทราบว่า ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวมีหลายทฤษฎี ซึ่งจากการศึกษาปัญหาครอบครัวในประเทศไทย พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่ มีปัญหาเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว และการสื่อสารของ

ครอบครั้ว ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ทฤษฎี 3 ทฤษฎีที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา นำมาใช้ในการฝึกอบรมในครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ทฤษฎีต่อไปนี้

- 1.1 ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครั้วที่เน้นระบบครอบครั้ว
- 1.2 ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครั้วที่เน้นโครงสร้างครอบครั้ว
- 1.3 ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครั้วที่เน้นประสบการณ์นิยมและ

มนุษยนิยม

2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยาย เกี่ยวกับเรื่องทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครั้วทั้ง 3 ทฤษฎีดังกล่าว ดังหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดที่สำคัญ
- 2.2 เป้าหมายในการให้คำปรึกษา
- 2.3 เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการให้คำปรึกษา
- 2.4 บทบาทของผู้ให้คำปรึกษา

3. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ครูแนะแนวซักถามในประเด็นต่าง ๆ ที่ได้รับจากการบรรยาย

4. ผู้วิจัยตั้งคำถามให้ครูแนะแนวแต่ละท่านตอบ จากการรับฟังการบรรยายทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครั้วทั้ง 3 ทฤษฎีมีอะไรบ้าง แต่ละทฤษฎีมีแนวคิดที่สำคัญอะไร เป้าหมายในการให้คำปรึกษาคืออะไร เทคนิคที่สำคัญมีอะไรบ้าง และบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาเป็นอย่างไร

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญเรื่อง ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครั้ว เพื่อให้อาจารย์แนะแนวมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับแนวคิดที่สำคัญ เป้าหมายในการให้คำปรึกษา เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการให้คำปรึกษา และบทบาทของผู้ให้คำปรึกษา

2. ผู้วิจัยสรุปผลการอบรมในวันที่ 1 โดยทบทวนให้ครูแนะแนวทราบว่าผู้วิจัยได้พัฒนาสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา 2 เรื่อง คือ

- 2.1 ความหมายและความสำคัญของครอบครั้ว
- 2.2 การให้คำปรึกษาครอบครั้ว ได้แก่ ความหมาย แนวคิดพื้นฐาน วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครั้ว รวมทั้งทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครั้ว

3. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา ในการอบรมวันที่ 2

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากความสนใจซักถามของครูแนะแนว
2. การมีส่วนร่วมในการตอบคำถามของครูแนะแนว

เอกสารประกอบการฝึกอบรม ครั้งที่ 4

เรื่อง ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว

ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวมีหลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ละทฤษฎีก็มีลักษณะแตกต่างกันไป ผู้วิจัยได้เลือกนำเสนอทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว 3 ทฤษฎี ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ครอบคลุมกับปัญหาครอบครัวในสังคมไทย ซึ่งแต่ละทฤษฎีมีเป้าหมายสอดคล้องกัน คือ การช่วยเหลือให้สมาชิกครอบครัวสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และสามารถทำหน้าที่ครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว

สาระสำคัญของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยได้นำเสนอดังนี้คือ แนวคิดที่สำคัญ เป้าหมายในการให้คำปรึกษา เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการให้คำปรึกษา บทบาทของผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวได้แก่

1. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว (Family Systems Therapy)

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547: 32-35) ได้กล่าวถึงแนวคิดที่สำคัญ และเป้าหมายของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัวตามแนวคิดโบเวน ดังนี้

แนวคิดที่สำคัญ

1. ครอบครัวเป็นหน่วยทางอารมณ์ที่สมาชิกครอบครัวแต่ละคน ต่างมีความผูกพันกัน ประสานกัน และติดต่อเกี่ยวข้องกัน

2. การเปลี่ยนแปลงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบครอบครัว (Family System) จะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ของครอบครัว และส่งผลกระทบต่อครอบครัวในภาพรวม เช่น สมาชิกคนหนึ่งติดยา การติดยาของสมาชิกคนนี้จะทำให้พ่อแม่ พี่น้อง ไม่สบายใจ ทุกๆ คน จะรู้สึกเป็นห่วง และพยายามช่วยกันคิดว่า ทำอย่างไรจึงจะช่วยให้สมาชิกครอบครัวที่ติดยา เลิกการเสพยาได้

3. การที่จะเข้าใจครอบครัวได้ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น จะต้องวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ อย่างน้อย 3 รุ่น และวิเคราะห์เกี่ยวกับ กระบวนการสืบสกุล หรือสืบทอดสายสัมพันธ์ของบุคคลอย่างต่อเนื่อง เช่น รุ่นลูก (ปัจจุบัน) มีสมาชิกครอบครัวเป็นโรคมะเร็งปอด หากย้อนไปที่รุ่นพ่อแม่ และรุ่นปู่ย่าหรือตายาย จะปรากฏว่า มีบุคคลในสกุลเดียวกันเคยเป็นโรคมะเร็งปอด เป็นต้น

4. การแยกตนเองจากครอบครัว (Differentiation of Self) หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะแยกแยะ ความคิด สติปัญญา ความรู้สึก และอารมณ์ จากครอบครัว ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำทางอารมณ์ หรือต้องคอยพึ่งพา รอการเห็นชอบจากบุคคลอื่น

ระดับของการแยกตนเองจากครอบครัวมีดังนี้

ระดับ 0-25 แสดงว่า เป็นบุคคลที่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์จะทำอะไร ก็ต้องคอยพึ่งพา ความคิด ความรู้สึก จากสมาชิกครอบครัว ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง การหลอมรวมทางอารมณ์ใกล้ชิดกันมาก สมาชิกก็จะสามารถรับรู้ถึงความคิด ความรู้สึกของกันและกันจนอาจทำให้เกิดความเครียด อีกทั้ง การใกล้ชิดกันทางอารมณ์มากจนเกินไป อาจก่อให้เกิดการยอมรับกันเป็นมิตรกัน หรือเป็นศัตรูกัน

ระดับ 25-50 แสดงว่า เป็นบุคคลที่ดำเนินชีวิตด้วยอารมณ์ ความรู้สึกไม่ค่อยกล้าคิดที่จะทำอะไรด้วยตนเอง และแม้ว่าสามารถจะคิด มีเหตุผลได้ด้วยตนเองบ้าง แต่ก็ต้องรอการเห็นชอบจากบุคคลในครอบครัว

ระดับ 50-75 แสดงว่า เป็นบุคคลที่ดำเนินชีวิตโดยพยายามใช้ความคิด ใช้เหตุผลมากกว่า จะให้อารมณ์เป็นตัวนำ และมีความเป็นตัวของตัวเองเพิ่มมากขึ้นกว่าระดับ 25 -50

ระดับ 75-100 แสดงว่า เป็นบุคคลที่พยายามแยกแยะความคิด ความมีเหตุผล และอารมณ์ มีความเป็นตัวของตัวเอง

5. สามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Triangles) หมายถึง ระบบครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับบุคคล 3 คน (A Three-Person System) โดยเน้นถึงความผูกพันทางอารมณ์ ตามปกติความผูกพันทางอารมณ์ของบุคคลทั้งสามนี้ค่อนข้างจะมั่นคง แต่หากมีความเครียดเกิดขึ้น ระหว่างสมาชิกคู่ใด คู่หนึ่ง สมาชิกคนใดคนหนึ่งของกลุ่มที่มีความเครียดจะดึงบุคคลที่สามเข้ามา เพื่อหาพวกหรือแนวร่วม เพื่อช่วยลดความเครียดหรือความวิตกกังวลที่เกิดขึ้น แต่ความเครียดหรือความวิตกกังวลนั้น อาจจะลดลงในช่วงแรก ๆ เท่านั้น เพราะหากบุคคลที่ 3 ที่ถูกดึงเข้ามาไม่มีความเป็นกลาง เข้าข้างอีกฝ่ายก็จะก่อให้เกิดการขยายวงสามเหลี่ยม ไปสู่มุบุคคลภายนอกหาพรรคพวกมาต่อต้าน ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัวที่รุนแรงยิ่งขึ้น

6. ระบบอารมณ์ของครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวนิวเคลียร์ (Nuclear Family Emotional System) คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก

ถ้าสมาชิกในครอบครัวเดี่ยว เกิดความเครียดทางอารมณ์ เช่น พ่อทะเลาะกับ แม่ ก็อาจจะทำให้ พ่อหรือแม่ หรือทั้งสองคนทุกข์ใจ ทุกข์กาย มีปัญหาสุขภาพจิตตามมา มีความขัดแย้งในชีวิตสมรส ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อลูก ลูกอาจจะมีปัญหาทางจิตใจและอารมณ์ อาจจะส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียน การคบเพื่อน การหนีเรียน การหนีไปหาสิ่งเสพติด ซึ่งก็ยิ่งเพิ่มความเครียดให้พ่อแม่มากยิ่งขึ้น ส่งผลกระทบทางลบต่อสภาพจิตใจอารมณ์ของสมาชิกทุกคนในครอบครัว แต่หาสมาชิกครอบครัว พ่อ แม่ ลูก รักใคร่ผูกพันกันดี ครอบครัวนั้น ๆ ก็จะมีความสุข และหากสมาชิกครอบครัวคนใดก้าวทาบขอบเขตหน้าที่ ก้าวทาบความเป็นส่วนตัวของสมาชิกอีกคนหนึ่ง ความพัวพันทางอารมณ์ก็จะเกิดขึ้น สมาชิกคนที่ถูกก้าวทาบ หรือเข้ามาครอบงำ ก็จะไม่มีความเป็นตัวเอง

7. การตัดขาดทางอารมณ์ (Emotional cutoff) การตัดขาดทางอารมณ์จากครอบครัวเป็นการหนีจากการผูกพันทางอารมณ์ที่ยังไม่ได้สะสาง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการหลีกเลี่ยง หลีกเลียง หรือการไม่ยอมรับความขัดแย้งภายในจิตใจที่ยังไม่ได้สะสาง หรือไม่ได้รับการสนใจเอาใจใส่ และเมื่อสมาชิกครอบครัวคนนั้นไม่สามารถทนได้ เขาก็จะหาทางออก โดยเริ่มจากการห่างเหินทางอารมณ์ สังคม ไม่พูดจาเกี่ยวข้องกับ แยกตัวเองออกไปจากครอบครัว ย้ายไปอยู่ที่ไกล ๆ โดยใช้ระยะทางเป็นอุปสรรค หรือเป็นเครื่องกีดกันทางจิตใจ ขาดการติดต่อกับครอบครัว สภาพการณ์ดังกล่าวนี้อาจจะเปิดเพียงช่วงสั้น ๆ หากสมาชิกคนนั้นยังต้องพึ่งพาอาศัยครอบครัวอยู่ โดยเฉพาะต้องพึ่งพาทางด้านเศรษฐกิจ

การตัดขาดทางอารมณ์นี้ หากเคยเกิดในรุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ก็มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในรุ่นต่อ ๆ ไป อีกทั้งความรุนแรงของการตัดขาดทางอารมณ์จากครอบครัวในอดีตของบุคคลนั้น ยิ่งมีมากเพียงใด ก็จะมีส่งผลกระทบต่อชีวิตสมรส โดยจะก่อให้เกิดปัญหาชีวิตคู่

8. กระบวนการสืบทอดของบรรพบุรุษ (Multigenerational Transmission Process) เป็นกระบวนการสืบทอดสายพันธุ์ หรือสืบทอดของบุคคลต่อเนื่องกันอย่างน้อย 3 รุ่น เช่น คนที่มีความสามารถในการแยกตนเองต่ำ เมื่อไปแต่งงานกับคนที่มีความสามารถในการแยกตนเองต่ำเช่นกัน ลูกที่เกิดมามีแนวโน้มที่จะมีความสามารถในการแยกตนเองต่ำเช่นกัน

9. ตำแหน่งของพี่น้องในครอบครัว (Sibling Position) ลำดับการเกิดของบุตรธิดาในครอบครัว มีความเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ และปฏิสัมพันธ์กับคู่สมรสในอนาคต สำหรับบางครอบครัว ลำดับการเกิด อาจจะมีค่าน้อยกว่าบทบาทหน้าที่ของบุคคลนั้น เช่น ในครอบครัวบางครอบครัว ลูกคนที่ 2 หรือลูกคนอื่น ๆ อาจจะมีบทบาทหน้าที่ ดูแล รับผิดชอบ พ่อแม่ หรือครอบครัว มากกว่าลูกคนแรก

10. การถดถอยของสังคม (Societal Regression) สังคมก็เหมือนกับครอบครัวประกอบด้วย

10.1 แรงผลักดันหรืออำนาจที่ดึงดูดให้สมาชิกผูกพันกัน ไม่แยกจากกัน

10.2 แรงผลักหรืออำนาจที่ผลักดันให้สมาชิกมีความเป็นตัวของตัวเอง แต่ภายใต้สภาพสังคมที่มีจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติขาดแคลนมากขึ้น ความเครียดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างต่อเนื่องก็อาจจะเป็นบ่อนการพัฒนากความเป็นตัวของตัวเองของสมาชิกในสังคม อีกทั้งความผูกพันกันก็อาจจะลดน้อยลง ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการถดถอยของสังคม ดังนั้นการถดถอยของสังคม จึงเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นว่า ภายใต้ความเครียด และความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นในสังคม จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ความล้มเหลวในการแก้ปัญหาแล้วแต่จะบ่อนให้สังคมล้าหลัง

เป้าหมายในการให้คำปรึกษา

เป้าหมายของการบำบัดครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว มีดังนี้

1. เพื่อช่วยให้สมาชิกครอบครัวแต่ละคนสามารถแยกตนเองจากครอบครัว (Differentiation of Self) โดยสามารถแยกแยะความคิด สติปัญญา และอารมณ์ เพื่อให้มีความเป็นตัวของตัวเองเพิ่มมากขึ้น จะทำให้เกิดการพึ่งพิงกันมาก จนไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง
2. เพื่อให้ครอบครัวเข้าใจแบบแผนพฤติกรรมระหว่างรุ่น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงสภาพการณ์ในอดีตว่า มีอิทธิพลต่อรูปแบบของครอบครัวในปัจจุบัน
3. เพื่อให้สมาชิกครอบครัว สามารถจัดการหลอมหลวมทางอารมณ์ ไม่เป็นบุคคลที่ถูกครอบงำทางอารมณ์ หรือไม่เป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่ภายใต้ระบบอารมณ์และปฏิกิริยาของผู้อื่น ที่จะทำให้ทำอะไรจะคิดอะไร ก็ต้องรอความเห็นชอบจากผู้อื่น
4. เพื่อให้สมาชิกสามารถสะสางสิ่งที่ทุกข์ใจ ค้างคาใจ อึดอัดใจ ลดความวิตกกังวล คลายความฉุนเฉียว ผ่อนคลายและบรรเทาอารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้
5. เพื่อให้สมาชิกมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น และสามารถปรับตัวได้ดี

เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการให้คำปรึกษา

1. การสัมภาษณ์ ผู้บำบัดสัมภาษณ์เพื่อประเมินครอบครัว โดยอาจจะเป็นการติดต่อทางโทรศัพท์ การมาพบปะพูดคุยกัน หรือวิธีการอื่น ๆ ก็ตาม โดยจะเริ่มการสัมภาษณ์สมาชิกเป็นรายบุคคลเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาผสมผสานเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อจะได้เข้าใจ ความคิดของสมาชิกครอบครัวคนนั้น ๆ เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความผูกพันกับสมาชิกครอบครัว ความสามารถในการแยกตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง ความสามารถในการจัดการกับความวิตกกังวล หรือการตัดขาดทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว เป็นต้น จากการสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัวแต่ละคน คือ พ่อ แม่ ลูก สามี ภรรยา ของครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย ทำให้ได้ข้อมูล เกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของครอบครัวดังกล่าวข้างต้น

2. การทำแผนที่ครอบครัว จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในข้อ 2.1 จะช่วยให้ทราบเบื้องหลังของสมาชิกครอบครัวแต่ละคน ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับครอบครัวแต่ละคน ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับครอบครัว สภาพอารมณ์ ความผูกพันทางอารมณ์ ความรู้สึกที่สมาชิกมีต่อกัน และกัน กฎเกณฑ์ของครอบครัว ฯลฯ โดยนำข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนี้มาทำแผนที่ครอบครัวเพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ของครอบครัวอย่างน้อย 3 รุ่น (Generation) หรือ 3 ชั่วอายุคน

3. การคืนสู่เหย้า (Going Home Again) เป็นเทคนิคที่ผู้บำบัดครอบครัวใช้แนะนำสมาชิกครอบครัวที่เป็นผู้รับการบำบัดที่หนีออกจากบ้าน หรือที่ออกจากบ้านมาเพราะมีความขัดแย้งหรือความไม่พอใจกับสมาชิกครอบครัว ให้กลับบ้าน หรือกลับคืนสู่บ้านเดิม เพื่อกลับไปทำความเข้าใจกลับไปสะสางสิ่งที่ค้างคาใจ กลับไปเผชิญกับเหตุการณ์ที่ทำให้ไม่สบายใจ กลับไปเรียนรู้ที่จะพยายามทำความเข้าใจกันและกัน เพื่อเริ่มต้นสร้างความสัมพันธ์ใหม่ เพื่อความสงบ และความราบรื่นในครอบครัว โดยผู้รับการบำบัดที่ออกจากบ้านมาหรือที่หนีออกจากบ้าน อาจจะเริ่มต้นด้วยการโทรศัพท์ การเขียนจดหมาย การแวะไปเยี่ยม ฯลฯ ก่อนที่จะกลับมาอยู่ที่บ้านดังเดิม

4. การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ หรือการทำให้สามเหลี่ยมสัมพันธ์ลดลง (Detriangulation) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้บุคคลที่ยังคงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตน และกับอีก 2 คนในสามเหลี่ยมสัมพันธ์ โดยไม่เข้าข้างคนใดคนหนึ่ง และสามารถตอบโต้ปัญหาทางอารมณ์ได้อย่างเป็นกลางที่สุด โดยแยกตนออกจากปัญหาทางอารมณ์นั้นด้วยเหตุผล ระวังไม่ให้เกิดการเผชิญหน้ากันทางอารมณ์ ตัวอย่างเช่น พ่อตุลุกไม่พอใจลูกมากที่ไปติดยาเสพติด ถึงขั้นทุบตีลูก ลูกร้องไห้ ขอให้แม่ช่วย แม่สงสารลูกจึงเข้าไปปลอบลูก พ่อเห็นว่าแม่เข้าข้างลูก จึงตำว่าแม่ตัวง

จากตัวอย่างนี้ผู้บำบัดมีหน้าที่ช่วยพ่อตอบโต้ปัญหายาเสพติดเป็นกลาง ไม่ใช่อารมณ์ ใช้แต่เหตุผลและไม่โยนความผิดไปที่แม่ และผู้บำบัดจะต้องดึงหรือแยกแม่ออกไปจากสถานการณ์ซึ่งกำลังขัดแย้งกันอย่างรุนแรง เพื่อไม่ให้แม่เป็นที่รองรับอารมณ์ และเป็นอิสระจากสามเหลี่ยมสัมพันธ์

5. การสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to Person Relationship) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้บุคคล 2 คน ได้ติดต่อโดยพูดคุยกัน เปิดใจกันในเรื่องส่วนตัวของกันและกัน แสดงความรู้สึกที่มีต่อกัน โดยไม่พูดถึงหรือเอ่ยถึงบุคคลที่ 3 หรือสิ่งอื่น ไม่นำบุคคลที่ 3 เข้ามาเกี่ยวข้อง เทคนิคนี้จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ช่วยให้รู้จักตนเองมากขึ้น

6. เทคนิคการเผชิญหน้า (Confrontation) เป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ผู้รับการบำบัดเผชิญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้รับการบำบัด สามารถแยกแยะความคิด ความรู้สึกใช้สติ มีเหตุผลเหนืออารมณ์ และมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่คอยแต่จะฟังพาดคนอื่น จนทำผิดอะไร ทำอะไร หรือตัดสินใจด้วยตัวเองไม่ได้

บทบาทของผู้ให้คำปรึกษา

ผู้ให้คำปรึกษาในทฤษฎีโเบเวนมีบทบาทในการสอน (Teaching) และฝึกหัด (Coaching) การสอนและการฝึกหัดจะช่วยให้ครอบครัวเริ่มต้นในระดับเหตุผลและความคิด (Cognitive Level) ก่อน โดยการให้บุคคลหรือสามีภรรยาพูดกับผู้ให้คำปรึกษา หรือพูดกันเอง โดยมีผู้ให้คำปรึกษาคอยให้คำแนะนำและฝึกหัด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาทางอารมณ์มาทำให้การสื่อสารเกิดความคลุมเครือ ผู้ให้คำปรึกษาจะไม่สนับสนุนให้บุคคลหรือครอบครัวจมอยู่ในปลักของอารมณ์และความสับสน แต่จะสอนให้เขาเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาโดยที่ผู้ให้คำปรึกษาเป็นตัวอย่างของการใช้เหตุผล การทำตัวเป็นกลางและเป็นผู้ที่สามารถคุมตัวเองได้ การบำบัดจึงเป็นไปในลักษณะที่ครูหรือผู้ฝึกถามคำถามต่างๆ ไปเรื่อยๆ จนกว่านักเรียนจะสามารถคิดเองได้ (เมธินันท์ ภิญญชน. 2539: 80)

2. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว (Structure Family Therapy)

แนวคิดที่สำคัญ

ผู้นำคนสำคัญคือ Salvador Minuchin เชื่อว่า ครอบครัวทุกครอบครัวมีโครงสร้าง ครอบครัวของตนเอง อันหมายถึง กฎเกณฑ์หรือระเบียบต่าง ๆ ที่ครอบครัวถือเป็นแนวปฏิบัติต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว โครงสร้างของครอบครัวมีอิทธิพลต่อครอบครัวทั้งทางบวกและลบ ครอบครัวที่มีระเบียบแบบแผนมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และมีการปรับตัวกับสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ก็จะสามารถดำรงชีวิตครอบครัวอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนครอบครัวที่มีกฎเกณฑ์ รูปแบบการปกครองในครอบครัวไม่ชัดเจน ไม่มีระเบียบแบบแผนขาดความยืดหยุ่นในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ก็จะส่งผลทำให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547: 27 -31) ได้กล่าวถึงแนวคิดสำคัญของทฤษฎีโครงสร้าง ดังนี้

1. โครงสร้างของครอบครัว หมายถึง แบบแผนของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัวที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีกหรือเกิดซ้ำๆ เป็นประจำ และแบบแผนของปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะบ่งบอกถึง รูปแบบของความสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัว
2. โครงสร้างของครอบครัวจะเกี่ยวข้องกับกฎระเบียบต่าง ๆ และข้อห้ามที่สมาชิกครอบครัวแต่ละคนเป็นผู้กำหนดร่วมกัน และถือเป็นแนวปฏิบัติ
3. โครงสร้างของครอบครัว ยังเกี่ยวข้องกับ บทบาท ของสมาชิกครอบครัวแต่ละคน และเกี่ยวข้องกับการผนึกกำลัง (Coalition) หรือการรวมกำลังระหว่างสมาชิกครอบครัว เพื่อจะ

ได้มีความเหนียวแน่นหรือมีอำนาจเหนือคนอื่นในครอบครัว อีกทั้งยังส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของครอบครัว

การผนึกกำลังแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 การผนึกกำลังอย่างกลมเกลียวกันระหว่างสมาชิกครอบครัว เป็นการผนึกกำลังที่เหนียวแน่นและมั่นคง (Stable Coalition)

ลักษณะที่ 2 การผนึกกำลังที่บุคคลหนึ่งในคู่กรณีที่เกิดความขัดแย้งกันจะดึงเอาบุคคลที่สามเข้ามาเป็นพวกของตน และดึงเข้ามาช่วยรับมือกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยหวังว่าจะช่วยให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นลดลง การผนึกกำลังหรือการรวมกำลังกันเช่นนี้เรียกว่า การผนึกกำลังทางอ้อม (Detour Coalition)

4. การบำบัดครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว จะมองครอบครัวเป็นระบบ (System) ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ (Subsystems) เช่น ระบบย่อยของสามี-ภรรยา พี่-น้อง รุ่นพี่-รุ่นน้อง เพศหญิง-เพศชาย ซึ่งแต่ละระบบย่อยต่างมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติและรับผิดชอบ มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันหรือห่างเหินกัน

เป้าหมายในการให้คำปรึกษา

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547: 25-26) กล่าวว่า เป้าหมายของการบำบัดครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว มีดังนี้

1. เพื่อจัดหรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างของครอบครัวเสียใหม่และให้เหมาะสมกว่าเดิมทำให้เกิดบรรยากาศใหม่ๆ ในครอบครัว หรือทำให้เกิดบริบทแวดล้อมใหม่ (New Context) โดยให้สมาชิกแต่ละคนได้เรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติในการติดต่อเกี่ยวข้องกับสมาชิกคนอื่น ๆ และเรียนรู้ที่จะลดหรือขจัดความขัดแย้ง ความไม่ลงรอยกัน ความเครียด หรือความทุกข์ใจไม่สบายที่เกิดขึ้น

2. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกครอบครัวคนอื่นๆ มองครอบครัวตามความเป็นจริง มีทัศนคติทางบวกต่อครอบครัว ประารถนาที่จะเข้าใจ และเห็นการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในครอบครัว ละมีความเชื่อมั่นว่า ครอบครัวของตนนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้

3. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวได้เรียนรู้ว่าครอบครัวของตนปกครองกันอย่างไร มีกฎเกณฑ์อะไรบ้าง แต่ละคนมีบทบาทอย่างไร ปฏิบัติตนอย่างไร มีความผูกพันกันมากน้อยแค่ไหน ซึ่งสิ่งเหล่านี้บ่งบอกถึงรูปแบบหรือแบบแผน หรือลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ หรือเกิดขึ้นเป็นประจำของชีวิตครอบครัวนั้น ๆ ซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะต้องปรับเปลี่ยนตนเอง ให้มีความยืดหยุ่นและให้เหมาะสมกว่าเดิม เพื่อให้บรรยากาศของครอบครัวดีขึ้น

เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการให้คำปรึกษา

การบำบัดครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว จะให้ความสนใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยผู้บำบัดจะใช้วิธีการหรือเทคนิคต่าง ๆ เช่น การสังเกต การตั้งคำถาม การทำแผนที่ครอบครัว การเชื้อเชิญให้สมาชิกครอบครัวมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น การมองภาพใหม่ และการสร้างขอบเขต โดยมีสาระสำคัญต่อไปนี้

1. การสังเกต ในการบำบัดครอบครัว ผู้บำบัดจะสังเกตพฤติกรรมสมาชิกแต่ละคน ตั้งแต่เริ่มเดินเข้ามาในห้องที่ให้การบำบัด พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้บำบัดทราบว่า ในครอบครัวนั้นใครเป็นผู้นำ ใครเป็นผู้ตาม อีกทั้งในการนั่งรวมถึงท่าทีที่แสดงออก ก็สามารถจะบอกได้ว่า ใครใกล้ชิดกับใคร ใครเกรงใจใคร นอกจากนี้ ภาษาถ้อยคำและน้ำเสียงที่สมาชิกแต่ละคนแสดงออก ก็เป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ทราบถึงบทบาทของสมาชิกแต่ละคนว่าใครควบคุมใคร หรือใครยอมใคร

2. การตั้งคำถาม ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การแสดงออกและพฤติกรรมต่างๆ จากข้อ 1 ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้บำบัดควรตั้งคำถาม ถามตนเองดังนี้

ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกแต่ละคนเป็นอย่างไร (ใครพูดกับใคร ใครทำอะไร ใครพูดอย่างไร ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่แต่ละคนแสดงออกเป็นอย่างไร)

กำลังเกิดอะไรขึ้นกับครอบครัวทั้งครอบครัว (ใครคุมใคร) สมาชิกแต่ละคนมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

สภาพการณ์หรือสภาพแวดล้อมหรือบริบทใหม่ (New Environment or New Context) อะไรที่เหมาะสมกับผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัว ที่จะช่วยให้สมาชิกแต่ละคนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีกว่าเดิม

3. การทำแผนที่ครอบครัว (Family maps) การบำบัดครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว และการบำบัดครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยม/มนุษยนิยม ต่างให้ความสำคัญของการทำแผนที่ครอบครัว เพราะแผนที่ครอบครัวเป็นเสมือนแผนที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความรู้สึกของสมาชิกแต่ละคนแสดงต่อกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้บำบัดเข้าใจและพิจารณาแนวทางที่จะให้ความช่วยเหลือ และให้การบำบัดผู้รับการบำบัดและครอบครัวต่อไป

มินูชิน และ ฟิชแมน (Goldenberg, 2004: 227-228 ; citing Minuchin and Fishman, 1981) กล่าวว่า แผนที่ครอบครัวชี้ให้เห็นถึง ตำแหน่งของสมาชิกครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กัน แสดงให้เห็นถึงการร่วมมือกัน ความผูกพันกัน ความขัดแย้งทั้งภายนอก และภายใน และวิธีการที่สมาชิกของครอบครัวร่วมกันในการแก้ไขความขัดแย้ง นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงสมาชิกของครอบครัวที่กระทำตัวเป็นสาเหตุทางอ้อมของความขัดแย้ง และสมาชิก

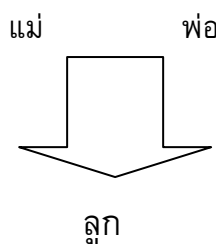
ครอบครัวผู้ที่ทำหน้าที่ในฐานะผู้ควบคุม แสดงให้เห็นถึงผู้ดูแลเอาใจใส่ ผู้สมานรอยร้าว และผู้ที่ตกเป็นแพะรับบาป การข้ามผ่านขอบเขตระหว่างระบบย่อยชี้ให้เห็นว่า มีความเคลื่อนไหวอะไรเกิดขึ้น และชี้ให้เห็นถึงขอบเขตของความเข้มแข็งหรือความบกพร่องที่อาจมีอยู่

สัญลักษณ์ทั่วไปที่นักบำบัดครอบครัวเน้นโครงสร้างใช้ในการแสดงความชัดเจนของขอบเขตของครอบครัว การปฏิบัติหน้าที่ของระบบย่อย และรูปแบบต่างๆในการติดต่อสื่อสารของครอบครัว ดังนี้

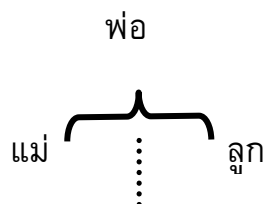

ภาพสัญลักษณ์ต่าง ๆ สำหรับการทำแผนที่ครอบครัวของมินูชิน

ภาพตัวอย่างของการผนึกกำลังที่เป็นสาเหตุทางอ้อมที่คุ้นเคยภายในครอบครัว ที่พ่อแม่จัดการกับความขัดแย้งโดยตรงต่อกันและกัน โดยการโยนปัญหาที่พวกเขามีอยู่ไปยังลูกของตนเอง

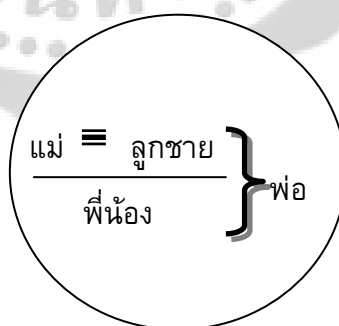

ภาพตัวอย่างเป็นสิ่งที่คุ้นเคยอีกรูปแบบหนึ่งนั้น ผู้บำบัดเชิงโครงสร้างแสดงให้เห็นอย่างง่าย ๆ เกี่ยวกับการฝึกกำลังกันข้ามผ่านรุ่นในครอบครัวที่มีขอบเขตที่ไม่ชัดเจนระหว่างแม่กับลูก

ผลกระทบของความเครียดที่มีต่อขอบเขตของระบบย่อยของครอบครัว ภาพบนทั้งพ่อและแม่มีความเครียดจากที่ทำงาน กลับมาบ้านเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน แต่หลังจากนั้นนำความขัดแย้งไปสู่ลูกทางอ้อมด้วยการเล่นงานลูก ภาพล่าง สามีวิพากษ์วิจารณ์ภรรยา ผู้ที่แสวงหาการฝึกกำลังกับลูกเพื่อต่อต้านพ่อ เป็นที่น่าสังเกตว่า ระบบย่อยที่ยึดติดกับข้ามผ่านรุ่นของแม่กับลูกนั้น การฝึกกำลังกันของแม่กับลูกมีผลทำให้เกิดการกีดกันพ่อออกไป มิฉะนั้นให้ความหมายกับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ว่า เป็นรูปแบบของการทำหน้าที่ที่บกพร่องข้ามรุ่น

ภาพแสดงความผูกพันระหว่างพ่อหรือแม่กับลูกที่มีส่วนร่วมกันมากเกินไป เช่นเดียวกับการฝึกกำลังกันของครอบครัวต่อต้านพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่ง แผนที่ยางโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นตลอดช่วงเวลาของการบำบัด จะได้รับการแก้ไขหรือทิ้งไป เมื่อมีข้อมูลใหม่เกี่ยวกับครอบครัวเข้ามา

แสดงให้เห็นถึงขอบเขตหน่วยของครอบครัวที่ใกล้ชิดเกี่ยวกับแม่และลูกชายที่มีความรักกันมาก ซึ่งประกอบเป็นระบบย่อยของพ่อแม่ ระหว่างแม่และลูกชายกับลูกคนอื่น ๆ เป็นขอบเขตที่ยึดติด นอกจากนั้นยังเห็นได้ชัดเจนว่า ภายใต้การควบคุมที่เพียงพอ นั้น ทุกคนร่วมมือกันต่อต้านพ่อ

4. การเข้าร่วม (Joining) เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บำบัดกับผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวทราบว่า ผู้บำบัดรับรู้และเข้าใจปัญหา หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เข้าใจและยอมรับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ทำให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวรู้สึกไว้วางใจ และพร้อมที่จะให้ผู้บำบัดเข้ามารับรู้ปัญหา หรือเรื่องราวของครอบครัว และเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

การเข้าร่วมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว สามารถใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ต่อไปนี้

4.1 การติดตามร่องรอย (Tracking) เป็นวิธีการที่ผู้บำบัดรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ จากการสนทนา จากการพูดจา สื่อสารของสมาชิกในครอบครัว โดยไม่มีการตัดสินเนื้อหาสาระที่ครอบครัวเล่าให้ฟังว่าดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด วิธีการติดตามร่องรอยนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะรวบรวมและสำรวจปัญหาของครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้ทราบสาระหรือแก่นของชีวิตครอบครัว (Family Life Themes) ค่านิยม เหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ของครอบครัว เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของครอบครัว

ในการติดตามร่องรอยนี้ ผู้บำบัดจะใช้เทคนิคต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ การใช้คำถามปลายเปิด การสะท้อนความรู้สึก การทวนคำหรือข้อความ การให้ข้อมูลย้อนกลับกับครอบครัวว่าเท่าที่ฟังมาและสังเกต ได้ทราบประเด็นหรือสาระเรื่องราวที่สำคัญอะไรบ้างเกี่ยวกับครอบครัว

4.2 การเลียนแบบโดยการแสดงท่าทาง (Mimesis) เนื้อหาการสนทนาของผู้รับการบำบัดเป็นวิธีการหนึ่งของการเข้าร่วมกับครอบครัว โดยก่อนที่ผู้บำบัดจะเลียนแบบกิริยาท่าทาง น้ำเสียง จังหวะการพูด อารมณ์และเนื้อหาของการสนทนาของผู้รับการบำบัดหรือสมาชิกครอบครัว ผู้บำบัดก็อาจจะพูดกับผู้รับการบำบัดก่อนว่า “ผมก็เคยมีประสบการณ์เช่นนี้ ลุงของผมก็ชอบพูด หรือแสดงท่าทางแบบนี้” โดยผู้บำบัดแสดงคำพูดและท่าทางประกอบทั้งนี้เพื่อสื่อให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัว ได้รู้จักไว้วางใจ สบายใจขึ้น และช่วยให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามในการเลียนแบบหรือแสดงท่าทาง คำพูดให้เหมือนนี้ ผู้บำบัดจะต้องมีความจริงใจ ต้องไม่เสแสร้งแกล้งทำ

4.3 การยืนยัน (Confirmatory) หรือการให้การสนับสนุน เป็นวิธีการที่ผู้บำบัดแสดงให้ผู้รับการบำบัดเห็นว่า ผู้บำบัดเข้าใจความรู้สึกของผู้รับการบำบัดและสมาชิกแต่ละคน และให้การสนับสนุนยืนยันถึงความสามารถ ศักยภาพ และข้อดีของแต่ละคน เพื่อให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวแต่ละคนมีพลังที่จะปรับเปลี่ยนตัวเอง และดำรงไว้เพื่อความผาสุกของชีวิตครอบครัว

4.4 การเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวเพื่อให้มี

การปรองดองกัน (Accommodating) มากขึ้น โดยผู้บำบัดจะเข้าร่วมรับฟังปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดทั้งรับรู้ความรู้สึกของผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัว พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนได้แสดงความคิด ความรู้สึก เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และผู้บำบัดจะสะท้อนความรู้สึก ให้กำลังใจสนับสนุน ชมเชยผลการกระทำของสมาชิกแต่ละคนที่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยก็ตาม

5. การมองภาพใหม่ (Reframing) เป็นเทคนิคหรือวิธีการที่ให้ผู้บำบัดมองสมาชิกคนใดคนหนึ่ง หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในภาพที่แตกต่างจากเดิม โดยให้ผู้สมาชิกเปลี่ยนความคิดใหม่ หรือมองในกรอบหรือในแง่มุมใหม่ หรือเปลี่ยนการมองใหม่ เปลี่ยนสิ่งที่คิดสิ่งที่รับรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจเหตุการณ์นั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น การมองภาพใหม่จึงทำให้สมาชิกครอบครัวมองปัญหาในแง่มุมใหม่ที่ไม่เคยมองมาก่อน ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกครอบครัวสามารถปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกคนอื่น หรือปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น เช่น “เดิมมองการกระทำของแม่ว่า ขอบเขามายุ่งเรื่องส่วนตัว” ก็ให้เปลี่ยนความคิดหรือมองการกระทำของแม่เสียใหม่ว่า “แม่เป็นห่วงลูก จึงคอยซักถามเรื่องส่วนตัวของลูก”

6. ความสามารถในการยืดหยุ่นของขอบเขต (Boundary Permeability) ขอบเขต หมายถึง เส้นที่แบ่งกันระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ หรือระหว่างสมาชิกแต่ละคน เป็นเส้นกั้นแบ่งที่มองไม่เห็น เส้นกั้นแบ่งนี้จะแสดงให้เห็นว่า ใครใกล้ชิดกับใคร ใครก้าวไกลใคร ใครห่างเหินใคร ขอบเขตแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

6.1 ขอบเขตที่ชัดเจน (Clear Boundaries) หมายถึง ขอบเขตระหว่างระบบย่อย (เช่น ระหว่างพ่อกับลูก) ที่มีกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติ ที่มีความชัดเจน และมีความยืดหยุ่นพอประมาณที่จะช่วยให้สมาชิกครอบครัวมีความเป็นตัวของตัวเอง ในขณะที่เดียวกันก็มีความผูกพันกัน มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน ทำให้ครอบครัว มีความอบอุ่น มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน รักและเอาใจใส่กัน

6.2 ขอบเขตที่เข้มงวด (Clear Boundaries) ขอบเขตระหว่างระบบย่อย (เช่น แม่กับลูก) ที่กำหนดกฎเกณฑ์ ข้อห้ามที่เข้มงวด ต้องปฏิบัติตามโดยจะละเลยไม่ได้ ทำให้สมาชิกครอบครัว ห่างเหินกันต่างคนต่างอยู่ ไม่ผูกพันกัน ไม่อยากจะเข้าไปเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดการเหินห่างทางอารมณ์ (Disengagement)

6.3 ขอบเขตที่ไม่ชัดเจน (Diffuse Boundaries) หมายถึงขอบเขตระหว่างระบบย่อยที่แบ่งแยกกันไม่ชัดเจนทั้งในเรื่องกฎเกณฑ์และแนวปฏิบัติ ทำให้ระบบย่อยหนึ่งไปบุกรุกก้าวล่วงอีกระบบย่อยหนึ่ง เช่น แม่ทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ลูก จะทำให้ลูกคิดเองไม่เป็น ไม่เป็นตัวของตัวเอง ขาดความเป็นส่วนตัวหรือถ้าแม่กับลูกใกล้ชิดผูกพันกันมากเกินไป ขาดกันไม่ได้ รักกันมากเกินไปจนแยกจากกันไม่ได้ อาจจะทำให้เกิดความสับสนในบทบาทของแต่ละคน

ลักษณะความสัมพันธ์ที่มีขอบเขตไม่ชัดเจน หากสมาชิกใกล้ชิดกันมากเกินไปจะทำให้มีความสัมพันธ์แบบพัวพันทางอารมณ์ (Enmeshment)

ลักษณะขอบเขตทั้งสามลักษณะดังนี้ จะพบในทุกครอบครัว บางเวลาสมาชิกครอบครัวจะผูกพันกันมาก บางครั้งก็จะห่างเหินกันไม่สนใจกัน และหากครอบครัวยึดติดอยู่กับความสัมพันธ์แบบใดแบบหนึ่ง คือ พัวพันทางอารมณ์ หรือ ห่างเหินกันเป็นระยะยาวที่ค่อนข้างถาวร ก็อาจก่อให้เกิดความตึงเครียดขึ้นในครอบครัวได้ ด้วยเหตุนี้ ขอบเขตที่ชัดเจนจึงนับได้ว่าเป็นขอบเขตที่จะช่วยให้สมาชิกมีความผูกพันกัน เอื้ออาทรกัน ตลอดทั้งทำให้สมาชิกรู้จักคิดและมีความเป็นตัวของตัวเอง

กล่าวโดยสรุป ความยืดหยุ่นของขอบเขตที่ชัดเจน เช่น สามิภรรยา พี่น้อง พ่อแม่ หรือระหว่างระบบย่อยต่างๆ เช่น พ่อลูกมีความผูกพันกันมากยิ่งขึ้น มีความรู้สึกห่วงหวั่นกันและกัน และมีอิสรภาพที่จะเป็นตัวของตัวเอง อีกทั้งจะช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว และแบบแผนปฏิสัมพันธ์ของครอบครัว

บทบาทของผู้ให้คำปรึกษา

ผู้ให้คำปรึกษาในกลุ่มเน้นโครงสร้าง มีบทบาทที่เด่นชัดคล้ายเป็นผู้กำกับการแสดง ที่ต้องมีความคล่องแคล่วว่องไว มีส่วนร่วมกับครอบครัว ทั้งในฐานะผู้สังเกต (Observe) และผู้เชี่ยวชาญ (Expert) ที่สามารถเข้าไปในระบบครอบครัว เพื่อเข้าไปทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัว บทบาทผู้ให้คำปรึกษาทฤษฎีนี้ เปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในขณะที่ให้คำปรึกษาจะแรกอาจเริ่มในลักษณะของผู้นำ (Leader) หากพบว่าครอบครัวคาดหวังความเป็นผู้นำ ผู้เชี่ยวชาญในการให้ความช่วยเหลือ อาจปรับมาเป็นผู้เข้าร่วม (Joiner) เป็นพวกเดียวกันกับสมาชิกครอบครัวคนใดคนหนึ่งหรือทั้งครอบครัว บางครั้งก็ลดบทบาทตัวเองมาเป็นผู้สังเกต ดูพลวัตที่เกิดขึ้นในครอบครัว และอาจกลับมาสู่บทบาทของผู้กำกับ (Director) เพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างในครอบครัวเสียใหม่ เพื่อให้มีประสิทธิภาพขึ้น (เมริน นทร์ ภิญญชน. 2539: 94)

3. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม (Experiential and Humanistic Family Therapy)

แนวคิดที่สำคัญ

ผู้นำคนสำคัญคือ Whitaker และ Virginia Satir เชื่อว่า บุคคลในครอบครัวไม่ตระหนักรู้ในอารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง สมาชิกหลักเลียงที่จะมีปฏิสัมพันธ์และจะทำให้เกิดปัญหาครอบครัวต่อไป ดังนั้นในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว จึงมุ่งที่จะให้สมาชิกใน

ครอบครัวพัฒนาความไวในการรับรู้ความรู้สึก รู้จักแสดงออกถึงความรู้สึก และความต้องการของตนเองให้ผู้อื่นทราบ โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศภายในครอบครัว ทำให้สมาชิกมีความใกล้ชิดกันทางอารมณ์มากขึ้น

เป้าหมายในการให้คำปรึกษา

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547: 25-26) กล่าวว่า เป้าหมายของการบำบัดครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม มีดังนี้

1. เพื่อพัฒนาให้แต่ละบุคคลมีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้น มีความหวังในชีวิต เรียนรู้และพัฒนาทักษะ และกระบวนการในการเผชิญปัญหา สามารถตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมและรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองเลือกและผลที่จะเกิดขึ้นตามมา
2. เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลได้พัฒนาตนเอง มีเหตุผลเหนืออารมณ์ ปรับปรุงและพัฒนาการสื่อสารที่ชัดเจน ตรงไปตรงมา และสอดคล้องกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เรียนรู้วิธีการจัดการกับปัญหา ความเป็นตัวของตัวเอง มีความอดทน อดกลั้น มีความภาคภูมิใจในตนเองเพิ่มขึ้น และรู้สึกว่าชีวิตนี้มีคุณค่า

เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการให้คำปรึกษา

1. การลำดับเหตุการณ์ในชีวิตครอบครัว (Family - Life Fact Chronology) โดยผู้บำบัดจะสัมภาษณ์เรื่องราวต่าง ๆ และเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิตของผู้รับการบำบัดและสัมภาษณ์ประวัติครอบครัวตั้งแต่รุ่น ปู่ย่าตายาย บิดามารดา จนถึงรุ่นปัจจุบัน เพื่อทำความเข้าใจเรื่องราวของพัฒนาการครอบครัว ทบทวนลักษณะของรูปแบบครอบครัวและแนวความคิดที่สำคัญที่ได้เป็นรากฐานของสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดีขึ้น รวมทั้งได้รับรู้ และเข้าใจถึงอิทธิพลในอดีตที่ส่งผลต่อตนเองและครอบครัวในปัจจุบัน
2. การทำแผนที่ครอบครัว (Family Maps) แผนที่ครอบครัวมีลักษณะคล้ายจีโนแกรม (Genogram) เป็นแผนที่ที่ทำให้เห็นภาพโครงสร้างของครอบครัวอย่างน้อย 3 รุ่น คือ รุ่นปัจจุบันของผู้รับการบำบัด รุ่นบิดามารดา และรุ่นปู่ย่าตายาย ของผู้รับการบำบัด โดยแผนที่ครอบครัวนี้ผู้บำบัดจะเป็นผู้เขียนแผนที่ดังกล่าว โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติ และเรื่องราวในชีวิตครอบครัวของผู้รับการบำบัด ซึ่งจะครอบคลุมรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับบิดามารดา ปู่ย่าตายาย พี่น้องของผู้รับการบำบัดเช่น ชื่อ อายุ อาชีพ การศึกษา วันที่แต่งงาน วันเดือนปีเกิด ศาสนา เชื้อชาติ งานอดิเรก จำนวนบุตรธิดา สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ความรู้สึกที่แต่ละคนมีต่อกัน ตลอดจน กฏระเบียบ ความเชื่อ เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิต และความลับในชีวิตของสมาชิกแต่ละคน

3. การใช้เส้นเชือก (Ropes) เส้นเชือกจะนำมาใช้แทนสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว เส้นเชือกแต่ละเส้นจะมีความยาวประมาณ 5 เมตร และจำนวนเส้นเชือกจะมีจำนวนเท่ากับจำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้รับการบำบัด โดยจะผูกเชือกไว้ที่เอวของผู้รับการบำบัด และปลายของเส้นเชือกแต่ละเส้นผู้รับการบำบัดจะนำไปผูกติดกับสมาชิกครอบครัวอื่น ๆ ทุกๆ คน โดยระยะห่างของเส้นเชือกระหว่างสมาชิกแต่ละคน จะบ่งบอกว่าผู้รับการบำบัดใกล้ชิดหรือห่างเหินจากสมาชิกครอบครัวคนนั้น ๆ อีกทั้ง ความตึงหรือหย่อนของเส้นเชือก จะบ่งบอกถึงความตึงเครียดหรือความใกล้ชิดสนิทสนม ระหว่างผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวคนนั้น ๆ นอกจากนี้ เงื่อนปมของปลายเชือกที่ผูกแน่นเป็นเงื่อนตายหรือเพียงผูกไว้หลวมๆ จะแสดงถึงความปรารถนาหรือความต้องการของผู้รับการบำบัดที่แสดงให้เห็นว่า สมาชิกที่อยู่ปลายเชือกแต่ละเส้นนั้น ผู้ผูกพันใกล้ชิดหรือห่างเหิน หรือมีความสำคัญกับผู้รับการบำบัดมากน้อยเพียงใด และผู้รับการบำบัดมีความรู้สึกอะไรอย่างไรกับสมาชิกคนนั้น ๆ

4. การปั้น (Sculpture) การปั้นเป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ทราบถึงเหตุการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความรู้สึกของสมาชิกแต่ละคนที่มีต่อกัน โดยแสดงออกตามรูปที่ปั้น ในการใช้เทคนิคการปั้นนี้ ผู้บำบัดจะให้ดินน้ำมันแก่ผู้รับการบำบัด (และหรือสมาชิกครอบครัว) โดยให้ผู้รับการบำบัดปั้นสมาชิก ครอบครัว รวมทั้งตัวผู้รับการบำบัดด้วย และให้ปั้นด้วยว่าแต่ละคนกำลังทำอะไร เมื่อผู้รับการบำบัดปั้นเสร็จ ผู้บำบัดจะให้ผู้รับการบำบัดเล่าเกี่ยวกับรูปที่ปั้นและผู้บำบัดจะแปลผลจากรูปที่ปั้น โดยพิจารณาจาก รูปลักษณะที่ปั้น ระยะห่างระหว่างสมาชิก สีหน้า ท่าทาง สายตา และกิจกรรมที่แสดงออก ซึ่งจะบ่งบอกถึง อารมณ์ ความรู้สึก ของผู้รับการบำบัด ตลอดทั้ง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้รับการบำบัดที่มีต่อสมาชิกแต่ละคน สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนมหรือห่างเหินระหว่างสมาชิก ตลอดทั้งการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้รับการบำบัดกับสมาชิกครอบครัวคนอื่น ๆ ข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้บำบัดได้จากการแปลผลรูปที่ปั้น จะเป็นข้อมูลที่จะช่วยนำร่องในการสนทนากับผู้รับการบำบัด เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดต่างๆ ที่จะนำมาใช้ประกอบการบำบัดต่อไป อย่างไรก็ตาม ผู้บำบัดจะไม่แปลผลจากรูปที่ปั้นให้ผู้รับการบำบัดทราบ

5. ท่าที่การสื่อสาร (Communication Stances) ท่าที่การสื่อสาร เป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวได้ตระหนักรู้ หรือรับรู้ถึงความสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และเรียนรู้ที่จะสื่อสาร โดยใช้คำพูด ท่าทาง น้ำเสียง ตลอดทั้ง ความรู้สึกให้สอดคล้องกลมกลืนกัน ซึ่งจะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

สำหรับรูปแบบของการสื่อสารจำแนกเป็นการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่

- 1) การกล่าวโทษผู้อื่น หรือช่างติ หรือตำหนิผู้อื่น
- 2) การยอมรับผู้อื่นตลอดเวลาเพื่อต้องการจะเอาใจผู้อื่นเพียงเพื่อให้ผู้อื่นพอใจ
- 3) การยึดติดแน่นกับกฎเกณฑ์เหตุผลมากเกินไปโดยไม่สนใจความรู้สึกคนอื่น

4) การใช้ถ้อยคำที่ขาดความจริงจัง ไม่เข้าเรื่องกัน ไม่ตรงกับปัญหา หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น ชอบเสแสร้งทำเป็นไม่เข้าใจ และเปลี่ยนเรื่องที่กำลังถกเถียงหรือสนทนาโดยไม่สนใจว่าใครจะคิดอย่างไร

ในการบำบัด ผู้บำบัดจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัว ได้ฝึกและเรียนรู้เกี่ยวกับ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้คำพูด ท่าทาง การแสดงออกและความรู้สึกที่สอดคล้องกัน และสัมพันธ์ภาพกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

แบนเลอร์ กรินเดอร์ และเซเทียร์ (Goldenberg. 2004 : 173 ; citing Bandler, Grinder, & Satir, 1976) ยกตัวอย่างการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ที่เกิดขึ้นภายใต้ความเครียด 4 ลักษณะ ดังนี้

ตาราง แสดงการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพภายใต้ความตึงเครียด

ประเภท	ลักษณะ	การแสดงออกด้วยคำพูด	การแสดงออกด้วยท่าทาง	ความรู้สึกภายในจิตใจ
คนสมยอม	ขอบริการ	“ไม่ว่าเธอต้องการอะไร ฉันจะอยู่ตรงนี้นี่นทีเดียว ทำให้เธอมีความสุข”	อ่อนน้อม ประจบประแจง อ่อนหวาน ทำร้ายตนเอง	“ฉันมันคนไม่มีอะไร ถ้าไม่มีเธอ ฉันคงอยู่ไม่ได้ ฉันมันคนไร้ค่า”
คนช่างติ	ขอใช้อำนาจ	“เธอไม่เคยทำอะไรถูกเลย อะไรกันนี่”	ขึ้นวูบ เสียงดัง เผล็ดจ การ เตือนตาดาล พูดด้วยน้ำเสียง	“ฉันรู้สึกอ้างว้าง ทำอะไรก็ไม่สำเร็จ”
คนเจ้าเหตุผล	ขอใช้ความคิด	“สังเกตให้ดี ก็จะเห็นมือใครบางคนที่ยาบกร้านจากการทำงาน”	พูดด้วยน้ำเสียง รวดเร็ว แข็งทื่อ เหมือนหุ่นยนต์ ไม่มีชีวิตจิตใจ	“ฉันรู้สึกหัวทิ่ม”
คนเสแสร้ง	คล่อง ไหลลื่น	คำพูดไม่สัมพันธ์กับเรื่องที่คนอื่นคุยกันอยู่ เช่น ขณะที่คนในครอบครัว กำลังโต้เถียงกัน ก็พูดว่า “เย็นนี้เราจะกินอะไรกันดี”	ไม่อยู่นิ่ง คุยไม่หยุด ก่อวณคนอื่น	“ไม่มีใครสนใจฉัน ไม่มีที่ว่างสำหรับฉัน”

บทบาทของผู้ให้คำปรึกษา

ผู้บำบัดจะต้องช่วยให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวเข้าใจจุดมุ่งหมายของการบำบัดและสิ่งที่คาดหวังจากการบำบัด กระตุ้นให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวมีส่วนร่วมเรียนรู้บทบาท หน้าที่ และอารมณ์ของสมาชิกครอบครัว ผู้บำบัดจะต้องมีท่าทาง น้ำเสียง ได้สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยพูดจาโดยตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อม จริงใจ และใส่ใจกับความรู้สึกของผู้ที่สนทนากับตน นอกจากนี้ยังสอนให้ผู้รับการบำบัด และสมาชิกครอบครัวได้ทราบว่า เขาสามารถเลือกและรับผิดชอบต่อสิ่งที่เขาเลือก เรียนรู้ที่จะฝึกทักษะ และกระบวนการในการแก้ปัญหา เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิต และค้นหาแนวทางในการเปลี่ยนแปลงเรื่องราว สาระแก่นสารของชีวิต ตลอดจนทั้งกระบวนการในการจัดการกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะว่า “ที่จริงแล้ว ตัวของปัญหาไม่ใช่ปัญหา แต่การจัดการกับปัญหาต่างหากที่เป็นปัญหา” (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2547: 22-23)

ขั้นตอนการอบรม

การพัฒนาสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวด้านเจตคติ

ครั้งที่ 5

เรื่อง เจตคติต่อการให้คำปรึกษาครอบครัว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูแนะแนวตระหนักถึงความหมายและความสำคัญของเจตคติ
2. เพื่อให้ครูแนะแนวมีความคิด ความรู้สึกที่เชื่อว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นวิธีการที่ดี มีประโยชน์ มีคุณค่าสามารถนำไปใช้ได้จริง มีความรู้สึกสนใจ พึงพอใจในการให้ความช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกในครอบครัว ต้องการได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถในการให้คำปรึกษาครอบครัว

ระยะเวลา

- 1 ชั่วโมง 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การวิเคราะห์กรณีศึกษา
2. การอภิปราย
3. การบรรยาย

อุปกรณ์

1. กรณีศึกษา

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

ผู้วิจัยทบทวนความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาครอบครัววันที่ 1 เพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่การอบรมในครั้งนี้ 5

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ครูแนะแนวตระหนักถึงความสำคัญของเจตคติ

1.1 ผู้วิจัยตั้งคำถาม ถามครูแนะแนวทุกท่านว่า “ท่านคิดว่าเจตคติมีความสำคัญอย่างไรในการปฏิบัติหน้าที่ให้คำปรึกษา” คำตอบของครูแนะแนวช่วยให้ทราบทิศทางเจตคติของครูแนะแนว

1.2 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยาย เกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของเจตคติ เพื่อสรุปให้ครูแนะแนวได้ตระหนักถึงคุณค่าของเจตคติที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติการให้คำปรึกษา

2. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้ครูแนะแนวมีความคิด ความรู้สึก ที่เชื่อว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นวิธีการที่ดี มีประโยชน์ มีคุณค่าสามารถนำไปใช้ได้จริง มีความรู้สึกสนใจ ฟังพอใจในการให้ความช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกในครอบครัว ต้องการได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถในการให้คำปรึกษาครอบครัว

2.1 ผู้วิจัยแบ่งครูแนะแนวออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน

2.2 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์กรณีศึกษา โดยแจกแบบกรณีศึกษา “คุณครู ดาวผู้นำรัก” ให้ครูแนะแนวศึกษากรณีศึกษาดังกล่าว แล้วให้อภิปรายร่วมกันถึงการกระทำ ของครูดาวว่า ท่านรู้สึกอย่างไรกับการกระทำของครูดาว

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวแต่ละคนบอกว่า ท่านมีเจตคติต่อให้คำปรึกษาครอบครัว อย่างไร
2. ผู้วิจัยสรุปความสำคัญของเจตคติที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษา ครอบครัว

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน
2. การตอบคำถามของครูแนะแนว
3. การสังเกต จากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทาง

กรณีศึกษา

เรื่อง “ครูดาวผู้น่ารัก”

ครูดาว ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูแนะแนวของโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่ง เป็นเวลา 15 ปี

วันหนึ่งขณะนั่งทำงาน นางสาวปาน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเดินเข้ามาหาพร้อมใบหน้าที่เศร้าหมอง ซึ่งครูดาวแปลกใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากทุกครั้งที่พบเห็นปานซึ่งมาช่วยเหลืองานแนะแนวเป็นประจำ จะมีสีหน้าที่สดชื่น ร่าเริง

ปาน ขออนุญาตเข้าพบครูดาวเพื่อขอความช่วยเหลือ เนื่องจากทนสภาพกับความทุกข์ใจอีกต่อไปไม่ได้ ครูดาวพูดคุยกับปาน ก็พบว่า ปานไม่สบายใจกับปัญหาทางบ้านที่ช่วง 2 – 3 เดือนมานี้ คุณพ่อคุณแม่ทะเลาะกันเป็นประจำ ปานเห็นคุณแม่ร้องไห้บ่อยครั้ง ปานไม่สบายใจ มาโรงเรียนก็เริ่มมีปัญหา คือ ไม่มีสมาธิเรียนหนังสือ ผลการสอบไม่ดีเท่าที่เป็น ปานกังวลใจมาก

หลังจากพูดคุยระยะหนึ่ง ครูดาวพิจารณาว่า ปัญหาของปานเกิดจากครอบครัวที่ส่งผลต่อปาน ครูดาวจึงตัดสินใจโดยเชิญผู้ปกครองมาพูดคุยปรึกษา และโชคดีที่ครอบครัวปานให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ทำยที่สุดปานและสมาชิกครอบครัวก็เข้าใจกันและดำเนินครอบครัวต่อไปได้

ขั้นตอนการอบรม
การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

ครั้งที่ 6

ทักษะการให้คำปรึกษาครอบครัว

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูแนะแนวได้ทบทวนความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาคที่เป็นเทคนิคพื้นฐานสำคัญและจำเป็นในการให้คำปรึกษาครอบครัว
2. เพื่อให้ครูแนะแนวได้ฝึกปฏิบัติทบทวนเทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค ได้แก่ การฟัง การถาม การสะท้อนความรู้สึก การให้กำลังใจ การตีความ และการสรุปความ

ระยะเวลา

- 1 ชั่วโมง 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การแสดงบทบาทสมมติ
3. การสาธิต
4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ
5. การสอน

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 6
2. Powerpoint Presentation

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทบทวนความรู้ครั้งที่ 1 - 5 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากการได้รับการฝึกอบรมแต่ละครั้ง
2. ผู้วิจัยชี้แจงหัวข้อและวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมครั้งนี้

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ครูแนะแนวได้ทบทวนความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาคดังนี้

1.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยายทบทวนเรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค ที่เป็นเทคนิคพื้นฐานและจำเป็นในการให้คำปรึกษารอบครัว 6 ทักษะ ได้แก่ เทคนิคการฟัง เทคนิคการถาม เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก เทคนิคการให้กำลังใจ เทคนิคการตีความ และเทคนิคการสรุปความ

1.2 ผู้วิจัยอธิบายให้ครูแนะแนวทราบว่า ในการให้คำปรึกษารอบครัวนั้น เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาคทั้ง 6 ทักษะ เป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการนำไปใช้ในแต่ ละขั้นตอนของการให้คำปรึกษา

1.3 ผู้วิจัยใช้เทคนิคสาธิต โดยการยกตัวอย่างของการใช้ทักษะต่าง ๆ ในการให้ คำปรึกษารอบครัว อาทิ

1) เทคนิคการฟัง

ผู้รับคำปรึกษา : หนูเบื่อค่ะ หนูไม่อยากกลับบ้าน กลับบ้านก็เห็นพ่อ แม่ทะเลาะกันทุกที

ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

ผู้ให้คำปรึกษา : (ผงกศีรษะ) ค่ะ หนูรู้สึกเบื่อ ไม่อยากกลับบ้าน เพราะ กลับบ้านครั้งใด พ่อแม่ก็ทะเลาะกันทุกครั้งไป

2) เทคนิคการถาม

นักเรียนหญิงอายุ 15 ปี มีผลการเรียนดี เข้ามาพบท่านด้วยสีหน้าไม่ สบายใจและพูดด้วยน้ำเสียงท้อแท้

ผู้รับคำปรึกษา : หนูไม่อยากเรียนหนังสือต่อแล้วค่ะอาจารย์ ที่บ้านหนู มีแต่เรื่องไม่สบายใจ

ท่านจะพูด และ/หรือแสดงท่าทางกับผู้รับคำปรึกษาอย่างไร

ผู้ให้คำปรึกษา : หนูไม่อยากเรียนต่อ ช่วยบอกครูสิว่า อะไรที่บ้านที่ ทำให้หนูไม่สบายใจ

3) ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ครูแนะแนวซักถาม

2. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้ครูแนะแนวได้ฝึกปฏิบัติทบทวน เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ครูแนะแนวฝึกเทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค โดยผู้วิจัยแบ่งครูแนะแนวออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน โดยให้ครูแนะแนวสวมบทบาทดังนี้

1) ผู้ให้คำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยฝึกการใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค

2) ผู้รับคำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้บอกเล่าปัญหาตามสถานการณ์ที่ตนเองเป็นผู้กำหนด

3) ผู้สังเกตการณ์ 2 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ วิเคราะห์และให้คำแนะนำติชมแก่ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข

2.2 ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวแต่ละคนฝึกปฏิบัติเทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค คนละ 10 – 15 นาที โดยผลัดเปลี่ยนกันแสดงบทบาทสมมติตามที่กำหนดให้

2.3 ผู้วิจัยสังเกตการณ์ฝึกปฏิบัติ และเมื่อพบความไม่ถูกต้องในการฝึกปฏิบัติการใช้ทักษะ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสอนเข้าแทรกแซงสอนแบบตัวต่อตัวให้กับครูแนะแนวในระหว่างการฝึกปฏิบัติ โดยแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อให้ครูแนะแนวได้พัฒนาต่อไป

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวได้บอกถึงประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหาของตนเองในการฝึกเทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาคครั้งนี้
2. ผู้วิจัยสรุปการสังเกตการณ์จากการฝึกปฏิบัติ และยกตัวอย่างที่ดีของการใช้ทักษะที่ถูกต้อง

3. ผู้วิจัยให้กำลังใจแก่ครูแนะแนวในการฝึกปฏิบัติครั้งนี้

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติของครูแนะแนว
2. การสังเกต จากการซักถามของครูแนะแนว
3. การสังเกต จากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทาง

เอกสารประกอบการฝึกอบรม ครั้งที่ 6

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค

เทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค เป็นเทคนิคพื้นฐานและจำเป็นสำหรับการให้คำปรึกษาครอบครัว ที่จะใช้ควบคู่ไปกับเทคนิคต่าง ๆ ของการให้คำปรึกษาครอบครัว ดังนั้น โปรแกรมการฝึกอบรมครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้ครูแนะแนวได้ทบทวนเทคนิคการให้คำปรึกษาจุลภาค ดังต่อไปนี้

1. เทคนิคการฟัง
2. เทคนิคการถาม
3. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก
4. เทคนิคการให้กำลังใจ
5. เทคนิคการตีความ
6. เทคนิคการสรุปความ

1. เทคนิคการฟัง (Listening)

การฟังเป็นทักษะที่สำคัญของการให้คำปรึกษา เป็นการที่ผู้ให้คำปรึกษารับรู้เรื่องราวที่ผู้รับคำปรึกษาบอกเล่าทั้งเนื้อหา อารมณ์ ความรู้สึก

วัตถุประสงค์ของการฟัง

การใช้เทคนิคการฟังมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ได้เนื้อหาสาระจากการเล่าของผู้รับคำปรึกษา
2. เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษา

แนวทางการใช้เทคนิคการฟังของผู้ให้คำปรึกษา

1. เทคนิคการฟัง จะใช้ควบคู่ไปพร้อมกับเทคนิคการถาม ซึ่งมีขั้นตอนของการฟังดังนี้ ในขณะที่รับฟังปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาควรจะมีการประสานสายตาไปยังผู้รับคำปรึกษา ไม่ควรจ้องตลอดเวลา อาจทำให้ผู้รับคำปรึกษารู้สึกกลัว เกร็ง และไม่อาจเล่าปัญหาให้ฟังได้ ควรมีการละสายตาจากผู้รับคำปรึกษาไปที่อื่น และกลับมาประสานสายตากับผู้รับคำปรึกษาเป็นระยะพอเหมาะ

2. เงียบ เพื่อที่จะรับฟังปัญหาอย่างมีสมาธิ
3. มีการตอบสนองต่อการรับฟังปัญหาของผู้รับคำปรึกษา โดยแสดงออกได้ 2 ทางคือ

3.1 แสดงออกทางแววตา สีหน้า ท่าทาง เช่น การผงกศีรษะ ซึ่งมีจังหวะของการผงกศีรษะ เช่น 1 ครั้งครึ่ง 2 ครั้งครึ่ง

3.2 แสดงออกทางวาจา เช่น ค่ะ ครับ อืม

4. มีการทวนความ

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้เทคนิคการฟัง

1. เป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้ให้คำปรึกษาได้จับประเด็นหรือสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของผู้มารับคำปรึกษา ซึ่งจะทำได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการให้คำปรึกษาในขั้นต่อไป

2. ผู้ให้คำปรึกษาได้เข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของผู้มารับคำปรึกษา

ตัวอย่างการฟัง

ผู้รับคำปรึกษา : หนูเบื่อ ทำไมหนูต้องทำแต่สิ่งเดิม ซ้ำๆ ซากๆ ตื่นเช้ามาก็เรียน อาจารย์ก็ให้งานเยอะ ทั้งๆ ที่เรียนไป ไม่รู้จะเอาไปใช้ในชีวิตจริงได้ยังไง

สิ่งสำคัญที่ผู้ให้คำปรึกษาต้องฟังให้ได้ คือ เนื้อหา และอารมณ์ความรู้สึก

1. เนื้อหา (คำพูด) ได้แก่ ทำสิ่งเดิมๆ อาจารย์ให้งานเยอะ เรียนแล้วไม่รู้จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้อย่างไร

2. อารมณ์ ความรู้สึก (น้ำเสียง สีหน้า ท่าทาง) ได้แก่ เบื่อ ขัดแย้ง ไม่อยากเรียน ท้อ หงุดหงิด โกรธ คับข้องใจ

2. เทคนิคการถาม (Questioning)

การถาม เป็นทักษะสำคัญในการให้โอกาสผู้รับคำปรึกษาบอกความรู้สึกและเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้องการขอรับคำปรึกษา เป็นการช่วยให้ผู้ให้คำปรึกษาเข้าใจปัญหาของผู้รับคำปรึกษามากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการถาม

1. การถามเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้รับคำปรึกษาบอกถึง ความคิด ความรู้สึก และเรื่องราวต่างๆ ที่ต้องการจะปรึกษา

2. การถามเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้คำปรึกษาได้ค้นหาข้อมูลของผู้รับคำปรึกษา และเข้าใจถึงปัญหาของผู้รับคำปรึกษามากยิ่งขึ้น

คำถามแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. คำถามปิด หมายถึง คำถามที่กำหนดทิศทางในการตอบไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้ตอบเพียงแต่เลือกทิศทางใดทิศทางหนึ่ง หรือเป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบตอบเพียงสั้นๆ หรือคำถามให้ตอบว่า ใช่ หรือ ไม่ใช่

แนวทางการใช้คำถามปิด คือ

- 1) เมื่อต้องการคำตอบเฉพาะที่คิดว่าเกี่ยวข้องกับปัญหาของผู้รับคำปรึกษา
- 2) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจให้ถูกต้องตรงกัน
- 3) เมื่อต้องการให้เกิดการตัดสินใจ

ข้อจำกัดของการใช้คำถามปิด

- 1) ไม่ควรใช้คำถามปิดมาก เพราะไม่เอื้ออำนวยให้ผู้รับคำปรึกษาได้เปิดเผยตนเอง ไม่มีโอกาสได้สำรวจความนึกคิดของตนเอง ทำให้ได้ข้อมูลน้อย ผู้รับคำปรึกษาอาจรู้สึกรำคาญเหมือนถูกสอบสวน
- 2) ไม่ควรใช้คำถามปิดที่เป็นลักษณะคำถามนำ เพราะเป็นการใส่ทัศนคติของผู้ให้คำปรึกษา จะทำให้ผู้รับคำปรึกษาตอบคำถามตามความคาดหวังได้

2. คำถามเปิด หมายถึง คำถามที่ไม่ได้กำหนดขอบเขตของการตอบ เป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบ ตอบได้อย่างอิสระ ทำให้ได้ข้อมูลรายละเอียดของผู้รับคำปรึกษาเพิ่มขึ้น คำถามเปิดจะมีลักษณะของคำถามที่ใช้คำว่า “อะไร” “อย่างไร” “เพราะอะไร”

แนวทางการใช้คำถามเปิด คือ

- 1) เพื่อหาข้อมูลในระดับลึก
- 2) เมื่อต้องการทราบข้อมูล หรือเรื่องราวของผู้รับคำปรึกษาเพื่อขึ้น ชัดเจนขึ้น
- 3) เพื่อติดตามเรื่องในเชิงลำดับเหตุการณ์ และปฏิสัมพันธ์
- 4) เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษา มีส่วนร่วมในการสนทนาและสำรวจตนเอง

ผลที่เกิดจากการใช้เทคนิคการถาม

ผู้รับคำปรึกษาได้บอกถึงความคิด ความรู้สึก และเรื่องราวต่างๆ ที่ต้องการปรึกษา จะช่วยให้ผู้ให้คำปรึกษาเข้าใจถึงปัญหาของผู้รับคำปรึกษามากยิ่งขึ้น และนำมาประกอบในการวางแผนแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ตัวอย่างการถาม

ผู้รับคำปรึกษา : หนูเบื่อ ทำไมหนูยังต้องทำแต่สิ่งเดิม ซ้ำๆ ซากๆ ตื่นเช้ามาก็เรียน อาจารย์ก็ให้งานเยอะๆ ทั้งๆ ที่เรียนไป ไม่รู้จะเอาไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร อย่างเรียนสูตรเคมี ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ อะไรก็ไม่รู้เยอะเยอะไปหมด

ผู้ให้คำปรึกษา จับคำพูดที่สำคัญ ซึ่งเป็นคำพูดที่แสดงถึงอารมณ์ หรือเนื้อหาในเชิงลบ ได้แก่ เปื่อ ซ้ำๆ ซากๆ ไม่รู้จะเอาไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร

ผู้ให้คำปรึกษา : หนูบอกว่า “หนูเปื่อ” หนูเล่าให้ครูฟังเพิ่มขึ้นได้มั้ยว่าเปื่ออะไรบ้าง

อาจารย์ให้งานเยอะนี่ มีอะไรบ้าง

ถ้าไม่ยากทำสิ่งเหล่านี้ แล้วหนูอยากทำอะไร

หนูไม่รู้จะเอาไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร แล้วขณะที่เรียนหนูเข้าใจสิ่งที่อาจารย์

สอนมากน้อยแค่ไหน

3. เทคนิคการสะท้อนความรู้สึก (Reflection of Feeling)

การสะท้อนความรู้สึก คือ การที่ผู้ให้การปรึกษารับรู้ถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของผู้รับการปรึกษาที่แสดงออกมาโดยภาษาพูดและภาษาท่าทาง และสื่อความรู้สึกนั้นกลับไปแก่ผู้รับคำปรึกษา ด้วยภาษาพูดที่เหมาะสม ชัดเจน

ความสำคัญและประโยชน์

การสะท้อนความรู้สึก จะช่วยให้ผู้รับการปรึกษาตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเอง และสามารถมองปัญหาของตนเองได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจ ยอมรับ และหาทางแก้ไขต่อไปได้ รวมทั้งยังช่วยพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างผู้ให้การปรึกษาให้ดียิ่งขึ้น

ขั้นตอนการสะท้อนความรู้สึก

มี 2 ขั้นตอนคือ

1. การจับความรู้สึก

- 1) สังเกตคำพูดว่ามีอารมณ์เป็นอย่างไร
- 2) ใส่ใจกับภาษาท่าทาง เช่น แววตา สีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง กระแสเสียง
- 3) กำหนดความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาหลังการสังเกต

2. การสื่อกลับ

- 1) พูดคำที่แสดงความรู้สึกของผู้รับการปรึกษาให้สั้น ตรง ชัดเจน
- 2) ไม่ควรใช้ประโยคที่เป็นคำพูดซ้ำของผู้รับการปรึกษา
- 3) สะท้อนความรู้สึกที่เกิดขึ้นขณะนั้นเป็นสำคัญ ทั้งด้าน บวก-ลบ ทั้งความรู้สึก

ต่อปัญหา ต่อตนเอง และต่อผู้รับการปรึกษาด้วย

- 4) ใช้น้ำเสียงและท่าทางที่อบอุ่น เป็นมิตร และเข้าอกเข้าใจ

ตัวอย่างการสะท้อนความรู้สึก

ผู้รับคำปรึกษา (สาริต) : พอผมรู้ผลสอบว่าไม่ผ่าน ผมเสียใจมาก ผมคงเรียนวิชานี้ไม่ได้แล้ว
 ผู้ให้คำปรึกษา : ผลสอบคงทำให้สาริตรู้สึกเสียใจ และกังวลกับวิชานี้

4. เทคนิคการให้กำลังใจ (Encouraging)

การให้กำลังใจ หมายถึง การใช้คำพูดและการกระทำ เพื่อลดและผ่อนคลายความทุกข์ใจ ความเดือดร้อนใจ ความรู้สึกเจ็บปวด ให้ผู้รับบริการมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาได้ในระดับหนึ่ง การให้กำลังใจด้วยวาจา หรือแววตา สีหน้า ท่าทาง ตามจังหวะ จะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษามีกำลังใจ และมองเห็นทางออกในการแก้ปัญหา

วัตถุประสงค์ของการให้กำลังใจ

1. เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษาได้รู้ว่ามีคนเข้าใจ เขาไม่ได้เผชิญปัญหาเพียงคนเดียว
2. ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเห็นว่าตนเองมีศักยภาพ มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม
3. ช่วยลดความรู้สึกท้อแท้ของผู้รับคำปรึกษา

ขั้นตอนการให้กำลังใจ

มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การจับและสะท้อนความรู้สึก หลังจาก que ผู้รับคำปรึกษาแสดงความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งของตนเองออกมา ผู้ให้คำปรึกษาจะสะท้อนความรู้สึกกลับไป
2. ค้นหาศักยภาพของผู้รับคำปรึกษา โดยให้ผู้ให้คำปรึกษากระตุ้นให้ผู้ขอรับการปรึกษาได้พูดคุยถึงศักยภาพของตนเอง ภายใต้อารมณ์ความรู้สึกนั้นๆ ยังมีอะไรที่ทำให้เขาคงทำสิ่งที่ดีต่อไปได้
3. การเสริมแรง เพื่อสนับสนุนศักยภาพ หรือการให้กำลังใจ หลังจาก que ผู้ให้คำปรึกษาค้นหาศักยภาพของผู้รับคำปรึกษา และผู้รับคำปรึกษาได้เห็นศักยภาพของตนเองแล้ว ให้ผู้ให้คำปรึกษากล่าวคำชื่นชม

ผลที่ได้จากการให้กำลังใจ

1. ผู้ให้คำปรึกษาค้นหาศักยภาพของผู้รับคำปรึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการจูงใจให้ผู้รับคำปรึกษามีกำลังใจในการแก้ไขปัญหา
2. ผู้รับคำปรึกษาเกิดแรงจูงใจ มีกำลังใจในการเผชิญและแก้ปัญหา และรู้ว่าตนเองมีศักยภาพ

ตัวอย่างการให้กำลังใจ

ผู้รับคำปรึกษา : คุณพ่อคุณแม่ไม่เคยเข้าใจหนูเลย ชอบเปรียบเทียบหนูกับคนอื่น หนูสอบตก
แค่วิชาเดียว ก็ชอบพูดซ้ำๆ บ่อยๆ แต่ที่พี่ชายหนูสอบตกไม่เห็นมีใครว่าเลย
มันน่าน้อยใจไหมคะ

ผู้ให้คำปรึกษา : หนูรู้สึกน้อยใจ (สะท้อนความรู้สึก)

ผู้รับคำปรึกษา : ค่ะ หนูรู้สึกน้อยใจมาก แต่หนูก็พยายามเรียนนะคะ

ผู้ให้คำปรึกษา : อะไรที่ทำให้หนูพยายามตั้งใจเรียนให้มากขึ้น

ผู้รับคำปรึกษา : หนูกลัวพ่อแม่เสียใจค่ะ

ผู้ให้คำปรึกษา : หนูเป็นเด็กดีนะคะ พ่อแม่รู้ว่าหนูตั้งใจเรียนมากขึ้น ท่านต้องภูมิใจในตัวหนู
มาก (ให้กำลังใจ)

5. เทคนิคการตีความ (Interpretation)

เทคนิคการตีความ เป็นการมองและเข้าใจปัญหาของผู้รับคำปรึกษาในประเด็นต่างๆ โดยผู้ให้คำปรึกษาจะอธิบายพฤติกรรม ความรู้สึก และสภาพอารมณ์ของผู้รับคำปรึกษาพร้อมทั้งแสดงให้ผู้รับคำปรึกษาเห็นถึงสิ่งที่เป็สาเหตุของปัญหา เพื่อขยายความเข้าใจและให้ผู้รับคำปรึกษามองปัญหาในแง่ใหม่ ซึ่งจะช่วยให้มองโลกกว้างขึ้น เข้าใจตนเอง และเปิดเผยมากขึ้น

ผลที่ได้รับจากการตีความ

1. ผู้ขอคำปรึกษาสามารถเข้าใจตนเองได้ระดับที่ลึกหรือถูกต้องมากขึ้น
2. ในการยอมรับความหมายใหม่ที่ผู้ให้คำปรึกษา หากมีความแตกต่างมากโอกาสในการยอมรับจะน้อย แต่ถ้การตีความนั้นใกล้เคียงกับความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษา การยอมรับก็จะง่ายขึ้น
3. ในแง่ของการเน้นประเด็นที่สำคัญ ถ้าเป็นประเด็นที่ผู้รับคำปรึกษาสามารถรับได้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หากเน้นประเด็นของปัญหาที่รับไม่ได้ก็จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และจะส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมในทางลบ ดังนั้นแทนที่จะช่วยผู้รับคำปรึกษากลับทำให้ผู้รับคำปรึกษาอยู่สภาพที่แย่ลงกว่าเดิม

วิธีปฏิบัติในการตีความ

1. การตีความเป็นทักษะที่ค่อนข้างยาก ผู้ให้คำปรึกษาต้องมีความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ และความสามารถในการมองพฤติกรรมได้อย่างชัดเจน จึงสามารถตีความได้
2. การตีความไม่ควรใช้ในระยะเวลาของการให้คำปรึกษา แต่ควรจะใช้เมื่อผู้รับคำปรึกษาได้เล่าถึงปัญหาสักระยะหนึ่งแล้ว

3. หลังจากตีความควรจะให้โอกาสผู้รับคำปรึกษาเล่าถึงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อการตีความนั้นๆ

4. การตีความนี้ไม่ควรใช้ระยะสุดท้ายของชั่วโมงการให้คำปรึกษา ควรจะมีเวลาพอที่จะได้สนทนากันหลังจากตีความแล้ว

5. การตีความนั้นอาจจะใช้หลักสามัญสำนึกของการใช้เหตุผล หรืออาจจะนำทฤษฎีบุคลิกภาพต่างๆมาใช้ บางครั้งควรจะให้โอกาสผู้รับคำปรึกษาตีความด้วยตนเอง

6. การตีความนั้นผู้ให้คำปรึกษาต้องแน่ใจว่าการตีความหมายของตนมีพื้นฐานอยู่ที่เนื้อหาสาระที่ปรากฏจริงของผู้รับคำปรึกษา ไม่ใช่ตีความจากความคิดและค่านิยมของผู้ให้คำปรึกษา

6. เทคนิคการสรุปความ (Summarizing)

การสรุปความ เป็นการรวบรวมประเด็นสำคัญทั้งความคิด และความรู้สึกที่ผู้รับคำปรึกษาสื่อสารออกมาทั้งคำพูด กิริยาท่าทางหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาในขณะนั้น มาประมวลเป็นคำพูดสั้นๆ ให้ได้ใจความสำคัญ เพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษา และผู้ให้คำปรึกษามีความเข้าใจตรงกันและมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

การสรุปความอาจทำได้โดยผู้ให้คำปรึกษาเป็นผู้สรุป หรือผู้รับคำปรึกษาเป็นผู้สรุปก็ได้ การสรุปความสามารถทำได้ทั้งในขั้นเริ่มต้น ขั้นให้คำปรึกษา และขั้นยุติการให้คำปรึกษา

วัตถุประสงค์ของการสรุปความ

1. เพื่อรวบรวมความคิดและความรู้สึกที่สับสนกระจัดกระจายให้มาอยู่เป็นกลุ่มหรือเป็นการสรุปความในกรณีที่มีการสนทนายาวๆ

2. เพื่อตรวจสอบความเข้าใจระหว่างผู้รับการปรึกษากับผู้ให้คำปรึกษา

3. เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษาได้พิจารณาความคิดความรู้สึกในแต่ละเรื่องให้ละเอียดรอบคอบยิ่งขึ้น

4. เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษามีความมั่นใจว่าให้ความสนใจและเข้าใจผู้รับคำปรึกษาอย่างแท้จริง

5. เพื่อช่วยให้การยุติการให้คำปรึกษาเป็นไปอย่างราบรื่น ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาถึงความก้าวหน้าในการช่วยเหลือ

6. เพื่อใช้เริ่มต้นการให้คำปรึกษาในครั้งต่อไป เป็นการเตรียมความพร้อมการสนทนาไว้อย่างต่อเนื่อง

หลักสำคัญของการสรุปความ

1. ตั้งใจฟังข้อความที่ผู้รับคำปรึกษาพูดหรือกล่าวถึง ขณะเดียวกันให้สังเกตการแสดงออกของท่าทาง อารมณ์ และกิริยาท่าทางในขณะที่สนทนาด้วย
2. จับประเด็นเนื้อหา ความรู้สึกที่สำคัญ และกำหนดจุดมุ่งหมายของการสรุปความ แล้วจึงเริ่มสรุปความ
3. ไม่เพื่อความคิดเห็นของผู้ให้คำปรึกษาลงไปในการสรุปความ
4. ผู้ให้คำปรึกษาเป็นผู้ที่สรุปความเอง หรือผู้รับคำปรึกษาเป็นผู้สรุปความก็ได้

แนวทางการใช้การสรุปความ

1. ในกรณีที่ผู้รับคำปรึกษาพูดเรื่องยาวๆ หรือพูดหลายๆ เรื่องในเวลาเดียวกัน ผู้ให้คำปรึกษาควรสรุปเนื้อหาและความรู้สึกที่เป็นประเด็นสำคัญที่ผู้รับคำปรึกษาพูดหรือแสดงออกมา เพื่อให้การปรึกษามีทิศทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ก่อนยุติการให้คำปรึกษาแต่ละครั้ง ต้องมีการสรุปประเด็นที่สำคัญ ความก้าวหน้าที่ได้รับ และขั้นตอนที่จะทำต่อไป
3. ก่อนเริ่มการให้คำปรึกษาครั้งที่สอง หรือครั้งต่อไป ผู้ให้คำปรึกษาควรเริ่มต้นการให้คำปรึกษาด้วยการสรุปประเด็นจากครั้งที่แล้ว ก่อนเริ่มการสนทนาให้คำปรึกษาต่อไป

ตัวอย่างการใช้เทคนิคการสรุปความ

ตัวอย่างที่ 1 : การสรุปความในระหว่างการให้คำปรึกษา

ผู้รับคำปรึกษา : หนูรู้ค่ะว่าการใช้ยานอนหลับไม่เป็นผลดี ช่วยหนูไม่ได้ เพื่อสนิทหนูก็ว่าหนูบ่อยๆ หนูก็อยากเลิก แต่มันอดไม่ได้ เวลาหนูไม่สบายใจ หนูก็ใช้มันสบายดี มันทำให้หนูไม่ต้องคิดอะไร

ผู้ให้คำปรึกษา : หนูเริ่มรู้ว่าการใช้ยานอนหลับเป็นสิ่งไม่ดี แต่ก็เลิกไม่ได้ เพราะมันทำให้หนูสบายใจ เวลาเมื่อไหร่ที่หนู

ตัวอย่างที่ 2 : การสรุปความในระหว่างการให้คำปรึกษา

ผู้รับคำปรึกษา : ผมไม่อยากให้แม่เข้ามาวุ่นวายกับผม ผมโตแล้ว ผมดูแลตัวเองได้ ตัดสินใจด้วยตัวเองได้

ผู้ให้คำปรึกษา : หนูรู้สึกอึดอัดที่แม่มาอยู่กับหนู เพราะหนูอยากเป็นอิสระ ทำอะไรด้วยตัวเอง

ตัวอย่างที่ 3 : การสรุปความในขั้นยุติการให้คำปรึกษา

ผู้ให้คำปรึกษา : เราก็คูณกันมานานพอสมควรแล้ว ครูอยากให้หนูช่วยสรุปซิค่ะว่า เราได้คุยกันในเรื่องอะไรบ้าง

ผู้รับคำปรึกษา : ครูขอให้หนูสรุปประเด็นสำคัญๆ ที่เราได้พูดกันไปในวันนี้

ตัวอย่างที่ 4 : การสรุปความในชั้นเริ่มต้นการให้คำปรึกษาครั้งต่อ ๆ มา

ผู้ให้คำปรึกษา : ครั้งที่แล้ว หนูพูดเรื่องการนอนไม่หลับ และหนูยังใช้ยาอยู่ วันนี้เรา
อาจจะต้องให้ความสนใจกับเรื่องนี้ต่อนะคะ

ผู้ให้คำปรึกษา : สิ่งที่คุณพบจากการพูดคุยเมื่อครั้งที่ผ่านมา คือ หนูโกรธครูมากเลยที่
ทำกับหนูแบบนี้ แล้วมันทำให้หนูไม่อยากเรียนวิชานี้

ครั้งที่ 7

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การสัมภาษณ์”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถอธิบายได้ว่า เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การให้สัมภาษณ์” คืออะไร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวใด มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
2. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้ทักษะ การให้สัมภาษณ์ ได้อย่างเหมาะสม

ระยะเวลา

- 1 ชั่วโมง 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การแสดงบทบาทสมมติ
3. การสาธิต
4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ
5. การสอน

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 7
2. Powerpoint Presentation

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทบทวนความรู้ครั้งที่ 6 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากการได้รับการฝึกอบรมแต่ละครั้ง
2. ผู้วิจัยชี้แจงหัวข้อและวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมครั้งนี้

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ครูแนะแนวอธิบายได้ว่า เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การให้สัมภาษณ์” คืออะไร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวใด มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร

1.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยายเรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การสัมภาษณ์”

1.2 ผู้วิจัยสาริต โดยการยกตัวอย่างการใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ ดังนี้

สถานการณ์คือ นางสาวปาน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สีหน้าเศร้า มาแจ้งรอฟพบผู้ให้คำปรึกษา โดยกล่าวกับผู้ให้คำปรึกษาเป็นประโยคแรกว่า

ผู้รับคำปรึกษา : อาจารย์คะหนูคิดว่า แม่ไม่รักหนู รักแต่พี่ชาย

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ท่านจะพูดและ/หรือแสดงท่าทางกับผู้ขอรับคำปรึกษาอย่างไร

ผู้ให้คำปรึกษา : หนูรู้สึกแม่ไม่รักหนู รักแต่พี่ชาย อะไรที่ทำให้หนูคิดเช่นนั้น
หนูช่วยอธิบายเพิ่มเติมให้ครูหน่อยคะ

ผู้รับคำปรึกษา : ก็เวลาหนูกลับบ้านช้า แม่ก็ว่าหนู ที่พี่ชายกลับบ้านช้าแม่ไม่เคยบ่นว่าเลย

ผู้ให้คำปรึกษา : อืม หนูกลับบ้านช้าบ่อยมั๊ยคะ

ผู้รับคำปรึกษา : เวลาที่โรงเรียนมีกิจกรรม หนูก็จะกลับบ้านช้า หนูบอกแม่ แม่ก็ไม่ฟัง

ผู้ให้คำปรึกษา : อะไรที่ทำให้หนูคิดว่าแม่ไม่ฟัง

1.3 ผู้วิจัยสรุปให้ครูแนะแนวทราบว่า การใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ เป็นการที่ผู้ให้คำปรึกษาใช้คำถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อจะได้เข้าใจ ความคิดของสมาชิกครอบครัวคนนั้น ๆ เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความผูกพันกับสมาชิกครอบครัว ความสามารถในการแยกตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง ความสามารถในการจัดการกับความวิตกกังวล หรือการตัดสินใจทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว

2. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้ทักษะ การให้สัมภาษณ์ ได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ครูแนะแนวฝึกเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การสัมภาษณ์” โดยผู้วิจัยแบ่งครูแนะแนวออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน โดยให้ครูแนะแนวสวมบทบาทดังนี้

1) ผู้ให้คำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยฝึกการใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การสัมภาษณ์”

2) ผู้รับคำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้บอกเล่าปัญหาตามสถานการณ์ที่ตนเองเป็นผู้กำหนด

3) ผู้สังเกตการณ์ 2 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ วิเคราะห์และให้คำแนะนำดีชมแก่ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข

2.2 ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวแต่ละคนฝึกปฏิบัติเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การสัมภาษณ์” คนละ 10 – 15 นาที โดยผลัดเปลี่ยนกันแสดงบทบาทสมมติตามที่กำหนดให้

2.3 ผู้วิจัยสังเกตการณ์ฝึกปฏิบัติ และเมื่อพบความไม่ถูกต้องในการฝึกปฏิบัติการใช้ทักษะ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสอนเข้าแทรกแซงสอนแบบตัวต่อตัวให้กับครูแนะแนวในระหว่างการฝึกปฏิบัติ โดยแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อให้ครูแนะแนวได้พัฒนาต่อไป

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวได้บอกถึงประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหาของตนเองในการฝึกเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การสัมภาษณ์” ครั้งนี้

2. ผู้วิจัยสรุปการสังเกตการณ์จากการฝึกปฏิบัติ และยกตัวอย่างที่ดีของการใช้ทักษะที่ถูกต้อง

3. ผู้วิจัยให้กำลังใจแก่ครูแนะแนวในการฝึกปฏิบัติครั้งนี้

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติของครูแนะแนว

2. การสังเกต จากการซักถามของครูแนะแนว

3. การสังเกต จากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทาง

เอกสารประกอบการฝึกอบรม ครั้งที่ 7

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การสัมภาษณ์”

การสัมภาษณ์ เป็นเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว

การสัมภาษณ์

เป็นเทคนิคที่ผู้บำบัดสัมภาษณ์สอบถาม เพื่อประเมินครอบครัว โดยอาจจะเป็นการติดต่อทางโทรศัพท์ การมาพบปะพูดคุยกัน หรือวิธีการอื่น ๆ ก็ตาม โดยจะเริ่มการสัมภาษณ์สมาชิกเป็นรายบุคคลเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาผสมผสานเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อจะได้เข้าใจ ความคิดของสมาชิกครอบครัวคนนั้น ๆ เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความผูกพันกับสมาชิกครอบครัว ความสามารถในการแยกตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง ความสามารถในการจัดการกับความวิตกกังวล หรือการตัดขาดทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว เป็นต้น

ประโยชน์จากการสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัวแต่ละคน คือ พ่อ แม่ ลูก สามี ภรรยา ของครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย ทำให้ได้ข้อมูล เกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของครอบครัวดังกล่าวข้างต้น

ครั้งที่ 8

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเข้าร่วม”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถอธิบายได้ว่า เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเข้าร่วม” คืออะไร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวใด มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
2. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้ทักษะการเข้าร่วม ได้อย่างเหมาะสม

ระยะเวลา

2 ชั่วโมง

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การแสดงบทบาทสมมติ
3. การสาธิต
4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ
5. การสอน

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 8
2. Powerpoint Presentation

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทบทวนความรู้ครั้งที่ 7 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากการได้รับการฝึกอบรมแต่ละครั้ง
2. ผู้วิจัยชี้แจงหัวข้อและวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมครั้งนี้

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ครูแนะแนวอธิบายได้ว่า เทคนิคการให้คำปรึกษาคือ “การเข้าร่วม” คืออะไร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาคืออะไร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยายเรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาคือ “การเข้าร่วม” โดยอธิบายให้ครูแนะแนวตระหนักถึงความสำคัญของการใช้เทคนิคนี้ว่าเป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บำบัดกับผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวได้ทราบว่า ผู้บำบัดรับรู้และเข้าใจปัญหา หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เข้าใจและยอมรับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ทำให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวรู้สึกไว้วางใจ และพร้อมที่จะให้ผู้บำบัดเข้ามารับรู้ปัญหา หรือเรื่องราวของครอบครัว และเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว โดยการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ใช้เทคนิค 4 เทคนิคคือ

- 1) การติดตามร่องรอย
- 2) การเลียนแบบโดยการแสดงท่าทาง
- 3) การยืนยัน
- 4) การเอื้ออำนวยความสะดวก

1.2 ผู้วิจัยสาธิต โดยการยกตัวอย่างการใช้เทคนิคการเข้าร่วม ดังนี้

- 1) การติดตามร่องรอย

ผู้รับคำปรึกษา : หนูเบื่อ เซ็ง ไม่อยากกลับบ้าน บ้านร้อนเป็นไฟ อยู่บ้านแล้วหนูปวดหัว

ผู้ให้คำปรึกษา : รู้สึกว่าหนูจะไม่สบายใจเมื่ออยู่ที่บ้าน ช่วยเล่าให้ครูฟังหน่อยสิคะว่าที่บ้านหนูเป็นอย่างไร

- 2) การเลียนแบบโดยการแสดงท่าทาง

ผู้รับคำปรึกษา : พ่อเข้าบ้าน แม่ก็บ่น พ่อก็ว่า

ผู้ให้คำปรึกษา : ตอนที่ครูอายุเท่าหนู แม่ครูก็บ่นครูเหมือนกัน

- 3) การยืนยัน

ผู้รับคำปรึกษา : หนูเบื่อบ้านจริง ๆ นะคะครู แต่หนูก็ไม่รู้จะไปไหน ถึงยังไปอยู่บ้านก็ปลอดภัยดี

ผู้ให้คำปรึกษา : ครูดีใจที่หนูคิดดีเช่นนี้ เพราะอย่างไรบ้านก็ยังดีมีพ่อแม่คุ้มครองเราอยู่

4) การเอื้ออำนวยความสะดวก

ลูกสาว : หนูอยากให้แม่เข้าใจหนูบ้าง หนูกลับบ้านช้าเพราะหนู
ทำกิจกรรม ไม่ได้ไปเกรทีไหนเลย หนูรักแม่นะ หนูไม่
ทำเรื่องไม่ดีหรอก

แม่ : แม่ก็รักลูกเช่นกัน แม่บ่นไปก็ด้วยความเป็นห่วง
ต่อไปนี้เวลาลูกกลับบ้านช้า ก็โทรมาบอกแม่ด้วยนะ

ผู้ให้คำปรึกษา : อืม ฟังแล้วรู้สึกดีใจนะคะ ที่หนูและคุณแม่ต่างก็รักแล้วก็
เป็นห่วงกัน ครูก็อยากให้หนูเข้าใจถึงความห่วงใยของคุณ
แม่ ส่วนคุณแม่ก็สบายใจได้นะคะว่าลูกสาวไม่ได้ทำตัว
เหลวไหล

1.3 ผู้วิจัยสรุปให้ครูแนะแนวทราบว่า การใช้เทคนิคการเข้าร่วมแต่ละเทคนิคเป็น
การสร้างสัมพันธภาพที่ดี ทำให้ผู้รับคำปรึกษาและสมาชิกครอบครัว เกิดความรู้สึกไว้วางใจใน
การทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษารอบครัว

2. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้ทักษะ การ
เข้าร่วม ได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ครูแนะแนวฝึกเทคนิคการให้
คำปรึกษารอบครัว “การเข้าร่วม” โดยผู้วิจัยแบ่งครูแนะแนวออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน โดย
ให้ครูแนะแนวสวมบทบาทดังนี้

1) ผู้ให้คำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยฝึกการใช้เทคนิค
การให้คำปรึกษารอบครัว “การสัมภาษณ์”

2) ผู้รับคำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้บอกเล่าปัญหาตามสถานการณ์ที่
ตนเองเป็นผู้กำหนด

3) ผู้สังเกตการณ์ 2 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ วิเคราะห์และให้
คำแนะนำตักเตือนแก่ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข

2.2 ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวแต่ละคนฝึกปฏิบัติเทคนิคการให้คำปรึกษารอบครัว
“การเข้าร่วม” คนละ 10 – 15 นาที โดยผลัดเปลี่ยนกันแสดงบทบาทสมมติตามที่กำหนดให้

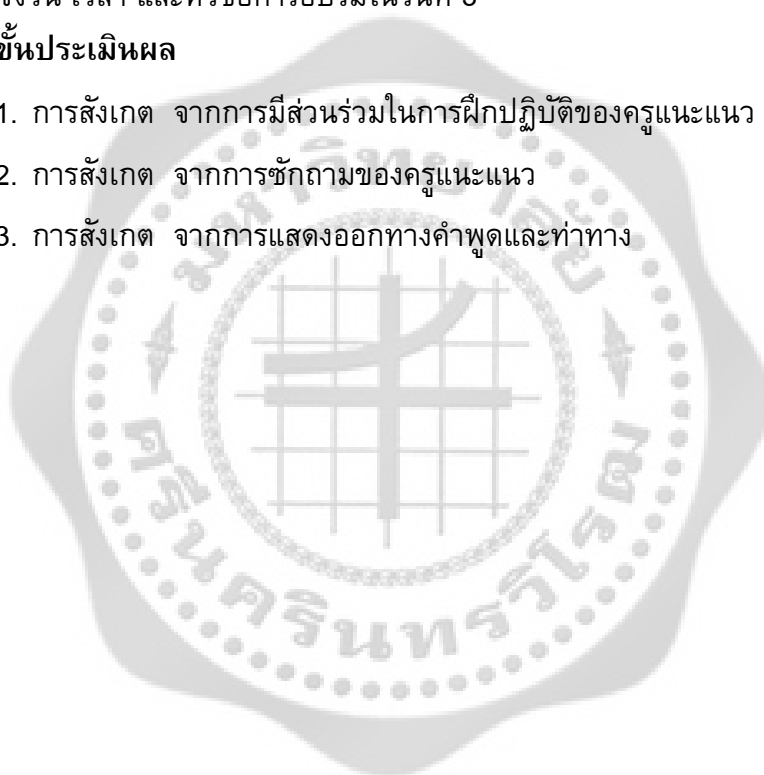
2.3 ผู้วิจัยสังเกตการณ์ฝึกปฏิบัติ และเมื่อพบความไม่ถูกต้องในการฝึก
ปฏิบัติการใช้ทักษะ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสอนเข้าแทรกแซงสอนแบบตัวต่อตัวให้กับครูแนะแนว
ในระหว่างการฝึกปฏิบัติ โดยแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อให้ครูแนะแนวได้พัฒนาต่อไป

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวได้บอกถึงประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหาของตนเองในการฝึกเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเข้าร่วม” ครั้งนี้
2. ผู้วิจัยสรุปการสังเกตการณ์จากการฝึกปฏิบัติ และยกตัวอย่างที่ดีของการใช้ทักษะที่ถูกต้อง
3. ผู้วิจัยให้กำลังใจแก่ครูแนะแนวในการฝึกปฏิบัติครั้งนี้
4. ผู้วิจัยสรุปบทวนการฝึกอบรมในวันที่ 2 โดยเปิดโอกาสให้ครูแนะแนวซักถามรวมทั้งชี้แจงวัน เวลา และหัวข้อการอบรมในวันที่ 3

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติของครูแนะแนว
2. การสังเกต จากการซักถามของครูแนะแนว
3. การสังเกต จากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทาง

เอกสารประกอบการฝึกอบรม ครั้งที่ 8

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเข้าร่วม”

การเข้าร่วม เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว

การเข้าร่วม (Joining)

การเข้าร่วม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บำบัดกับผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวทราบว่า ผู้บำบัดรับรู้และเข้าใจปัญหา หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เข้าใจและยอมรับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ทำให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวรู้สึกไว้วางใจ และพร้อมที่จะให้ผู้บำบัดเข้ามารับรู้ปัญหาหรือเรื่องราวของครอบครัว และเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

การเข้าร่วมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว สามารถใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การติดตามร่องรอย (Tracking) เป็นวิธีการที่ผู้บำบัดรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ จากการสนทนา การพูดจา สื่อสารของสมาชิกในครอบครัว โดยไม่มีการตัดสินเนื้อหาสาระที่ครอบครัวเล่าให้ฟังว่าดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด วิธีการติดตามร่องรอยนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะรวบรวมและสำรวจปัญหาของครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้ทราบสาระหรือแก่นของชีวิตครอบครัว (Family Life Themes) ค่านิยม เหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ของครอบครัว เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของครอบครัว

ในการติดตามร่องรอยนี้ ผู้บำบัดจะใช้เทคนิคต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ การใช้คำถามปลายเปิด การสะท้อนความรู้สึก การทวนคำหรือข้อความ การให้ข้อมูลย้อนกลับกับครอบครัวว่าเท่าที่ฟังมาและสังเกต ได้ทราบประเด็นหรือสาระเรื่องราวที่สำคัญอะไรบ้างเกี่ยวกับครอบครัว

2. การเลียนแบบโดยการแสดงท่าทาง (Mimesis) เนื้อหาการสนทนาของผู้รับการบำบัดเป็นวิธีการหนึ่งของการเข้าร่วมกับครอบครัว โดยก่อนที่ผู้บำบัดจะเลียนแบบกิริยาท่าทาง น้ำเสียง จังหวะการพูด อารมณ์และเนื้อหาของการสนทนาของผู้รับการบำบัดหรือสมาชิกครอบครัว ผู้บำบัดก็อาจจะพูดกับผู้รับการบำบัดก่อนว่า “ผมก็เคยมีประสบการณ์เช่นนี้ ลุงของผมก็ชอบพูด หรือแสดงท่าทางแบบนี้” โดยผู้บำบัดแสดงคำพูดและท่าทางประกอบ ทั้งนี้เพื่อสื่อให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัว ได้รู้จักไว้วางใจ สบายใจขึ้น และช่วยให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามในการเลียนแบบหรือแสดงท่าทาง คำพูดให้เหมือนนี้ ผู้บำบัดจะต้องมีความจริงใจ ต้องไม่เสแสร้งแก่งัดทำ

3. การยืนยัน (Confirmatory) หรือการให้การสนับสนุน เป็นวิธีการที่ผู้บำบัดแสดงให้ผู้รับการบำบัดเห็นว่า ผู้บำบัดเข้าใจความรู้สึกของผู้รับการบำบัดและสมาชิกแต่ละคน และให้การสนับสนุนยืนยันถึงความสามารถ ศักยภาพ และข้อดีของแต่ละคน เพื่อให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวแต่ละคนมีพลังที่จะปรับเปลี่ยนตัวเอง และดำรงไว้เพื่อความผาสุกของชีวิตครอบครัว

4. การเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวเพื่อให้มีการปรองดองกัน (Accommodating) มากขึ้น โดยผู้บำบัดจะเข้าร่วมรับฟังปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดจนรับรู้ความรู้สึกของผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัว พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนได้แสดงความคิด ความรู้สึก เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และผู้บำบัดจะสะท้อนความรู้สึก ให้กำลังใจสนับสนุน ชุมเชยผลการกระทำของสมาชิกแต่ละคนที่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยก็ตาม

ครั้งที่ 9

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การทำแผนที่ครอบครัว”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูแนะแนวมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำแผนที่ครอบครัว สามารถอธิบายได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความรู้สึกของสมาชิกแต่ละคนแสดงต่อกันจากการทำแผนที่ครอบครัว
2. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินการทำแผนที่ครอบครัวได้
3. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถฝึกปฏิบัติการทำแผนที่ครอบครัวได้

ระยะเวลา

- 1 ชั่วโมง 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การสาธิต
3. การฝึกปฏิบัติ

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 9 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การทำแผนที่ครอบครัว”
2. แบบฝึกหัดการทำแผนที่ครอบครัว
3. กระดาษ A 4 ดินสอ 2 B ยางลบ
4. Powerpoint Presentation

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทบทวนความรู้ครั้งที่ 8 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากการได้รับการฝึกอบรมแต่ละครั้ง

2. ผู้วิจัยชี้แจงหัวข้อและวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมครั้งนี้

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยาย อธิบายถึงเทคนิคการทำแผนที่ครอบครัว ความสำคัญของการทำแผนที่ครอบครัว

1.2 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยายและการสาธิต สัญลักษณ์ที่ใช้ในการทำแผนที่ครอบครัว โดยยกตัวอย่างเป็นกรณีศึกษา และผู้วิจัยสาธิตการเขียนสัญลักษณ์ให้ครูแนะแนว พร้อมทั้งอธิบายว่าสัญลักษณ์ต่าง ๆ บ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวและความรู้สึกของครอบครัวที่มีต่อกันอย่างไร

2. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกปฏิบัติ โดยให้ครูแนะแนวทำแบบฝึกหัดการทำแผนที่ครอบครัว โดยให้เขียนสัญลักษณ์ของเทคนิคการทำแผนที่ครอบครัวตามกรณีศึกษาต่าง ๆ ในแบบฝึกหัดได้อย่างถูกต้อง

2.1 ผู้วิจัยเฉลยแบบฝึกหัดหน้าห้องอบรม แล้วให้ครูแนะแนวตรวจสอบความถูกต้อง

3. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคฝึกปฏิบัติทักษะการทำแผนที่ครอบครัว โดยให้ครูแนะแนวจับคู่กัน แสดงบทบาทสมมติ ดังนี้

1) ครูแนะแนวคนหนึ่งสวมบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้สัมภาษณ์ประวัติครอบครัวครูแนะแนวที่สวมบทบาทเป็นผู้รับคำปรึกษา

2) ครูแนะแนวอีกคนหนึ่งสวมบทบาทเป็นผู้รับคำปรึกษา เป็นผู้ให้ข้อมูลประวัติครอบครัวของตนเอง

3.2 ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวที่สวมบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษา เขียนแผนที่ครอบครัว โดยใช้สัญลักษณ์พร้อมทั้งอธิบายแผนที่ครอบครัวเป็นลายลักษณ์อักษร (ตามแบบกิจกรรม)

3.3 ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวสลับการสวมบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา และทำกิจกรรมตามข้อ 2

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวบอกถึงความสำคัญของการทำแผนที่ครอบครัว
2. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวบอกวิธีการทำแผนที่ครอบครัว

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกตและการทำกิจกรรมการทำแผนที่ครอบครัว
2. การประเมินจากการทำแบบฝึกหัดการทำแผนที่ครอบครัว
3. การประเมินจากแบบกิจกรรมการทำแผนที่ครอบครัว
4. การสังเกต จากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทาง

เอกสารประกอบการฝึกอบรม ครั้งที่ 9

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การทำแผนที่ครอบครัว”

การทำแผนที่ครอบครัว เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว

การทำแผนที่ครอบครัว (Family Maps)

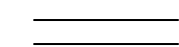
การบำบัดครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว และการบำบัดครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยม/มนุษยนิยม ต่างให้ความสำคัญของการทำแผนที่ครอบครัว เพราะแผนที่ครอบครัวเป็นเหมือนแผนผังที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ความรู้สึกของสมาชิกแต่ละคนแสดงต่อกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้บำบัดเข้าใจและพิจารณาแนวทางที่จะให้ความช่วยเหลือ และให้การบำบัดผู้รับการบำบัดและครอบครัวต่อไป

มินูชิน และ ฟิชแมน (Goldenberg, 2004: 227-228 ; citing Minuchin and Fishman, 1981) กล่าวว่า แผนที่ครอบครัวชี้ให้เห็นถึง ตำแหน่งของสมาชิกครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กัน แสดงให้เห็นถึงการร่วมมือกัน ความผูกพันกัน ความขัดแย้งทั้งภายนอก และภายใน และวิธีการที่สมาชิกของครอบครัวร่วมกันในการแก้ไขความขัดแย้ง นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงสมาชิกของครอบครัวที่กระทำตัวเป็นสาเหตุทางอ้อมของความขัดแย้ง และสมาชิกครอบครัวผู้ที่ทำหน้าที่ในฐานะผู้ควบคุม แสดงให้เห็นถึงผู้ดูแลเอาใจใส่ ผู้สมานรอยร้าว และผู้ที่ตกเป็นแพะรับบาป การข้ามผ่านขอบเขตระหว่างระบบย่อยชี้ให้เห็นว่า มีความเคลื่อนไหวอะไรเกิดขึ้น และชี้ให้เห็นถึงขอบเขตของความเข้มแข็งหรือความบกพร่องที่อาจมีอยู่

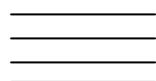
สัญลักษณ์ในการทำแผนที่ครอบครัว

สัญลักษณ์ทั่วไปที่นักบำบัดครอบครัวเน้นโครงสร้างใช้ในการแสดงความชัดเจนของขอบเขตของครอบครัว การปฏิบัติหน้าที่ของระบบย่อย และรูปแบบต่างๆในการติดต่อสื่อสารของครอบครัว ดังนี้

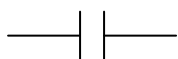
-----	ขอบเขตที่ชัดเจน
.....	ขอบเขตที่ไม่ชัดเจน
_____	ขอบเขตที่ยึดติด

ความผูกพันกัน

ความรักความผูกพันที่มากเกินไป

ความขัดแย้ง

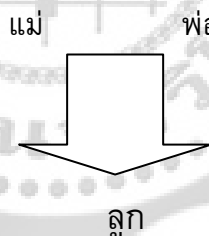
การผนึกกำลัง

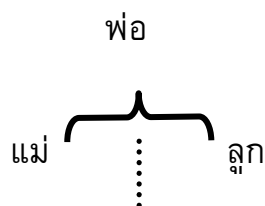
สาเหตุทางอ้อม

ภาพสัญลักษณ์ต่าง ๆ สำหรับการทำความเข้าใจครอบครัวของมินุชิน

ภาพตัวอย่างของการผนึกกำลังที่เป็นสาเหตุทางอ้อมที่คุ้นเคยภายในครอบครัว ที่พ่อแม่จัดการกับความขัดแย้งโดยตรงต่อกันและกัน โดยการโยนปัญหาที่พวกเขามีอยู่ไปยังลูกของตนเอง

ภาพตัวอย่างเป็นสิ่งที่คุ้นเคยอีกรูปแบบหนึ่งนั้น ผู้บำบัดเชิงโครงสร้างแสดงให้เห็นอย่างง่าย ๆ เกี่ยวกับการผนึกกำลังกันข้ามผ่านรุ่นในครอบครัวที่มีขอบเขตที่ไม่ชัดเจนระหว่างแม่กับลูก

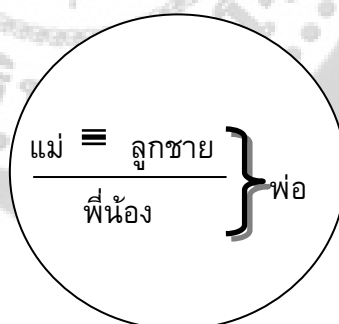

ผลกระทบของความเครียดที่มีต่อขอบเขตของระบบย่อยของครอบครัว ภาพบน ทั้งพ่อและแม่มีความเครียดจากที่ทำงาน กลับมาบ้านเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน แต่

หลังจากนั้นนำความขัดแย้งไปสู่ลูกทางอ้อมด้วยการเล่นงานลูก ภาพล่าง สามีวิพากษ์วิจารณ์ ภรรยา ผู้ที่แสวงหาการผีนกกำลังกับลูกเพื่อต่อต้านพ่อ เป็นที่น่าสังเกตว่า ระบบย่อยที่ยึดติดกับข้ามผ่านรุ่นของแม่กับลูกนั้น การผีนกกำลังกันของแม่กับลูกมีผลทำให้เกิดการกีดกันพ่อออกไป มิनुชินให้ความหมายกับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ว่าเป็นรูปแบบของการทำหน้าที่ที่บิดกพร่องข้ามรุ่น

อัมบาร์เกอร์ (Goldenberg. 2004 : 229; citing Umbarger. 1983) กล่าวว่าการทำแผนที่ครอบครัวแสดงให้เห็นภาพของขอบเขต พันธมิตร ความผูกพัน การผีนกกำลังกัน การเป็นสาเหตุทางอ้อม ของครอบครัว เป็นต้น ตัวอย่างเช่น ความพิวพันของครอบครัวอาจแสดงให้เห็นโดยสัญลักษณ์ของการมีส่วนร่วมมากเกินไป เช่น การผีนกกำลังกันของสมาชิกหลายๆ คนที่ต่อต้านบุคคลอีกคนหนึ่ง แสดงให้เห็นได้จากเครื่องหมายปีกกา ถึงแม้ว่าจะเป็นเครื่องมือเพียงย่อยๆก็ตาม การทำแผนที่ครอบครัวนั้น มีเป้าหมายที่มีประโยชน์ที่สำคัญ 2 ประการคือ การทำแผนที่ครอบครัวอธิบายให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนว่า ครอบครัวถูกจัดระบบอย่างไร และการทำแผนที่ครอบครัวช่วยให้ผู้บำบัดตรวจสอบหน่วยย่อยของครอบครัวที่จำเป็นต้องมีการปรับโครงสร้างใหม่

ภาพแสดงความผูกพันระหว่างพ่อหรือแม่กับลูกที่มีส่วนร่วมกันมากเกินไป เช่นเดียวกับการผีนกกำลังกันของครอบครัวต่อต้านพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่ง แผนที่ทางโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นตลอดช่วงเวลาของการบำบัด จะได้รับการแก้ไขหรือทิ้งไป เมื่อมีข้อมูลใหม่เกี่ยวกับครอบครัวเข้ามา

แสดงให้เห็นถึงขอบเขตหน่วยของครอบครัวที่ใกล้ชิดเกี่ยวกับแม่และลูกชายที่มีความรักกันมาก ซึ่งประกอบเป็นระบบย่อยของพ่อแม่ ระหว่างแม่และลูกชายกับลูกคนอื่น ๆ เป็นขอบเขตที่ยึดติด นอกจากนั้นยังเห็นได้ชัดเจนว่า ภายใต้การควบคุมที่เพียงพอ นั้น ทุกคนร่วมมือกันต่อต้านพ่อ

แบบฝึกหัดการทำแผนที่ครอบครัว

จากกรณีศึกษาต่าง ๆ ให้ท่านเขียนสัญลักษณ์ตามกรณีศึกษาให้ถูกต้อง

1. พ่อกับแม่มีปัญหาต่อกัน แม่มีความผูกพันกับลูกชายมาก เมื่อมีปัญหาพ่อก็บอกเล่าให้ลูกฟังถึงความผิดที่พ่อทำ ลูกชายจึงรู้สึกโกรธพ่อ
2. แม่แต่งงานกับพ่อปี 2510 ต่อมาพ่อตาย แม่จึงแต่งงานใหม่ปี 2514 ปรากฏว่า แม่ผูกพันกับพ่อเลี้ยงคนใหม่มาก ไม่สนใจใยดีลูกชาย ลูกชายไม่พอใจที่แม่ไม่ใส่ใจก็ไม่พูดกับพ่อเลี้ยง ต่อต้านทั้งแม่และพ่อเลี้ยง
3. พ่อเป็นหัวหน้างานหน่วยงานเอกชน แม่ทำงานบริษัทโฆษณา เมื่อกลับถึงบ้านต่างหอบงานมาทำต่อที่บ้าน แม่ปรึกษาพ่อเรื่องงานก็ถกเถียงกันเป็นประจำ ลูกสาวให้ช่วยสอนเรื่องการบ้านก็หงุดหงิดใส่ลูก ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ความผิดของลูก

ครั้งที่ 10

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การวาดภาพครอบครัว”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูแนะแนวมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวาดภาพครอบครัว สามารถอธิบายได้ถึงความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการวาดภาพครอบครัว ตลอดจนข้อดีของการวาดภาพครอบครัว
2. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้คำสั่งในการวาดภาพครอบครัวและใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ในการดำเนินการวาดภาพครอบครัวได้
3. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถวิเคราะห์การวาดภาพครอบครัวได้

ระยะเวลา

- 1 ชั่วโมง 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การสาธิต
3. การแสดงบทบาทสมมติ
4. การบ้าน

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 10 เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การวาดภาพครอบครัว”
2. แบบวิเคราะห์การวาดภาพครอบครัว
3. กระดาษ A 4 ดินสอ 2 B ยางลบ
4. Powerpoint Presentation

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทบทวนความรู้ครั้งที่ 9 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากการได้รับการฝึกอบรมแต่ละครั้ง
2. ผู้วิจัยชี้แจงหัวข้อและวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมครั้งนี้

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ครูแนะแนวมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวาดภาพครอบครัว สามารถอธิบายได้ถึงความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการวาดภาพครอบครัว ตลอดจนข้อดีของการวาดภาพครอบครัว ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยาย อธิบายถึงเทคนิคการวาดภาพครอบครัว ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการวาดภาพครอบครัว ตลอดจนข้อดีของการวาดภาพครอบครัว

1.2 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยายและการสาธิต วิธีดำเนินการวาดภาพครอบครัว ให้ครูแนะแนว ดังนี้

วิธีดำเนินการวาดภาพครอบครัว ประกอบด้วย

- 1) อุปกรณ์ ประกอบด้วยกระดาษสีขาว ไม่มีเส้นบรรทัด ขนาด 11" x 8.5" หรือ ขนาด A 4 และดินสอ 2 B พร้อมยางลบ
- 2) การดำเนินการ การวาดภาพครอบครัว ให้ผู้รับบริการวาดเป็นรายบุคคล (Individually) ไม่ให้วาดเป็นกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อสังเกตพฤติกรรมการวาด การแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกของผู้รับบริการขณะวาด
- 3) คำสั่ง ให้ผู้ดำเนินการทดสอบหรือผู้บำบัด หรือนักจิตวิทยาทางกระดาษ A4 ตามแนวนอน แล้วพูดกับผู้รับบริการว่า “ ให้ผู้รับบริการ (เรียกชื่อผู้รับบริการ) วาดภาพสมาชิกทุกคนในครอบครัว รวมทั้งตัวผู้รับบริการด้วย (ระบุชื่อ) พยายามวาดรูปคนทั้งคน อย่าวาดรูปการ์ตูน หรือวาดภาพเป็นแท่งๆ “ และ “ขอให้วาดสมาชิกทุกคนในครอบครัว และให้วาดว่าสมาชิกแต่ละคนกำลังทำอะไร”
- 4) เวลา ไม่จำกัดเวลาในการวาด

2. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้คำสั่งในการวาดภาพครอบครัวและใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินการวาดภาพครอบครัวได้ ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวจับคู่กันวาดภาพครอบครัวของตนเอง โดยให้คนหนึ่งสวมบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว อีกคนหนึ่งเป็นผู้ขอรับคำปรึกษา

2.2 ให้ครูแนะแนวที่สวมบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ฝึกใช้คำสั่งในการวาดภาพครอบครัว สำหรับครูแนะแนวที่สวมบทบาทเป็นผู้รับคำปรึกษาให้วาดภาพครอบครัวของตนเอง

2.3 หลังจากนั้นให้ครูแนะแนวสลับบทบาทกันในการฝึกปฏิบัติทักษะการวาดภาพครอบครัว

3. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถวิเคราะห์การวาดภาพครอบครัวได้ ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยแจกแบบวิเคราะห์การวาดภาพครอบครัวให้แก่ครูแนะแนว

3.2 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยาย อธิบายวิธีการวิเคราะห์การวาดภาพครอบครัว โดยสุ่มตัวอย่างการวาดภาพครอบครัวของครูแนะแนว 1 คน ในการสาธิตการวิเคราะห์การวาดภาพครอบครัว

3.3 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฝึกปฏิบัติ ให้ครูแนะแนวสลับกันวิเคราะห์การวาดภาพครอบครัวในแต่ละคู่ โดยให้นำกลับไปทำเป็นการบ้าน

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวบอกถึงความสำคัญของการวาดภาพครอบครัว วัตถุประสงค์ของการวาดภาพครอบครัว และข้อดีของการวาดภาพครอบครัว

2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบ้าน ให้ครูแนะแนวฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์การวาดภาพครอบครัว โดยให้ส่งในวันรุ่งขึ้น

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกตและการทำกิจกรรมการวาดภาพครอบครัว

2. การประเมินจากการบ้านการวิเคราะห์การวาดภาพครอบครัว

3. การประเมินจากแบบวัดทักษะการวาดภาพครอบครัว

4. การสังเกต จากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทาง

เอกสารประกอบการฝึกอบรม ครั้งที่ 10

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การวาดภาพครอบครัว”

การวาดภาพครอบครัว เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม

ความสำคัญของการวาดภาพครอบครัว

1. การวาดภาพครอบครัว เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้เข้าใจผู้รับบริการไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่มากยิ่งขึ้น
2. การวาดภาพครอบครัว เปรียบเสมือนเทคนิคที่จะนำมาใช้ช่วยสร้างมิติสัมพันธ์ระหว่างผู้รับบริการ
3. การวาดภาพครอบครัว จะช่วยให้เข้าใจประเด็นทางจิตวิทยา และสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ และอารมณ์ของผู้รับบริการ

วัตถุประสงค์ของการวาดภาพครอบครัว มีดังนี้

1. เพื่อประเมินความรู้สึกของผู้รับบริการที่มีต่อครอบครัว
2. เพื่อระบุข้อประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่จะช่วยอธิบาย ทำให้เข้าใจเจตคติ ความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้รับบริการที่มีต่อครอบครัว
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ที่จะช่วยให้เข้าใจปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ของผู้รับบริการ
4. เพื่อศึกษาบุคลิกภาพ และเจตคติของผู้รับบริการ
5. เพื่อใช้ประเมินการรับรู้ของผู้รับบริการ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว และบุคคลที่มีความสำคัญในครอบครัว

ข้อดีของการวาดภาพครอบครัว

1. ช่วยให้เข้าใจบุคคลที่วาด หรือบุคคลที่มีปัญหาได้ดียิ่งขึ้น
2. จัดอุปสรรค ด้านภาษา วัฒนธรรม และความสามารถในการสื่อสาร
3. สะท้อนให้เห็นตัวตนใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะส่วนตัว และการรับรู้ของบุคคลนั้นที่มีต่อสมาชิกครอบครัวและรูปแบบสัมพันธ์ในครอบครัว

แบบวิเคราะห์การวาดภาพครอบครัว

ในการวิเคราะห์การวาดภาพครอบครัว จะเน้น ทำทางหรือการเคลื่อนไหวของภาพที่ วาดมากกว่ารูปที่ไม่มีการเคลื่อนไหว หรือรูปภาพที่ไม่มีชีวิตชีวา

ลักษณะของการวาดภาพครอบครัวและความหมายที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

1. แบบ (Styles) หรือลักษณะการวาด

1.1 การวาดที่แบ่งเป็นห้อง ๆ ช่อง ๆ แสดงว่า ผู้วาดพยายามที่จะแยกตนเอง รวมทั้งความรู้สึกต่าง ๆ จากสมาชิกในครอบครัว

1.2 การขีดเส้นหรือการลากเส้น โดยลากเส้นขวางส่วนท้ายหรือส่วนล่างของ กระดาษ เป็นลักษณะของบุคคลที่มาจากครอบครัวที่ไม่ค่อยมั่นคง

2. กิริยาอาการ การกระทำ การปฏิบัติ

2.1 การวาดภาพที่เกี่ยวกับพ่อ ภาพที่แสดงออกว่าเป็นกิจกรรมปกติของพ่อที่ เกี่ยวกับบ้าน เช่น ตัดหญ้า ตัดต้นไม้ ขับรถไปทำงาน อ่านหนังสือพิมพ์

2.2 การวาดภาพที่เกี่ยวกับแม่ เช่น

1) การประกอบอาหาร เป็นการแสดงออกของแม่ที่พบเป็นปกติ ซึ่งสะท้อน ถึงลักษณะของแม่ที่อบรมเลี้ยงดู ดูแล และทะนุถนอมลูก

2) การทำความสะอาด เป็นพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับและเป็นพฤติกรรมที่ดี ของแม่ ที่แสดงให้เห็นว่า แม่มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัว เช่น ทำ ความสะอาดบ้าน ครว้ ห้องน้ำ

3) การรีดผ้า พบเสมอกับแม่ที่พยายามให้ความอบอุ่นกับลูก

3. การแข่งขัน ลักษณะภาพที่แสดงถึงการแข่งขันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น ฟันดาบ ขว้างบอล การปา การขว้าง ยิงปืน กิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจแสดงออกถึง ความรุนแรง ก็จะแสดงว่า มีการต่อสู้ แข่งขันเพื่อเอาชนะ แต่ถ้าเล่นด้วยกันแข่งขันกันสนุก ๆ ก็ถือว่า เป็นกิจกรรมปกติที่พบระหว่างสมาชิกครอบครัว

4. ลักษณะที่แสดงออก ภาพที่แสดงออกถึงความฉุนเฉียว หงุดหงิด โมโห เช่น ขว้างอย่างรุนแรง ทำชุดดินที่แสดงออกอย่างอย่างไม่พอใจหรือโมโห การเงี้ยวมิด เงี้ยวไม้ จะตี หรือฟาดฟัน การถูบ้านอย่างรุนแรง การรีดผ้าจนมีควันที่เตารีด การทำกับข้าวหรือการ ประกอบอาหารที่มีควันหรือไฟลุกโผลง

5. ลักษณะที่แสดงถึงความโกรธ ไม่พอใจสมาชิกครอบครัวอย่างรุนแรง เช่น ชีดแรงๆ ชีดซ้ำ ๆ ระบายซ้ำ ๆ อย่างรุนแรง

6. ลักษณะที่แสดงถึงการต่อต้านอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น การฟันไฟ พนมแรงใส่อีกฝ่ายหนึ่ง หรือการกดหัวอีกฝ่ายหนึ่ง

7. ตำแหน่งภาพ และระยะห่างระหว่างภาพ

7.1 ตำแหน่งภาพ ผู้วาดวาดภาพอยู่ใกล้สมาชิกคนใด แสดงว่า ผู้วาดมีความรู้สึกอยากอยู่ใกล้คน ๆ นั้น ชอบคน ๆ นั้น ต้องการให้คน ๆ นั้น สนใจ ใส่ใจ

7.2 ระยะห่างระหว่างภาพ

1) ถ้าวาดภาพห่างหรือไกลจากสมาชิกคนใด แสดงว่าผู้วาด

- รู้สึกว่าตนเองไม่ค่อยมีใครใส่ใจ
- ไม่อยากเกี่ยวข้อง ไม่อยากใกล้ชิดกับคน ๆ นั้น
- รู้สึกว่าไม่ได้รับการยอมรับ รู้สึกว่าถูกปฏิเสธ
- รู้สึกอารมณ์หดหู่
- รู้สึกโดดเดี่ยว
- รู้สึกว่าตนเองไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับสมาชิกครอบครัวคนนั้น ๆ

2) การวาดภาพตนเองอยู่ระหว่างพ่อแม่ แสดงว่า

- มีความรู้สึกว่า ต้องการมีความสนใจ ใส่ใจจากพ่อแม่
- มีความรู้สึกว่า ตนเองได้รับการปกป้องจากพ่อแม่
- มีความรู้สึกว่า ตนเองเป็นผู้ประสานความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่

3) วาดภาพคน หันหน้าไปคนละทิศทาง ต่างคนต่างทำกิจกรรม หันหลังให้กัน ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างอยู่ในห้องของตนเอง แสดงว่า สมาชิกครอบครัวไม่ค่อยมีการติดต่อสื่อสารกัน ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีความสัมพันธ์กัน

4) วาดภาพเรียงตามลำดับการเกิด แสดงว่า ผู้วาดให้ความสำคัญกับโครงสร้างของครอบครัว ให้ความเคารพในความเป็นพ่อแม่ พี่น้อง ตามวัยวุฒิ และเป็นลักษณะปกติที่เกิดขึ้นในครอบครัว นอกจากนี้ ยังบ่งบอกว่า สมาชิกครอบครัวโดยเฉพาะพี่น้องจะไม่มีการแข่งขันเพื่อชิงดีชิงเด่นกัน

8. ลักษณะการวางภาพ

8.1 ภาพที่วาดชิดด้านบนของกระดาษ แสดงว่า ผู้วาดคิดฝันจินตนาการ เพื่อบรรลุถึงสิ่งที่ตนปรารถนา

8.2 ภาพที่วาดค่อนข้างไปด้านบนของกระดาษ แสดงว่า ผู้วาดมีความทะเยอทะยาน

8.3 ภาพที่วาดก่อนไปทางด้านล่างของกระดาษ แสดงว่า ผู้วาดมีความรู้สึกขาดๆ
รู้สึกไม่พอเพียงในสิ่งที่ตนประสงค์

8.4 ภาพที่วาดเอียงซ้าย แสดงว่า ผู้วาดมีความสนใจตนเองมากกว่าผู้อื่น

8.5 ภาพที่วาดเอียงขวา แสดงว่า ผู้วาดมีความปรารถนาที่จะเข้าสังคม สนใจ
สังคม

8.6 ภาพที่วาดอยู่ด้านล่างตรงมุมซ้ายของกระดาษ แสดงว่า ผู้วาดปรารถนาที่
จะอยู่คนเดียว

8.7 ภาพที่วาดอยู่ด้านล่างตรงมุมขวาของกระดาษ แสดงว่า ผู้วาดอยากเข้า
สังคมแต่ไม่กล้า

แบบประเมินการวาดภาพครอบครัว

แบบประเมินการวาดภาพครอบครัว เพื่อประเมินว่าครูแนะแนวมีความสามารถในการใช้เทคนิคการวาดภาพครอบครัวได้ถูกต้องหรือไม่

ข้อความ	การประเมิน	
	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. สามารถใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ของเทคนิคการวาดภาพครอบครัวได้		
2. สามารถใช้คำสั่งในการดำเนินการวาดภาพครอบครัวแก่ผู้รับคำปรึกษาได้		
3. ความสามารถในการวิเคราะห์ 3.1 แบบ (Styles) หรือลักษณะการวาด 3.2 กิริยาอาการ การกระทำ การปฏิบัติ 3.3 การแข่งขัน 3.4 ลักษณะที่แสดงออก 3.5 ลักษณะที่แสดงถึงความโกรธ 3.6 ลักษณะที่แสดงถึงการต่อต้านอีกฝ่ายหนึ่ง 3.7 ตำแหน่งภาพ และระยะห่างระหว่างภาพ 3.8 ลักษณะการวางภาพ		

ครั้งที่ 11

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถอธิบายได้ว่า เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์” คืออะไร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวใด มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
2. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้ทักษะ การให้สัมภาษณ์ ได้อย่างเหมาะสม

ระยะเวลา

- 1 ชั่วโมง 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การแสดงบทบาทสมมติ
3. การสาธิต
4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ
5. การสอน

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 11
2. Powerpoint Presentation
3. กรณิดัวอย่าง

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทบทวนความรู้ครั้งที่ 10 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากการได้รับการฝึกอบรมแต่ละครั้ง
2. ผู้วิจัยชี้แจงหัวข้อและวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมครั้งนี้

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ครูแนะแนวอธิบายได้ว่า เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์” คืออะไร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวใด มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร

1.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยายเรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์”

1.2 ผู้วิจัยสาธิต โดยการยกตัวอย่างการใช้เทคนิคการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ ดังนี้

สถานการณ์ ครอบครัวมาพบผู้ให้คำปรึกษา พ่อขึ้นเสียงว่าลูกชายพร้อมกับทุบตีลูกชาย ซึ่งติดเกมคอมพิวเตอร์ จนเสียการเรียน ลูกชายร้องไห้ แม่รู้สึกสงสารจึงเข้ามาโอบกอดไว้ พ่อเห็นว่าแม่เข้าข้างจึงตำว่ามารดาด้วย

พ่อ : เข้าข้างกันเข้าไป อีกหน่อยก็สอบตก แล้วจะรู้สึก

แม่ : เจ็บ หันมาปลอบลูก

ผู้ให้คำปรึกษา : คุณพ่อคะ เข้าใจว่าเป็นห่วงลูก การทำร้ายกันไม่ช่วยให้อะไรดีขึ้น มาดูกันสิว่าจะทำอย่างไรกับเหตุการณ์นี้

1.3 ผู้วิจัยสรุปให้ครูแนะแนวทราบว่า การใช้เทคนิคการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ เป็นการช่วยให้บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาหรือจัดการกับความวิตกกังวลที่มีต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ในครอบครัว โดยไม่ถ่ายอารมณ์ไปลงที่สมาชิกคนใดคนหนึ่ง และช่วยให้บุคคลสามารถแยกตนเองออกมาจากการเป็นเป้าหมายอารมณ์เมื่อความตึงเครียดหรือความวิตกกังวลเกิดขึ้นในครอบครัว นั่นคือการช่วยให้บุคคลป้องกันตนเองจากการเป็นแพะรับบาปให้ผู้อื่น

2. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้ทักษะ การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ ได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ครูแนะแนวฝึกเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์” โดยผู้วิจัยกำหนดให้อาจารย์สวมบทบาทดังนี้

1) ผู้ให้คำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว โดยฝึกการใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์”

2) ผู้รับคำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นพ่อผู้บอกลำไยปัญหาตามสถานการณ์แบบฝึกหัดที่ผู้วิจัยกำหนดเรื่องให้ (ตามแบบกรณีตัวอย่าง)

3) ผู้รับคำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นแม่ผู้บอกเล่าปัญหาตามสถานการณ์แบบฝึกหัดที่ผู้วิจัยกำหนดเรื่องให้ (ตามแบบกรณีตัวอย่าง)

4) ผู้รับคำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นลูกสาว(สุชาดา) ผู้บอกเล่าปัญหาตามสถานการณ์แบบฝึกหัดที่ผู้วิจัยกำหนดเรื่องให้ (ตามแบบกรณีตัวอย่าง)

5) ผู้สังเกตการณ์ 4 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ วิเคราะห์และให้คำแนะนำดีชมแก่ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข

2.2 ผู้วิจัยสังเกตการณ์ฝึกปฏิบัติ และเมื่อพบความไม่ถูกต้องในการฝึกปฏิบัติการใช้ทักษะ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสอนเข้าแทรกแซงสอนแบบตัวต่อตัวให้กับครูแนะแนวในระหว่างการฝึกปฏิบัติ โดยแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อให้ครูแนะแนวได้พัฒนาต่อไป

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวได้บอกถึงประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหาในการฝึกเทคนิคการให้คำปรึกษาครบถ้วน “การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์” ครึ่งนี้
2. ผู้วิจัยสรุปการสังเกตการณ์จากการฝึกปฏิบัติ และยกตัวอย่างที่ดีของการใช้ทักษะที่ถูกต้อง
3. ผู้วิจัยให้กำลังใจแก่ครูแนะแนวในการฝึกปฏิบัติและขอให้นำกลับไปฝึกเป็นการทำงานต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติของครูแนะแนว
2. การสังเกต จากการซักถามของครูแนะแนว
3. การสังเกต จากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทาง

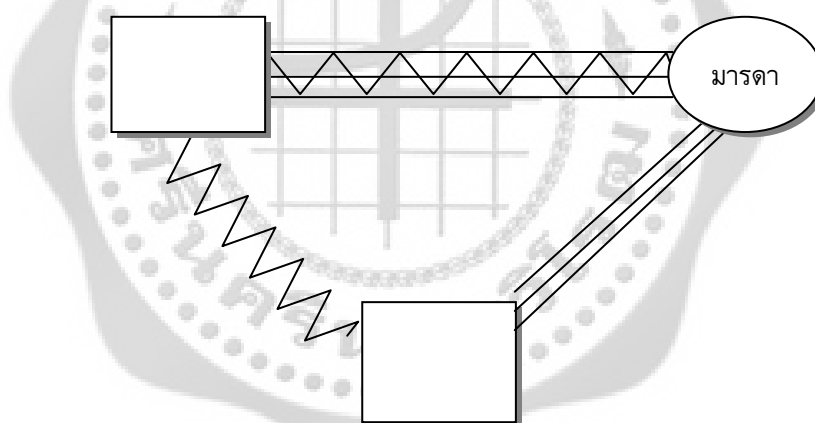
เอกสารประกอบการฝึกอบรม ครั้งที่ 11

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์”

การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ เป็นเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นระบบครอบครัว

การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Detriangulation)

เป็นเทคนิคที่ช่วยให้บุคคลที่ยังคงเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และบุคคลอีกสองคนในวงสามเหลี่ยมสัมพันธ์โดยไม่เข้าข้างใครคนใดคนหนึ่ง และสามารถตอบโต้ปัญหาทางอารมณ์ได้อย่างเป็นกลางที่สุด โดยแยกตนเองออกจากปัญหาทางอารมณ์นั้นด้วยเหตุผล ระวังไม่ให้เกิดการเผชิญหน้ากันทางอารมณ์ ดังแสดงในภาพประกอบที่ใช้กับการจัดการกับสามเหลี่ยมความสัมพันธ์

ภาพประกอบ การจัดการกับสามเหลี่ยมความสัมพันธ์

จากภาพประกอบ บิดามีปากเสียงอย่างรุนแรงกับบุตรถึงขั้นทุบตีบุตร ซึ่งติดยาเสพติด บุตรร้องไห้โอดครวญและเข้าไปหามารดา มารดารู้สึกสงสารจึงโอบกอดไว้ บิดาเห็นว่ามารดาเข้าข้างจึงตำว่ามารดาด้วย จากสถานการณ์ดังกล่าวนักบำบัดมีหน้าที่ช่วยให้บิดาตอบโต้ปัญหาอย่างเป็นกลางแยกตนเองจากปัญหาทางอารมณ์โดยใช้เหตุผล ไม่โยนความผิดไปที่มารดา นอกจากนี้นักบำบัด จะต้องแยกมารดาออกจากบิดากับบุตร ซึ่งกำลังขัดแย้งกันอย่างรุนแรง เพื่อให้มารดาเป็นที่รองรับอารมณ์และเป็นอิสระจากสามเหลี่ยมสัมพันธ์

กระบวนการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์มี 2 ระดับคือ

ระดับที่ 1 คือการช่วยให้บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาหรือจัดการกับความวิตกกังวลที่มีต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ในครอบครัว โดยไม่ถ่ายอารมณ์ไปลงที่สมาชิกคนใดคนหนึ่ง

ระดับที่ 2 คือการช่วยให้บุคคลสามารถแยกตนเองออกมาจากการเป็นเป้าหมายอารมณ์เมื่อความตึงเครียดหรือความวิตกกังวลเกิดขึ้นในครอบครัว นั่นคือการช่วยให้บุคคลป้องกันตนเองจากการเป็นแพะรับบาปให้ผู้อื่น

การช่วยเหลือทั้งสองระดับจะช่วยให้สมาชิกในสามเหลี่ยมสัมพันธ์มีอิสระจากวงจรสามเหลี่ยมนั้น และหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาต่อไป

กรณีตัวอย่าง เรื่อง ความสัมพันธ์สามเส้า

กรณีตัวอย่าง

สุชาดา อายุ 15 ปี เติบโตมาในลักษณะครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยพ่อแม่ลูก สุชาดาเป็นลูกคนเดียวของพ่อแม่ ตั้งแต่จำความได้ ภาพที่สุชาดาเห็นเป็นประจำคือ พ่อแม่ โต้เถียง ขัดแย้ง และทะเลาะกันเป็นประจำ เมื่อพ่อแม่ทะเลาะกันครั้งใด สุชาดาจะเห็นภาพที่แม่ร้องไห้ และเดินมาหาสุชาดา เล่าถึงความไม่ดีของพ่อ จนสุชาดาสงสารแม่และสะสมความโกรธและไม่ฟังพอใจพ่อ

เมื่อสุชาดาเติบโตเข้าสู่วัยรุ่น เหตุการณ์ก็ยังดำรงอยู่เหมือนปกติ คือ พ่อแม่ขัดแย้ง ทะเลาะกัน แล้วแม่ก็เดินมาหาสุชาดาเพื่อว่าพ่อเป็นประจำ แต่เนื่องจากสุชาดาเติบโตขึ้นและเรียนรู้มากขึ้น ทำให้สุชาดาเริ่มอึดอัด และไม่ทราบจะจัดการกับปัญหานี้อย่างไร เพราะคิดว่าไม่ใช่ความผิดของพ่อฝ่ายเดียว สุชาดาจึงขอพบครูแนะแนวเพื่อขอความช่วยเหลือ

ในฐานะที่ท่านเป็นครูแนะแนว ท่านจะใช้เทคนิคการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ โดยแสดงออกทางคำพูดและท่าทางในการแก้ไขปัญหาของสุชาดาอย่างไร

ครั้งที่ 12

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “ทำที่การสื่อสาร”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถอธิบายได้ว่า เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “ทำที่การสื่อสาร” คืออะไร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวใด มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
2. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้ทักษะ ทำที่การสื่อสาร ได้อย่างเหมาะสม

ระยะเวลา

- 1 ชั่วโมง 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การแสดงบทบาทสมมติ
3. การสาธิต
4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ
5. การสอน

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 12
2. Powerpoint Presentation

วิธีดำเนินการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ครูแนะแนวอธิบายได้ว่า เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “ทำที่การสื่อสาร” คืออะไร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวใด มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร

- 1.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยายเรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “ทำที่การสื่อสาร”

1.2 ผู้วิจัยสาธิต โดยการยกตัวอย่างการใช้เทคนิค“ท่าที่การสื่อสาร” ที่ไม่มีประสิทธิภาพ 4 รูปแบบ และ ท่าที่การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพแบบ “I” Messages ดังตัวอย่างเอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 12

1.3 ผู้วิจัยสรุปให้ครูแนะแนวทราบว่า การใช้เทคนิคท่าที่การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพแบบ “I” Messages เป็นการสื่อสารทางบวก เป็นข้อความที่สื่อออกไปโดยผู้พูด รับผิดชอบในคำพูดของตนเอง ที่พูดจากความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของตนเองอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา ชัดเจน และอย่างสร้างสรรค์ให้อีกฝ่ายเกิดความเข้าใจได้อย่างถูกต้องว่าเรามีความรู้สึกนึกคิด หรือความต้องการอย่างไร ทำให้ไม่เกิดการเข้าใจผิด โดยใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า ฉัน หนู ผม พ่อ แม่ ลูก และใช้สรรพนามแทนอีกฝ่ายว่า พ่อ แม่ ลูก หนู คุณ

2. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้ทักษะท่าที่การสื่อสาร ได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ครูแนะแนวฝึกเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “ท่าที่การสื่อสาร” โดยผู้วิจัยแบ่งครูแนะแนวออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน โดยให้ครูแนะแนวสวมบทบาทดังนี้

- 1) ผู้ให้คำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยฝึกการใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “ท่าที่การสื่อสาร”
- 2) ผู้รับคำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้บอกเล่าปัญหาตามสถานการณ์ที่ตนเองเป็นผู้กำหนด
- 3) ผู้สังเกตการณ์ 2 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ วิเคราะห์และให้คำแนะนำตักเตือนแก่ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข

2.2 ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวแต่ละคนฝึกปฏิบัติเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “ท่าที่การสื่อสาร” คนละ 10 – 15 นาที โดยผลัดเปลี่ยนกันแสดงบทบาทสมมติตามที่กำหนดให้

2.3 ผู้วิจัยสังเกตการณ์ฝึกปฏิบัติ และเมื่อพบความไม่ถูกต้องในการฝึกปฏิบัติการใช้ทักษะ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสอนเข้าแทรกแซงสอนแบบตัวต่อตัวให้กับครูแนะแนวในระหว่างการฝึกปฏิบัติ โดยแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อให้ครูแนะแนวได้พัฒนาต่อไป

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวได้บอกถึงประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหาของตนเองในการฝึกเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “ท่าที่การสื่อสาร” ครั้งนี้
2. ผู้วิจัยสรุปการสังเกตการณ์จากการฝึกปฏิบัติ และยกตัวอย่างที่ดีของการใช้ทักษะที่ถูกต้อง

3. ผู้วิจัยให้กำลังใจแก่ครูแนะแนวในการฝึกปฏิบัติครั้งนี้
ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติของครูแนะแนว
2. การสังเกต จากการซักถามของครูแนะแนว
3. การสังเกต จากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทาง

เอกสารประกอบการฝึกอบรม ครั้งที่ 12

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “ท่าทีการสื่อสาร”

ท่าทีการสื่อสาร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นประสบการณ์นิยมและมนุษยนิยม

ท่าทีการสื่อสาร (Communication Stances)

ท่าทีการสื่อสาร (Communication Stances) เป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัวได้ตระหนักรู้ หรือรับรู้ถึงความสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และเรียนรู้ที่จะสื่อสาร โดยใช้คำพูด ท่าทาง น้ำเสียง ตลอดจนความรู้สึกให้สอดคล้องกลมกลืนกัน ซึ่งจะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

สำหรับรูปแบบของการสื่อสารจำแนกเป็นการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่

1. การกล่าวโทษผู้อื่น หรือช่างติ หรือตำหนิผู้อื่น
2. การยอมรับผู้อื่นตลอดเวลา เพื่อต้องการจะเอาใจผู้อื่นเพียงเพื่อให้ผู้อื่นพอใจ
3. การยึดติดแน่นกับกฎเกณฑ์และเหตุผลมากเกินไป โดยไม่สนใจความรู้สึกของผู้อื่น
4. การใช้ถ้อยคำที่ขาดความจริงจัง ไม่เข้าเรื่องกัน ไม่ตรงกับปัญหาหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น ขอบเสแสร้งทำเป็นไม่เข้าใจ และเปลี่ยนเรื่องที่กำลังถกเถียงหรือสนทนาโดยไม่สนใจว่าใครจะคิดอย่างไร

ในการบำบัด ผู้บำบัดจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้รับการบำบัดและสมาชิกครอบครัว ได้ฝึกและเรียนรู้เกี่ยวกับ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้คำพูด ท่าทาง การแสดงออกและความรู้สึกที่สอดคล้องกัน และสัมพันธภาพกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การสื่อสารแบบนี้คือการสื่อสารแบบ “I” Messages

“I” Messages เป็นการสื่อสารทางบวก เป็นข้อความที่สื่อออกไปโดยผู้พูดรับผิดชอบในคำพูดของตนเอง ที่พูดจากความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของตนเองอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา ชัดเจน และอย่างสร้างสรรค์ให้อีกฝ่ายเกิดความเข้าใจได้อย่างถูกต้องว่า เรามีความรู้สึกนึกคิด หรือความต้องการอย่างไร ทำให้ไม่เกิดการเข้าใจผิด โดยใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า ฉัน หนู ผม พ่อ แม่ ลูก และใช้สรรพนามแทนอีกฝ่ายว่า พ่อ แม่ ลูก หนู คุณ

การสื่อสารแบบ “I” Messages ทำให้ผู้ฟังพร้อมให้ความร่วมมือที่จะเปลี่ยนแปลงและหาทางออกที่สร้างสรรค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะเป็นการสื่อสารโดยประโยคที่พูดนั้น เริ่มจาก

ความรู้สึกของตนเอง (ฉันรู้สึก...) ไม่ตำหนิผู้อื่น ไม่โจมตี ไม่ทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าคุณเป็นคนผู้ต้องหา ทำให้มีความเข้าใจที่ดีระหว่างสมาชิกครอบครัวเกิดขึ้นตามมาได้

การสื่อสารแบบ “I” Messages มี 3 ส่วนคือ

1. ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
2. ความรู้สึกของผู้พูด เช่น ดีใจ เสียใจ ไม่สบายใจ ผิดหวัง กังวล โกรธ
3. ความต้องการ หรือสิ่งที่ต้องการเห็น หรือสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงแก้ไข

ตัวอย่าง

สถานการณ์ บอย ลูกชายวัย 16 ปี บอกกับพ่อว่าจะขอเงินไปซื้อหนังสือเรียน เพื่อเตรียมตัวสำหรับสอบเข้ามหาวิทยาลัยในปีหน้า

บอย : พ่อ ขอเงิน 3,000

พ่อ : อะไรวะ ขอไปทำไมตั้ง 3,000 เงินยิ่งหายาก ๆ อยู่ วัน ๆ หาแต่เรื่องใช้เงิน

บอย : ว่าแล้ว ต้องพูดแบบนี้ เปื่อ

พ่อ : เออ เปื่อไปเลย ขอแต่เงิน เรียนให้มันดีเหมือนขอเงินก็จะดีหรอก

ขั้นตอนการสื่อสารแบบ “I” Messages

ขั้นตอน	ตัวอย่างการสื่อสารแบบ “I” Messages ที่เหมาะสม
1. พูดทบทวนข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	บอย : พ่อครับ ผมขอเงิน 3,000 เอาไปซื้อหนังสือเตรียมสอบเข้ามหาวิทยาลัยในปีหน้า พ่อ : บอยขอเงินพ่อ 3,000 ไหนเอารายละเอียดมาให้พ่อดูหน่อยได้ไหม จะได้ช่วยกันดูนะลูก
2 บอกความรู้สึกของตนเอง	บอย : ผมเริ่มกังวลครับพ่อ กลัวจะสอบไม่ได้ พ่อ : พ่อดีใจที่บอยคิดเช่นนี้ แต่อย่ากังวลมากจนเกินไปนะลูก พ่อเป็นห่วง
3. บอกความต้องการ หรือสิ่งที่ต้องการเห็น หรือสิ่งที่ต้องการให้เปลี่ยนแปลงแก้ไข	บอย : ครับพ่อ ผมก็เลยวางแผนว่าจะเริ่มอ่านหนังสือตั้งแต่นี้ปี ผมอยากสอบเข้าให้ได้ พ่อจะได้ภูมิใจในตัวผม พ่อ : ขอบใจนะลูก พ่อภูมิใจในตัวลูก พ่ออยากให้บอยมีอนาคตที่ดี พ่อถึงได้พยายามบอกให้บอยใส่ใจ กับเรื่องเรียนให้มาก

ครั้งที่ 13

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเผชิญหน้า” และ “การมองภาพใหม่”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถอธิบายได้ว่า เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเผชิญหน้า” คืออะไร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวใด มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
2. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถอธิบายได้ว่า เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การมองภาพใหม่” คืออะไร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวใด มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
3. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้ทักษะ การเผชิญหน้า และ การมองภาพใหม่ ได้อย่างเหมาะสม

ระยะเวลา

1 ชั่วโมง 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การแสดงบทบาทสมมติ
3. การสาธิต
4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ
5. การสอน

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 13
2. Powerpoint Presentation

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทบทวนความรู้ครั้งที่ 12 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากการได้รับการฝึกอบรมแต่ละครั้ง
2. ผู้วิจัยชี้แจงหัวข้อและวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมครั้งนี้

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ครูแนะแนวอธิบายได้ว่า เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเผชิญหน้า” คืออะไร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวใด มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยายเรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเผชิญหน้า”

1.2 ผู้วิจัยสาธิต โดยการยกตัวอย่างการใช้เทคนิคการเผชิญหน้า ดังนี้

ผู้รับคำปรึกษา : อาจารย์คะ หนูเบื่อบ้าน ไม่อยากกลับบ้าน กลับบ้านก็เจอ

พ่อแม่ทะเลกัน หนูเลยไปอยู่บ้านเพื่อนดีกว่าสบายใจดี

ผู้ให้คำปรึกษา : หนูรู้สึกสบายใจเมื่ออยู่บ้านเพื่อน แต่ครูอยากให้หนูคิด

นะคะว่าหนูจะอยู่บ้านเพื่อนได้ตลอดหรือ หนูคิดอย่างไรคะ

1.3 ผู้วิจัยสรุปให้ครูแนะแนวทราบว่า การใช้เทคนิคการเผชิญหน้า เป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ผู้รับการบำบัดเผชิญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้รับการบำบัด สามารถแยกแยะความคิด ความรู้สึกใช้สติ มีเหตุผลเห็นอารมณ์ และมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่คอยแต่จะฟังพาคคนอื่น จนทำคิดอะไร ทำอะไร หรือตัดสินใจด้วยตัวเองไม่ได้

2. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถอธิบายได้ว่า เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การมองภาพใหม่” คืออะไร เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวใด มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร

2.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยายเรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การมองภาพใหม่”

2.2 ผู้วิจัยสาธิต โดยการยกตัวอย่างการใช้เทคนิคการมองภาพใหม่ ดังนี้

ผู้รับคำปรึกษา : อาจารย์คะ หนูเบื่อบ้าน ไม่อยากกลับบ้าน กลับบ้านก็เจอ

พ่อแม่บ่นว่าหนูไม่มีเหตุผล ทั้งๆ ที่หนูก็บอกว่าหนูทำ

กิจกรรมที่โรงเรียน

ผู้ให้คำปรึกษา : หนูรู้สึกหงุดหงิดที่พ่อแม่บ่น ถ้ามองอีกมุมมองหนึ่ง
พ่อแม่คงเป็นห่วงหนูมาก

2.3 ผู้วิจัยยกตัวอย่างคำพูด “การมองภาพใหม่” ให้ครูแนะแนวได้เข้าใจยิ่งขึ้น
ตัวอย่าง

“ลูกของคุณก็เหมือนวัยรุ่นทั่วไป ที่ชอบแสดงออกคัดค้านผู้ใหญ่”
“การที่พ่อลงโทษคุณเช่นนี้ ก็ต้องการให้คุณมีความรับผิดชอบมากขึ้น”
“การที่ภรรยาโกรธ แสดงว่าภรยายังใส่ใจคุณนะคะ”

2.4 ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวฝึกแสดงออกด้วยคำพูดและท่าทาง โดยให้เปลี่ยนแปลง
มุมมองของผู้รับคำปรึกษา จากตัวอย่างที่กำหนดให้ ดังนี้

ตัวอย่าง

ในฐานะเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ท่านจะแสดงออกด้วยคำพูดและ
ท่าทางอย่างไร โดยใช้เทคนิคการมองภาพใหม่

- 1) ผู้รับคำปรึกษา : สามิดิจัน เข้าบ้านได้ก็ไม่ยอมทำอะไร ยังเรียกใช้อีก
เหนื่อยจะแย่อยู่แล้ว
- 2) ผู้รับคำปรึกษา : แม่หนูน่ารำคาญมาก โทรตามหนูทุกครั้งชั่วโง่ง
- 3) ผู้รับคำปรึกษา : บ้านนี้เต็มไปด้วยปัญหา อยู่แล้วร้อนเป็นไฟ

2.5 ผู้วิจัยสรุปให้ครูแนะแนวทราบว่า การใช้เทคนิคการมองภาพใหม่ เป็น
วิธีการเปลี่ยนมุมมองใหม่ให้มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจเหตุการณ์นั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น การ
มองภาพใหม่จึงทำให้สมาชิกครอบครัวมองปัญหาในแงุ่มใหม่ที่ไม่เคยมองมาก่อน ซึ่งจะช่วย
ให้สมาชิกครอบครัวสามารถปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกคนอื่นหรือปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น

3. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้ทักษะ การ
เผชิญหน้า และการมองภาพใหม่ ได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ครูแนะแนวฝึกเทคนิคการให้
คำปรึกษาครอบครัว “การเผชิญหน้า” และ “การมองภาพใหม่” โดยผู้วิจัยแบ่งครูแนะแนว
ออกเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 4 คน โดยให้ครูแนะแนวสวมบทบาทดังนี้

- 1) ผู้ให้คำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยฝึกการใช้เทคนิค
การให้คำปรึกษาครอบครัว “การเผชิญหน้า” และ “การมองภาพใหม่”
- 2) ผู้รับคำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้บอกเล่าปัญหาตามสถานการณ์ที่
ตนเองเป็นผู้กำหนด

3) ผู้สังเกตการณ์ 2 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ วิเคราะห์และให้คำแนะนำติชมแก่ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข

3.2 ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวแต่ละคนฝึกปฏิบัติเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การมองภาพใหม่” คนละ 10 – 15 นาที โดยผลัดเปลี่ยนกันแสดงบทบาทสมมติตามที่กำหนดให้

3.3 ผู้วิจัยสังเกตการณ์ฝึกปฏิบัติ และเมื่อพบความไม่ถูกต้องในการฝึกปฏิบัติการใช้ทักษะ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสอนเข้าแทรกแซงสอนแบบตัวต่อตัวให้กับครูแนะแนว ในระหว่างการฝึกปฏิบัติ โดยแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อให้ครูแนะแนวได้พัฒนาต่อไป

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวได้บอกถึงประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหาของตนเองในการฝึกเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเผชิญหน้า” และ “การมองภาพใหม่” ครั้งนี้

2. ผู้วิจัยสรุปการสังเกตการณ์จากการฝึกปฏิบัติ และยกตัวอย่างที่ดีของการใช้ทักษะที่ถูกต้อง

3. ผู้วิจัยให้กำลังใจแก่ครูแนะแนวในการฝึกปฏิบัติครั้งนี้

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติของครูแนะแนว

2. การสังเกต จากการซักถามของครูแนะแนว

3. การสังเกต จากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทาง

เอกสารประกอบการฝึกอบรม ครั้งที่ 13

เรื่อง เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว “การเผชิญหน้า” และ “การมองภาพใหม่”

การเผชิญหน้า เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว

การมองภาพใหม่ เป็นเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เน้นโครงสร้างของครอบครัว

เทคนิคการเผชิญหน้า (Confrontation)

เทคนิคการเผชิญหน้า (Confrontation) เป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ผู้รับการบำบัดเผชิญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้รับการบำบัด สามารถแยกแยะความคิด ความรู้สึก ใช้สติ มีเหตุผลเหนืออารมณ์ และมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่คอยแต่จะฟังพาคคนอื่น จนทำคิตอะไรทำอะไร หรือตัดสินใจด้วยตัวเองไม่ได้

การมองภาพใหม่ (Reframing)

การมองภาพใหม่ เป็นเทคนิคหรือวิธีการที่ให้สมาชิกครอบครัวมองสมาชิกคนใดคนหนึ่ง หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในภาพที่แตกต่างจากเดิม โดยให้สมาชิกเปลี่ยนความคิดใหม่ หรือมองในกรอบหรือในแง่มุมใหม่ หรือเปลี่ยนการมองใหม่ เปลี่ยนสิ่งที่คิดสิ่งที่รับรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจเหตุการณ์นั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น การมองภาพใหม่จึงทำให้สมาชิกครอบครัวมองปัญหาในแง่มุมใหม่ที่ไม่เคยมองมาก่อน ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกครอบครัวสามารถปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกคนอื่นหรือปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น เช่น “เดิมมองการกระทำของแม่ว่า ชอบเข้ามายุ่งเรื่องส่วนตัว” ก็ให้เปลี่ยนความคิดหรือมองการกระทำของแม่เสียใหม่ว่า “แม่เป็นห่วงลูก จึงคอยซักถามเรื่องส่วนตัวของลูก”

ครั้งที่ 14

เรื่อง เทคนิคการยุติการให้คำปรึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถอธิบายได้ว่า การยุติการให้คำปรึกษา คืออะไร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
2. เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้เทคนิคการยุติการให้คำปรึกษาได้อย่างเหมาะสม

ระยะเวลา

- 1 ชั่วโมง 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การแสดงบทบาทสมมติ
3. การสาธิต
4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ
5. การสอน

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรมครั้งที่ 14
2. Powerpoint Presentation

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทบทวนความรู้ครั้งที่ 13 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากการได้รับการฝึกอบรมแต่ละครั้ง
2. ผู้วิจัยชี้แจงหัวข้อและวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมครั้งนี้

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ครูแนะแนวอธิบายได้ว่า การยุติการให้คำปรึกษาคืออะไร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยายเรื่อง การยุติการให้คำปรึกษา

1.2 ผู้วิจัยสาริต โดยการยกตัวอย่างการยุติการให้คำปรึกษา ดังนี้

สถานการณ์ หลังจากการให้คำปรึกษาครอบครัวแก่ครอบครัวของนางสาว ปาน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ไประยะหนึ่งแล้ว พบว่าครอบครัวของปานมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันมากขึ้น ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ท่านจะพูดหรือแสดงท่าทางอย่างไรเพื่อยุติการให้คำปรึกษา

ผู้รับคำปรึกษา : คุณครูคะวันนี้หนูมีความสุขที่สุด พ่อแม่หนูไม่ทะเลาะกันแล้ว บ้านเหมือนสวรรค์เลยคะ

ผู้ให้คำปรึกษา : ครูดีใจด้วยที่ทุกคนเข้าใจกัน

ผู้รับคำปรึกษา : ขอบคุณอาจารย์จริง ๆ ที่ทำให้หนูมีวันนี้

ผู้ให้คำปรึกษา : (ยิ้ม ผงกศีรษะตอบ) คะ เรามาวางแผนกันดีกว่าว่าใน

อนาคต ครอบครัวจะไม่ให้ปัญหาถกกลับมาได้อย่างไร
หลังจากครอบครัวอภิปรายร่วมกันว่าจะดำเนินการอย่างไรไม่ให้ปัญหาถกกลับมาอีกเรียบร้อยแล้ว ผู้ให้คำปรึกษาสามารถดำเนินการยุติการให้คำปรึกษาได้

ผู้ให้คำปรึกษา : ขอชื่นชมคุณพ่อ คุณแม่ และปานนะคะ เห็นทุกคนพยายามสร้างสิ่งดี ๆ แก่ครอบครัว ก็เชื่อว่าต่อไปนี้
ครอบครัวจะดำเนินไปด้วยความราบรื่น ครูขอยุติการให้คำปรึกษา ขออวยพรให้ครอบครัวมีความสุขนะคะ

1.3 ผู้วิจัยสรุปให้ครูแนะแนวทราบว่า การยุติการให้คำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องวางแผนร่วมกับผู้รับคำปรึกษาและหรือสมาชิกครอบครัว ถึงการจะยุติการให้คำปรึกษา โดยเตรียมการที่จะยุติการบำบัด โดยลดความถี่ของการพบกันลง และการยุติการบำบัดนี้ ผู้บำบัดจะต้อง

- 1) กล่าวถึงการยุติการบำบัด โดยสรุปผลของการบำบัด
- 2) อภิปรายถึงเป้าหมายระยะยาว และหนทางที่จะป้องกัน มิให้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นกลับมาอีกในอนาคต
- 3) ติดตามผลเป็นระยะ ๆ ถึงแม้ว่าการบำบัดจะยุติไปแล้ว

2. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถใช้ทักษะ การยุติการให้คำปรึกษา ได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ครูแนะแนวฝึกเทคนิคการยุติการให้คำปรึกษา โดยผู้วิจัยแบ่งครูแนะแนวออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน โดยให้ครูแนะแนวสวมบทบาทดังนี้

1) ผู้ให้คำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยฝึกการใช้เทคนิคการยุติการให้คำปรึกษา

2) ผู้รับคำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้บอกเล่าปัญหาตามสถานการณ์ที่ตนเองเป็นผู้กำหนด

3) ผู้สังเกตการณ์ 2 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ วิเคราะห์และให้คำแนะนำตักเตือนแก่ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข

2.2 ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวแต่ละคนฝึกปฏิบัติเทคนิคการยุติการให้คำปรึกษา คนละ 10 – 15 นาที โดยผลัดเปลี่ยนกันแสดงบทบาทสมมติตามที่กำหนดให้

2.3 ผู้วิจัยสังเกตการณ์ฝึกปฏิบัติ และเมื่อพบความไม่ถูกต้องในการฝึกปฏิบัติการใช้ทักษะ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสอนเข้าแทรกแซงสอนแบบตัวต่อตัวให้กับครูแนะแนวในระหว่างการฝึกปฏิบัติ โดยแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อให้ครูแนะแนวได้พัฒนาต่อไป

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวได้บอกถึงประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหาของตนเองในการฝึกเทคนิคการยุติการให้คำปรึกษา ครั้งนี้

2. ผู้วิจัยสรุปการสังเกตการณ์จากการฝึกปฏิบัติ และยกตัวอย่างที่ดีของการใช้ทักษะที่ถูกต้อง

3. ผู้วิจัยให้กำลังใจแก่ครูแนะแนวในการฝึกปฏิบัติครั้งนี้

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติของครูแนะแนว

2. การสังเกต จากการซักถามของครูแนะแนว

3. การสังเกต จากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทาง

เอกสารประกอบการฝึกอบรม ครั้งที่ 14

เรื่อง เทคนิคการยุติการให้คำปรึกษา

ระยะสิ้นสุดหรือยุติการบำบัด (Termination Phase of Therapy)

จะเกิดขึ้นต่อเมื่อปัญหาที่ผู้เข้ารับการบำบัดหรือสมาชิกครอบครัวนำเสนอได้รับการแก้ไขหรือได้รับการส่งเสริมให้ดีขึ้น สมาชิกครอบครัวพึงพอใจตามเป้าหมายที่มาขอรับบริการ สมาชิกครอบครัวเข้าใจพฤติกรรม การกระทำ ความคิด ความรู้สึกของตนเองมากยิ่งขึ้น ได้เรียนรู้ว่า สิ่งใดควรกระทำ สิ่งใดไม่ควรกระทำ และจะทำอย่างที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดปัญหาเดิม ๆ ขึ้นอีก เรียนรู้ที่จะป้องกันการเกิดปัญหาต่าง ๆ ในอนาคต ตลอดทั้งพัฒนา และเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวให้ดีขึ้น

ในขั้นยุติการบำบัด ซึ่งเป็นระยะสิ้นสุดการบำบัดนี้ ผู้บำบัดจะต้องวางแผนร่วมกับผู้เข้ารับการบำบัดและหรือสมาชิกครอบครัว ถึงการจะยุติการบำบัดโดยเตรียมการที่จะยุติการบำบัด โดยลดความถี่ของการพบกันลง และการยุติการบำบัดนี้ ผู้บำบัดจะต้อง

1. กล่าวถึงการยุติการบำบัด โดยสรุปผลของการบำบัด
  2. อภิปรายถึงเป้าหมายระยะยาว และหนทางที่จะป้องกัน มิให้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้น กลับคืนมาอีกในอนาคต
  3. ติดตามผลเป็นระยะ ๆ ถึงแม้ว่าการบำบัดจะยุติไปแล้ว
- ขั้นติดตามและประเมินผลการบำบัด

ผู้บำบัดจะต้องติดตามและประเมินผลการบำบัดเป็นระยะ ๆ เพื่อพัฒนาวิธีการบำบัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้รับการบำบัด และหากมีประเด็นปัญหาใดเกิดขึ้นกับผู้รับการบำบัด ผู้บำบัดจะได้หาทางให้การช่วยเหลือหรือแก้ไขได้ทัน

ครั้งที่ 15

เรื่อง การฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัว

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ครูแนะแนวได้ทดลองฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยสามารถเลือกใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาเบื้องต้นและเทคนิคต่าง ๆ ของการให้คำปรึกษาครอบครัวได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหา

ระยะเวลา

3 ชั่วโมง 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การแสดงบทบาทสมมติ
3. การให้ข้อมูลย้อนกลับ
4. การสอน
5. การอภิปราย

อุปกรณ์

Powerpoint Presentation เรื่อง ขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทบทวนความรู้ที่ได้รับการอบรมที่ผ่านมาครั้งที่ 1-14 เพื่อให้ครูแนะแนวสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากการได้รับการฝึกอบรมแต่ละครั้ง
2. ผู้วิจัยชี้แจงหัวข้อและวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมครั้งนี้

ขั้นดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูแนะแนวได้ทดลองฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยเลือกใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาเบื้องต้นและเทคนิคต่าง ๆ ของการให้คำปรึกษาครอบครัวได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหา ดังนี้

1. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการบรรยายทบทวนเรื่อง ขั้นตอนการให้คำปรึกษาครอบครัว
2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ครูแนะแนวทดลองฝึกปฏิบัติ การให้คำปรึกษาครอบครัว ผู้วิจัยแบ่งครูแนะแนวออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน โดยให้ครูแนะแนวสวมบทบาทดังนี้

1) ผู้ให้คำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยฝึกการใช้ทักษะการยุติการให้คำปรึกษา

2) ผู้รับคำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้บอกเล่าปัญหาตามสถานการณ์ที่ตนเองเป็นผู้กำหนด

3) ผู้รับคำปรึกษา 1 คน ทำหน้าที่เป็นสมาชิกครอบครัว

3) ผู้สังเกตการณ์ 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ วิเคราะห์และให้คำแนะนำตักเตือนแก่ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข

3. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวแต่ละคนฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัว คนละ 10 -15 นาที โดยผลัดเปลี่ยนกันแสดงบทบาทสมมติตามที่กำหนดให้

4. ผู้วิจัยสังเกตการณ์ฝึกปฏิบัติ และเมื่อพบความไม่ถูกต้องในการฝึกปฏิบัติการใช้ทักษะ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสอนเข้าแทรกแซงสอนแบบตัวต่อตัวให้กับครูแนะแนวในระหว่างการฝึกปฏิบัติ โดยแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อให้ครูแนะแนวได้พัฒนาต่อไป

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวอภิปรายถึงประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหาของตนเองในการฝึกการให้คำปรึกษาครอบครัว

2. ผู้วิจัยสรุปการสังเกตการณ์จากการฝึกปฏิบัติ และยกตัวอย่างที่ดีของการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ถูกต้อง

3. ผู้วิจัยให้กำลังใจแก่ครูแนะแนวในการฝึกปฏิบัติครั้งนี้

4. ผู้วิจัยแจ้งกำหนดการในวันที่ 5 คือการฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัวกับครอบครัวจริง

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติของครูแนะแนว

2. การสังเกต จากการซักถามของครูแนะแนว

3. การสังเกต จากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทาง

ครั้งที่ 16

เรื่อง การฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัวกับครอบครัว

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ครูแนะแนวได้ฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาครอบครัวกับสถานการณ์จริง โดยสามารถเลือกใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาเบื้องต้นและเทคนิคต่าง ๆ ของการให้คำปรึกษาครอบครัวได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหา

ระยะเวลา

4 ชั่วโมง

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การอภิปราย

สถานที่

ห้องปฏิบัติการการให้คำปรึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยจัดเตรียมห้องสำหรับการฝึกปฏิบัติการการให้คำปรึกษาครอบครัว ซึ่งเป็นห้องแบบ One Way Mirror เพื่อให้สามารถสังเกตครูแนะแนวที่ปฏิบัติการให้คำปรึกษา
2. ผู้วิจัยแจ้งครูแนะแนวเกี่ยวกับระยะเวลาในการให้คำปรึกษา โดยกำหนดให้คนละ 40 นาที

ขั้นดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูแนะแนวฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษากับสถานการณ์จริง โดยสามารถเลือกใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาเบื้องต้นและเทคนิคต่าง ๆ ของการให้คำปรึกษาครอบครัวได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหา ดังนี้

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนว ดำเนินการให้คำปรึกษาครอบครัวแก่ผู้รับคำปรึกษา ในห้องปฏิบัติการการให้คำปรึกษา

2. ผู้วิจัยและครูแนะแนวคนอื่น ๆ สังเกตการณ์อยู่ด้านนอกห้อง
3. เมื่อครูแนะแนวคนแรกดำเนินการให้คำปรึกษารอบครัวเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ให้ครูแนะแนวคนต่อไปดำเนินการให้คำปรึกษาต่อ ทำเช่นนั้นจนครบทุกคน

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ครูแนะแนวได้อภิปรายถึงประเด็นสำคัญในการปฏิบัติการให้คำปรึกษารอบครัวกับสถานการณ์จริง
2. ผู้วิจัยสรุปการสังเกตการณ์จากการฝึกปฏิบัติ ให้ข้อคิดเห็นเพื่อให้ครูแนะแนวสามารถนำไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาต่อไป
3. ผู้วิจัยให้กำลังใจและชื่นชมครูแนะแนวในการฝึกปฏิบัติครั้งนี้

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติของครูแนะแนว
2. การสังเกต จากการซักถามของครูแนะแนว
3. การสังเกต จากการแสดงออกทางคำพูดและท่าทาง

ครั้งที่ 17

เรื่อง การปัจฉิมนิเทศ

ขั้นสรุปผลการฝึกอบรม เป็นการทดสอบ การประเมินผลและการสรุปผลการอบรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้อาจารย์แนะแนวทำการทดสอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวหลังการอบรม
2. เพื่อประเมินผลและสรุปผลการอบรม
3. เพื่อแจ้งกำหนดการติดตามผลหลังการฝึกอบรม 2 สัปดาห์

ระยะเวลา

- 1 ชั่วโมง 30 นาที

เทคนิคที่ใช้

1. การบรรยาย
2. การทดสอบ
3. การสัมภาษณ์

อุปกรณ์

1. แบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว
2. แบบสัมภาษณ์การฝึกอบรม

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยกล่าวทบทวนการดำเนินการฝึกอบรมตั้งแต่วันแรกจนถึงชั่วโมงสุดท้าย
2. ผู้วิจัยแจ้งหัวข้อและวัตถุประสงค์ของการปัจฉิมนิเทศ

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้เพื่อให้อาจารย์แนะแนวทำการทดสอบสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัวหลังการอบรม โดยผู้วิจัยแจกแบบวัดสมรรถนะการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อทดสอบหลังการฝึกอบรม ใช้เวลา 50 นาที
2. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อประเมินผลและสรุปผลการอบรม โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ต่อการอบรมในครั้งนี้ และเปิดโอกาสให้อาจารย์แนะแนวได้อภิปราย
3. ผู้วิจัยดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อแจ้งกำหนดการติดตามผลการอบรม โดยกำหนดไว้ 2 สัปดาห์หลังการอบรม

ขั้นสรุป

ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณอาจารย์แนะแนวในความร่วมมือเป็นอย่างดี

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มของอาจารย์แนะแนว
2. การตอบคำถามของอาจารย์แนะแนว

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาว กุณฑล ตริยะวารังพันธ์
วันเดือนปีเกิด	8 พฤษภาคม 2500
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	หัวหน้าสาขาวิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2552	กศ.ด. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2532	กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนวและการให้คำปรึกษา) จากมหาวิทยาลัยนเรศวร
พ.ศ. 2522	วท.บ. (จิตวิทยา) จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่